

J O U R N A L O F

H U M A N I T I E S

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

A N D S O C I A L

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

S C I E N C E S

B A N S O M D E J C H A O P R A Y A

R A J A B H A T U N I V E R S I T Y

ISSN 1906 - 1102

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2564

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2564)

Vol. 15 No. 1 (January - June 2021)

ISSN 1906 - 1102 (Print)

2673 - 0073 (Online)

วัตถุประสงค์

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำหนดออกปีละ 2 ฉบับ ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม) ของทุกปี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ นักวิชาการ นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ได้เผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัย รวมทั้งได้แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นทางวิชาการ และการวิจัยในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาในศาสตร์ดังกล่าวต่อไป

ขอบเขตเนื้อหา

บทความวิจัยและบทความวิชาการที่เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์และ บทความหนังสือในสาขาที่เกี่ยวข้องทางศาสตร์มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้แก่ ปรัชญา ศาสนา ภาษาและวรรณกรรม จิตวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ ศิลปะ ศิลปกรรม มานุษยวิทยา บรรณารักษศาสตร์ สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ วัฒนธรรมศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์กับการพัฒนา คติชนวิทยา นิเทศศาสตร์

ทุกบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewer) ที่มีความเกี่ยวข้องกับศาสตร์ดังกล่าวไม่น้อยกว่า 2 ท่าน ซึ่งทั้งผู้เขียนและผู้ประเมิน จะไม่ทราบข้อมูลรายชื่อของกันและกัน (Double - Blind Peer Review)

ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความต่าง ๆ ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ถือเป็นความเห็นและความรับผิดชอบของผู้เขียน

จัดพิมพ์โดย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

1061 ซอยอิสรภาพ 15 แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600

โทรศัพท์: 0 2473 7000 ต่อ 2073 มือถือ: 081 - 657 - 4023

อีเมล: human_bsru@hotmail.com

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลินดา เกณฑ์มา
อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

บรรณาธิการบริหาร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทชชยา วนะบวรเดชน์
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

บรรณาธิการ

อาจารย์ขวัญฤทัย วัฒนรัตน์
รองคณบดีฝ่ายวิชาการและสื่อสารองค์กร
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

กองบรรณาธิการฝ่ายวิชาการ

รองศาสตราจารย์ ดร.จิตติ กิตติเลิศไพศาล
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

รองศาสตราจารย์ ดร.ธัญวรรณ กำคำ
สาขาวิชาภาษาอังกฤษธุรกิจ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณวดี ชัยชาญกุล
สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

รองศาสตราจารย์ ดร.ชลลดา พงศ์พัฒนโยธิน
สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาณี พัดทอง

ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญมิ่ง คำประเสริฐ

สาขาวิชาการจัดการทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นนท์ณิธิ ดุลยทวีสิทธิ์

สาขาวิชาอาเซียนศึกษา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภัค มหาวรากร

ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กองบรรณาธิการฝ่ายประสานงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ อ่อนตา

สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสวี ศรีราชเลา

สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาปี คงอินทร์

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ (ค.บ.)

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อารีย์ รุ่งแสง

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์อุตร หลักทอง

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์นิศาชล ฉัตรทอง

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์กุลชาติ ทักษ์ไพบูลย์

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

นางสาวศิริขวัญ ปิ่นเพชรสวรรค์

นักเอกสารสนเทศ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

กองบรรณาธิการฝ่ายพิสูจน์อักษร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประภาพรณ หิรัญวัชรพฤกษ์

สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วรุณรัตน์ คนซื่อ

สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุพิชฌาย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

กองบรรณาธิการวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์สุภัทรา จันทะคัด

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์เฉลิมทรัพย์ กรณจักรวุฒิ

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ (ค.บ.)
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิลเบิร์ต อีเคินส์ เมามี่ศรี

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์พิพิธพร อินพานิช

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาจารย์สไบทิพย์ คิมทอง

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

กองบรรณาธิการฝ่ายศิลปกรรม

อาจารย์ ดร.วิสิทธิ์ โพธิ์วัฒน์

สาขาวิชาออกแบบนิเทศศิลป์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านประเมินคุณภาพบทความ (Peer Reviewer)

รองศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล

สาขาวิชาพัฒนศึกษา

ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนศักดิ์ สายจำปา

สาขาวิชารัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรากร จันทนะสาโร

สาขาวิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมพาภรณ์ บุญประเสริฐ

ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัฐศิรินทร์ วังกานนท์

สาขารัฐศาสตร์ ภาควิชาบริหารรัฐกิจ

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หทัยรัตน์ ทับพร

สาขาวิชาพัฒนศึกษา คณะครุศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ ดร.ชนัด เผ่าพันธุ์ดี

รองกรรมการผู้อำนวยการ สายงานโซลูชันธุรกิจ

บริษัทเอแอลที เทเลคอม จำกัด (มหาชน)

ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านประเมินคุณภาพบทความ (Peer Reviewer)

อาจารย์ ดร.ประจักษ์ ทรัพย์มณี

คณะอนุกรรมการติดตามระบบการเงิน การคลัง และระบบเศรษฐกิจ สภาผู้แทนราษฎร
อนุกรรมการ โลจิสติกส์ สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย
ผู้สังเกตการณ์ องค์การต่อต้านคอร์รัปชันประเทศไทย
หัวหน้าทีมวิจัย สมาคมวิศวกรรมเกษตรแห่งประเทศไทย

อาจารย์ ดร.รติ ธนารักษ์

หลักสูตรนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์

อาจารย์ ดร.ศักรินทร์ ณ น่าน

แผนกสังคมศาสตร์ สาขาศิลปศาสตร์
คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา น่าน

อาจารย์ ดร.ศุภราภรณ์ แต่งตั้งลำ

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์
สาขาวิชานวัตกรรมการท่องเที่ยว
ภาควิชาโครงการจัดตั้งคณะอุตสาหกรรมบริการและนวัตกรรมภาษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศาสตราจารย์ ดร.บังอร เสรีรัตน์

สาขาวิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

รองศาสตราจารย์ ดร.ทยาตา รัตนบุญโนวนิช

สาขาวิชาจิตวิทยา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จริยาภรณ์ เจริญชีพ

สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านประเมินคุณภาพบทความ (Peer Reviewer)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิราภรณ์ หนูสวัสดิ์

สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัทมา วัฒนบุญญา

สาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณรา ชื่นวัฒนา

สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิวัฒน์ สุธรรมดี

สาขาวิชาภาษาไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวินธ์ เรืองรอง

สาขาวิชาภาษาไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกชัย พุทธิัญญ์

สาขาวิชาดนตรีศึกษา วิทยาลัยการดนตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

บทบรรณาธิการ Editorial

ท่านสมาชิกและผู้อ่านที่เคารพทุกท่าน

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2564) ฉบับนี้ ได้สรรหาผลงานทางวิชาการอันครอบคลุมศาสตร์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มาเช่นเคย ดังได้ประกอบด้วยบทความจำนวน 12 บท อันจำแนกโดยกว้างได้ 3 ลักษณะ คือบทความวิจัย 8 บท บทความวิชาการ 4 บท และบทปริทัศน์หนังสือ 1 บท ล้วนแต่มีสาระดีอันลุ่มลึกและร่วมสมัยต่อสถานการณ์ปัจจุบัน

บทความวิจัย 8 บท เริ่มจากบทความของจันทร์วรรณ ขนุนทอง และคณะ เรื่อง **“คุณค่าจากบทเพลงของศิลปินวงบอด้ส์แลมเพื่อสร้างเสริมกำลังใจในการดำเนินชีวิต”** เน้นการวิเคราะห์เนื้อหาบทเพลงและคุณค่าที่ได้รับตามศาสตร์ของการวิจัยเชิงคุณภาพ ว่าที่ร้อยตรีพิชญภัทร ฉายอรุณ เรื่อง **เพลงช้า: ความสำคัญต่อการฝึกหัดสู่การแสดงนาฏศิลป์ไทย (โขนพระ)”** ว่าด้วยการศึกษาเพลงช้าอันถือเป็นปฐมบทสำคัญในการฝึกหัดกระบวนท่ารำพื้นฐานเบื้องต้น เกิดศิริ นาคกร และคณะ เรื่อง **“รำตงกะเหรี่ยงโปว์”** ศึกษากระบวนท่ารำของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ ในองค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งในมิติความเป็นมา วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และความเชื่อท้องถิ่นที่ปรากฏในวิถีชีวิตในปัจจุบัน กรรณิการ์ สุพิชญ์ และภาสพงศ์ ผิวพอใช้ เรื่อง **“ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี”** กล่าวถึงความเป็นมาและแนวทางในการตั้งชื่อหมู่บ้านซึ่งมีความเชื่อมโยงผ่านเหตุปัจจัยและอิทธิพลแวดล้อมไว้อย่างน่าสนใจ จุฬาวดี พูลเจริญ เรื่อง **“วิทยาวรรณกรรม: คุณค่าและแนวคิดศาสตร์พระราชาวรรณกรรมดีเด่นในสมัยรัชกาลที่ 9 ตามแนวคิดศาสตร์พระราชา”** ได้ผสมผสานเชื่อมโยงรสของคำและแนวคิดของตัววรรณกรรมของพลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงศ์ประพันธ์ ผ่านการคิดวิเคราะห์ทั้งคุณค่าทางเชิงวิชาการและแนวคิดศาสตร์พระราชาสู่เชษฐ ลัมเฉลิม เรื่อง **“การพัฒนาเครื่องมือส่งเสริมสุขภาพอย่างง่ายจากคลังปัญญาผู้สูงอายุ เพื่อเพิ่มสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ”** มีกระบวนการศึกษาค้นคว้า บันทึกผลการทดลอง และ

นำผลการศึกษาที่ได้พัฒนาต่อยอดเครื่องมือส่งเสริมสุขภาพอย่างง่ายจากคลังปัญญาของผู้สูงอายุในท้องถิ่น พัทธรา เดชโสม เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวจากอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ของอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี” ได้ตั้งโจทย์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวผ่านอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ซึ่งเป็นทุนทางสังคมที่มีความน่าสนใจ และบทความวิจัยเรื่องสุดท้าย “ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักงานทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี” ศรัณย์ ฐิตารีย์ และปิยะนุช ตันเจริญ ศึกษาปัจจัยและความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการในพื้นที่

สำหรับบทความวิชาการ 4 เรื่อง เริ่มจากเรื่อง “การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนสำหรับเด็ก” ของอรนุช ลิมตศิริ นำเสนอการจัดการเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์นอกห้องเรียนมีลักษณะการเรียนรู้แบบสหวิทยาการผ่านกิจกรรมเสริมประสบการณ์เรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ อารดา คุณเจริญ เรื่อง “การสำรวจสถานะองค์ความรู้ของปัจจัยสาเหตุและมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเยาวชน: ช่องว่างองค์ความรู้สำหรับการวิจัยในอนาคต” นำเสนอปัจจัยสาเหตุของการติดยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนในลักษณะต่าง ๆ และศึกษาถึงมาตรการการป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติด เรื่องยศ ใจวัง เรื่อง ““บทเพลง” กับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่” โดยหยิบยกประเด็นการนำบทเพลงของภาคประชาชนมาเป็นแนวเสริมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมและมุ่งหวังการสร้างคุณค่าและความตระหนักรู้ในการมีส่วนร่วมกันของชุมชน และบทความวิชาการ เรื่อง “พลังการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่เพื่อแก้ไขปัญหาป้ายรถเมล์ในกรุงเทพมหานคร” ของกุลธิดา สายพรหม และศุภรศม์ ฐิติกุลเจริญ นำเสนอถึงพลังการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ที่มีการขับเคลื่อนผ่านสื่อและเครือข่ายทางสังคม

ส่วนปริทัศน์หนังสือ เรื่อง “จากปีศาจสู่เชื้อโรค: ประวัติศาสตร์การแพทย์กับโรคระบาดในสังคมไทย” ของชาติชาย มุกสง ซึ่งเรียบเรียงขึ้นโดยประยงค์ อ่อนต่านำเสนอเป็นบทส่งท้ายของวารสารฉบับนี้ มีความทันสมัยต่อสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา (COVID-19) ที่เกิดขึ้นสืบเนื่องและส่งผลกระทบต่อทั่วโลกทั้งมิติ ฉะนั้น การพยายามทำความเข้าใจและป้องกันระมัดระวังอย่างเต็มที่ถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง

ในนามของกองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewer) ทุกท่านในการร่วมกลั่นกรองและประเมินบทความ กอปรให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนางาน ตลอดจนท่านเจ้าของบทความทุกท่านที่มอบบทความอันมีคุณค่ายิ่งในการต่อยอดพรมแดนความรู้ในเชิงวิชาการและงานวิจัยอันนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ในบริบทต่าง ๆ คณะกรรมการโครงการวารสารวิชาการในความ پاکเพียรดำเนินการทุกกระบวนการ และบุคคลอันขาดไม่ได้คือท่านสมาชิก ผู้อ่านและผู้สนใจทุกท่าน ที่ให้การสนับสนุนวารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์อย่างต่อเนื่องเรื่อยมา

ขวัญณา วัจนรัตน์

บรรณาธิการ

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (Publication Ethics)

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ ดังนี้ เพื่อเป็นพื้นที่ในการเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการ ดังนั้น เพื่อให้การเผยแพร่เป็นไปอย่างถูกต้อง โปร่งใส และสอดคล้องกับมาตรฐานการตีพิมพ์ที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จึงได้กำหนดแนวทางวิธีปฏิบัติ และจริยธรรมการตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการ โดยได้กำหนดบทบาทสำหรับผู้นิพนธ์ (Author) บรรณาธิการวารสาร (Editor) และผู้ประเมินบทความ (Reviewer) เนื่องด้วยบุคคลทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าวเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน จึงใคร่ขอให้บุคคลทั้ง 3 กลุ่มนี้ได้ศึกษาและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เพื่อประโยชน์ต่อผู้อ่านและแวดวงวิชาการต่อไป

บทบาทและหน้าที่ของผู้นิพนธ์ (Duties of Authors)

1. ผู้นิพนธ์ต้องซื่อสัตย์ มีคุณธรรม และมีจรรยาบรรณในการวิจัย การดำเนินงานและการรายงานผลการวิจัย
2. ผู้นิพนธ์ต้องรับรองว่าผลงานที่เขียนขึ้นได้มาจากข้อเท็จจริงจากการศึกษา ไม่บิดเบือนข้อมูลและไม่มีข้อมูลที่เป็นเท็จ
3. ผู้นิพนธ์ต้องมีความรับผิดชอบต่อผลงานของตน และรับรองว่าผลงานไม่เคยถูกตีพิมพ์หรือกำลังอยู่ในระหว่างขั้นตอนการพิจารณาตีพิมพ์ที่ใด
4. ผู้นิพนธ์ต้องระบุชื่อผู้เป็นเจ้าของผลงานร่วมทุกคนอย่างชัดเจนในกรณีที่ไม่ได้เขียนคนเดียว

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (Publication Ethics)

บทบาทและหน้าที่ของผู้นิพนธ์ (Duties of Authors) (ต่อ)

5. ผู้นิพนธ์ต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่นที่ปรากฏอยู่ในงานของตนเอง รวมทั้งการเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กำหนดไว้
6. ผู้นิพนธ์ต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ และระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (ถ้ามี)
7. ในกรณีที่ผู้นิพนธ์ทำผิดข้อตกลง วารสารจะตัดสิทธิการตีพิมพ์เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 2 ปี และวารสารจะแจ้งผู้นิพนธ์และหน่วยงานที่ผู้นิพนธ์สังกัดแล้วแต่กรณีหรือทั้งสองอย่าง

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Duties of Editors)

1. บรรณาธิการมีหน้าที่ดำเนินงานวารสารให้ตรงตามวัตถุประสงค์ของวารสาร ปรับปรุงและพัฒนาวารสารให้ได้มาตรฐานสากลอย่างสม่ำเสมอ
2. บรรณาธิการมีหน้าที่ดำเนินการงานวารสารโดยอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้นิพนธ์ ผู้อ่าน ผู้ประเมินบทความ และผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคัดเลือกบทความเพื่อเข้าสู่กระบวนการประเมินคุณภาพเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร โดยพิจารณาจากความสอดคล้องของเนื้อหา กับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ
4. ระหว่างการประเมินบทความ บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้นิพนธ์และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง
5. บรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบบทความในด้านการคัดลอกผู้อื่น (Plagiarism) และการนำบทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นแล้วมาเสนอเพื่อขอรับการตีพิมพ์ซ้ำ เพื่อให้บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น และไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (Publication Ethics)

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Duties of Editors) (ต่อ)

6. หากตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่นหรือการนำบทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นแล้วมานำเสนอเพื่อขอรับการตีพิมพ์ซ้ำ บรรณาธิการจะหยุดกระบวนการประเมินบทความและหากบทความได้รับการเผยแพร่ไปแล้ว บรรณาธิการจะใช้สิทธิในการถอดถอนบทความและแจ้งผู้นิพนธ์หรือหน่วยงานที่ผู้นิพนธ์สังกัดแล้วแต่กรณีหรือทั้งสองอย่าง
7. บรรณาธิการไม่ตีพิมพ์บทความในวารสารเพื่อป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน
8. บรรณาธิการจะปกป้องมาตรฐานของทรัพย์สินทางปัญญาจากการแสวงหาผลประโยชน์และความต้องการทางธุรกิจ

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Duties of Reviewers)

1. ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับของบทความที่ส่งมาเพื่อขอรับการประเมินแก่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง (Confidentiality)
2. ผู้ประเมินบทความต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์หรือเหตุผลอื่น ๆ ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นอย่างอิสระได้ โดยผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้น
3. ผู้ประเมินบทความควรทำการประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาจากคุณภาพของบทความเป็นสำคัญ ไม่ใช่ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความ

จริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (Publication Ethics)

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Duties of Reviewers) (ต่อ)

4. หากผู้ประเมินบทความพบว่าบทความที่ประเมินมีส่วนหนึ่งส่วนใดที่มีความเหมือนหรือความซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบด้วย

สารบัญ Table of Contents

บทความวิจัย

คุณค่าจากบทเพลงของศิลปินวงบอดี้ส์แลม เพื่อสร้างเสริมกำลังใจในการดำเนินชีวิต จันทร์วรรณ ขนุนทอง จุรีพร สารก่อง สาวิตรี รักบัวทอง จิระพงศ์ เรืองกุล และวิทยา นามเสาร์	1
ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี กรณีการ สู่พิชัย และภาสพงศ์ ผิวพอใช้	29
เพลงช้า: ความสำคัญต่อการฝึกหัดสู่การแสดงนาฏศิลป์ไทย (โขนพระ) พิชญภัทร ฉายอรุณ สุขสันติ แวงวรรณ และนิวัฒน์ สุขประเสริฐ	50
รำตงกะเหรี่ยงโปว์ เกศศิริ นาคกร สุขสันติ แวงวรรณ และนิวัฒน์ สุขประเสริฐ	93
วิทยาวรรณกรรม: คุณค่าและแนวคิดศาสตร์พระราชา ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร จุฬาวดี พูลเจริญ	128
การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยว จากอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ของอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พัชรา เดชโสม กุลธิดา ทุ่งคาโน แฝงกมล เพชรเกลี้ยง นิรันดร์ สุธีนิรันดร์ ปัทมา วัฒนบุญญา สายฝน ทรงเลียงไชย ถาวร วัฒนบุญญา อมลณัฐ โชติกิจนุสรณ์ และพีระพงษ์ กุลพิศาล	157

สารบัญ Table of Contents

บทความวิจัย

- ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการสาธารณะ
ด้านงานทะเบียนราษฎร ของสำนักทะเบียนท้องถิ่น
เทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 188
ศรัณย์ จิตารีย์ และปิยะนุช ดันเจริญ

บทความวิชาการ

- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนสำหรับเด็ก 214
อรนุช ลิ้มศิริ

- การสำรวจสถานะองค์ความรู้ของปัจจัยสาเหตุและมาตรการป้องกัน 238
และแก้ไขปัญหาเสฟติดในเยาวชน: ช่องว่างองค์ความรู้
สำหรับการวิจัยในอนาคต
อารดา คุเจริญ

- “บทเพลง” กับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม 269
ของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่
เรืองยศ ใจวัง

- พลังการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ 298
เพื่อแก้ไขปัญหาป้ายรถเมล์ในกรุงเทพมหานคร
กุลธิดา สายพรหม และศุภรค์มี จิตติกุลเจริญ

ปริทัศน์หนังสือ (Book Review)

- จากปีศาจสู่เชื้อโรค: ประวัติศาสตร์การแพทย์ 315
กับโรคระบาดในสังคมไทย
ประยงค์ อ่อนตา

คุณค่าจากบทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลม
เพื่อสร้างเสริมกำลังใจในการดำเนินชีวิต
The Value of an Artist's Songs in the Bodyslam Band
to Encourage Ways of Life

จันทรรณ ขนนทอง¹

Janwan Khanonthong

จूरีพร สารก่อ²

Jureeporn Sarnkong

สาวิตรี รักบัวทอง³

Sawitree Rakbuatong

จิระพงศ์ เรืองกุล⁴

Jirapong Ruanggoon

วิทยา นามเสาร์⁵

Vittaya Namsao

Received: January 14, 2021

Revised: May 27, 2021

Accepted: June 6, 2021

¹นักศึกษาสาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

²นักศึกษาสาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

³นักศึกษาสาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

⁵อาจารย์ประจำสาขาวิชาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ ศูนย์พระนครศรีอยุธยา วาสกรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของสารจากบทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลมที่มีต่อการสร้างเสริมกำลังใจในการดำเนินชีวิต ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการวิเคราะห์เนื้อหาจากบทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546-2563 จำนวน 12 บทเพลง พิจารณาความหมายโดยตรงและโดยนัยจากบทเพลง ผลการวิจัย พบว่าคุณค่าบทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลม ได้แก่ 1) การให้กำลังใจในการดำเนินชีวิตระหว่างคู่รัก เพื่อน และครอบครัว 2) การสร้างแรงบันดาลใจให้บุคคลฝ่าฟันอุปสรรคเพื่อก้าวสู่จุดหมายปลายทางของชีวิต และ 3) การปลุกใจให้กล้าทำความฝันให้เป็นความจริง โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตน้อย บทเพลงของวงบอดี้สแลมได้นำดนตรีมาสร้างกำลังใจ สร้างแรงผลักดันให้ต่อสู้ในยามที่รู้สึกท้อแท้ และปลุกใจให้กล้าที่จะออกมากระทำในสิ่งที่ตนเองต้องการเพื่อก้าวสู่ความสำเร็จในชีวิต บทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลมสะท้อนถึงคุณค่าในมิติทางสังคม และมีคุณค่าในเชิงสุนทรียศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง

คำสำคัญ: กำลังใจ บทเพลง การวิเคราะห์คุณค่า

Abstract

The objective of this research was to analyze the value of an artist's songs in the Bodyslam Band to encourage ways of life. Qualitative research method was used in this research. The 12 Bodyslam's songs from 2003 to 2020 were analyzed, considering their direct and implicit meanings of the lyrics that reflect the value of the substance in terms of life. The values of message from the songs of the Bodyslam artists include 1) encouraging way of life between lovers, friends and family, 2) inspiring people through obstacles to reach the destination of life, and 3) encouraging people about making their dream become true, especially the young generation, which is a group of people having little life experience. The songs of the Bodyslam artists had brought the music to encourage, reinforce lives when feeling down, and motivate people to come out to do what they want to succeed. Bodyslam's songs reflect the values in social dimensions and has great aesthetic values.

Keywords: Encouragement, Song, Value Analysis

บทนำ

“กำลังใจ” แม้จะเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นแต่ทุกคนต่างสัมผัสได้ถึงพลังอันสำคัญนี้ หลวงวิจิตรวาทการ ได้เขียนในหนังสือชื่อกำลังใจไว้ว่า “การที่คนเราจะเผชิญชีวิตหรือฟันฝ่าอนาคตให้ลุล่วงไปด้วยดีได้นั้นจะต้องมีกำลังถึง 3 ประการด้วยกัน คือ กำลังกาย กำลังความคิด และกำลังใจ กำลังกาย เป็นเรื่องของร่างกาย กำลังความคิดเป็นเรื่องของมันสมอง และกำลังใจ เป็นเรื่องของจิตใจโดยตรง กำลังทั้งสามนี้มีบทบาทสำคัญในการทำให้ผู้คนดำเนินชีวิตไปจนถึงจุดหมายที่ตั้งใจ” ในแง่ของกำลังใจ หลวงวิจิตรวาทการ ยังได้กล่าวว่า “การก้าวสู่ความสำเร็จของชีวิต ขออย่าให้ขาดกำลังใจ เพราะถ้าขาดกำลังใจแล้ว จะเอากำลังกายหรือกำลังความคิดมาทดแทนกำลังใจ ไม่ได้เลย” (หลวงวิจิตรวาทการ, 2560)

กำลังใจแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) กำลังใจแบบที่เกิดขึ้นเอง มักเกิดในสภาพจิตที่รุนแรง หรือเกิดจากความสะเทือนใจอย่างหนักและมักให้โทษมากกว่าให้คุณประโยชน์ เนื่องจากเป็นกำลังใจที่เกิดจากอารมณ์ต่าง ๆ กำลังใจที่วูบนี้เป็นกำลังใจที่โลดโผน เกิดขึ้นชั่วแล่นแล้วดับหายไป เกิดขึ้นในชั่วขณะ และไม่ค่อยให้คุณค่ามากนัก 2) กำลังใจที่บุคคลสร้างขึ้น เป็นกำลังใจที่ทำให้คุณค่าและความยั่งยืนกว่า เพราะเกิดจากดวงจิตที่ตั้งมั่นจะมีชีวิตอย่างเป็นตัวของตัวเอง ไม่ปล่อยไปตามยถากรรม อีกทั้งเป็นเครื่องมือที่จะช่วยแก้ปัญหาความยากลำบากในชีวิตและยังช่วยเพิ่มพูนกำลังกายและกำลังความคิดได้อีกด้วย คนที่มีกำลังใจจะไม่กลัวและพร้อมจะต่อสู้เพื่อให้อุปสรรคที่เข้ามาในชีวิต สามารถดำรงชีวิตโดยไม่ย่อท้อ ขณะที่คนที่ขาดกำลังใจจะมีความกลัวที่จะเผชิญปัญหา จึงเกิดวิตกกังวล รู้สึกหดหู่ซึมเศร้า มองเห็นแต่ปัญหา และหาทางออกไม่เจอ (Dillon, 2007, p.6; หลวงวิจิตรวาทการ, 2560, น. 8; อมรรัตน์ เทพกำปนาท, 2559, ออนไลน์)

บทเพลงเป็นสื่อสากลที่มนุษย์สามารถเข้าถึงได้โดยไม่มีความขัดแย้ง ไม่เลือกเพศ อายุ เชื้อชาติ และวรรณะ ถือเป็นยอดศิลปะอย่างหนึ่ง ในการสื่อสารเพื่อสร้างสัมพันธภาพของมนุษย์ (Volpe et al., 2016, p. 3) บทเพลงยังเป็นเครื่องมือสื่อสารให้ผู้ฟังเกิดสติ สงบจิตสงบใจ และสร้างกำลังใจ ให้รอดพ้นจากสถานการณ์ที่รุนแรงกระทบจิตใจ อีกทั้งยังช่วยผ่อนคลาย ความเครียดและความวิตกกังวลในยามที่มนุษย์ต้องเผชิญปัญหาชีวิต ช่วยให้มีความกล้าในการต่อสู้กับอุปสรรคอย่างมีสติ กล่าวได้ว่า บทเพลง สามารถโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังให้เกิดการรับรู้และมีอิทธิพลต่อความคิด อารมณ์ ความรู้สึก รวมถึงอุดมการณ์ชีวิต การฟังเพลงถือเป็นเครื่องมือ ด้านบวกที่จะสร้างกำลังใจทำให้เกิดพลังชีวิตที่สามารถนำพาตนเอง ให้ไปสู่จุดหมายที่ตั้งใจ (รัฐกรณ์กานต์ ดิษฐอำนาจ, พูนสุข มาสร้างสรรค์ และ ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์, 2559, น. 247)

บอดี้สแลม (Bodyslam) เป็นวงดนตรีร็อกที่ได้รับความนิยม ในประเทศไทย มีสมาชิกวงที่เป็นที่รู้จักกันดีคือ อาทิวราห์ คงมาลัย (ตูน) เพลงส่วนใหญ่ของวงบอดี้สแลมได้อิทธิพลมาจากดนตรีร็อกจากฝั่งสหรัฐอเมริกา ในยุคต้น 90 ผสมผสานกับดนตรีแนวโปรเกรสซีฟร็อก บทเพลงที่ประสบความสำเร็จ ของวงบอดี้สแลม เช่น “งมฉาย” “สักวันฉันจะดีพอ” “ทางของฉัน ผืนของเธอ” “ย่า” “อากาศ” บทเพลงเหล่านี้ทำให้วงบอดี้สแลมเป็นที่รู้จักของคนไทย ทั่วประเทศ ตั้งแต่ออกอัลบั้มช่วงแรก ๆ ในช่วงหลัง บทเพลงของวงบอดี้สแลม เริ่มหักเหไปสู่แนวเพลงเพื่อชีวิตมากยิ่งขึ้น โดยผลการวิจัยก่อนหน้านี้ ของศุภรุตานนท์ ไธสง (2557, น. 35) พบว่า บทเพลงของวงบอดี้สแลม มีเนื้อหาที่โดดเด่นเกี่ยวกับอุดมการณ์ชีวิต มีคุณวิทยา (Axiology) ที่ผู้ฟัง สามารถรับรู้ได้เนื้อหาและกลวิธีต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตและความดีงาม ของบุคคล กลายเป็นแรงผลักดันให้ผู้ฟังมีกำลังใจแสดงพฤติกรรมที่เป็น ประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

เนื้อหาในหลายบทเพลงของบอดี้สแลมนำเสนอแง่มุมต่าง ๆ ของชีวิต ดังเช่นบทเพลง “คราม” ซึ่งมีเนื้อหาเปรียบเทียบสีครามของท้องทะเล ว่าไม่ต่างจากจิตใจของมนุษย์ที่ยากเกินคาดเดา เช่นเดียวกับบทเพลง

“เรือเล็กควรออกจากฝั่ง” บทเพลงนี้นำชีวิตของมนุษย์มาเปรียบเทียบเหมือนเรือเล็กที่ควรจะต้องออกไปเผชิญหน้ากับคลื่นลม สอดคล้องกับบทเพลง “ชีวิตยังคงสวยงาม” ที่นำเสนอแนวคิดที่ชีวิตแม้ต้องพบเจอกับความผิดหวังหรืออุปสรรคมากเพียงใดก็ตาม หากแต่ชีวิตก็ยังคงสวยงามเสมอ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าบทเพลงของบอดี้สแลมมิได้มุ่งนำเสนอเนื้อหาความรักระหว่างหนุ่มสาว หากแต่ได้นำเสนอแง่คิดเกี่ยวกับชีวิตไว้อย่างน่าสนใจ ทกผลึกทางความคิดจากการเรียนรู้ที่ผ่านมา และนำมาถ่ายทอดในบทเพลงเพื่อสร้างกำลังใจในการดำเนินชีวิตให้กับกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม ด้วยที่มาและความสำคัญข้างต้นนี้ทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาการวิเคราะห์บทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลมที่มีต่อการสร้างเสริมกำลังใจในการดำเนินชีวิต สะท้อนให้เห็นประโยชน์ของบทเพลงในการสร้างสรรค์สังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของสารจากบทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลมที่มีต่อการสร้างเสริมกำลังใจในการดำเนินชีวิต

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรคือ บทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลม ทั้งสิ้น 73 บทเพลง ผู้วิจัยได้คัดเลือกตัวอย่างมา 12 บทเพลง โดยใช้เกณฑ์คือ เป็นบทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างกำลังใจในการดำเนินชีวิต ได้แก่ 1) อัลบั้ม Drive (ไดรฟ์) 2 บทเพลง ประกอบด้วยเพลงหลังฝน และเพลง bodyslam 2) อัลบั้ม Believe (บีลีฟ) 2 บทเพลง ประกอบด้วยเพลงชีวิตเป็นของเรา และเพลงความเชื่อ 3) อัลบั้ม Save my Life (เซฟมายไลฟ์) 1 บทเพลง ประกอบด้วยเพลงขอบคุณน้ำตา 4) อัลบั้ม คราม 2 บทเพลง ประกอบด้วยเพลงปล่อย และเพลงแสงสุดท้าย 5) อัลบั้ม Dharmajati (ดัมมะชาติ) 2 บทเพลง ประกอบด้วยเพลงชีวิตยังคงสวยงาม และ

เพลงเรือเล็กควรรอออกจากฝั่ง และ 6) อัลบั้ม Single Bodyslam 3 บทเพลง ประกอบด้วย เพลงด้วยกัน เพลงไม่เข้าท่า และเพลงเวลาเท่านั้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือการวิจัยคือ แบบวิเคราะห์เนื้อหา ประกอบด้วยรายการตรวจสอบ (Checklist) ที่ครอบคลุมบุคคล การกระทำ กิจกรรม การมีส่วนร่วมของบุคคล ความสัมพันธ์ของกลุ่มคนและสภาพการณ์ ตามกรอบของ Lofland et al. (2005) นอกจากนี้ เครื่องมือการวิจัย คือ ตัวผู้วิจัย โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์บทเพลงเพื่อให้มีความรู้เพียงพอที่จะทำการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากบทเพลง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ฟังเพลง และดูมิวสิควิดีโอของวงบอดี้สแลมจากยูทูป (YouTube) เพื่อให้มีคุ้นเคย และมีความเข้าใจในสิ่งที่ศิลปินต้องการถ่ายทอดออกมาผ่านบทเพลง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล รวบรวมบทเพลงจากเว็บไซต์ <https://www.dochord.com> ณ วันที่ 15 ตุลาคม 2563 ซึ่งเว็บไซต์ดังกล่าวนี้ ได้รวบรวมผลงานเพลงของศิลปินต่าง ๆ โดยจัดหมวดหมู่ของบทเพลง ไว้ให้ง่ายต่อการสืบค้น และมีเนื้อหาครบถ้วน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยการจำแนกชนิดข้อมูล (Typological analysis) ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อเนื่องกันไป ผู้วิจัยให้รหัส จัดกลุ่มแนวคิด และ เชื่อมโยงความสัมพันธ์แล้วเขียนพรรณนาข้อค้นพบ นำเนื้อหาจากบทเพลง ทั้งหมดมาหาความหมายโดยตรงและโดยนัยเกี่ยวกับประเด็นคุณค่า ที่ปรากฏในบทเพลง สะท้อนให้เห็นถึงเนื้อหาเกี่ยวกับการสร้างกำลังใจ ในการดำเนินชีวิตให้กับกลุ่มคนต่าง ๆ ในสังคม โดยใช้กรอบทฤษฎี เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ตามแนวทางของ Lofland et al. (2005, p. 121) มีองค์ประกอบของเหตุการณ์ 6 ประการ ได้แก่ 1) การกระทำ (Act) เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่ปรากฏ ในบทเพลง 2) กิจกรรม (Activity) คือการกระทำของบุคคลที่เกี่ยวข้องกัน

เกิดขึ้นจากหลายคนมากกว่าคนใดคนหนึ่งหรือส่วนตัว และมักใช้เวลานาน

3) ความหมาย (Meaning) ให้ความหมายพฤติกรรม การกระทำที่แสดงออกในบทเพลง โดยผู้วิจัยได้พิจารณาถึงความเชื่อ บรรทัดฐาน อุดมการณ์ หรือวัฒนธรรมที่อยู่เบื้องหลังของพฤติกรรมหรือการกระทำนั้น ๆ 4) การมีส่วนร่วม (Participation) คือ การที่บุคคลมีความผูกพันและเข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ 5) ความสัมพันธ์ (Relationship) คือ ความเกี่ยวข้องกันระหว่างคน การกระทำ หรือเหตุการณ์ เชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในบทเพลง และ 6) สภาพการณ์ (Setting) คือ ฉากหรือสภาพของเหตุการณ์ที่กำลังศึกษา โดยอาจเป็นสถานที่ (Place) หรือระบบ (System) ผู้วิจัยแสดงให้เห็นรายละเอียดต่าง ๆ ตามกรอบการวิเคราะห์ 6 ประการนี้ เพื่อทำให้เกิดความเข้าใจถึงคุณค่าจากบทเพลงของศิลปินวงบอดี้ส์แลม เพื่อสร้างเสริมกำลังใจในการดำเนินชีวิตได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) แบ่งเป็นการตรวจสอบด้านข้อมูล (Data triangulation) และการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator triangulation) (สุภางค์ จันทวนิช, 2554, น. 129) โดยการพิจารณาข้อมูลจากบทเพลงต่าง ๆ แสวงหาความน่าเชื่อถือ และสอดคล้องกันในเชิงของเนื้อหา ซึ่งได้ข้อมูลมาจากต่างบทเพลงกัน รวมทั้งแสวงหาความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากการที่ผู้วิจัยในทีมได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน โดยตรวจสอบว่านักวิจัยแต่ละคนได้ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเหมือนกันหรือต่างกันอย่างไร มีการโต้แย้งให้เหตุผลจนนำไปสู่การสร้างข้อสรุปร่วมกัน ตอบวัตถุประสงค์การวิจัยในเรื่องคุณค่าจากบทเพลงเพื่อสร้างเสริมกำลังใจในการดำเนินชีวิต

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า คุณค่าของสารจากบทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลม มีดังนี้

1. การให้กำลังใจในการดำเนินชีวิต บทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลม กล่าวถึง การสร้างกำลังใจให้แก่บุคคลในการดำเนินชีวิต เนื่องจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตของบุคคลนั้นอาจทำให้เกิดความรู้สึกเหนื่อยล้า ร้องไห้ เจ็บปวด และรู้สึกหมดหวัง บทเพลงต้องการสะท้อนให้เห็นว่าสิ่งที่เกิดขึ้นบนโลกนั้น ย่อมเกิดขึ้นแล้ว มนุษย์ไม่สามารถไปย้อนกลับหรือควบคุมอดีตได้ สิ่งที่คุณคนพึงกระทำคือ การเอาการดำเนินชีวิตอยู่ให้ได้ในโลกของปัจจุบัน “ให้มีความสุขอยู่กับปัจจุบัน” และเรียนรู้อดีตเพื่อชีวิตในอนาคตที่ดีขึ้น ดังตัวอย่างเนื้อหาที่ปรากฏในบทเพลงขอบคุณน้ำตาที่ว่า “ต้องขอบคุณน้ำตาที่สอนให้จำในบทเรียน น้ำตาที่ไหลรินในวันที่หัวใจอ่อนล้า วันนี้เพิ่งรู้คุณค่าในช่วงเวลาได้เคยเจ็บ เคยหวังและไม่เป็นดังใจ เรียนรู้และก้าวไป”

ในช่วงเวลาที่ยากลำบากและเป็นช่วงเวลาที่น่าท้อใจ ช่วงเวลานี้คืออาจเป็นเรื่องที่แย่ที่สุดของคน แต่ก็อาจเป็นจุดหนึ่งที่ทำให้เกิดการหันเหหรือเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ความทุกข์ยากลำบากจะผลักดันให้ทุกคนเปลี่ยนแปลงตัวเอง สามารถเรียกกำลังใจกลับคืนเพื่อก้าวต่อไปได้โดยการปรับเปลี่ยนความคิดและวิธีการสื่อสารกับตัวเอง เพื่อให้พบเจอกับเรื่องดี ๆ ที่จะผ่านเข้ามาอยู่เสมอ ดังตัวอย่างเนื้อหาที่ปรากฏในเพลงชีวิตยังคงสวยงาม ซึ่งได้ใช้บทเพลงลักษณะการอุปมาอุปไมยไว้อย่างน่าสนใจ “บางทีเราอาจเรียนรู้คุณค่า ไอแดดเมื่อฝนมาจะยิ่งรับมันวันที่ใจอ่อนแอ แม้ทุกเรื่องราวมันยังคงโหดร้าย สุขทุกข์ที่เราพบพาน มันคือชีวิตของเรา แม้ทั้งหัวใจมันยังคงทรمان แม้ว่าน้ำตายังไม่แห้งเหือดไป กอดไว้ทุกความหมองหม่น ไม่ว่าจะร้ายดี ชีวิตยังคงสวยงาม”

บทเพลงของบอดี้สแลมมีเนื้อหาเกี่ยวกับการให้กำลังใจกันระหว่างบุคคล ซึ่งพบในลักษณะความสัมพันธ์แบบคู่รัก เพื่อน และคนในครอบครัว บุคคลเหล่านี้ต่างคอยให้กำลังใจกันเพื่อก้าวผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต

กำลังใจที่เกิดขึ้นเป็นการตอบสนองความเป็น “สัตว์สังคม” ของมนุษย์ ซึ่งไม่อาจใช้ชีวิตอย่างโดดเดี่ยวตามลำพัง มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคม ต้องการได้รับกำลังใจ ความเข้าใจ และได้รับการยอมรับจากคนอื่น โดยเฉพาะเมื่อมีปัญหาต่าง ๆ เข้ามาในชีวิต ในการต่อสู้กับปัญหานั้นถือได้ว่ากำลังใจมีบทบาทสำคัญ กำลังใจจากคู่รัก จากเพื่อน จากพ่อแม่ และคนอื่น ๆ อีกเปรียบเสมือนเพื่อนร่วมทางที่จะคอยเคียงข้างและให้ความช่วยเหลือกัน จนผ่านพ้นเรื่องราวที่ไม่พึงปรารถนาไปได้ ดังที่ปรากฏในบทเพลงด้วยกันที่ว่า “เปรียบดังโลกนี้คือห้องเรียนแห่งชีวิต ได้หยุด ได้คิด ได้ลอง ได้เรียนรู้ มีวันพรุ่งนี้เมื่อเราคอยเผ้าดู บนทางที่แสนไกล เราจับมือไว้ด้วยกัน จะผ่านมันไปด้วยกัน อาจมีบางครั้งโลกดูช่างโหดร้าย ในวันที่ไม่เป็นไปอย่างใจฝัน มีเธอกับฉันก้าวเดินไปพร้อมกันบนทางที่แสนไกล เราจับมือไว้ด้วยกัน”

ที่สำคัญคือ กำลังใจ ย่อมเกิดขึ้นจากตนเอง ที่จะต้องหยุดคิดทบทวนเรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้กระทำ โดยเฉพาะหากเคยทำผิดพลาดไป ความผิดพลาดนั้นจะต้องถูกนำมาทบทวนแล้วเน้นย้ำกับตนเองว่าจะไม่เกิดขึ้นอีก บทเรียนต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตกลายเป็นแรงผลักดันให้ชีวิตยังคงต่อสู้ต่อไปแม้จะเผชิญกับปัญหาอุปสรรคมากมายเพียงใดก็จะชนะอุปสรรคต่าง ๆ ไปถึงยังจุดหมายที่ตั้งใจไว้ ข้อสรุปนี้พิจารณาได้จากเนื้อหาที่ปรากฏในบทเพลงแสงสุดท้ายที่ว่า “ในคืนที่หลงทาง วันเวลาไม่เคยจะหยุดเดิน อย่างไรก็ตามเราจะต้องเดินไปกับมัน เก็บทุกความผิดพลาด เป็นค่าเตือนให้เราเข้าใจ ชีวิตเริ่มต้นที่คำว่าฝ่าฟัน ขอเพียงใจเราเท่านั้นไม่หวั่นไหว บทชีวิตของเรา เราจะทำให้มีความหมาย ในคำคืนที่ฟ้านั้นไม่มีดาว อยู่ตรงนี้ ฉันยังคงก้าวไป ยังคงมีรักแท้ เป็นแสงนำไปในคืนที่หลงทาง กับที่ที่ความฝัน นั้นพร้อมเป็นเพื่อนตาย เส้นทางนี้ ฉันยังมีจุดหมาย トラバナイที่ปลายท้องฟ้ามีแสงรำไร จะไปจนถึงแสงสุดท้าย”

2. การสร้างแรงบันดาลใจฝ่าฟันอุปสรรคเพื่อก้าวสู่จุดหมายปลายทางของชีวิต ดังได้กล่าวแล้วข้างต้นบทเพลงของศิลปินวงบอดี้ส์แลม มักกล่าวถึงช่วงของชีวิตที่ยากลำบาก รู้สึกเหนื่อย หמדกำลังใจและขุนเคือง

กับสิ่งที่เกิดขึ้นสิ่งเหล่านี้ได้สอนให้บุคคลมีความอดทน มีแรงขับในการดำเนินชีวิต พร้อมทั้งจะก้าวต่อไปข้างหน้า ข้อค้นพบดังกล่าวนี้ยืนยันได้จากเนื้อหา ซึ่งได้มีการอุปมาเปรียบเทียบระหว่างชีวิตกับการออกเรือท่ามกลางพายุ ดังปรากฏในบทเพลงเรือเล็กควรออกจากฝั่งที่ว่า “จะออกไปแตะขอบฟ้า แต่เหมือนว่าโชคชะตาไม่เข้าใจ มองไปไม่มีหนทาง ชีวิตฉันต้องล่มลงใช้ไหม หัวใจคาราม ฟ้าครามไม่สร้างใคร ทะเลจะสร้างคน ด้วยอันตราย พายุ ถึงโถม ลักเพียงไหน จะไม่ยอมแพ้คำขู่ เรียนรู้ และสู้ไป จะออกไปแตะขอบฟ้า สุดท้ายแม้โชคชะตาไม่เข้าใจ มองไปไม่มีหนทาง แต่รู้ว่าฉันต้องไปต่อไป ตรงเส้นขอบฟ้าสีคราม ความหวังยังนำทางฉันใช้หรือไม่ (ให้อุปสรรคเปลี่ยนผัน เป็นพลัง) คำตอบอยู่กลางคลื่นลม ชีวิตแม้ต้องล่มลงตรงไหน แต่ฉันก็ยังยืนยัน ที่จะไปและสร้างความฝันให้กลายเป็นจริง”

บทเพลงดังกล่าวนี้ย่อมสร้างแรงบันดาลใจให้กับกลุ่มผู้ฟัง และยืนยันให้เห็นเนื้อหาที่เป็นแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต โดยต้องการให้บุคคลปล่อยวางสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต แล้วหันมาทำสิ่งที่ เป็นประโยชน์ ในอนาคต พร้อมก้าวต่อไปเพื่อชีวิตใหม่ที่ดีขึ้น ดังที่ปรากฏในเพลงปล่อยที่ว่า “วันนั้นสิ่งนั้นจะรั้งไว้ทำไม วันนี้ พรุ่งนี้ ความฝันยังยาวไกล ความรักวันนั้น เรียนรู้มันเอาไว้ สุดท้าย ชีวิตมันสวยงามเพียงใดปล่อย วันนี้เธอแค่ปล่อย พอน้ำตามันลดเลือนไป ลักวันก็คงเข้าใจ” ซึ่งหากมนุษย์ไม่ย่อท้อ หมั่นใช้ ความพยายามอย่างจริงจังต่อเนื่อง และรู้จักที่จะรอคอย ผ่านการทดสอบของเวลา ยินยอมที่ท่าต่อไปอย่างเต็มกำลังก็จะประสบความสำเร็จได้ในที่สุด ข้อค้นพบนี้ ยังยืนยันได้จากเนื้อหาที่ปรากฏในบทเพลงเวลาเท่านั้นที่ว่า “ในวันที่ดวงอาทิตย์ ร้อนแรงแผดเผาใจ โหดร้ายเพียงใดทางที่โรยไปด้วยขวากหนาม ทิမ်แทงจิตใจ ไม่ยอมให้ใครตัดสินแม้วันที่ลึ้มลง และจะยื้มสู้ไว้เพื่อใครสักคนที่รักและหวังดี หนึ่งชีวิตที่มี เวลาเท่านั้นจะตอบคำถาม ให้เวลาเท่านั้นพิสูจน์หัวใจ และเวลาเท่านั้น จะตอบ”

แรงบันดาลใจจากบทเพลงของศิลปินวงบอดี้ส์แลมเป็นไปตามคำที่มักได้ยินกันอยู่เสมอว่า “ฟ้าหลังฝนย่อมสดใสเสมอ” คำนี้ยังคงมีอยู่จริงในทุกยุคทุกสมัย เป็นคำที่สร้างแรงบันดาลใจให้กับคนในสังคมไทยเรื่อยมา เมื่อเจอปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ขอเพียงได้ทบทวนพิจารณาเรียนรู้ที่จะเปลี่ยนแปลงตัวเอง พร้อมสู้ต่ออย่างไม่ย่อท้อ มนุษย์จะผ่านพ้นช่วงเวลาที่ย่ำแย่ไปได้ ข้อสรุปดังกล่าวนี้ยืนยันได้จากเนื้อหาที่ปรากฏในบทเพลงหลังฝนที่ว่า “มันเป็นเหมือนกำลังใจจากฟ้า ส่งมาให้คนรู้ว่าชีวิตมีค่า แค่อย่าเพิ่งถอดใจ เริ่มใหม่อีกที ชีวิตไม่มีคำว่าสาย เมื่อพายุฝนผ่านพ้น ฟ้าจะสดใสและเธอจะได้สุขใจ เธอจะได้กำลังใจจากฟ้า เปรียบดังโลกนี้คือห้องเรียนแห่งชีวิต ได้หยุดได้คิด ได้ลอง ได้เรียนรู้ มีวันพรุ่งนี้มีเราคอยเฝ้าดูบนทางที่แสนไกล เราจับมือไว้ด้วยกัน จะผ่านมันไปด้วยกัน อาจมีบางครั้งโลกดูช่างโหดร้าย ในวันที่ไม่เป็นไป อย่างใจฝัน มีเธอกับฉันก้าวเดินไปพร้อมกันบนทางที่แสนไกล เราจับมือไว้ด้วยกัน” สอดคล้องกับเนื้อหาในบทเพลงความเชื่อที่ว่า “ชีวิตมันต้องเดินตามหาความฝัน หกล้มคลุกคลานเท่าไร มันจะไปจบที่ตรงไหน เมื่อเดินเท่าไรมันก็ไม่ถึงเดินต่อช้า ๆ ไม่อยากปล่อยฝันให้มันหลุดมือที่สั่งให้ฉันไปต่อก็คือความเชื่อเท่านั้น ถ้าในวันนี้เรี่ยวแรงยังเหลือก็ยังคงฝันต่อก้าวไป ตลอดชีวิตฉันเจอในสิ่งที่คิด แม้ไม่ว่ามันจะถูกหรือผิด จะขอทำสุดหัวใจ ชีวิตมันต้องเดินตามหาความฝัน หกล้มคลุกคลานเท่าไร มันจะไปจบที่ตรงไหน แต่จะยังไ้ก็ต้องไปให้ถึงที่สุด ถ้ามันจะไม่คุ้ม แต่มันก็ดีที่อย่างน้อยได้จดจำว่าครั้งหนึ่งเคยก้าวไป แค่นั้นที่เชื่อในความฝัน จะเห็นดจะเหนื่อยก็ยังต้องเดินต่อไป”

บทเพลงของบอดี้ส์แลมยังมีเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งที่มนุษย์ต้องทำเพื่อทำความฝันให้เป็นความจริง นั่นคือ “ความอดทน” ความอดทนเปรียบได้ดังเกราะป้องกันร่างกายของนักสู้ ไม่ว่าจะถูกกระแทกกระแทกด้วยอาวุธหรือสิ่งอันเป็นที่ไม่พึงปรารถนาก็ตาม หากมีความอดทน มีเกราะป้องกันกายที่หนักแน่นก็ย่อมไม่หวั่นไหว ข้อค้นพบในเชิงเปรียบเทียบดังกล่าวนี้ยืนยัน

ได้จากบทเพลง Bodyslam ที่ว่า “แม้ต้องเหนื่อยและแม้ต้องเจ็บ จะล้มลงอีก ก็ยังจะสู้ไป ยังเต็มใจ นี่แหละคือชีวิตที่ต้องการ แค่ได้ทำสิ่งนั้นที่ใจฝัน ต่อให้เอาชีวิตเป็นเดิมพัน เราจะสร้างความฝันให้กลายเป็นจริง” นอกจากนี้ บทเพลงดังกล่าวนี้ยังสอดคล้องกับชื่อวงบอดี้สแลม “Bodyslam” มีที่มาจากชื่อท่าหนึ่งในกีฬามวยปล้ำ โดยนักร้องนำของวง คุณอาทิตย์ราห์ คงมาลัย (ตูน) เคยให้สัมภาษณ์ว่า ที่เลือกชื่อนี้มาใช้ตั้งชื่อวง เพราะชอบในความหมายของคำว่า Bodyslam ที่แปลว่า “ทุ่มสุดตัว”

3. การปลุกใจให้กล้าทำความฝันให้เป็นจริง บทเพลงของศิลปิน วงบอดี้สแลมให้ข้อคิดและปลุกคนให้ลุกขึ้นทำความฝันของตนเองให้เห็นจริง ดังท่อนหนึ่งของบทเพลงชีวิตเป็นของเรา ที่ว่า “ชีวิตจะเป็นแบบไหน คงต้องเลือกเอา ก็ตัวของเราที่ใจของใครของมันชีวิตที่เป็นแบบนี้ คงไม่ต่างกัน ก็ชีวิตมันเป็นของเรา” เนื้อหาในบทเพลงนี้สะท้อนให้เห็นว่า บุคคลย่อมมีความชอบ ความถนัด และเลือกกระทำการสิ่งต่างๆ ตามความต้องการของตนเองโดยเฉพาะในกลุ่มเด็กเยาวชน แม้บางครั้งจะถูกมองว่าไร้สาระ เพื่อฝัน และอีกหลายร้อยคำดูถูกจาก ผู้ใหญ่บางคนที่ยังตัดสินความฝันของเด็กรุ่นใหม่ ที่มักจะถูกตีตราเป็นเรื่องที่ “ไม่เข้าท่า” อยู่เสมอ ทั้งที่ในความเป็นจริงสิ่งที่ผู้ใหญ่มองเห็นอาจไม่ได้ หมายความว่าความฝันของเด็ก ๆ เป็นสิ่งที่ไม่เอาไหน หากแต่พวกเขากำลังตั้งใจ ทุ่มทั้งชีวิต เปลี่ยนเรื่องเล่น ๆ ให้กลายเป็นความจริงจางขึ้นมาเหมือนเรื่องเล็กน้อยที่ออกจากฝันในวันที่คลื่นลมรุนแรง และจะไม่หยุดพักเพื่อ “เข้าท่า” จนกว่าจะถึงจุดหมายที่ใฝ่ฝัน ดังเนื้อหาของบทเพลงไม่เข้าท่า “มันถึงเวลาที่ฉันไม่เอาไหนได้ทำเพื่อหัวใจพร้อมออกเดินทางไกลแสนไกล โลกใบนี้ ช่างกว้างใหญ่ ทุกวันคือฝัน เพราะรักเป็นดังดวงไฟ พ้ามืดหม่นคราใด มองไปทุกครั้ง ฝันยังเห็นเธอ ในร้ายก็อาจมีดี ในดีอาจมีเรื่องร้ายรัก คือพลัง เจ็บก็ครั้งแล้วลุกขึ้นใหม่ฉันคล้ายดังเรือลอยคว้างท่ามกลางทะเลแห่งฝัน ที่ไม่เคยจะเข้าท่า ทำลายคลื่นลมชีวิต ล่องลอยจนสุดสายตา มันถึงเวลาที่ฉันไม่เอาไหน ได้ทำเพื่อหัวใจพร้อมออกเดินทางไกลแสนไกลโลกใบนี้

ช่างกว้างใหญ่ทุกวันคือฝันที่สวยงาม” บทเพลงนี้เปรียบเสมือนเครื่องกระตุ้นหัวใจที่ปลุกชีวิตของคนให้ลุกขึ้นมาทำตามความฝันอีกครั้ง

โดยสรุป คุณค่าบทเพลงของศิลปินวงบอดี้ส์แลมที่มีต่อการสร้างเสริมกำลังใจในการดำเนินชีวิต เป็นการกล่าวถึงการให้กำลังใจกันระหว่างบุคคล แบ่งเป็นกำลังใจระหว่างคู่รัก เพื่อน และครอบครัว สร้างแรงบันดาลใจให้ผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิต มีเนื้อหาที่มุ่งปลุกใจให้คนได้กล้าทำตามความฝัน โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชน ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีประสบการณ์ในการดำเนินชีวิตน้อย ให้มีพลังในการแก้ไขปัญหาข้ามผ่านอุปสรรคนานาตรึงมาเป็นแรงผลักดันให้ต่อสู้ในยามที่รู้สึกท้อแท้และเติมพลังก้าวสู่ความสำเร็จในชีวิต

อภิปรายผลการวิจัย

คุณค่าของสารจากบทเพลงบอดี้ส์แลมที่มีในเรื่องการสร้างเสริมกำลังใจในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับผลการวิจัยของณัชชา ตั้งตรงฤทัย (2559, น. 19) ศึกษาบทบาทของเพลงร็อคในการปลุกฝังคุณค่าและการสร้างกำลังใจในการดำเนินชีวิตของเยาวชน พบว่า เพลงร็อคมีเนื้อหาให้กำลังใจกันระหว่างบุคคลมากที่สุด โดยเป็นเนื้อหาที่ให้กำลังใจกันให้ผ่านพ้นอุปสรรคต่าง ๆ มีการใช้ดนตรีมาเป็นเครื่องมือการสร้างกำลังใจให้แก่บุคคลให้ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้ต่อไปแม้จะมีปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ เข้ามาตลอดช่วงชีวิต ในรายละเอียดสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. คุณค่าของบทเพลงที่สะท้อนมิติทางสังคม บทเพลงของศิลปินวงบอดี้ส์แลมมุ่งเน้นการสร้างเสริมสร้างกำลังใจเพื่อให้บุคคลเผชิญปัญหาในการดำเนินชีวิต เนื้อหาสะท้อนหรือบ่งบอกให้ปัญหาของคนในสังคมไทย ซึ่งมีความหลากหลาย เช่น วัยรุ่นมีปัญหาเรื่องการเรียนรู้ ปัญหาเรื่องความรัก วัยผู้ใหญ่มีปัญหาเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ส่วนบางคนเจอปัญหาจากการใช้ชีวิตของตนเองในทางที่ผิดพลาดไป เช่น การติดพนัน แม้กระทั่งปัญหา

ที่พบเจออยู่ในปัจจุบัน คือ การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา บทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลมทำให้กลุ่มคนฟังได้ทบทวน ย้อนดูเหตุการณ์ปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิต หลายต่อหลายคนได้ใช้เพลงเป็นแรงผลักดัน กำลังใจ ฟังเพลงเพื่อเสริมพลังให้ก้าวผ่านปัญหาต่าง ๆ ซึ่งบทเพลงต่าง ๆ ของวงบอดี้สแลมได้ให้คุณค่าในลักษณะดังกล่าวนี้ บทเพลงต่าง ๆ ได้รับความนิยมเรื่อยมามีกลุ่มคนฟังเป็นจำนวนมาก และกลุ่มคนฟังต่างสะท้อนความคิดเห็นต่อสารของบทเพลงซึ่งแสดงถึงคุณค่าในมิติทางสังคม พิจารณาได้จากตัวอย่างความคิดเห็นในยูทูบ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนยอดผู้เข้าชมและตัวอย่างความคิดเห็นต่อบทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลมในยูทูบ

เพลง	จำนวนยอดผู้เข้าชม	ตัวอย่างความคิดเห็น
หลังฝน	714,423	• ติดการพนันจนชีวิตพัง วันนี้ (24 สิงหาคม 2561) ปลดหนี้สินหมดแล้ว ไม่คิดค่าตัวตาย ขอขอบคุณเพลงดี ๆ ครับ • ปี 2020 มีโรคระบาดที่เรียกว่า โควิด-19 ทั้งโลกเกิดวิกฤต ประเทศไทยชะดาวน์ เป็นปีที่แย่มากที่สุดตั้งแต่เกิดมา บันทึกลงไว้ในความทรงจำ ขอให้เพลงนี้เป็นกำลังใจให้ทุกคนด้วยนะครับ เราจะผ่านพ้นไปด้วยกัน • ขอขอบคุณบทนี้มาก ๆ ที่เป็นกำลังใจ ช่วงนี้ท้อมาก ๆ ทั้งเรียนต่อ ส่งเงินให้แม่ โอทีก็ไม่มี เป็นช่วงโควิด หากไม่มีเพลงที่ให้กำลังใจคงแย่ไปกว่านี้จริง ๆ

ตารางที่ 1 จำนวนยอดผู้เข้าชมและตัวอย่างความคิดเห็นต่อบทเพลง
ของศิลปินวงบอดี้สแลมในยูทูบ (ต่อ)

เพลง	จำนวนยอด ผู้เข้าชม	ตัวอย่างความคิดเห็น
Bodyslam	506,648	• จะทำความฝันให้เป็นจริง จนวินาทีสุดท้ายที่มีลมหายใจ ต้องทำให้ได้สถานเดียว • ขอบคุณเพลงนี้ที่ทำให้ชีวิตตอนนีมาได้ไกลมาก ขอบคุณพี่ตูนจริง ๆ • โครงการก้าวคนละก้าว เบตง-แม่สาย 2191 กม. เพลงนี้ผมว่ามันตรงสุดๆ แล้วครับ
ชีวิต ยังคงสวยงาม	13,597,309	• คนเรากว่าที่จะประสบความสำเร็จ มันไม่่ง่ายเลย ผมเชื่อว่าทุกคนจะประสบความสำเร็จต้องเจอบททดสอบหลายอย่าง กว่าจะมีวันนี้ได้ขอเป็นกำลังใจให้ทุกคนยิ้มรับ ไม่ว่าจะเจอปัญหา ยิ้มแล้วก้าวข้ามมันไปให้ได้นะครับสักวันหนึ่งความฝันก็ไม่ไกลเกินเอื้อม • สำหรับผมแล้ว บอดี้สแลม คือฮีโร่ เป็นเหมือนเรียวแรง กำลังพลังงานลึกลับบางอย่างผลักดันให้ใครบางคนทำในสิ่งที่ไม่เคยคิดว่าจะทำได้มาก่อน • 6 ปีเร็วมาก โตมาต้องเรียนรู้หลากหลายกับชีวิตที่เผชิญทุกนาที่ สำคัญมากต้องรีบทำชีวิตที่ยังคงสวยงาม เพลงนี้ให้กำลังใจผมมากเลยครับ พยายามอ่านหนังสือ เวลาที่ผมเหนื่อยผมท้อก็เปิดเพลงนี้ ก็คิดว่าต้องทำเพื่อใคร ทำเพื่ออะไร #ชีวิตยังคงสวยงามเสมอ

ตารางที่ 1 จำนวนยอดผู้เข้าชมและตัวอย่างความคิดเห็นต่อบทเพลง
ของศิลปินวบอดีส์แลมในยูทูบ (ต่อ)

เพลง	จำนวนยอด ผู้เข้าชม	ตัวอย่างความคิดเห็น
ความเชื่อ	34,617,402	• เวลาเหนื่อยท้อ อยากได้กำลังใจ ผมจะเปิดเพลงนี้ฟังทุกที ผมพยายามตามความฝันด้วยความเชื่อว่าผมต้องทำได้ ณ ตอนนี้ 3 ปีแล้วที่ผมตื่นตี 4 เพื่ออ่านหนังสือ กลางวันก็ไปทำงาน เลิกงานกลับมาอ่านหนังสือนอนเที่ยงคืน วันหยุดคือวันอ่านหนังสือไม่เคยไปเที่ยวไหน เลิกกับแฟน กาแฟวันละ 2 ช้อนโต๊ะ ง่วงก็ยืนอ่าน เดินอ่าน อ่านออกเสียงจนแสบคอ เขียนหนังสือจนปวดมือ แต่ไม่เป็นไร ผมจะทำต่อไปจนกว่าความฝันของผมจะสำเร็จ ขอขอบคุณเพลงนี้ ขอขอบคุณวงนี้ Bodyslam • ซ้อมมวยถูกเตะตบ ถูกด่าทุกวัน บางคำบางคนสมน้ำหน้า ดูถูกสารพัด ทำให้บางวันท้อ บางวันร้องไห้ แต่บอกไว้เลย ใจไม่เคยถอยสู้จนสุดใจ และจะทำหน้าที่ตัวเองให้ดีที่สุด • เพลงนี้ออกมา ผมอายุ 13 ปี ตอนนั้นผม 28 ยังฟังอยู่เลยครับ 15 ปีผ่านไปไวจังเลย ฟังแล้วคิดถึงเพื่อนเก่า คิดถึงคนที่บอกว่าชอบเพลงนี้ วันที่ท้อแท้มาฟังเพลงนี้เหมือนมีกำลังใจให้สู้ต่อไป (ชีวิตไม่สิ้นก็ต้องดิ้นรนกันไป)

ตารางที่ 1 จำนวนยอดผู้เข้าชมและตัวอย่างความคิดเห็นต่อบทเพลง
ของศิลปินวงบอดี้สแลมในยูทูบ (ต่อ)

เพลง	จำนวนยอด ผู้เข้าชม	ตัวอย่างความคิดเห็น
ขอบคุณน้ำตา	1,231,295	• ตอนนั้นอยู่ ม. 5 ตอนนี้อยู่ปี 2019 ยังกลับมาฟังอยู่ • ขอบคุณที่เข้ามา ทำให้รัก แล้วหายไป จนรู้จักคำว่าน้ำตา จนตอนนี้มันไหลลงใจไปละ เช่นเดียวกับคนที่คงอยู่ในใจตลอดชีวิต #จะรอที่ดาวดวงนั้น • ขอบคุณน้ำตา เพลงนี้ดีมาก ฟังกี่ปีก็ยังทันสมัย
ปล่อย	25,238,139	• เมื่อ 4 ปีก่อน ผมฟังเพลงนี้เข้าไปเข้ามา เกือบ 10 ชั่วโมง จนผมเข้าใจว่า ปล่อย คือการรักษาความรู้สึกของเราเองที่ดีที่สุด คำปลอบนบ้น้ำไม่เท่าคิดทบทวนด้วยตัวเราเอง น้ำตามีค่า จงใช้อย่างเข้าใจ และมีคุณค่า • กลับมาฟังอีกครั้ง ออกหักมาก็หลายครั้ง ทำไมยังไม่ชิน ทำไมเราต้องเป็นคนที่ชอบล้มเหลวในเรื่องความรักกันนะ คนไข้แพ้ • วันนั้น สิ่งนั้น จะรั้งไว้ทำไม วันนี้ พรุ่งนี้ ความฝันยังยาวไกล ความรักในวันนั้นเรียนรู้เอาไว้ สุดท้าย ชีวิตยังสวยงามเพียงใด

ตารางที่ 1 จำนวนยอดผู้เข้าชมและตัวอย่างความคิดเห็นต่อบทเพลง
ของศิลปินวงบอดี้สแลมในยูทูบ (ต่อ)

เพลง	จำนวนยอด ผู้เข้าชม	ตัวอย่างความคิดเห็น
เวลาเท่านั้น	18,677485	• ในชีวิตการทำงาน ภาระงานหนักไม่แยะเท่าเจอเพื่อนร่วมงานที่ไม่ดี ยิ่งรุ่นอาวุโส มักจับผิด และนิทาคนเข้าใหม่ ฟังเพลงนี้ช่วยให้กำลังใจขึ้นมาก บางทีเราก้ทำได้แค่ปลงทำหน้าที่ของตนเองให้ดี แล้วเราให้เวลาเป็นเครื่องพิสูจน์ • เวลาผมฟังเพลงนี้ ผมน้ำตาซึมตลอด ไม่รู้จะอธิบายอย่างไร เหมือนกันตรงกับความรู้สึกลึกซึ้งในใจผม • อารมณ์เพลงตั้งแต่เริ่มต้นด้วยบรรยากาศที่มืดมน เหมือนยังจมอยู่กับปัญหา มีความสับสน มองไม่เห็นทางไป ดนตรีค่อย ๆ เพิ่มจังหวะมากขึ้น มีความหนักแน่นมากขึ้น เหมือนคนที่คิดจะทำอะไรบางอย่าง พอถึงท่อนโซโล่เหมือนชีวิตกำลังจะผ่านไปในจุดที่สับสน ค่อย ๆ ออกไปเรื่อย ๆ จนถึงท่อนท้าย มันคือช่วงที่คน ๆ หนึ่ง กำลังตัดสินใจเพื่อเผชิญความจริง พอพ้นท่อนนี้ ฟังแล้วได้อารมณ์เหมือนว่า “ฉันพร้อมจะก้าวต่อไปแล้ว” เพลงลงตัวได้แรงบันดาลใจ ขอขอบคุณเพลงดี ๆ จากพี่ Bodyslam ครับ

ตารางที่ 1 จำนวนยอดผู้เข้าชมและตัวอย่างความคิดเห็นต่อบทเพลง
ของศิลปินวงบอดี้สแลมในยูทูบ (ต่อ)

เพลง	จำนวนยอด ผู้เข้าชม	ตัวอย่างความคิดเห็น
แสงสุดท้าย	172,133,689	• 5 ปีที่แล้วเพลงนี้ทำให้ผมจบปริญญา มาปีนี้เพลงนี้กำลังทำให้ผมเชื่อว่าต้องก้าวผ่านโปรเจกงานนี้ไปให้ดี ขอคุณที่แต่งเพลงนี้มาครับ #จากใจ • เพลงนี้เป็นเพลงที่ทหาร ทร ชอบมาก พวกเราทำภารกิจไม่มีใครเห็น แต่เรายังทำต่อไปครับ เพื่อชาติและราชนาวี • ปี 2020 แล้วยังฟังอยู่ I Love You และอีกไม่นานโควิดจะหายไปอีกไม่ช้า 2020 เป็นปีที่แย่ที่สุด เราต้องผ่านไปได้ดีครับ
เรือเล็กควรรอ ออกจากฝั่ง	137,538,279	• ผมได้เหรียญทองซีเกมส์แล้วนะครับ ไปแข่งที่ไหนมีเพลงของพี่ ๆ เป็นแรงบันดาลใจตลอดมาครับ #กีฬา युติศุ #ซีเกมส์2019 • ฟังตั้งแต่เรียนปี 2 ตอนนีทำงานแล้วขอบคุณ Bodyslam ขอบคุณเสียงร้องที่คุ้นที่อยู่ในทุกช่วงเวลาของชีวิต ตอนนี้อยู่ไม่ประสบความสำเร็จ แต่ต่อไปต้องมีวันนั้นแน่ • เพลงนี้ทำให้ผมเกิดแรงผลักดัน ผมจะเปิดเพลงนี้ทุกวันก่อนอ่านหนังสือเตรียมสอบเข้ารับราชการ #ตอนนี้ผมก็สอบติดและรับราชการเรียบร้อยแล้ว #ขอขอบคุณเพลงดี ๆ ที่ทำให้ผมคิดและเปลี่ยนแปลงชีวิตตัวเองใหม่ ว่าเรือเล็กควรรอออกจากฝั่ง

ตารางที่ 1 จำนวนยอดผู้เข้าชมและตัวอย่างความคิดเห็นต่อบทเพลง
ของศิลปินวงบอดี้สแลมในยูทูบ (ต่อ)

เพลง	จำนวนยอด ผู้เข้าชม	ตัวอย่างความคิดเห็น
ด้วยกัน	1,433,196	• ใครเดินอยู่ด้วยกันก็จับมือกันแน่น ๆ นะครับ ผมขอเดินคนเดียว ชอบความหมายเพลง พี่ตูนมาก ๆ ใจเหลือนิดเดียวเพราะมันกินใจ 555 • 3 ปีที่แล้ว เคยฟังเพลงนี้กับคนที่เคยรัก มากที่สุด จับมือกันฟังเพลงนี้แล้วร้องไห้ ผ่านอะไรแย่ ๆ มากันด้วยเยอะ แต่สุดท้าย เราก็เลิกกันด้วยความล้มเหลวของผมเอง จนวันนี้ คงไม่มีวันที่เราจะจับมือไว้ด้วยกัน อีกแล้ว • ไม่ว่าจะเจอปัญหาอะไร ผมสัญญาว่า เราจะจับมือกัน ผ่านมันไปให้ได้ ขอคุณ สำหรับโอกาส ผมจะไม่มีวันทำให้คุณเสียใจ เราจับมือไว้ด้วยกัน
ไม่เข้าท่า	7,058,866	• เราฟังเพลงนี้ตอนเป็นโรคซึมเศร้าและ Admit อยู่โรงพยาบาล หลังจากกินยาฆ่าตัวตาย เพลงนี้กลับทำให้เรามีแรงสู้ อยากจะมีชีวิตอีกครั้ง สักวันเราจะส่งยิ้มให้ความฝัน สักวัน ต้องเป็นเรื่องจริง ขอคุณ Bodyslam • ผมคนหนึ่งที่ยังไม่ยอมเข้าท่า ในร้ายก็อาจมีดี ในดียังมีเรื่องร้าย สู้ต่อไป นี่แหละชีวิต • เพลงของ Bodyslam มักจะส่งแรง กระเพื่อมให้ชีวิตใครบางคนเสมอ วงร็อก ที่ทำเพลงเพื่อชีวิต เพื่อชีวิตที่ผมหมายถึง

ตารางที่ 1 จำนวนยอดผู้เข้าชมและตัวอย่างความคิดเห็นต่อบทเพลง
ของศิลปินวงบอดี้สแลมในยูทูบ (ต่อ)

เพลง	จำนวนยอด ผู้เข้าชม	ตัวอย่างความคิดเห็น
		คือเพื่อชีวิตของผู้อื่นนะครับ เป็นแรงผลักดัน เป็นแรงกระตุ้นในการใช้ชีวิตให้กับใครสักคน ได้ฟังเพลงของพวกเขาทำให้รู้สึกมีพลัง มีแรงสู้ต่อ
ชีวิต เป็นของเรา	28,289,849	• 1 ในบทเพลงที่ทำให้ผมใช้ชีวิตด้วยวิถีทาง แบบนี้ ชีวิตเป็นของเรา จะดีจะร้ายอย่างไร เราทำเพราะใจเลือกและฝันใฝ่ • ฟังเพลงนี้ตอนอยู่คนเดียวชอบน้ำตาไหล เราเคยผ่านช่วงเวลาร้ายหาทางออกไม่ได้.. แต่ก็ผ่านมาได้ เพลงนี้สอนเรา พี่เค้าสอนเรา จำได้เสมอ .. ชีวิตเป็นของเรา • ผมเป็นแค่เต่าที่เดินช้า แต่ก็มีจุดหมาย ปลายทางที่จะไปให้ถึง ถึงผมจะเดินไปข้าง หน้าอย่างช้า ๆ แต่ก็ไปถึงจุดหมายได้

(ที่มา: ผู้วิจัยสรุปจากข้อมูลในยูทูบ ณ วันที่ 14 มกราคม 2564)

บทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลมได้ให้กำลังใจในการดำเนินชีวิต
ระหว่างคู่รัก เพื่อน และครอบครัว สร้างแรงบันดาลใจให้บุคคลฝ่าฟัน
อุปสรรคเพื่อก้าวสู่จุดหมายปลายทางของชีวิต และปลุกใจให้กล้าทำความฝัน
ให้เป็นความจริง กล้าที่จะออกมากระทำในสิ่งที่ตนเองต้องการ
เพื่อก้าวสู่ความสำเร็จในชีวิต บทเพลงทำให้กลุ่มคนฟังมีความรู้สึกคล้อยตาม

ไปตามเนื้อหาของบทเพลง ทำให้กลุ่มคนฟังได้หวนกลับไปทบทวนเหตุการณ์หรือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตของตน เกิดความรู้สึกทางอารมณ์ เช่น ร้องไห้ รู้สึกมีพลัง รู้สึกมีความหวัง เป็นต้น ดังนั้น เมื่อพิจารณาคุณค่าของสารจากแนวคิด คุณค่าของงานศิลป์ (Values of Art) ของ Budd (1995, pp. 5-7) ผลการวิจัยในครั้งนี้จึงบ่งชี้ให้เห็นว่า บทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลมนั้นมีคุณค่าในแง่ของคุณค่าภายใน (Intrinsic Value) ที่กล่าวว่า ลักษณะของคุณค่าภายในหรือคุณค่าที่เกิดขึ้นโดยเนื้อหานั้นหมายถึง แก่นหรือสารที่อยู่ภายใน และสามารถประเมินได้จากการชื่นชม ความรู้สึก กับประสบการณ์ของบุคคล คุณค่าภายในจึงมีความเชื่อมโยงกับสภาวะทางอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และสภาวะภายในจิตใจของบุคคล บทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลมไม่ได้มีเนื้อหาด้านความรักเพียงอย่างเดียว แต่มีเนื้อหาที่มุ่งเน้นในการสร้างแรงผลักดันให้ผู้คนเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรค และให้กำลังใจผู้ที่ผิดหวัง ท้อแท้หรือไม่กล้าเผชิญกับสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิต เป็นบทเพลงที่ต้องการให้แกคนฟังซึ่งนอกเหนือไปจากความบันเทิงแล้ว บทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลมยังอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนวิธีคิด แนวทางในการใช้ชีวิตของผู้คนและการต่อสู้เพื่อความสำเร็จของชีวิต

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของศรัณย์ภัทร์ บุญฮก (2563, น. 1) เรื่อง ชีวิต ความรักและธรรมชาติในบทเพลงบอดี้สแลม: การวิเคราะห์ผ่านกรอบทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์แนวโรแมนติก ซึ่งพบว่า เนื้อหาของเพลงเกี่ยวกับชีวิต ความรัก และธรรมชาติ อย่างเด่นชัด โดยบทเพลงของบอดี้สแลมเสนอสารว่า เมื่อชีวิตต้องเจอปัญหาให้พิจารณาความเป็นจริงที่อยู่ในธรรมชาติเพื่อยอมรับและเรียนรู้ความเป็นจริงของชีวิตว่า ชีวิตมีความผันแปรเป็นธรรมดา การยอมรับสัจธรรมนำไปสู่ความเข้าใจ ความเข้าใจเสนอผ่านความรักและเป้าหมายสูงสุดของชีวิต คือ การเดินทางไปสู่เป้าหมาย

2. คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ หากพิจารณาทางสุนทรียศาสตร์พบว่า บทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลมมีเนื้อหาที่กินใจ ประกอบกับทำนองและการเรียบเรียงดนตรีประกอบที่มีลักษณะของการเร้าอารมณ์ กระตุ้น

หรือปลุกใจ ทำให้กลุ่มคนฟังให้เกิดอารมณ์ร่วมไปกับเนื้อหาที่ต้องการจะส่งมอบ กลุ่มคนฟังจึงเข้าถึงสุนทรียของบทเพลง คนฟังสามารถตัดสินใจหรือประเมิน ซึ่งสะท้อนคุณค่าของบทเพลงได้ดี ดังกรณีความคิดเห็นของกลุ่มคนฟังในยูทูปที่ว่า “อารมณ์เพลงตั้งแต่เริ่มต้นด้วยบรรยากาศที่มีดมน เหมือนยังจมอยู่กับปัญหา มีความสับสนมองไม่เห็นทางไป คนตรึมค่อย ๆ เพิ่มจิ้งหะหะมากขึ้น มีความหนักแน่นมากขึ้น เหมือนคนที่คิดจะทำอะไรบางอย่างพอถึงท่อนโซโลเหมือนชีวิตกำลังจะผ่านไป ในจุดที่สับสนค่อย ๆ ออกไปเรื่อย ๆ จนถึงท่อนท้าย มันคือช่วงที่คน ๆ หนึ่งกำลังตัดสินใจเพื่อเผชิญความจริง พอพ้นท่อนนี้ ฟังแล้วได้อารมณ์เหมือนว่า “ฉันพร้อมจะก้าวต่อไปแล้ว” เพลงลงตัว ได้แรงบันดาลใจ ชอบคุณเพลงดี ๆ จากพี่ Bodyslam ครับ”

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาในมิติของเวลา จะเห็นว่า คุณค่าของสารที่ได้จากบทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลมนี้เป็นคุณค่าที่ผ่านบททดสอบของกาลเวลา ซึ่งเวลานั้นถือเป็นเงื่อนไขหนึ่งที่ใช้วัดคุณค่าของบทเพลง (ฉลองชัย โหมทอง และกิติมา ทวนน้อย, 2561, น. 231) จากการที่เนื้อหาหรือสารของบทเพลงแผ่ไปด้วยปรัชญาหรือแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การให้กำลังใจกับผู้คนในการใช้ชีวิต กลุ่มคนฟังนั้นสามารถรับรู้ได้จึงยังคงเปิดเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลม ฟังซ้ำแล้วซ้ำอีกเพื่อสร้างกำลังใจให้กับชีวิต ดังความคิดเห็นในยูทูปที่ว่า “5 ปีที่แล้วเพลงนี้ทำให้ผมจบปริญญา มาปีนี้เพลงนี้กำลังทำให้ผมเชื่อว่าต้องก้าวผ่านโปรเจกงานนี้ไปได้ ขอขอบคุณที่แต่งเพลงนี้มาครับ #จากใจ” “เวลาเหนื่อยท้อ อยากได้กำลังใจ ผมจะเปิดเพลงนี้ฟังทุกที ผมพยายามตามความฝัน ด้วยความเชื่อว่ามันต้องทำได้ ณ ตอนนี้ 3 ปีแล้วที่ผมตื่นตี 4 เพื่ออ่านหนังสือ กลางวันก็ไปทำงาน เลิกงานกลับมาอ่านหนังสือ นอนเที่ยงคืน วันหยุดคือวันอ่านหนังสือ ไม่เคยไปเที่ยวไหน เลิกกับแฟน กาแฟวันละ 2 ช้อนโต๊ะ ง่วงก็ยืนอ่าน เคนอ่าน อ่านออกเสียง จนสเปคออก เขียนหนังสือจนปวดมือ แต่ไม่เป็นไร ผมจะทำต่อไปจนกว่าความฝัน

ของผมจะสำเร็จ ขอขอบคุณเพลงนี้ ขอขอบคุณวงนี้ *Bodyslam*” แม้กาลเวลาจะผ่านไป แม้กระทั่งบางเพลงนั้นเผยแพร่มานานนับ 10 ปี ก็ยังมีการกลับมาฟังซ้ำอยู่เรื่อยมา นอกจากนี้ บทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลม ได้ทำให้กลุ่มคนฟังนั้นหวนกลับไปทบทวนเรื่องราวของตัวเอง เหลียวหลังไปย้อนดูอดีต (Retrospective) และการแลมองไปข้างหน้า (Prospective) อดทนและใช้ชีวิตต่อไปเพื่อให้ประสบความสำเร็จในชีวิต คุณค่าดังกล่าวนี้เป็นไปตามแนวคิดเวลากับการโหยหาอดีต หรือที่เรียกว่า Nostalgia ของ Silvers (1991, p. 211) ที่กล่าวถึงสภาวะทางอารมณ์และความรู้สึกของคนที่มีรู้สึกอ่อนไหวและคิดถึงบรรยากาศหรือความคุ้นเคยในอดีตเมื่อได้ฟังบทเพลงที่ชื่นชอบ แม้เรื่องราวเหล่านั้นจะผ่านไปนานหลายปีแล้วก็ตาม

จุดเด่นของบทเพลงบอดี้สแลม คือ การใช้อุปมาอุปมัย (Metaphor) การเปรียบเทียบทำให้ผู้ฟังมีความเข้าใจในเนื้อหาและรับรู้ถึงคุณค่าของบทเพลงได้อย่างเด่นชัดขึ้น จุดเด่นตรงนี้เป็นความงดงามทางภาษา ทำให้สามารถสื่อสารไปยังกลุ่มคนฟังให้เกิดความรู้สึกคล้อยตามไปกับบทเพลงผ่านถ้อยคำเปรียบเทียบ กลุ่มคนฟังซาบซึ้ง มีอารมณ์คล้อยตาม และมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต ยืนยันได้จากความคิดเห็นของกลุ่มคนฟังในยูทูปที่ว่า “เพลงนี้ทำให้ผมเกิดแรงผลักดัน ผมจะเปิดเพลงนี้ทุกวันก่อนอ่านหนังสือ เตรียมสอบเข้ารับราชการ #ตอนนี้ผมก็สอบติดและรับราชการเรียบร้อยแล้ว #ขอขอบคุณเพลงดี ๆ ที่ทำให้ผมคิดและเปลี่ยนแปลงชีวิตตัวเองใหม่ว่า เรือเล็กควรออกจากฝั่ง” บทเพลงที่มีการใช้คำอุปมาอุปมัยถือเป็นคุณค่าทางจิตศิลป์ในมิติศิลปะและสุนทรียภาพ ซึ่งสารที่อยู่ในบทเพลงนั้นได้ถ่ายทอดมายังผู้ฟังแล้วทำให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึก ความสะเทือนใจ หรือพลังความมุ่งมั่นจนสามารถจูงใจกลุ่มคนฟังให้คล้อยตาม (ชัยทัต โสพระขรรค์, 2560, น. 54)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ผลการวิจัยที่สะท้อนให้เห็นการให้กำลังใจในการดำเนินชีวิตระหว่าง คู่รัก เพื่อน และครอบครัว การสร้างแรงบันดาลใจผ่านอุปสรรคเพื่อก้าวสู่ จุดหมายปลายทางของชีวิต และการปลุกใจให้กล้าทำความฝันให้เป็นความจริง ดังนั้นในฐานะผู้ผลิตเพลง ควรสร้างสรรค์ผลงานเพลงโดยคำนึงถึงเนื้อหา ของเพลงที่ควรจะสร้างประโยชน์ให้กับผู้อื่นและสังคม ขณะเดียวกัน ในฐานะผู้ฟัง นักฟังเพลงควรมีหลักในการเลือกที่จะรับฟังเพลงที่มีประโยชน์ ให้ข้อคิดและสร้างกำลังใจในการดำเนินชีวิต และนำไปสู่การอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข

สำหรับในการวิจัยครั้งต่อไปนั้น ควรทำการศึกษาความต้องการ ของกลุ่มผู้ฟังในการใช้ประโยชน์จากบทเพลงในมุมต่าง ๆ เช่น การรู้จักตนเอง การพัฒนาเชาว์อารมณ์ และการพัฒนาตนเอง เป็นต้น นอกจากนี้ ในการวิเคราะห์เนื้อหาควรทำการวิเคราะห์เชื่อมโยงกับประเด็นเรื่องอำนาจ อุดมการณ์ และมายาคติที่ปรากฏอยู่ในบทเพลงเพื่อเพิ่มคุณค่าของงานวิจัย ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ฉลองชัย โฉมทอง และกิติมา ทวนน้อย. (2561, มกราคม - เมษายน). กาลเวลา
กับการพิสูจน์คุณค่าทางดนตรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 10(1), 231-257.
- ชัยทัต โสพระขรรค์. (2560, มีนาคม - สิงหาคม). คีตศิลป์ไทย: ที่มา ความหมาย
และความหลากหลายแห่งการนิยาม. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 4(1), 45-64.
- ณัชชา ตั้งตรงฤทัย. (2559, พฤษภาคม - สิงหาคม). การศึกษาบทบาท
ของเพลงร้องคนในการปลูกฝังคุณค่าและการสร้างกำลังใจในการ
ดำเนินชีวิตของเยาวชน. *วารสารการสื่อสารและการจัดการ*, 2(2), 19-38.
- รัฐกรณ์กานต์ ดิษฐอำนาจ. (2559). *วิเคราะห์การใช้บทเพลงเพื่อเสริมสร้าง
สันติสุขในสังคมไทยตามหลักพุทธสันติวิธี*. พระนครศรีอยุธยา:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.
- ศรุตานนท์ ไธสง. (2557, มกราคม - มิถุนายน). การศึกษาวิเคราะห์
คุณวิทยาที่ปรากฏในบทเพลงของศิลปินวงบอดี้สแลม. *วารสาร
บัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย*, 1(1), 34-44.
- ศรัณย์ภัทร์ บุญฮก. (2563). *ชีวิต ความรัก และธรรมชาติในบทเพลงบอดี้สแลม:
การวิเคราะห์ผ่านกรอบทฤษฎีวิวัฒนาการจิตวิวัฒน์แนวโรแมนติก*.
สืบค้น 5 ตุลาคม 2563, จาก [http://utcc2.utcc.ac.th/
humanities_conf/journal_file/0038/Ab39ศรัณย์ภัทร์%20
บุญฮก%20ชีวิต%20ความรักและธรรมชาติในบทเพลงบอดี้สแลม.pdf](http://utcc2.utcc.ac.th/humanities_conf/journal_file/0038/Ab39ศรัณย์ภัทร์%20บุญฮก%20ชีวิต%20ความรักและธรรมชาติในบทเพลงบอดี้สแลม.pdf).
- สุภางค์ จันทวานิช. (2554). *การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ*.
(พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หลวงวิจิตรวาทการ, พลตรี. (2560). *กำลังใจ*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ:
สร้างสรรค์บุ๊คส์.

- อมรรัตน์ เทพกำปนาท. (2559). *ความหมายแนวคิดและประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม*. สืบค้น 25 กันยายน 2563, จาก <http://www.culture.go.th/study.php?&YY=2548&MM=5&DD=16.2548>.
- Budd, M. (1995). *Values of Art: Pictures, Poetry and Music*. London: Allen lane.
- Dillon, S. (2007). *Music, Meaning and Transformation*. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing.
- Lofland, J., Snow, D., Anderson, & Lofland, L. H. (2005). *Analyzing Social Setting: A Guild to Qualitative Observation and Analysis*. (4th ed.). Belmont, CA: Wadsworth Publishing.
- Silvers, A. (1991, Summer). The story of art is the test of time. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 49(3), 211-224.
- Volpe, G., D'Ausilio A, Badino, L., Camurri, A., & Fadiga, L. (2016). Measuring social interaction in music ensembles. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London*, 371, 1-8.

ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี

Village Names in Ubon Ratchathani Province

กรรณิการ์ สุพิชญ์¹

Kannika Supich

ภาสพงศ์ ผิวพอใช้²

Passapong Pewporchai

Received: August 17, 2020

Revised: May 28, 2021

Accepted: June 10, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี และภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมจากชื่อหมู่บ้าน โดยศึกษาจากชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานีที่มีการบันทึกอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรของทางราชการระหว่างปี พ.ศ. 2542 - ปัจจุบัน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า แนวการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานีมี 9 ลักษณะ ได้แก่ 1) การตั้งชื่อหมู่บ้านตามภูมิประเทศ ซึ่งพบเป็นจำนวนมากที่สุด 2) การตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อพืชหรือสัตว์ พบเป็นจำนวนรองลงมา 3) การตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อบุคคลสำคัญ 4) การตั้งชื่อหมู่บ้านเกี่ยวข้องกับศาสนาและตำนาน 5) การตั้งชื่อหมู่บ้านเกี่ยวข้องกับวัสดุหรือสถานที่หรือสิ่งก่อสร้าง 6) การตั้งชื่อหมู่บ้านตามการรวมกลุ่มเป็นชุมชน 7) การตั้งชื่อหมู่บ้านตามทิศทางหรือตำแหน่งของหมู่บ้าน 8) การตั้งชื่อหมู่บ้าน

¹อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาภาษาไทยและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาภาษาไทยและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ที่มีลักษณะเฉพาะด้านพรรณนา และ 9) การตั้งชื่อหมู่บ้านตามมงคลนาม นอกจากนี้การศึกษาชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานียังพบการสะท้อนวัฒนธรรมอยู่ 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) วัฒนธรรมการเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้าน ซึ่งมักจะเลือกตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำ บริเวณพื้นที่สูง รวมถึงแหล่งที่มีต้นไม้ 2) วัฒนธรรมการประกอบอาชีพ อาทิเช่น ประมงน้ำจืดและการทำเกษตรกรรม 3) วัฒนธรรมเครือญาติ และ 4) วัฒนธรรมความเชื่อและศาสนา

คำสำคัญ: ชื่อหมู่บ้าน จังหวัดอุบลราชธานี

Abstract

This study aims to explore village naming in Ubon Ratchathani province and to explore cultural reflection through village names. The officially recorded village names from 1999 to the present had been collected and studied. Research results show that there are 9 ways of village naming based on the following findings: 1) geographical areas, which was the most frequently found, 2) plants or animals, which was the second most frequently found 3) important figures, 4) religion and legends, 5) constructions materials, locations or buildings, 6) community culture forming methods, 7) directions or location of the village, 8) specific descriptive characteristics, and 9) sacred names. In addition, the following four aspects of cultural reflections through names were found: 1) a culture of selecting villages' locations near water sources, on highland, and near forest areas, 2) a culture of earning a living from inland fisheries and farming, 3) kinship related culture, and 4) belief and religion related culture.

Keywords: Village Names, Ubon Ratchathani.

บทนำ

การศึกษาเรื่องชื่อสถานที่เป็นหัวข้อหนึ่งในภาษาศาสตร์ชาติพันธุ์ (Ethnolinguistics) ซึ่งเป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรม และชี้ให้เห็นว่า ภาษาสะท้อนให้เห็นความรู้สึกรู้สึกนึกคิด โลกทัศน์ ทักษะคิด ฯลฯ ของมนุษย์ และทำให้วิจัยได้รับความรู้ในเรื่องที่สนใจศึกษาทางวัฒนธรรม ได้หลายด้านดังที่ธอร์นตัน (Thorton, 1997) กล่าวไว้ดังนี้

“ชื่อสถานที่เป็นหัวข้อที่น่าสนใจในการศึกษา วัฒนธรรม เนื่องจากเกี่ยวข้องกับลักษณะการวิเคราะห์พื้นฐาน ทางวัฒนธรรม 3 ลักษณะคือ ภาษา ความคิด และสิ่งแวดล้อม ชื่อสถานที่นอกจากจะเป็นชื่อที่มนุษย์กำหนดขึ้นและ เป็นคำที่มีความหมายชัดเจนในแต่ละภาษาแล้ว ยังบ่งบอกถึง ลักษณะทางกายภาพหรือทางภูมิศาสตร์ รวมทั้งแสดงให้เห็นว่า มนุษย์สามารถรับรู้ สร้างมโนทัศน์และจัดประเภทสิ่งแวดล้อม ที่อยู่รอบตัวเขาได้เพียงอย่างไร ดังนั้นชื่อสถานที่จึงไม่เพียงแต่ ทำให้เราทราบข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหรือลักษณะ ทางกายภาพของพื้นที่เท่านั้น ยังให้ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะ ทางสังคมของมนุษย์อีกด้วย”

การตั้งชื่อหมู่บ้านนอกจากจะเป็นการกำหนดให้พื้นที่หรือสถานที่นั้น ๆ มีความแตกต่างกันแล้ว ชื่อหมู่บ้านยังสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมด้วย ดังที่ไพฑูรย์ ปิยะปกรณ (2532) กล่าวว่า

“ชื่อหมู่บ้านจัดเป็นชื่อเรียกสถานที่ต่าง ๆ เป็นการกำหนดให้เห็นถึงความแตกต่างเบื้องต้นทางพื้นที่อย่างหนึ่งของมนุษย์เพื่อให้สามารถเรียกได้จำเพาะเจาะจงและบ่งบอกได้ว่าเป็นสถานที่ใด การตั้งชื่อเรียกสถานที่ในแต่ละท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ จะกำหนดขึ้นตามความรู้สึกนึกคิดของตน โดยมีความหมายหรือประวัติความเป็นมาของชื่อนั้น ๆ หรืออาจมีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น”

นอกจากนี้งานวิจัยของปราณี กุลละวณิชย์ (2535) ได้แสดงให้เห็นความน่าสนใจของชื่อสถานที่ไว้ว่า

“ชื่อสถานที่ อาทิ ชื่อหมู่บ้าน ชื่อแม่น้ำ ชื่อภูเขา นอกจากจะใช้เป็นเครื่องหมายบ่งบอกหรือกำหนดแหล่งที่อยู่เพื่ออ้างอิงรับรู้ร่วมกันแล้ว ยังให้ข้อมูลอื่น ๆ ที่น่าสนใจหลายอย่าง อาทิ บอกลักษณะภูมิประเทศของพื้นที่นั้น ๆ เช่น บ้านโนนสูงในจังหวัดนครราชสีมา บอกภูมิประเทศที่ตั้งของหมู่บ้านว่าอยู่บนเนิน หรืออาจบอกเรื่องราวเกี่ยวกับผู้ที่อยู่อาศัยในแง่ของอาชีพ เช่น บ้านตีทอง บ้านหม้อ เป็นต้น”

ดังนั้นลักษณะทางภาษาของชื่อหมู่บ้านและลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมที่สะท้อนมาจากชื่อหมู่บ้านนับว่าเป็นเรื่องที่ผู้วิจัยมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งและทำให้เห็นภาพสะท้อนของสังคมและวัฒนธรรมที่แสดงผ่านภาษา ทำให้ได้เรียนรู้และเข้าใจในท้องถิ่นและภูมิภาคนั้นได้ดียิ่งขึ้น

เนื่องจากอุบลราชธานีเป็นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์หลายเชื้อชาติ จึงทำให้อุดมไปด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนั้นการศึกษาชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานีนั้นจะทำให้เห็นภาพสะท้อนลักษณะทางวัฒนธรรม

ประเพณี ภาษา ความเชื่อ และวิถีชีวิตของกลุ่มชนเพื่อให้เข้าใจประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมของชุมชน นอกจากการศึกษาชื่อหมู่บ้านจะทำให้ทราบถึงแนวการตั้งชื่อหมู่บ้านในอดีตแล้ว ยังทำให้เห็นภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา ความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนในชุมชนนั้น ๆ ซึ่งจะมีประโยชน์ทำให้เข้าใจประวัติความเป็นมาและวัฒนธรรมของจังหวัดอุบลราชธานีมากขึ้น

โดยงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานีใน 2 ประเด็นคือ ศึกษาแนวการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานีระหว่างปี พ.ศ. 2542 - ปัจจุบัน และศึกษาภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมจากชื่อหมู่บ้าน

ในการศึกษา ผู้วิจัยได้รวบรวมชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานีจากการบันทึกอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรของทางราชการระหว่างปี พ.ศ. 2542 - ปัจจุบัน จากหนังสือประมวลข้อมูลเกี่ยวกับชื่อและเขตการปกครองไทยและหนังสือทำเนียบท้องที่ซึ่งรวบรวมโดยกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาหมวดหมู่การตั้งชื่อหมู่บ้านว่ามีความถี่ในการปรากฏอย่างไร และสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมในท้องถิ่นอย่างไรบ้าง นอกจากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองต่าง ๆ เช่น ปลัดอำเภอของอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดอุบลราชธานีรวมทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน รวมไปถึงการสืบค้นข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ในเรื่องที่มาของชื่อหมู่บ้าน ทั้งนี้ เพื่อนำไปอธิบายถึงสาเหตุต่าง ๆ ของการตั้งชื่อหมู่บ้านและให้ความกระจ่างชัดเรื่องการออกเสียงชื่อหมู่บ้านของคนจังหวัดอุบลราชธานี เหตุผลที่เลือกสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่รัฐโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองของอำเภอต่าง ๆ เนื่องจากเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในเรื่องของหมู่บ้านโดยตรง บางหมู่บ้านอาจมีหลายชื่อเรียกขานกัน แต่ข้อสรุปของชื่อหมู่บ้านว่าจะใช้ชื่อใด ส่วนใหญ่มาจากทางกำนันเป็นผู้ชำนานให้ นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในลักษณะการปกครองส่วนท้องถิ่นได้ดีอีกด้วย

แนวการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี

การวิเคราะห์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พิจารณาแนวการตั้งชื่อจากคำหลักของชื่อหมู่บ้าน เพราะจากการศึกษาข้อมูลในเบื้องต้นพบว่าชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานีจะประกอบด้วยส่วนประกอบ 2 ส่วนที่สำคัญคือ ส่วนหลัก และ ส่วนขยาย ดังนั้นการจะพิจารณาคำเพื่อจะนำมาจัดเป็นแนวการตั้งชื่อนั้น ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาจากคำหลักของชื่อหมู่บ้านซึ่งอาจจะปรากฏอยู่เป็นคำแรกของชื่อ หรือคำหลังของชื่อหมู่บ้านก็ได้ เช่น บ้านนาคู่ คำว่า “นา” เป็นคำหลัก บ้านใหม่บุรพา คำว่า “บุรพา” เป็นคำหลัก เป็นต้น ซึ่งจากข้อมูลชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานีจากการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรของทางราชการระหว่างปี พ.ศ. 2542 – ปัจจุบัน ผลการศึกษาเป็นดังนี้

แนวการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี มี 9 ลักษณะ ดังนี้

1. ตั้งชื่อตามภูมิประเทศ

การตั้งชื่อหมู่บ้านตามภูมิประเทศนี้ พบเป็นจำนวนมากที่สุดซึ่งคำว่า “ภูมิประเทศ” นี้หมายถึงคำที่แสดงลักษณะทางกายภาพของที่ตั้งหมู่บ้านนั้น ๆ เช่น เป็นพื้นที่ป่า เป็นที่ลุ่ม เป็นแหล่งน้ำ ลักษณะดินและหิน เป็นต้น สามารถแบ่งการตั้งชื่อตามภูมิประเทศได้เป็น 4 ลักษณะดังนี้

1.1 แหล่งน้ำหรือบริเวณดินแดนที่ล้อมรอบด้วยน้ำหรือติดแม่น้ำ มี 33 ประเภท ได้แก่ หนอง ปาก สร้าง ห้วย กุด บ่อ น้ำ วารี ชำ ชับ วัง บึง คลอง สระ เวน ตุงลุง เซ ฮ่อง คำ คู แก้ง ร่อง ตาด ห่อง ผัง ธาร โสภ หาด แก่ง เลิง ฟาก เกาะ และ ท่า

1.2 ที่ราบสูงล้อมรอบบริเวณของส่วนที่เป็นพื้นดิน และมีรูปร่างลักษณะเฉพาะมี 11 ประเภท ได้แก่ โนน ดอน โพน ผา สัน ภู โคก ถ้ำ เนิน คีรี และ กอง

1.3 พื้นที่ที่มีพืชผักหรือต้นไม้หรือพื้นที่ทำกิน มี 12 ประเภท ได้แก่ พุง นา ดง วนา ไร่ ป่า สง เหล่า สวน พนม เหล่า และ พง ไพร

1.4 ลักษณะพื้นดินและหิน มี 6 ประเภท ได้แก่ ดิน เอือด (เกลือ) หิน ทราย ศิลา และพะลาน

2. ตั้งชื่อตามพืช สัตว์ หรือส่วนต่าง ๆ ของพืชและสัตว์

การตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อพืชหรือสัตว์ พบเป็นจำนวนรองลงมาจาก การตั้งชื่อหมู่บ้านตามภูมิประเทศ แสดงให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมไม่ว่าจะเป็น ทางภูมิศาสตร์หรือพืชพรรณ สัตว์ล้วนแต่มีอิทธิพลต่อการตั้งชื่อหมู่บ้านทั้งสิ้น จากการศึกษาแบ่งการตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อพืชได้ 64 ประเภท และตั้งชื่อหมู่บ้าน ตามชื่อสัตว์ได้ 15 ประเภท ดังนี้

2.1 ชื่อพืช มี 64 ประเภท ได้แก่ ค้อ จาน เชือก ปทุม ขาม ก้าน แคน มะเขือ ตำแย ยาง บาก แคน หมากมี เค็ง ข่า บก ปอ จีว สำโรง ม่วง หนามแท่ง ขาด พุง หัวเหว่ กุ่ม ขามป้อม รั้ง สัมปอ ย มะพริก แสง ทัน กอก ไม้ ผักแว่น ตู ไทร เตย เจียด โพธิ์ แคม เม็ก บัว หมาก ตุม เปื่อย จิก เอ็น แดง เต๋อยไก่อ ผักกะยา ผือ แต้ ไม้ ตาล หวาน แก บอน กระบูน ช้เหล็ก สารภี หวาย ไฮ น้ำเกลี้ยง (น้ำเกี๋ยง) และ ผ่า

2.2 ชื่อสัตว์ มี 15 ประเภท ได้แก่ อ้น ปลาตุก กวาง ปลา แร้ง ชะนี แห้ สวาย ยุง มด ผึ้ง นก อึ่ง เสือ และ ฟาน

3. ตั้งชื่อตามบุคคลสำคัญ

การตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อบุคคลสำคัญ เป็นวิธีการตั้งชื่อเพื่อให้เกียรติ แก่ผู้ก่อตั้งหมู่บ้านหรือผู้ที่ทำประโยชน์เพื่อหมู่บ้าน หรือผู้ที่ชาวบ้าน ให้ความเคารพเลื่อมใสศรัทธา จากการศึกษาพบ 4 หมู่บ้าน ได้แก่

บ้านกุดลาด ตั้งชื่อตามกำนันที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นตำแหน่งขุนกุดลาดรักษา

บ้านลาดควาย ตั้งชื่อตามคนที่มาอาศัยอยู่ในพื้นที่นี้เป็นคนแรก มีชื่อว่า ขุนลาด

บ้านศรีสุข ตั้งชื่อตามผู้ใหญ่บ้านชื่อผู้ใหญ่ศรี และชาวบ้านก็รวมกัน อยู่อย่างมีความสุข จึงเรียกกันว่า บ้านศรีสุข

บ้านเชียงแก้ว ตั้งชื่อตามบุคคลที่มาอยู่ก่อนคือ นายแก้ว ซึ่งเคยบวชเป็นสามเณรสึกออกมาจึงมีคำนำหน้าว่า “เชียง” แล้วจึงนำชื่อมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน เป็นบ้านเชียงแก้วจนถึงปัจจุบัน

4. ตั้งชื่อเกี่ยวข้องกับศาสนา และตั้งชื่อตามตำนาน

จากการศึกษาชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานีพบว่าหมู่บ้านที่มีการตั้งชื่อเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านกึ่งพุทธกาล บ้านเหล่านินทร์แปลง บ้านเบ็ญจ (เบญจศีล) บ้านพุทธนิคม และบ้านธรรมละ นอกจากนี้ยังพบการตั้งชื่อหมู่บ้านที่เกิดจากตำนานหรือเรื่องเล่าที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา จากการศึกษาค้นพบ 1 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านชีทวน

5. ตั้งชื่อตามวัสดุที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือสิ่งก่อสร้าง

จากการศึกษาชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานีพบว่าหมู่บ้านที่มีการตั้งชื่อเกี่ยวข้องกับวัสดุหรือสถานที่หรือสิ่งก่อสร้างอยู่ 16 ประเภท ได้แก่ ตาแหลว อูมมุง กระเบื้อง ทัพโฮ กรุง สะพาน เสาธง สถานี ชั่ว โดม อ่าง สนามม้า ด่าน สิม ธาตุ และตลาด

6. ตั้งชื่อตามการรวมกลุ่มเป็นชุมชน

คำว่า “ชุมชน” หมายถึงคำที่แสดงการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคล เพื่อจุดประสงค์ใดจุดประสงค์หนึ่ง หรือเป็นการแสดงว่ามีการอาศัยอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนในบริเวณพื้นที่เดียวกัน จากการศึกษาค้นพบการตั้งชื่อหมู่บ้านตามการรวมกลุ่มเป็นชุมชนได้ 8 ประเภท ได้แก่ ศูนย์ คุ่ม ค่าย นิคม ชุมชน เมือง เวียง และ บ้าน

7. ตั้งชื่อตามทิศทาง หรือตำแหน่งของหมู่บ้าน

จากการศึกษาพบว่ามีการนำคำที่เกี่ยวกับทิศทาง ขนาด และตำแหน่งของหมู่บ้านมาเป็นส่วนหนึ่งของชื่อหมู่บ้าน พบ 9 ประเภท ได้แก่ หัว กลาง บุรพา อุดร ทักษิณ อีสาน แสงทอง รุ่งแสงจันทร์ และ รุ่งตะวัน

8. ตั้งชื่อที่มีลักษณะเฉพาะด้านพรรณนา

มีชื่อหมู่บ้านอยู่จำนวนหนึ่งที่มีการตั้งชื่อโดยนำคำบุพพท หรือคำวิเศษณ์ เป็นคำหลักในการตั้งชื่อ พบ 6 ประเภท ได้แก่ เก่าใหม่ ใหญ่ น้อย แดง และ สว่าง

9. ตั้งชื่อตามมงคลนาม

การตั้งชื่อหมู่บ้านให้เป็นมงคลถือเป็นความเชื่อหนึ่งของคนในหมู่บ้านที่เชื่อว่าชื่อหมู่บ้านที่เป็นมงคลจะทำให้คนในหมู่บ้านอยู่กันอย่างมีความสุข เจริญรุ่งเรือง จากการศึกษาพบ 71 ชื่อ ได้แก่ ประชาสรรค์ ประชาสมบูรณ์ ศรีอรุณ ศรีเมืองใหม่ ศรีสวัสดิ์ ศรีสมบูรณ์ ศรีทอง ศรีอุดม ศรีบัว ศรีสุข ศรีอุดม ศรีนวลพัฒนา สำราญ แสนสำราญ แสนอุดม แสนสุข ชัยมงคล ชัยอุดม ราษฎร์สำราญ ราษฎร์สามัคคี ราษฎร์พัฒนา ราษฎร์เจริญ เจริญชัย เจริญฤทธิ์ เจริญสุข เจริญพัฒนา ทรัพย์เจริญ ไทยเจริญ ชาติเจริญ จงเจริญ กรุงเจริญ เกษม แดนเกษม เทพเกษม คำประเสริฐ ประเสริฐแสนสุข เกษตรสมบูรณ์ เกษตรภูทอง เกษตรอุดม เกษตรพัฒนา ทรัพย์เกษตร สันติสุข สุขสำราญ สุขวัฒนา สุขสมบูรณ์ พัฒนา อารีย์พัฒนา รุ่งพัฒนา อุดมพัฒนา นิคมใหม่พัฒนา อุดมชาติ แข็งขยัน ไชยชนะ รวมไทย ร่วมใจ เศรษฐีไพบุลย์ ผาสุก มงคล เจริญทอง พานทอง สามัคคี สมบูรณ์สามัคคี อำนวยผล สุวรรณวาริ โชคชัย โชคเมือง สมสะอาด เรืองอุดม ทุ่งแสงตะวัน และพรสวรรค์

จากแนวการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานีทั้ง 9 ประเภทนี้ ทำให้เห็นแนวทางหรือความนิยมในการตั้งชื่อหมู่บ้านว่านิยมตั้งชื่อหมู่บ้านตามภูมิประเทศมากที่สุด รองลงมาเป็นตั้งชื่อเกี่ยวกับสัตว์และพืช ซึ่งทั้ง 2 ประเภทเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมและธรรมชาติรอบตัวของถิ่นฐานที่เกิดการตั้งเป็นหมู่บ้านนั้น ๆ

ผลการศึกษาแนวการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี โดยการวิเคราะห์การตั้งชื่อหมู่บ้าน เพื่อให้ทราบถึง หลักการ หรือแนวทาง ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน สรุปได้ว่า มีแนวทางการตั้งชื่อหมู่บ้าน 9 ลักษณะ พบการตั้งชื่อหมู่บ้านตามภูมิประเทศเป็นจำนวนมากที่สุด ซึ่งคำว่า “ภูมิประเทศ” นี้หมายถึงคำที่แสดงลักษณะทางกายภาพของที่ตั้งหมู่บ้านนั้น ๆ เช่น เป็นพื้นที่ป่า เป็นที่ลุ่ม เป็นแหล่งน้ำ ลักษณะดินและหิน เป็นต้น รองลงมาคือการตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อพืชหรือสัตว์ จากลักษณะการตั้งชื่อ ทั้ง 2 ลักษณะแสดงให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นทางภูมิศาสตร์ และระบบนิเวศของสิ่งมีชีวิตล้วนแต่มีอิทธิพลต่อการตั้งชื่อหมู่บ้านทั้งสิ้น ทั้งนี้ เนื่องมาจากการเลือกทำเลที่ตั้งของหมู่บ้านจำเป็นต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ในการอยู่อาศัย แหล่งอาหาร แหล่งประกอบอาชีพ เป็นปัจจัยสำคัญ โดยเขตพื้นที่ราบมีความเหมาะสมที่จะตั้งถิ่นฐานมากกว่าเขตพื้นที่สูงหรือภูเขา เนื่องจากลักษณะพื้นที่ที่กว้าง รียบเรียบ ทำให้เหมาะสมกับการเพาะปลูก และเขตที่ราบเป็นแหล่งที่มีดินอุดมสมบูรณ์ สามารถปลูกพืชได้หลายชนิด

นอกจากนี้แหล่งน้ำก็มีอิทธิพลต่อการตั้งถิ่นฐานด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในสมัยโบราณ การตั้งถิ่นฐานมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ต้องเป็นพื้นที่ที่มีน้ำเพียงพอต่อการทำเกษตรกรรมบางพื้นที่ หากปริมาณน้ำฝนและน้ำ ในลำธารไม่เพียงพอ สามารถหาแหล่งน้ำอื่นมาใช้ทดแทนเพื่อทำการเกษตร เช่น น้ำบาดาล เป็นต้น

ผู้วิจัยพบว่าแนวการตั้งชื่อหมู่บ้านตามสภาพภูมิประเทศและ ภูมิศาสตร์เป็นแนวทางการตั้งชื่อที่พบในงานวิจัยอื่นด้วย ไม่ว่าจะเป็น งานวิจัยของวิบัณฑิตา ช่วยชูวงศ์ (2532) ที่ศึกษาวัฒนธรรมภาษาชื่อหมู่บ้าน ในจังหวัดมหาสารคาม ทำให้เห็นแนวการตั้งชื่อหมู่บ้านอีสานในจังหวัด มหาสารคาม ซึ่งมีการตั้งชื่อหมู่บ้านตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ และการตั้งชื่อ หมู่บ้านตามชื่อพืชและสัตว์ด้วย งานวิจัยของปราณี กุลละวณิชย์ (2535) ที่ได้ศึกษาเรื่อง ชื่อหมู่บ้านในมณฑลทลกวาสีและในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ของไทย โดยศึกษาเปรียบเทียบระหว่างชื่อหมู่บ้านจ้วงในมณฑลกวางซี และชื่อหมู่บ้านใน 4 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ได้แก่ จังหวัดเลยหนองคาย นครพนม และอุดรธานีพบว่าชื่อหมู่บ้านของทั้ง 2 ถิ่น มีวิธีการตั้งชื่อเหมือนกันคือใช้ลักษณะภูมิประเทศเป็นหลักในการเรียกชื่อหมู่บ้าน ซึ่งแสดงถึงความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่มีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม งานวิจัยของน้องนุช มณีอินทร์ (2543) ที่ศึกษารูปแบบโครงสร้างของชื่อหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่และการปรับเปลี่ยนด้านภาษาในลักษณะต่าง ๆ และปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนชื่อหมู่บ้าน

ผลการศึกษาพบว่าชื่อหมู่บ้านที่สะท้อนลักษณะภูมิประเทศแบบแหล่งน้ำปรากฏมากที่สุดเนื่องจากวิถีชีวิตของคนเชียงใหม่ผูกพันกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นแหล่งน้ำ พื้นที่สูง พื้นที่ป่า พื้นที่เกษตรกรรม ฯลฯ จึงนำคำเรียกลักษณะภูมิประเทศแบบต่าง ๆ มาใช้ในการตั้งชื่อหมู่บ้าน และงานวิจัยของปัทมรา คำศิริพิทักษ์ (2553) ที่ศึกษาการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดชัยภูมิ พบว่า การจำแนกชื่อหมู่บ้านในจังหวัดชัยภูมิตามกลุ่มความหมายปรากฏประเภทที่ส่วนประกอบหลักของชื่อหมู่บ้านมีลักษณะเฉพาะทางภูมิศาสตร์มากที่สุด

ภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมจากชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี

ในส่วนนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอลักษณะทางวัฒนธรรมที่สะท้อนจากชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานีโดยพิจารณาจากความหมายของชื่อหมู่บ้าน เนื่องจากชื่อหมู่บ้านถือว่าเป็นหลักฐานสำคัญประการหนึ่งสำหรับการถ่ายทอดความคิด และวัฒนธรรม ดังเช่นงานวิจัยของ วิบัณฑิตา ช่วยชูวงศ์ (2532) ที่ศึกษาแนวการตั้งชื่อหมู่บ้านอีสานในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเชื่อว่าจะสะท้อนให้เห็นภาพของหมู่บ้านในด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และสภาพสังคมวัฒนธรรมและเพื่อศึกษาวัฒนธรรมภาษาจากชื่อหมู่บ้านในจังหวัดมหาสารคาม จากการศึกษาพบว่า ชื่อหมู่บ้านแต่ละชื่อนั้น

มีมโนทัศน์ (Concept) ความคิด ความเชื่อ ลักษณะสังคมและวัฒนธรรม การดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้านสอดแทรกอยู่ ชื่อหมู่บ้านสะท้อนให้เห็นสภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านว่าเป็นที่สูงประเภทโนน หรือที่ดอน ฯลฯ อยู่ใกล้แหล่งน้ำ ประเภทหนองคลอง หรือห้วย และมีพืชพรรณไม้ชนิดใด ในบริเวณนั้น ตลอดจนมีลักษณะพื้นดิน เป็นที่ลาด เป็นดินเกลือ ฯลฯ เป็นหินกรวด และ ฯลฯ ได้อย่างชัดเจน ในด้านประวัติศาสตร์ชื่อหมู่บ้านได้สะท้อนให้เห็นประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านและความสำคัญของหมู่บ้านในอดีต ส่วนในด้านสังคมวัฒนธรรมนั้น ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดมหาสารคามได้สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรม การเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้านของประชาชนในจังหวัดมหาสารคามว่า เลือกดินที่อุดมสมบูรณ์ และมีความปลอดภัยในชีวิตเป็นสำคัญ ชื่อหมู่บ้านที่มีคำว่า ไร่ นา สวน บอกถึงวัฒนธรรมการเกษตร ชื่อหมู่บ้านที่มีคำบอกแหล่งน้ำและประเพณีเกี่ยวกับน้ำ สะท้อนว่าเป็นวัฒนธรรมที่มีการดำเนินชีวิตอยู่ในแหล่งน้ำ ชื่อหมู่บ้านที่บอกอาชีพต่าง ๆ สะท้อนภาพวัฒนธรรมการทำมาหากิน ชื่อหมู่บ้านที่มีคำว่า เก้า-ใหม่ ใหญ่-น้อย คุ่มเหนือ-คุ่มใต้ บอกถึงวัฒนธรรมเครือญาติ ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้เป็นวัฒนธรรมภาษาที่ปรากฏในชื่อหมู่บ้านในจังหวัดมหาสารคาม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าความสำคัญของชื่อหมู่บ้าน นอกจากจะเป็นสื่อที่ใช้เรียกทำเลที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนหนึ่ง ๆ แล้วยังสามารถเก็บภาพของหมู่บ้านทั้งในด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ความคิด ความเชื่อ กิจกรรมสังคม และวัฒนธรรมของหมู่บ้านไว้เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน โดยภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมที่พบจากการศึกษาชื่อหมู่บ้านของจังหวัดอุบลราชธานีมีดังนี้

1. วัฒนธรรมการเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้าน วัฒนธรรมที่พบจากการศึกษาชื่อหมู่บ้านของจังหวัดอุบลราชธานีมีดังนี้

1.1 การตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำ ชาวบ้านมักจะเลือกตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำ เพราะแหล่งน้ำนั้นถือเป็นแหล่งอาหารของชาวบ้าน เป็นประโยชน์อย่างมากในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ไม่ว่าแหล่งน้ำนั้น

จะมีขนาดใหญ่หรือเล็กก็จะเป็นที่นิยมในการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน โดยสะท้อนผ่านชื่อหมู่บ้านที่มีคำว่า หนอง ปาก สร้าง ห้วย กุด บ่อ น้ำ วารี ชำ ชับ วัง บึง คลอง สระ เวน ตุงลุง เซ อ่อง คำ คู แก้ง ร่อง ตาด ห่อง ผึ่ง ธาร โสภ หาด แก้ง เลิง ฟาก เกาะ โบก และ ท่า

1.2 การตั้งถิ่นฐานบริเวณที่สูง นอกจากชาวบ้านจะเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้านโดยคำนึงถึงความอุดมสมบูรณ์ทางน้ำแล้ว สภาพภูมิประเทศก็มีส่วนในการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนเช่นกัน การเลือกที่ตั้งหมู่บ้านจะต้องเลือกบริเวณที่สูง เพื่อป้องกันอันตรายจากน้ำท่วม สภาพภูมิประเทศดังกล่าวสะท้อนจากชื่อของหมู่บ้านที่จะมีคำว่า โนน ดอน โพน ผา สัน ภู โคก ถ้ำ เนิน คีรี และ กอง

1.3 การตั้งถิ่นฐานบริเวณที่มีต้นไม้ จากการศึกษาชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานีพบว่า มีชื่อหมู่บ้านอยู่เป็นจำนวนมากที่มีการตั้งชื่อโดยมีชื่อต้นไม้ปรากฏด้วย เช่น บ้านขามป้อม บ้านค้อ บ้านกอก บ้านยางขึ้น บ้านม่วง บ้านกงใหญ่ บ้านจิก บ้านขามเปี้ย บ้านเตย บ้านบัว เป็นต้น โดยสาเหตุที่หมู่บ้านนั้นนำชื่อต้นไม้มาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน มาจากหลายปัจจัย ได้แก่ บริเวณที่ตั้งหมู่บ้านนั้นมีต้นไม้ชนิดนั้น ๆ เกิดขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก บริเวณที่ตั้งหมู่บ้านนั้นมีต้นไม้ขนาดใหญ่อยู่จึงได้นำชื่อของต้นไม้ต้นนั้นมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน และบริเวณที่ตั้งหมู่บ้านนั้นอาจจะไม้ต้นไม้มี่ลักษณะเด่นเกิดอยู่จึงได้นำลักษณะเด่นของต้นไม้ต้นนั้นมาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้าน

อย่างไรก็ตามลักษณะของการนำชื่อต้นไม้มาตั้งเป็นชื่อหมู่บ้านนี้ก็แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านจะเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้านบริเวณที่มีต้นไม้อยู่และยังทำให้เห็นว่าจังหวัดอุบลราชธานีมีพันธุ์ไม้ที่หลากหลายและอุดมสมบูรณ์

3. วัฒนธรรมการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต

การศึกษาชื่อหมู่บ้านทำให้ทราบถึงการดำเนินชีวิตของชาวจังหวัดอุบลราชธานีเนื่องจาก ชื่อหมู่บ้านส่วนใหญ่แสดงให้เห็นถึงทำเลที่ตั้งหมู่บ้านที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำ ใกล้บริเวณที่มีต้นไม้ และบริเวณที่ราบสูงน้ำท่วมไม่ถึง สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านอาศัยแหล่งน้ำและพืชพรรณธรรมชาติเป็นหลักในการดำรงชีวิตการประกอบอาชีพหรือการดำรงชีวิตที่พบประการแรกคือ อาชีพประมงน้ำจืด ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นว่ามีชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานีจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ เพราะชาวบ้านนิยมตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำ ชาวบ้านสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยการจับสัตว์น้ำเพื่อบริโภคหรือเพื่อการค้า

การประกอบอาชีพอีกลักษณะที่พบคือ อาชีพเกษตรกรรม เนื่องจากข้อมูลการตั้งชื่อหมู่บ้านที่ปรากฏแนวการตั้งชื่อเกี่ยวกับพื้นที่ทำกิน ไม่ว่าจะเป็นคำว่า ทุ่ง นา ดง วนา ไร่ ป่า สง เหล่า สวน พนม และ พงไพร จึงสามารถกล่าวได้ว่าการประกอบอาชีพของชาวจังหวัดอุบลราชธานีมีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการเกษตร โดยเฉพาะการทำนา เพราะชื่อหมู่บ้านจำนวนมากจะประกอบไปด้วยคำว่า นา เช่น บ้านนาชุม บ้านนาดี บ้านนาไร่ใหญ่ บ้านนาหว้า บ้านนาจาน บ้านนาโดม บ้านนาหนองหว้า บ้านนากระแซง บ้านนาคูณ บ้านนาโพธิ์ เป็นต้น นอกจากการทำนาตามฤดูกาลแล้ว ชาวบ้านก็มีการทำสวนทำไร่เมื่อว่างเว้นจากฤดูทำนา จะเห็นได้จากชื่อหมู่บ้านที่ปรากฏคำว่า สวน ไร่ เช่น บ้านไร่ดง บ้านไร่ใต้ บ้านสวนงิ้ว บ้านสวนป่า บ้านสวนสน เป็นต้น นอกจากนี้ การตั้งชื่อหมู่บ้านตามชนิดพืชและสัตว์ที่หลากหลายในแถบนั้น ๆ ยังสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพด้วย ซึ่งก็จะเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของผู้คนในท้องถิ่นนั้น ๆ

3. วัฒนธรรมเครือญาติ

จากการศึกษาชื่อหมู่บ้านพบภาพสะท้อนทางสังคมอยู่ 2 ลักษณะ คือความผูกพันของคนในหมู่บ้าน และความสัมพันธ์เชื่อมโยงของชื่อหมู่บ้านหรือเรียกว่า “วัฒนธรรมเครือญาติ”

ความผูกพันของคนในหมู่บ้านปรากฏผ่านชื่อหมู่บ้านที่มีคำว่า บ้าน คุ่ม เมือง เวียง ตลาด นิคม และชุมชน คำเหล่านี้แสดงถึงการรวมตัวกันเข้าเป็นกลุ่ม เป็นการพึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อาจเป็นการรวมกลุ่มของคนในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงกันเข้าด้วยกันและกลายเป็นหมู่บ้าน หรือการรวมกลุ่มของคนจากถิ่นอื่นเพื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้าน จากการศึกษาผู้วิจัยพบการรวมกลุ่มของชาวบ้านผ่านชื่อหมู่บ้านที่มีคำว่านิคม และชุมชน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคมและวิธีการรวมกลุ่มของชาวบ้านจากเดิมที่เป็นการรวมกลุ่มของคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันรวมเป็นหมู่บ้าน กลายเป็นการรวมตัวกันของชาวบ้านเพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่ง

ภาพสะท้อนทางสังคมอีกลักษณะหนึ่งเกี่ยวกับวัฒนธรรมเครือญาติคือ ความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันของชื่อหมู่บ้านภายในตำบลเดียวกัน ซึ่งปรากฏให้เห็นผ่านชื่อหมู่บ้านที่มีคำว่า กลาง เหนือ ใต้ ออก ตก ใน นอก ใหม่ เก่า ใหญ่ น้อย เนื่องจากการขยายหมู่บ้านหรือแบ่งเขตการปกครอง คำเหล่านี้แสดงให้เห็นความเชื่อมโยง ความผูกพันระหว่างหมู่บ้านดั้งเดิมและหมู่บ้านใหม่ที่แยกตัวออกมา ยกตัวอย่างเช่น บ้านธาตุออก บ้านทุ่งบอนเหนือ บ้านนาโพธิ์กลาง บ้านนาโพธิ์ใต้ บ้านท่าลาดตก บ้านนาไร่ใหญ่ บ้านนาหว่าน้อย บ้านสารภีใน บ้านนาแวงใหม่ เป็นต้น

4. วัฒนธรรมความเชื่อและศาสนา

จากการศึกษาพบชื่อหมู่บ้านที่เป็นมงคลนามอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะชื่อหมู่บ้านที่เกิดขึ้นใหม่เนื่องมาจากการขยายเขตการปกครองส่วนใหญ่จะเลือกตั้งชื่อหมู่บ้านด้วยคำที่เป็นมงคล ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการตั้งชื่อหมู่บ้านแต่ละแห่งถือได้ว่าเป็นการกำหนดความหมายหรือแสดงความคาดหวังของคนในหมู่บ้านที่ต้องการให้เป็นไปตามความหมายของชื่อ จึงส่งผลต่อพฤติกรรมของชาวบ้านที่อาศัยในหมู่บ้านนั้นด้วย จะเห็นว่าภาษามีความสำคัญต่อจิตใจของคนในสังคม จากข้อมูลชื่อหมู่บ้านพบการตั้งชื่อที่เป็นมงคลใน 4 ลักษณะคือ

4.1 การตั้งชื่อหมู่บ้านที่เป็นมงคลเกี่ยวกับเรื่องการประกอบอาชีพ เช่น บ้านเกษตรภูทอง บ้านเกษตรอุดม บ้านเกษตรพัฒนา เป็นต้น

4.2 การตั้งชื่อหมู่บ้านที่เป็นมงคลเกี่ยวกับความสุขของคนในหมู่บ้าน เช่น บ้านประชาสรรค์ บ้านประชาสมบูรณ์ บ้านแสนสำราญ บ้านแสนสุข บ้านราษฎร์สำราญ บ้านราษฎร์เจริญ บ้านสามัคคี บ้านโชคเมือง เป็นต้น

4.3 การตั้งชื่อหมู่บ้านที่เป็นมงคลเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรือง เช่น บ้านเจริญชัย บ้านเจริญสุข บ้านไทยเจริญ บ้านชาติเจริญ บ้านจงเจริญ บ้านกรุงเจริญ บ้านพัฒนา บ้านอารีย์พัฒนา บ้านรุ่งพัฒนา บ้านอุดมพัฒนา เป็นต้น

4.4 การตั้งชื่อหมู่บ้านที่เป็นมงคลเกี่ยวกับความมีทรัพย์สินเงินทอง เช่น บ้านทรัพย์เจริญ บ้านเหรียญทอง บ้านพานทอง บ้านทรัพย์เกษตร บ้านเศรษฐี เป็นต้น

นอกจากนี้ จากการศึกษายังพบการตั้งชื่อหมู่บ้านที่สะท้อนให้เห็นความเชื่ออีก 1 ลักษณะคือ ความเชื่อในพุทธศาสนาโดยปรากฏผ่านชื่อหมู่บ้าน ดังนี้คือ บ้านกึ่งพุทธกาล บ้านเหล้าอินทร์แปลง บ้านเบญจ (เบญจศีล) บ้านพุทธรนิคม และบ้านธรรมละ ชื่อหมู่บ้านที่กล่าวมานี้แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านให้ความเคารพศรัทธาในหลักคำสอนทางพุทธศาสนา อีกทั้งชื่อหมู่บ้านเหล่านี้ยังแสดงถึงความเป็นมงคลนามอีกด้วย

จะเห็นได้ว่า นอกจากชื่อหมู่บ้านจะเป็นสื่อที่ใช้เรียกทำเลที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนหนึ่ง ๆ แล้ว ยังสามารถเก็บภาพของหมู่บ้านทั้งในด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ความคิด ความเชื่อ กิจกรรมสังคม และวัฒนธรรมของหมู่บ้านไว้เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน โดยภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมที่พบจากการศึกษาชื่อหมู่บ้านของจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ 1) วัฒนธรรมการเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้าน เนื่องจากการศึกษาพบว่าการตั้งชื่อหมู่บ้านตามสภาพภูมิประเทศมากที่สุดไม่ว่าจะเป็นการตั้งชื่อตามแหล่งน้ำ ที่ราบสูง พื้นที่ทำกิน หรือว่าจะเป็นพืชพรรณธรรมชาติ ซึ่งจากข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่า

ชาวจังหวัดอุบลราชธานีให้ความสำคัญกับการเลือกสภาพภูมิประเทศ เพื่อที่จะตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน 2) วัฒนธรรมการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต การศึกษาชื่อหมู่บ้านทำให้ทราบถึงการดำเนินชีวิตของชาวจังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากชื่อหมู่บ้านส่วนใหญ่แสดงให้เห็นถึงทำเลที่ตั้งหมู่บ้านที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำใกล้บริเวณที่มีต้นไม้ และบริเวณที่ราบสูงน้ำท่วมไม่ถึง สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าชาวบ้านที่เริ่มตั้งหมู่บ้านได้อาศัยแหล่งน้ำและพืชพรรณธรรมชาติเป็นหลักในการดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ได้แก่ อาชีพประมงน้ำจืด อาชีพเกษตรกรรม นอกจากการทำตามฤดูกาลแล้ว ชาวบ้านก็มีการทำสวนทำไร่ เมื่อว่างเว้นจากฤดูทำนา จะเห็นได้จากชื่อหมู่บ้านที่ปรากฏคำว่า สวน ไร่ เช่น บ้านไร่ตรง บ้านไร่ใต้ บ้านสวนจัว บ้านสวนป่า เป็นต้น 3) วัฒนธรรมเครือญาติ จากการศึกษาชื่อหมู่บ้านพบภาพสะท้อนทางสังคมอยู่ 2 ลักษณะ คือความผูกพันของคนในหมู่บ้าน และความสัมพันธ์เชื่อมโยงของชื่อหมู่บ้าน หรือเรียกว่า “วัฒนธรรมเครือญาติ” ปรากฏผ่านชื่อหมู่บ้านซึ่งแสดงถึงการรวมตัวกันเข้าเป็นกลุ่ม เป็นการพึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อาจเป็นการรวมกลุ่มของคนในพื้นที่บริเวณใกล้เคียงกันเข้าด้วยกันและกลายเป็นหมู่บ้าน หรือการรวมกลุ่มของคนจากถิ่นอื่นเพื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้าน ภาพสะท้อนทางสังคมอีกลักษณะหนึ่งเกี่ยวกับวัฒนธรรมเครือญาติ คือ ความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันของชื่อหมู่บ้านภายในตำบลเดียวกัน ซึ่งปรากฏให้เห็นผ่านชื่อหมู่บ้านที่ยังมีการคงชื่อหมู่บ้านเดิมไว้ในชื่อหมู่บ้านที่ตั้งใหม่ และชื่อหมู่บ้านที่มีคำว่า กลาง เหนือ ใต้ ออก ตก ใน นอก ใหม่ เก่า ใหญ่ น้อย เนื่องจากมีการขยายหมู่บ้านหรือแบ่งเขตการปกครอง คำเหล่านี้แสดงให้เห็นความเชื่อมโยง ความผูกพันระหว่างหมู่บ้านดั้งเดิม และหมู่บ้านใหม่ที่แยกตัวออกมา เรื่องของภาพสะท้อนทางวัฒนธรรม ผ่านการศึกษาชื่อหมู่บ้านนี้สอดคล้องกับผลการศึกษาของรุ่งอรุณ ฑีฆขุนทดเถียร และมะลิวัลย์ บุรณพัฒนา (2536) ที่ศึกษาชื่อหมู่บ้านในอำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม ผลการศึกษาพบว่าชื่อหมู่บ้านแต่ละชื่อนั้นมีมีโนทัศน์ ความคิด ความเชื่อ ลักษณะสังคมและวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้าน

สวดแทรกอยู่ โดยชื่อหมู่บ้านในอำเภอท่าอุเทนได้สะท้อนวัฒนธรรมในด้านวัฒนธรรมการเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้าน วัฒนธรรมการเกษตร วัฒนธรรมน้ำ วัฒนธรรมการดำรงชีวิต วัฒนธรรมเครือญาติ และวัฒนธรรมความเชื่อ นอกจากนี้การศึกษาของน้องนุช มณีอินทร์ (2543) ก็ได้ศึกษาลักษณะวัฒนธรรมที่สะท้อนจากชื่อหมู่บ้าน พบว่า ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่สะท้อนวัฒนธรรมการตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำ ความสำคัญของพื้นที่ป่าต่อวิถีชีวิต คนเชียงใหม่ ลักษณะภูมิประเทศแบบพื้นที่สูง ความหลากหลายของพืชพรรณ การบ่งบอกทิศทาง ตำแหน่งหรือแสดงลักษณะเด่นของหมู่บ้าน ความสำคัญของวัดและศาสนา ความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ และการเปลี่ยนแปลงลักษณะชุมชนด้วย

สรุป

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี และภาพสะท้อนทางวัฒนธรรมจากชื่อหมู่บ้าน โดยศึกษาจากชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานีที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรของทางราชการระหว่างปี พ.ศ. 2542 ถึงปัจจุบัน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า แนวการตั้งชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานีมี 9 ลักษณะ ได้แก่ การตั้งชื่อหมู่บ้านตามภูมิประเทศ ซึ่งพบเป็นจำนวนมากที่สุด การตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อพืชหรือสัตว์ พบเป็นจำนวนรองลงมา การตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อบุคคลสำคัญ การตั้งชื่อหมู่บ้านเกี่ยวข้องกับศาสนา และตำนาน การตั้งชื่อหมู่บ้านเกี่ยวข้องกับวัดหรือสถานที่หรือสิ่งก่อสร้าง การตั้งชื่อหมู่บ้านตามการรวมกลุ่มเป็นชุมชน การตั้งชื่อหมู่บ้านตามทิศทาง หรือตำแหน่งของหมู่บ้าน การตั้งชื่อหมู่บ้านที่มีลักษณะเฉพาะด้านพรรณนา และการตั้งชื่อหมู่บ้านตามมงคลนาม

นอกจากนี้การศึกษาชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานียังพบการสะท้อนวัฒนธรรมอยู่ 4 ลักษณะ ได้แก่ วัฒนธรรมการเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้านซึ่งมักจะเลือกตั้งถิ่นฐานใกล้แหล่งน้ำ บริเวณที่สูง รวมถึงบริเวณที่มีต้นไม้ วัฒนธรรมการประกอบอาชีพทั้งอาชีพประมงน้ำจืดและอาชีพ

เกษตรกรรม วัฒนธรรมเครือญาติ และวัฒนธรรมความเชื่อและศาสนา การศึกษาในครั้งนี้อย่างยิ่งทำให้เห็นอีกว่า ชื้อหมู่บ้านไม่เพียงกำหนดชื่อและความหมาย ให้แต่ละหมู่บ้านเท่านั้น หากแต่ชื่อหมู่บ้านยังได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องบันทึกภาพ การดำรงชีวิต ความคิด ความเชื่อและวัฒนธรรมของสังคมในสมัยนั้น ได้อย่างลึกซึ้งอีกด้วย ดังเช่นที่รุ่งอรุณ ทัฬหสุนทรและมะลิวัลย์ บุรณพัฒนา (2536) กล่าวว่า การศึกษาชื่อหมู่บ้านทำให้เห็นภาพของหมู่บ้านได้อย่างชัดเจน ทั้งในด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีความผสมผสานกัน อย่างกลมกลืน เช่นในด้านประวัติศาสตร์ทำให้เราได้ทราบรากเหง้าและที่มา ของกลุ่มคนในหมู่บ้าน ในด้านสังคมและวัฒนธรรม ชื้อหมู่บ้านก็ได้แสดงถึง ลักษณะความเชื่อ วิถีคิด ภาพการดำรงชีวิตของชุมชนนั้น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- ไพฑูรย์ ปิยะปกรณ์. (2532, กันยายน - ธันวาคม). ภูมินามของหมู่บ้าน
ชนบทในจังหวัดชัยภูมิ. *ภูมิศาสตร์*. 14(3), 177-182.
- น้องนุช มณีอินทร์. (2543). การปรับเปลี่ยนของชื่อหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่.
[วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย].
- ปัทมรา คำศิริพิทักษ์. (2553, มกราคม - ธันวาคม). การศึกษาชื่อหมู่บ้าน
ในจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารช่อพะยอม*. 21, 3 - 16.
- ปราณี กุลละวณิชย์. (2535). ชื่อหมู่บ้านในมณฑลทวายและภาคตะวันออก
เฉียงเหนือของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- รุ่งอรุณ ทีฆชุนหเถียร และมะลิวัลย์ บุรณพัฒนา. (2536). ชื่อหมู่บ้าน
ในอำเภอท่าอุเทนจังหวัดนครพนม. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- วิบัณฑิตา ช่วยชูวงศ์. (2532). วัฒนธรรมภาษาชื่อหมู่บ้านในจังหวัด
มหาสารคาม. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ].
- Thorton, T. F. (1997, Spring). "Anthropological studies of native
american place naming". *American Indian Quarterly*.
21(2), 209-228.

เพลงช้า: ความสำคัญต่อการฝึกหัด
สู่การแสดงนาฏศิลป์ไทย (โขนพระ)
Pleng Chaa: the Importance of Practice
to Perform Thai Classical Dance (Khon Phra)

พิชญ์ภัทร ฉายอรุณ¹

Pitchapat Chairun

สุขสันติ แวงวรรณ²

Suksanti Wangwan

นิวัฒน์ สุขประเสริฐ³

Niwat Sukprasirt

Received: February 28, 2021

Revised: May 25, 2021

Accepted: June 7, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความสำคัญและองค์ประกอบของกระบวนการรำเพลงช้า 2. วิเคราะห์กระบวนการรำเพลงช้าโดยศึกษากระบวนการรำเพลงช้า (โขนพระ) ตามหลักสูตรวิทยาลัยนาฏศิลป์ สู่การแสดงนาฏศิลป์ไทย มีวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาจากหนังสือ ตำรา บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ลงภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์ และฝึกปฏิบัติรำรำ ดำเนินการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย

¹นักศึกษาศาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชานาฏศิลป์ศึกษา วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

³อาจารย์ ดร.ผู้ทรงคุณวุฒิด้านนาฏศิลป์ไทย สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ผลการศึกษาพบว่า เพลงช้าเป็นเพลงที่ใช้ในการฝึกหัดกระบวนท่ารำพื้นฐานเบื้องต้นสำหรับผู้ฝึกหัดนาฏศิลป์ไทยตัวโขนพระ ใช้ทำนองเพลงช้าจากเพลงเรื่องประเภทเพลงช้าสร้อยสน โดยนำช่วงทำนองเพลงช้าเพลงสร้อยสน 2 ท่อน และเพลงพวงร้อย 2 ท่อน มาใช้บรรเลงต่อเนื่องกันประกอบการฝึกหัดท่าเข้ากับทำนองเพลง กระบวนท่ารำเพลงช้าของโขนพระมีความแตกต่างจากกระบวนท่ารำของละครพระ กลวิธีการรำของโขนพระจะอยู่ที่เทคนิคการรำอันก่อให้เกิด “ลีลา” ตามแบบแผนการรำของโขนพระ กระบวนท่ารำเพลงช้าโขนพระมีการใช้สรีระร่างกายในการรำรำเป็นการใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายฝึกปฏิบัติทักษะการปฏิบัติลักษณะท่าทางต่าง ๆ ในการรำรำ ซึ่งในศาสตร์ทางนาฏศิลป์เรียกว่า “นาฏยศัพท์” แบ่งออกเป็นการใช้นาฏยศัพท์ส่วนศีรษะ นาฏยศัพท์ ส่วนมือและแขน นาฏยศัพท์ส่วนลำตัว และนาฏยศัพท์ส่วนขาและเท้า นำมาเรียงร้อยผสมผสานจนเกิดเป็นกระบวนท่ารำขึ้น ลักษณะท่ารำมีรูปร่างและรูปทรงเรขาคณิต ได้แก่ รูปสามเหลี่ยม รูปสี่เหลี่ยม รูปห้าเหลี่ยม รูปวงกลม รูปวงรี และลักษณะของเส้น ได้แก่ เส้นตรงแนวนอน เส้นตรงแนวตั้ง เส้นโค้ง เส้นหยัก และเส้นมุมฉาก

คำสำคัญ: เพลงช้า โขนพระ การฝึกหัด นาฏศิลป์ไทย

Abstract

The objectives of this study are to: 1) study the importance and the dance structure of the Pleng Chaa choreography; 2) to analyze the Pleng Chaa choreography by defining the scope of the study solely to the Pleng Chaa choreography (of the male character in Thai classical masked dance (khon) as it is taught following the curriculum at the College of Dramatic Arts in order to give a Thai classical dance performance. The researcher followed a qualitative research methodology by studying books, letters, articles and research related to the topic, by going on field studies for interviews and by practicing the dance movements. The data were compiled, analyzed and summarized.

The research found that: Pleng Chaa is a song used to practice the basic choreography for people who train in the male character in khon. The melody of Pleng Chaa from the category of Pleng Chaa Soy Son is used twice with the Pleng Phuang Roy, which is also used twice, are both played continuously to accompany dance training to the melody. The choreography of the Pleng Chaa for the male character in khon differs from the one for the male character in Lakhon. The technique of the male character in khon is based on the dance techniques that produce the specific “style” of the male character in khon; The choreography of Pleng Chaa for the male character

in khon; The use of the body to dance is the use of various body parts to practice different skills and various gestures in dance. Thus, in the art of Thai classical dance, it is called “Nathayasap”, which is divided to identify different positions of the head, the hands and the arms, adding those for the trunk, the legs and the feet. These positions are combined to create the choreography; The choreography has various forms and geometric shapes, including triangles, squares, pentagons, circles and ellipses. As for lines, there are straight horizontal lines, straight vertical lines, curves, wavy lines and 90 degrees lines.

Keywords: Pleng Cha, Male Character in Khon, Dance Training, Thai Classical Dance.

บทนำ

นาฏศิลป์ไทยเป็นศาสตร์ว่าด้วยการร่ายรำที่มีมาตั้งแต่ยุคประวัติศาสตร์ โดยศรีศักร วัลลิโภดม ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาติไทย จากหลักฐานต่าง ๆ ทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุ และบันทึกทางประวัติศาสตร์ พบว่า “ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 8-9 ลงมานั้น ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับกษัตริย์หรือศาสนา ล้วนเป็นสิ่งที่สืบเนื่องมาจากความศักดิ์สิทธิ์ทั้งสิ้น นอกจากดนตรีและเครื่องดนตรีแล้ว ยังมีการร่ายรำหรือการระบำที่เป็นรูปแบบของอินเดียเข้ามาด้วย เพราะการร่ายรำเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งในพิธีกรรมเกี่ยวกับทางศาสนา โดยเฉพาะศาสนาฮินดูหรือพราหมณ์ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นว่าในต้นยุคประวัติศาสตร์ได้เกิดมีการเล่นดนตรีและการร่ายรำ โดยกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่เฉพาะ เช่น พนักงานดนตรี และบรรดานางพ่อนรำ ขึ้นแล้วอย่างแน่นอน ต่อมาในพุทธศตวรรษที่ 11 สมัยอาณาจักรทวารวดี พบหลักฐานทางด้านดนตรีนาฏศิลป์นอกจากบารोकษัตริย์ในราชสำนักแล้ว ยังมีการบรรเลงดนตรีและการร้องรำถวายแก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์ตามศาสนสถานอีกด้วย ปรากฏในจารึกงานทองแดงที่พบที่เมืองอุทองอันเป็นเมืองสำคัญที่มีมาแต่สมัยก่อนทวารวดี กล่าวถึงขัตติยพระนามว่าศรีหรรษวรมัน ได้ทรงถวายเสลี่ยงและคนที่มีความสามารถในการฟ้อนและขับร้องรวมทั้งการเล่นดนตรีถวายแด่พระศิวลึงค์ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2535, น. 10-11) จากข้อความดังกล่าวทำให้ทราบว่า นาฏศิลป์ไทยเกิดขึ้นมาตั้งแต่ยุคประวัติศาสตร์ ประมาณพุทธศตวรรษที่ 8-9

จากการศึกษาหลักฐานทางด้านนาฏศิลป์ไทยที่พบตั้งแต่ในพุทธศตวรรษที่ 8 ซึ่งเป็นยุคต้นประวัติศาสตร์และได้มีการพัฒนาต่อเนื่องมาจนกระทั่งถึงสมัยกรุงสุโขทัย การแสดงแสดงนาฏศิลป์ไทยมีรูปแบบการแสดงประเภทรำและระบำเท่านั้น และไม่พบหลักฐานที่กล่าวถึงกระบวนการฝึกหัดการฟ้อนรำหรือท่าทางการฟ้อนรำ แต่สันนิษฐานได้ว่าการแสดงนาฏศิลป์ไทยนั้นน่าจะมีระเบียบและแบบแผนการร่ายรำ

มาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 8 เป็นต้นมา เนื่องจากนาฏศิลป์เป็นการแสดงในราชสำนัก จึงต้องมีแบบแผนการแสดงที่งดงามเพื่อบำเรอพระมหากษัตริย์ เพียงแต่ไม่ปรากฏหลักฐานการฝึกหัดนาฏศิลป์เท่านั้น ครั้นถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา เกิดการแสดงเป็นเรื่องราวอย่างโขน ละครขึ้น และพบหลักฐานระเบียบแบบแผนการฝึกหัดนาฏศิลป์ในสมัยนี้ โดยสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ กล่าวถึงประเพณีการเล่นละครว่าไว้ในหนังสือตำนานละครโอเหนดว่า “การฟ้อนรำเป็นหลักของวิชาการละคร (รำ) เพราะฉะนั้นผู้เป็นครูบาอาจารย์แต่ก่อนจึงคิดแบบรำเป็นท่าต่าง ๆ ตั้งชื่อบัญญัติไว้ให้เรียกเป็นตำรา แล้วคิดร้อยกรอง ทำรำต่างๆ นั้นเข้ากระบวนสำหรับรำเข้ากับเพลงปี่พาทย์เรียกว่า “รำเพลง” อย่าง 1 อีกอย่าง 1 สำหรับรำเข้ากับบทร้องเรียกว่า “รำใช้บท” บรรดาผู้ที่ฝึกหัดเป็นละครมักหัดตั้งแต่วัยเป็นเด็ก ครูให้หัดรำเพลงก่อนแล้วจึงให้หัดรำใช้บท เมื่อรำได้แล้วครูจึง “ครอบ” ให้คือ อนุญาตให้เล่นละคร แต่นั้นจึงนับว่าเป็นละคร” (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ, 2507, น. 57) จากคำกล่าวข้างต้น เป็นการกล่าวถึงวิธีการฝึกหัดละครรำในสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งคำว่า “รำเพลง” นั้นก็คือเพลงหน้าพาทย์โดยการฝึกหัดจะเริ่มจากเพลงพื้นฐานเรียงลำดับตามความจำเป็นและความสำคัญในการฝึกหัด และการใช้ในการแสดง ซึ่งเพลงแรกที่จะได้รับการฝึกหัดก็คือเพลงช้า

จากการศึกษาพบว่า “รำเพลงหรือเพลงช้า” เป็นเพลงแรกที่ใช้ในการฝึกหัดรำเบื้องต้นสำหรับผู้ฝึกหัดนาฏศิลป์ไทย ไม่จำเพาะศาสตร์การแสดงนาฏศิลป์แบบหลวง แต่ยังพบว่าการแสดงมหรสพพื้นบ้านอย่างละครชาตรี และลิเก ก็เริ่มฝึกหัดจากการรำเพลงช้าเพลงเร็วเช่นกัน ดังเช่น เจนภพ จบกระบวนวรรณ ได้กล่าวถึงกระบวนกาฝึกหัดของนายดอกดินไว้ว่า “ไม่ว่าจะเป็นตัวพระเอก-นางเอก ตัวโกง หรือแม้กระทั่งตัวเสนาก็ต้องซ้อมบทเสมอ ดอกดินเองก็ลงซ้อมด้วยตนเองทุกเช้าประมาณตีสี่ ตีห้า ตัวลิเกทุกตัวต้องตื่นขึ้นมากำกักรูระส่วนตัวเรียบร้อยแล้วก็จะต้องมาซ้อมเพลงช้า เพลงเร็ว จะโจ้งจะ ทิงโจ้งทิง เป็นประจำขาดไม่ได้”

(เจนภพ จบกระบวนวรรณ, 2524, น. 20) นอกจากนี้จันทิมา แสงเจริญ ได้ศึกษาเกี่ยวกับละครชาตรีเมืองเพชร ได้กล่าววิธีการฝึกหัดละครชาตรีไว้ว่า “ลักษณะการสืบทอดละครชาตรีเมืองเพชร เป็นการสืบทอดภายในเครือญาติ และผู้ที่สนใจเข้ามาเป็นศิษย์ โดยเริ่มฝึกหัดตั้งแต่อายุ 6-10 ขวบ ขั้นตอนการฝึก เริ่มจากการเต้นเสาออกกำลังขาทุกวันก่อนที่จะฝึกรำเพลงช้า เพลงเร็ว จากนั้นจึงจะฝึกรำท่าบซึ่งเป็นการแสดงกิริยาเป็นท่ารำตามเนื้อเรื่องที่แสดง (จันทิมา แสงเจริญ, 2539, น. 46) ความสำคัญของเพลงช้า จะเป็นเพลง สำหรับฝึกหัดการรำขั้นพื้นฐาน เนื่องจากผู้เริ่มฝึกหัดยังไม่คุ้นชินกับท่าทางการรำรำ จึงจำเป็นต้องเริ่มจากเพลงช้าเพื่อให้ผู้ฝึกได้เรียนรู้ลักษณะท่ารำ อย่างเป็นขั้นเป็นตอน และจดจำท่าทางการรำรำได้ เพราะกระบวนท่ารำ เพลงช้าจะเป็นลักษณะท่ารำหลักในการใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย มากกว่าการฝึกหัดการใช้สรีลาในการร่ายอย่างเพลงเร็ว และนอกจากเป็นเพลง ที่ใช้ฝึกพื้นฐานในการรำรำเบื้องต้นแล้ว ยังพบว่ามีการนำเพลงช้าหรือเพลง เร็วไปใช้ในวัตถุประสงค์ในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านพิธีกรรม ใช้รำเพื่อบวงสรวง หรือแก้บนถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ในการแสดง ใช้เป็นส่วนสำคัญหรือส่วนหนึ่งใน กระบวนท่ารำ เช่น การรำเบิกโรงเพื่อถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์ก่อนการแสดงละครชาตรี และลิเก การแสดงชุดเอกเทศหรือเป็นส่วนหนึ่งของการแสดงโขน ละคร เช่น ระบำนางกอย ตอน ลำหับแต่งงาน ในการแสดง ละครเรื่องเงาะป่า รำรจนา เสี่ยงพวงมาลัย (บทนางรจนา) ในการแสดงละครเรื่องสังข์ทอง ตอนเลือกคู่ และกระบวนท่ารำของพระราม พระลักษณ์ ในบทร้องเพลงเต่าเห่ ในการแสดงโขน เรื่องรามเกียรติ์ตอนนางลอย เนื่องด้วยการฝึกหัดเพลงช้าเป็นการฝึก ในเรื่องของการใช้อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกายในการรำรำ และกระบวนท่า เป็นท่ารำหลัก จึงมีความสำคัญมากต่อการแสดงนาฏศิลป์ไทย จึงเป็นเหตุ ให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาความสำคัญต่อการฝึกหัดเพลงช้า และกลวิธีในการนำไปใช้สร้างสรรค์การแสดงนาฏศิลป์ไทย ตลอดจน เป็นแนวทางในการนำเพลงช้าไปใช้ในการสร้างสรรค์รวมถึงการพัฒนา ชุดการแสดงนาฏศิลป์ในชุดอื่น ๆ สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความเป็นมา ความสำคัญ วิธีการฝึกหัด และองค์ประกอบของกระบวนการทำรำเพลงช้า
2. วิเคราะห์กระบวนการทำรำเพลงช้า (โขนพระ)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง เพลงช้า: ความสำคัญต่อการฝึกหัดสู่การแสดงนาฏศิลป์ไทยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการค้นคว้าจากเอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ และการศึกษาภาคสนามจากการสัมภาษณ์ โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1.1 จากการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (Indepth Interview) และใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ด้วยวิธีการจดบันทึก บันทึกเสียง บันทึกภาพ กับบุคคลที่มีความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ และดนตรีไทย โดยมีเกณฑ์ การคัดเลือกดังนี้

1.1.1 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ เป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ด้านการถ่ายทอดเพลงช้า-เพลงเร็ว (โขนพระ) ในสถานศึกษาที่ได้รับการยอมรับทางด้านนาฏศิลป์ ไม่น้อยกว่า 20 ปี จำนวนไม่น้อยกว่า 5 คน

1.1.2 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีไทย และคีตศิลป์ไทย เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถด้านการถ่ายทอด หรือบรรเลงดุริยางค์ไทย ไม่น้อยกว่า 20 ปี ซึ่งจะทำให้ทราบทำนองเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบ การรำเพลงช้า

1.2 จากการสังเกตสื่อวีดิทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัด เพลงช้าเพลงเร็ว และการแสดงที่ปรากฏการนำกระบวนท่ารำ เพลงช้าเพลงเร็วไปใช้ในการแสดง

2. แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาวิเคราะห์จากเอกสาร ตำรา หนังสือ บทความ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องประวัติความเป็นมาของนาฏศิลป์ไทย การฝึกหัดนาฏศิลป์ไทย (เพลงช้า) จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

3. ระยะเวลาดำเนินการ ใช้เวลาในการดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนมิถุนายน 2563 ถึงเดือนมีนาคม 2564

ขั้นตอนที่ 2 การลงภาคสนาม

โดยศึกษาจากการสังเกต จำแนกเป็น ดังนี้

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยศึกษาจากการถ่ายทอดกระบวนท่ารำและฝึกปฏิบัติกระบวนท่ารำเพลงช้าด้วยตนเองแบบตัวต่อตัวกับคุณครูต้นแบบ ได้แก่ นายอุดม กุลเมธพนธ์ นายไพฑูรย์ เข้มแข็ง นายวีระชัย มีป่อทรัพย์ และรองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทร์สุวรรณ ซึ่งมีการสังเกตการณ์ ดังนี้

1.1 ศึกษากระบวนท่ารำ เพลงช้า (โขนพระ) จากครูต้นแบบแบบตัวต่อตัว

1.2 บันทึกภาพเคลื่อนไหว และภาพนิ่งขณะถ่ายทอดกระบวนท่ารำ เพื่อบันทึกกระบวนท่ารำ และศึกษาวิธีการถ่ายทอดกระบวนท่ารำ

1.3 ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดทักษะความแม่นยำในจังหวะและท่ารำที่ถูกต้อง

2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยศึกษาและสังเกตกลวิธีการรำ และการถ่ายทอด การรำเพลงช้าของครูผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย (โขนพระ) จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ขั้นตอนที่ 3 สรุปวิเคราะห์ข้อมูล

เรียบเรียงข้อมูลจากเอกสาร และการศึกษาภาคสนาม โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์แล้วตีความ โดยการสอบถามข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบ 3 จังหวะ แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์อย่างเป็นระบบ และสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา 2 ประเด็น ดังนี้

1. ศึกษาความเป็นมา ความสำคัญ วิธีการฝึกหัด และองค์ประกอบของกระบวนการทำรำเพลงช้า

จากการศึกษาเพลงช้าที่ใช้สำหรับการฝึกหัดและการแสดงนาฏศิลป์ไทย สามารถสรุปตามประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของเพลงช้า

เพลงช้า เป็นเพลงที่มีความสำคัญต่อการแสดงนาฏศิลป์ไทยเป็นอย่างมาก ใช้สำหรับฝึกหัดผู้ที่ศึกษาศาสตร์ทางด้านนาฏศิลป์ให้สามารถรำได้งดงาม สามารถรำเพลงอื่นๆ ที่มีความสลับซับซ้อนของกระบวนการในลำดับต่อไป ซึ่งผู้วิจัยขอสรุปสาระสำคัญดังนี้

1.1.1 ความเป็นมาของเพลงช้า

จากการศึกษาพบว่า การแสดงนาฏศิลป์ไทยมีมาตั้งแต่สมัยยุคประวัติศาสตร์ตอนต้น ประมาณพุทธศตวรรษที่ 8 พบว่าเป็นการแสดงสำหรับบำรุงบำเรอภักษัตริย์ในราชสำนักแต่ไม่พบหลักฐานระเบียบแบบแผนวิธีการฝึกหัด จนกระทั่งพบหลักฐานในพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้กล่าวถึงประเพณีการเล่นละครรำที่ปรากฏในสมัยกรุงศรีอยุธยาในหนังสือตำนานละครอิเหนาว่า “บรรดาผู้ที่ฝึกหัดเป็นละครมักหัดตั้งแต่วัยยังเป็นเด็ก

ครูให้หัดรำเพลงก่อนแล้วจึงให้หัดรำใช้บท เมื่อรำได้แล้วครูจึง “ครอบ” ให้ คือ อนุญาตให้เล่นละคร แต่นั่นจึงนับว่าเป็นละคร” (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ, 2507, น. 57) โดยละครที่ฝึกหัดในกรุงเทพฯ ก็มักหัดแต่เด็กเหมือนละครโนราห์ชาติรีในมณฑลนครศรีธรรมราช วิธีการฝึกหัดละครนั้นขั้นต้นครูหัดให้รำเพลงต่าง ๆ คือ 1. เพลงช้า 2. เพลงเร็ว 3. เชิดกลอง 4. เสมอ รำได้แล้วจึงหัดรำ ใช้บท อย่างนี้เป็นสามัญเหมือนกันหมดทุกคน (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ, 2507, น. 69) จากข้อความดังกล่าว สันนิษฐานได้ว่าระเบียบแบบแผนในการฝึกหัดนาฏศิลป์ (เพลงช้า เพลงเร็ว) น่าจะเริ่มตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 8 เกิดในราชสำนักแล้วเผยแพร่ออกมาสู่ชาวบ้าน แล้วสืบทอดต่อกันมาเพียงแต่ไม่พบหลักฐานในยุคนั้น จนกระทั่งพบหลักฐานการฝึกหัดเพลงช้าเพลงเร็วในสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยจะเริ่มฝึกหัดตั้งแต่เด็กและฝึกหัดรำเพลงช้าก่อนเป็นอันดับแรกเพื่อเป็นการวางรากฐานการรำรำเพื่อนำไปสู่การรำเพลงอื่น ๆ ต่อไป ซึ่งสาเหตุที่เรียก “เพลงช้า” มาจากการเรียกชื่อตามลักษณะทำนองเพลงซึ่งใช้บรรเลงประกอบการฝึกหัดรำเพลงซึ่งจะมีท่วงทำนองที่ช้าในอัตราจังหวะ 2 ชั้น เพื่อให้ผู้ที่เริ่มฝึกหัดสามารถมีเวลาในการจัดองค์ประกอบของร่างกายในการรำได้งดงาม ซึ่งสมบุรณ์ บุญวงศ์ และจามรี คชเสนี ได้ศึกษาความสอดคล้องระหว่างเพลงเรื่องสร้อยสนกับ ทำรำเพลงช้า-เพลงเร็ว พบว่าในการใช้เพลงบรรเลงประกอบการรำเพลงช้า-เพลงเร็ว ในการฝึกหัดหรือการแสดงนั้น จะนำเพลงเรื่องประเภทเพลงช้าที่มีทำนองเพลงช้ามาใช้บรรเลงประกอบการรำรำ เช่น เพลงเรื่องสร้อยสน เป็นต้น (สมบุรณ์ บุญวงศ์ และจามรี คชเสนี, 2545, น. 5)

1.1.2 ความสำคัญของเพลงช้า

จากการศึกษาพบว่า มีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ กล่าวถึงความสำคัญในการฝึกหัดเพลงช้าไว้หลายท่าน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1) ผู้อุปถัมภ์/ครูผู้สอนในอดีต

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการรำเพลงช้า-เพลงเร็วไว้ในตำราพ้องร่ำว่า “ใครจะหัดเป็นละครต้องหัดรำเพลงก่อนอย่างอื่น เพราะบรรดาท่ารำของละครอยู่ในเพลงช้า เพลงเร็ว ใครรำเพลงได้ก็ได้อีกว่าพ้องร่ำได้ตามตำรา ในการเล่นละครนั้น ถ้าเมื่อใดประสงค์จะอวดฝีมือตัวละครก็ให้รำเพลง แสดงว่าตัวละครนั้นเป็นผู้รู้ตำรา” (กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ, 2466, น. 14)

อาคม สายาคม กล่าวไว้ว่า “การฝึกหัดโขน ในสมัยก่อน ครูผู้สอนจะหัดให้ผู้รำ รำเพลงช้า เพลงเร็ว เพลงเชิด และเพลงเสมอ ถือว่าการรำเพลงเหล่านี้ เป็นการฝึกหัดรำขั้นต้น และจะต้องใช้เวลาฝึกหัดเป็นเวลา 1-2 ปี เป็นอย่างน้อยเพื่อให้เกิดความชำนาญ และสามารถจดจำท่ารำได้เป็นอย่างดี การฝึกหัดนั้นจะฝึกหัดกันตลอดทั้งวัน ไม่มีการเรียนหนังสือ การรำเพลงช้า เพลงเร็วจะต้องรำอยู่เสมอ เปรียบเสมือนยาหม้อใหญ่ที่กินไม่รู้จักหมดเป็นที่เอี่ยมระอาเป็นที่สุด แต่มีคุณค่ามหาศาล เพราะทำส่วนมากมักจะอยู่ในเพลงช้า เพลงเร็ว การจะเป็นนักรำที่ดีจะต้องผ่านการกินยาหม้อใหญ่ คือ ต้องรำเพลงช้า เพลงเร็วมาอย่างน้อยเป็นร้อยจบขึ้นไปจึงจะรำได้ดี” (อาคม สายาคม, อ้างถึงใน กรมศิลปากร, 2545, น. 39)

2) นาฏศิลปิน (ศิลปินแห่งชาติ)

สุวรรณี ชลานุเคราะห์ กล่าวถึงความสำคัญของการรำเพลงช้า เพลงเร็วไว้ว่า “แก่นสำคัญที่สุดของการเป็นละครที่ดีก็คือความแม่นยำในท่ารำเพลงช้าและเพลงเร็ว” (สุวรรณี ชลานุเคราะห์, 2526, น. 113)

เวณิกา บุนนาค กล่าวไว้ว่า “เพลงช้า เพลงเร็ว สำคัญมาก เพราะเป็นกระบวนการท่ารำหลักที่จะนำมาใช้ในการแสดง หรือประดิษฐ์ดัดแปลงเป็นกระบวนการท่ารำอื่นๆ ได้ ทำให้เกิดความหลากหลายในท่ารำที่ใช้ในการแสดง” (เวณิกา บุนนาค, สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2563)

3) นักวิชาการด้านนาฏศิลป์/ศิลปะการแสดง

ชนนาค กิจจันทร์ กล่าวว่า “เพลงร่ำสำหรับฝึกหัดการร่ำร้องเบื้องต้นที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้กล่าวถึงในหนังสือตำนานเรื่องละครอิเหนา เป็นพื้นฐานของการฝึกหัดนาฏศิลป์ของหลวงที่ทุกคนจะต้องฝึกหัดเหมือนกัน เท่ากับเป็น Basic หรือพื้นฐาน ได้แก่ เพลงช้า เพลงเร็ว หรือเรียกว่าร่ำเพลง เป็นการฝึกการร่ำร้องเข้ากับท่วงทำนองของดนตรีและจังหวะไม่มีการขับร้อง” (ชนนาค กิจจันทร์, 2547, น. 34)

จันทิมา แสงเจริญ ศึกษาเกี่ยวกับละครชาตรีเมืองเพชร กล่าวว่า “ลักษณะการสืบทอดละครชาตรีเมืองเพชร เป็นการสืบทอดภายในเครือญาติและ ผู้ที่สนใจเข้ามาเป็นศิษย์ โดยเริ่มฝึกหัดตั้งแต่อายุ 6-10 ขวบ ขั้นตอนการฝึกเริ่มจากการเดินเสาอกกำลังขาทุกวันก่อนที่จะฝึกรำเพลงช้า เพลงเร็ว จากนั้นจึงจะฝึกรำทำบท ซึ่งเป็นการแสดงกิริยาเป็นท่ารำตามเนื้อเรื่องที่แสดง เช่น บทเป็น บทตาย บทไปบพมาบพนอน บทนั่ง เป็นต้น” (จันทิมา แสงเจริญ, 2539, น. 46)

เจนภพ จบกระบวนวรรณ ได้กล่าวถึงกระบวนการฝึกหัดของนายดอกดินไว้ว่า “ไม่ว่าจะเป็นตัวพระเอก-นางเอก ตัวโกง หรือแม้กระทั่งตัวเสนา ก็ต้องซ้อมบทเสมอ ดอกดินเองก็ลงซ้อมด้วยตนเองทุกเช้า ประมาณตีสี่ ตีห้า ตัวลิเกทุกตัวต้องตื่นขึ้นมากำจืดจรูระส่วนตัวเรียบร้อยแล้วก็ต้องมาซ้อมเพลงช้า เพลงเร็ว จะโจ่งจะ หิงโจ่งหิงเป็นประจำขาดไม่ได้” (เจนภพ จบกระบวนวรรณ, 2524, น. 20)

4) กลุ่มครูผู้สอนโขนพระในปัจจุบัน

ไพฑูรย์ เข้มแข็ง กล่าวว่า “ทำรำเพลงช้าเพลงเร็วถือเป็นการฝึกหัดเบื้องต้น ซึ่งถ้าเปรียบกับการเรียนหนังสือแล้วก็เหมือนการเรียน พยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ อันเป็นพื้นฐานในการผสมจนเกิดเป็นคำต่อไป เพลงช้าเพลงเร็วก็เหมือนกัน เป็นทำรำพื้นฐานที่จะหยิบไปใช้

ในการผสมผสาน ประดิษฐ์ ดัดแปลง จนเกิดเป็นกระบวนการทำรำในการแสดงชุดต่าง ๆ ต่อไป” (ไพฑูรย์ เข้มแข็ง, 2563, สัมภาษณ์)

วีระชัย มีบ่อทรัพย์ กล่าวว่า “เพลงช้าเพลงเร็ว เป็นเพลงที่ใช้สำหรับฝึกหัดท่ารำเบื้องต้นสำหรับผู้เริ่มเรียนนาฏศิลป์ มีความสำคัญเป็นอย่างมาก จำเป็นต้องฝึกหัดอย่างจริงจังและเต็มที่ใช้เวลาฝึกซ้ำๆ บ่อยเพื่อให้เกิดทักษะและความชำนาญ โดยเฉพาะผู้ที่จะเป็นศิลปินหรือครูผู้สอนนาฏศิลป์ จำเป็นต้องมีความแม่นยำในเพลงช้าเพลงเร็ว เพื่อถ่ายทอดสู่ลูกศิษย์ได้อย่างถูกต้องและสามารถปรับปรุงแก้ไขท่ารำให้กับศิษย์ได้” (วีระชัย มีบ่อทรัพย์, 2563, สัมภาษณ์)

จากการศึกษาความสำคัญของการเพลงช้าสรุปได้ว่า เพลงช้าเป็นเพลงพื้นฐานสำหรับผู้เริ่มต้นฝึกหัดนาฏศิลป์ โดยฝึกหัดเป็นเพลงแรกจนเกิดความชำนาญและต่อยอดด้วยเพลงเร็ว นับเป็นจารีตในการฝึกหัดนาฏศิลป์ทั้งในรูปแบบมหรสพพื้นบ้านอย่างละครชาตรีและลิเก และผู้เริ่มฝึกหัด โขน ละครหลวง ตัวโขนพระ และละครพระ-นาง โดยเริ่มฝึกหัดตั้งแต่วัยเด็ก และจำเป็นต้องฝึกหัดเป็นระยะเวลานานเพื่อให้เกิดทักษะความชำนาญในการรำ และสามารถจดจำท่ารำได้เป็นอย่างดี เพราะท่ารำในเพลงอื่น ๆ ส่วนมากมักจะอยู่ในเพลงช้า เพลงเร็ว ดังนั้นผู้เริ่มฝึกหัดนาฏศิลป์ โขนพระ และละครพระ-นาง จึงจำเป็นต้องผ่านการฝึกหัดเพลงช้า เพลงเร็ว เพื่อฝึกทักษะการรำที่งดงามและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการแสดงชุดอื่นๆ ที่ต้องใช้ทักษะการรำที่สูงขึ้นในลำดับต่อไปได้เป็นอย่างดี ซึ่งจากการศึกษาเพลงช้า พบว่า นอกจากใช้เพื่อฝึกหัดการรำเบื้องต้นแล้วยังมีการนำเพลงช้าไปใช้ในการแสดงหรือเพื่อการอื่น จึงทำให้มีกระบวนการทำรำเพลงช้า ในรูปแบบต่าง ๆ

1.2 วิธีการฝึกหัด

ในการศึกษาเพลงช้าในครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเพลงช้าสำหรับผู้ฝึกหัดโขนพระโดยเฉพาะ ดังนั้นผู้วิจัยจึงขอเสนอการเตรียมความพร้อมและการฝึกหัดเพลงช้าสำหรับผู้ฝึกหัดโขนพระ ดังนี้

1.2.1 การเตรียมความพร้อม

การเตรียมความพร้อมของผู้เรียน มีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีความพร้อมที่จะได้รับการถ่ายทอดกระบวนการทำรำซึ่งในการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนนั้น หมายรวมไปถึงจารีตสำหรับผู้เรียนศาสตร์ด้านนาฏศิลป์ด้วย การเตรียมความพร้อมของผู้เรียน ประกอบด้วย การคัดเลือกผู้เรียน การคำนับครู และการเตรียมความพร้อมร่างกายดังผู้วิจัยนำเสนอต่อไปนี้

1) การคัดเลือกผู้เรียน

ในการเตรียมความพร้อมของผู้เรียนโขนพระเริ่มจากการคัดเลือกผู้เรียน ซึ่งในอนาคตจะต้องเป็นผู้แสดงบทบาทตัวโขนพระซึ่งมีวิธีการคัดเลือกผู้เรียนโขนพระตามหลักวิธีการแบบโบราณที่ถ่ายทอดและยึดสืบต่อกันมา โดยครูจะคัดเลือกจากเด็กผู้ชายที่มีลักษณะรูปร่างหน้าตาเป็นอันดับแรก คือ เป็นผู้มีใบหน้ารูปไข่ จมูกโด่ง นัยน์ตาไม่พิการปากเป็นรูปกระจับ หูไม่พิการ และมีริมฝีปากบางพอประมาณ คางไม่ป้านยาวรับกับใบหน้า ทุกส่วนของใบหน้ารับกันได้สัดส่วนดี มีช่วงคอที่ยาวพอสมควร ลำดับต่อมาพิจารณาช่วงลำตัว คือ หัวไหล่จะต้องผึ่งผาย ไม่เป็นคนไหล่ยกหลังไม่โก่ง ออกไม่แอ่น ลำตัวกลมพอสมควร แขนขาไม่พิการและมีความยาวรับกับสัดส่วนของร่างกาย รูปร่างจะต้องเป็นคนสูงโปร่ง คือ ไม่สูงจนเกินไปและไม่เตี้ยจนเกินไป กล่าวคือ ในการจัดการเรียนการสอนของวิทยาลัยนาฏศิลป์จะเริ่มตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้เรียนจะอายุประมาณ 13 ปี ดังนั้นค่าเฉลี่ยความสูงที่กล่าวถึงคุณสมบัติของผู้เรียนโขนพระจะอยู่ที่ประมาณ 140-160 ซม. (เกณฑ์มาตรฐานส่วนสูงกระทรวงสาธารณสุข) และรูปร่างต้องไม่อ้วน หลักการพิจารณาคัดเลือกผู้เรียนโขนพระจากหน้าตา และรูปร่างเป็นสำคัญนี้เนื่องมาจากในอนาคตผู้เรียนจะต้องเป็นผู้แสดงเป็นตัวเอกหรือพระเอกของเรื่องซึ่งค่านิยมในการชมการแสดงของคนไทยนั้น ยังมีค่านิยมในเรื่องของรูปร่างหน้าตาเป็นสำคัญโดยเฉพาะตัวพระเอกนางเอกของเรื่องต้องงดงาม พระเอกต้องหล่อ นางเอกต้องสวย ตามทัศนคติของพระเอกนางเอกในวรรณคดี

2) การคำนับครู

เมื่อคัดเลือกผู้เรียนโขนพระได้ตามต้องการแล้ว ก่อนที่จะเรียนการเรียนการสอนผู้เรียนจะต้องทำพิธีคำนับครูเสียก่อน ซึ่งการคำนับครูเป็นพิธียึดถือปฏิบัติมาแต่โบราณ นับเป็นจารีตหนึ่งทางด้านนาฏศิลป์ ถือเป็นการปวารณาตัวของผู้เรียนที่เข้าใหม่ในการที่มอบตัว เป็นศิษย์ เพื่อรับการถ่ายทอดท่ารำจากครู วิธีการคำนับครูโดยครูจะกำหนดวัน ในการคำนับครูในวันพฤหัสบดีซึ่งชาวไทยนับถือว่าเป็น “วันครู” ในวันนั้น จะมีการเชิญศิระพระครูฤๅษี (พ่อแก่) ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นตัวแทนของพระพรตมุนี ผู้ซึ่งเป็นปรมาจารย์ผู้รจนาท่ารำของพระอิศวรทำให้เกิดมีตำราในการเรียนรู้อาสาตร์ทางด้านนาฏศิลป์ (คัมภีร์นาฏยศาสตร์) ตามความเชื่อของชาวอินเดีย และเชิญศิระพระพิราพ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นปางหรือภาคหนึ่งของพระอิศวร ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดท่าฟ้อนรำ ดังนั้นจึงนำเอาศิระพระพิราพมาตั้งคู่กับศิระพระพรตมุนีด้วยเชื่อว่าเป็นเทพแห่งการฟ้อนรำทั้งคู่ นักเรียนที่เข้าร่วมพิธีจะนำดอกไม้ ธูป เทียน หรือพวงมาลัยมาไหว้ครู เมื่อถึงกำหนดเวลาพิธีอันเป็นมงคล ครูผู้ทำหน้าที่เป็นประธานในการกล่าวโอองการคำนับครูก็จะกล่าวคำบูชาหน้าหมู่ให้นักเรียนใหม่ให้นักเรียนกล่าวคำบูชาตามหลังจากกล่าวคำบูชาครูแล้วจากนั้นก็ให้นักเรียนคุกเข่าและพนมมือ (ท่าเริ่มต้นในการรำเพลง) โดยมีครูผู้ช่วยในพิธีเป็นผู้รำนานำแล้วให้ครูผู้ใหญ่มาจับท่ารำให้เด็กใหม่รำรำเพียงเล็กน้อยพอเป็นพิธีถือเป็นปฐมฤกษ์เพื่อความเป็นสิริมงคลต่อผู้เรียน

3) การเตรียมความพร้อมร่างกาย

เมื่อผู้เรียนโขนพระได้ผ่านการทำพิธีคำนับครูแล้ว ก่อนที่จะฝึกหัดกระบวนท่ารำเพลงซ้ำ ผู้เรียนจะต้องมีการเตรียมความพร้อมร่างกาย ในการฝึกหัดโขนพระ มีกระบวนท่าในการฝึกหัด ได้แก่ ตบเข่า ถองสะเอว เต้นเส้า ถีบเหลี่ยม และการดัดตน ซึ่งซึ่งกระบวนท่าฝึกหัดต่าง ๆ มีความสำคัญดังนี้

(1) การตบเข้า

การตบเข้า เป็นการปฏิบัติการฝึกหัดเบื้องต้น ลำดับแรก ซึ่งเป็นการฝึกให้นักเรียนเริ่มรู้และเกิดความเคยชินกับจังหวะพื้นฐาน ในการฝึกหัดโขนเพื่อเชื่อมโยงไปสู่จังหวะดนตรีในการแสดง รู้จักใช้ไสตประสาท ฟังท่วงทำนองเพลงและจังหวะได้แม่นยำถูกต้อง สามารถแยกแยะเสียง และมีความเคยชินกับจังหวะ เพราะจังหวะถือเป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติ ท่าเต้นโขน

(2) ถองสะเວ

การถองสะเວ เป็นการปฏิบัติการฝึกหัดเบื้องต้นลำดับที่ 2 ต่อจาก ท่าตบเข้า เป็นวิธีการฝึกหัดให้นักเรียนเริ่มรู้จัก วิธีการเคลื่อนไหวร่างกายโดยการยกเอียงลำตัว ยกคอ ยกไหล่ และโบหน้า ได้คล่องแคล่ว ซึ่งจะทำให้อวัยวะของร่างกายตั้งแต่เอวจนถึงศีรษะมีความอ่อนไหว ได้สัดส่วนงดงาม เป็นไปตามลักษณะที่ต้องการได้ ซึ่งเป็นพื้นฐานของกระบวนท่า ร่ายรำต่าง ๆ

(3) เต้นเสา

เต้นเสา เป็นการปฏิบัติการฝึกหัดเบื้องต้น ลำดับที่ 3 ต่อจากท่าถองสะเວ เป็นวิธีการฝึกหัดให้นักเรียนเริ่มรู้จักใช้อวัยวะ ส่วนขาและเท้าให้แข็งแรง กำลังอยู่ตัวและคงที่ เพื่อไม่ให้ขาเกิดการเมื่อยล้า ในการเรียนและการแสดง เพราะต้องใช้ระยะเวลาในการฝึกหัดและแสดง ในแต่ละครั้งยาวนาน นอกจากนี้ยังฝึกหัดให้ผู้เรียนรู้จักน้ำหนักของฝ่าเท้า และใช้จังหวะเท้าในการเต้นให้พร้อมเพรียงสม่ำเสมอ

(4) ถีบเหลี่ยม

ถีบเหลี่ยม เป็นการดัดขาสำหรับผู้ฝึกหัด โขนพระ ยักษ์ และลิง บังคับและควบคุมอวัยวะขาให้อยู่ในท่าที่ต้องการ ทั้งยังได้ช่วงขา ช่วงแขน และอกมีระดับคงที่ และเวลาร่ายรำเมื่อมีการย่อขา จะทำให้ได้เหลี่ยมที่สวยงาม

ข้อควรระวัง ในการปฏิบัติท่าลับเหลี่ยม เป็นท่าปฏิบัติที่ครูต้องกระทำให้นักเรียนกล่าวคือ นักเรียนไม่สามารถนำไปปฏิบัติเองตามลำพังหรือจะให้เพื่อนนักเรียนกระทำไม่ได้ เนื่องจากหากกระทำผิดวิธีจะทำให้ได้รับอันตรายได้

(5) การตัดมือและการดัดแขน

การเรียนนาฏศิลป์ไทย เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการรำรำ ดังนั้น มือและแขนจึงเป็นสิ่งสำคัญในการรำรำ โดยเฉพาะผู้เรียนโขนพระจำเป็นอย่างยิ่งที่มือและแขนจะต้องมีความอ่อนช้อยงดงามกว่าผู้ฝึกหัดโขนตัวยักษ์และตัวลิง วิธีการตัดมือและแขน มี 2 วิธี คือ 1. ครูเป็นผู้ตัดให้ และ 2. ผู้เรียนตัดมือและแขนด้วยตนเอง

(1) การตัดมือและแขนโดยครูเป็นผู้ตัด ให้ปฏิบัติโดยให้ผู้เรียนนั่งคุกเข่ายื่นมือข้างที่จะตัดให้ครู โดยตั้งข้อมือขึ้นเหยียดแขนตึง ครูใช้มือข้างหนึ่งจับฝ่ามือผู้เรียนกดน้ำหนักลงตัดข้อมือหักลงไปทางด้านหลังแขน มืออีกข้างจับข้อศอกผู้เรียนไว้เพื่อให้แขนตึงขณะทำการตัดมือ หลังจากตัดข้อมือเสร็จแล้วจึงตัดนิ้วมือโดยวิธีการครูใช้ฝ่ามือรวบนิ้วมือนิ้วกลางนิ้วชี้ของนักเรียนตัดกดไปทางด้านหลังแขน ในการตัดข้อมือและตัดนิ้วมือนิ้ว จะตัดค้างไว้ระยะเวลาหนึ่งเพื่อให้เส้นเอ็นข้อมือยืดออกและกระดูกนิ้วมือโค้งอ่อนลง และต้องปฏิบัติทั้งสองข้าง ข้อควรระวัง คือ อย่าตัดนิ้วพร้อมกับหักข้อมือ เพราะจะทำให้นิ้วมือเสียได้ และต้องระวังอย่าให้ผู้เรียนยกไหล่หรือบิดตัวอันเนื่องมาจากความเจ็บปวดขณะตัดมือ เพราะจะทำให้มือและแขนของผู้เรียนอาจเสียรูปได้

(2) ผู้เรียนตัดมือและแขนด้วยตนเอง

วิธีนี้จะเป็นการแนะนำวิธีการปฏิบัติ โดยครูผู้สอน ผู้เรียนสามารถนำไปฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาตนเอง แต่ทางที่ดีควรอยู่ในความควบคุมดูแลของครูผู้สอนเพื่อป้องกันการปฏิบัติที่ผิดวิธี อันอาจนำไปสู่การบาดเจ็บได้ ซึ่งการตัดมือและแขนด้วยตนเองมีวิธีปฏิบัติ 3 วิธี ดังนี้

(1) ให้ผู้เรียนนั่งพับเพียบไปข้างใดข้างหนึ่งแล้วใช้แขนด้านเดียวกับเท้าด้านหน้าวางแขนท่อนล่างตั้งแต่ช่วงข้อศอกไปจนถึงข้อมือลงบนขา ตั้งข้อมือขึ้นแล้วใช้ฝ่ามืออีกข้างหนึ่งจับฝ่ามือข้างที่จะตัดหักฝ่ามือหักข้อมือไปทางด้านหลังแขนโดยโน้มตัวถ่าน้ำหนักลงไปเพื่อช่วยในการกดหักข้อมือ ในขณะที่โน้มตัวลงไป ผู้เรียนจะต้องดันหลังให้ตั้งตรง และเปิดปลายคางขึ้น เพื่อเป็นการฝึกหัดการดันหลังให้ตั้งตรงและการเปิดปลายคางไปพร้อมกับการตัดมือ สามารถทำได้ทั้งสองข้างโดยปฏิบัติด้วยวิธีการเดียวกันแต่สลับข้างกัน วิธีนี้ใช้ได้ทั้งการตัดข้อมือและตัดนิ้วมือ

(2) ให้ผู้เรียนนั่งราบกับพื้นชันเข้าข้างใดข้างหนึ่งขึ้น วางแขนข้างเดียวกับข้างที่ตั้งเข้าโดยทอดแขนตั้งตั้งข้อมือขึ้นให้ช่วงข้อศอกตั้งอยู่บนหัวเข่า ใช้ขาอีกข้างยกขึ้นวางช่วงข้อเท้าบนข้อมือแล้วใช้มือข้างเดียวกับขาข้างที่วางบนข้อมือรวบปลายนิ้วตัดโค้งแนบไปตามวงรอบของข้อเท้า ในขณะที่โน้มตัวลงไป ผู้เรียนจะต้องดันหลังให้ตั้งตรง และเปิดปลายคางขึ้น เพื่อเป็นการฝึกหัดการดันหลังให้ตั้งตรงและการเปิดปลายคางไปพร้อมกับการตัดมือ สามารถทำได้ทั้งสองข้างโดยปฏิบัติด้วยวิธีการเดียวกันแต่สลับข้างกัน วิธีนี้ใช้ได้ทั้งการตัดข้อมือและตัดนิ้วมือ

(3) ให้ผู้เรียนนั่งราบกับพื้นชันเข้าทั้งสองข้างขึ้น ใช้มือทั้งสองประกบกันแล้วประสานนิ้ว หลังจากนั้นพลิกฝ่ามือออกด้านนอกเหยียดแขนทั้งสองข้างให้ตึงนำไปไว้ตรงกลางระหว่างเข่าทั้งสองข้างโดยให้ช่วงข้อศอกตรงกับหัวเข่าแล้วใช้หัวเข่าออกแรงบีบช่วงแขนทั้งสองข้างเข้าหากัน ฝึกปฏิบัติทุกวันจนกว่าช่วงข้อพับแขนจะชิดติดกัน การฝึกเช่นนี้จะช่วยให้นิ้วมือและลำแขนอ่อนช้อยงดงาม

1.2.2 วิธีการฝึกหัดเพลงช้า

เพลงช้า เป็นการเรียกลักษณะท่วงทำนองเพลงที่ใช้สำหรับประกอบการรำยรำกระบวนท่าฝึกหัดรำรำเบื้องต้นของผู้เรียน โขนพระ ละครพระ-นาง ซึ่งในระยะแรกของการฝึกหัดจะยังไม่รำรำ

ประกอบเพลง แต่จะฝึกหัดด้วยการให้ผู้เรียนฝึกท่องหน้าทับของเพลงช้า ซึ่งนายไพฑูรย์ เข้มแข็ง กล่าวว่า “ก่อนที่จะสอนรำเพลงช้า-เพลงเร็ว ครูควรอธิบายให้ผู้เรียนทราบถึงวัตถุประสงค์ และความสำคัญในการเรียน เพลงช้า-เพลงเร็ว จากนั้นควรฝึกให้ผู้เรียนเข้าใจจังหวะหน้าทับตะโพน ที่ใช้ประกอบการรำเพลงช้า-เพลงเร็ว เพราะการฝึกในครั้งแรกนั้นจะยังไม่รำ เข้ากับเพลงดนตรี แต่จะฝึกให้ผู้เรียนร้องจังหวะเองแทนหน้าทับตะโพน ในเพลงช้าว่า “จะ โจ้ง จะ ทิง โจ้ง ทิง” และเพลงเร็วใช้คำร้องแทนตะโพน ว่า “ตูป ทิง ทิง” (ไพฑูรย์ เข้มแข็ง, 2538, น. 34) สอดคล้องกับ นายสมบูรณ์ บุญวงษ์ และนางสาวจามรี คชเสนี ได้ศึกษาความสอดคล้อง ระหว่างเพลงเรื่องสร้อยสนกับท่ารำเพลงช้า-เพลงเร็ว ได้กล่าวถึงวิธีการฝึกหัด การรำเพลงช้าเพลงเร็วด้วยวิธีการท่องจังหวะหน้าทับ ว่า “ในการรำเพลงช้า เพลงเร็วนี้มีเอกลักษณ์เฉพาะที่เกี่ยวกับเรื่องจังหวะอยู่อย่างหนึ่ง คือ การท่องจังหวะหน้าทับเป็นภาษาปากที่คุ้นหูกันเป็นอย่างดี คือ 1. จังหวะเพลงช้า จะนิยมท่องว่า “จะ โจ้ง จะ ทิง โจ้ง ทิง” 2. จังหวะเพลงเร็ว จะนิยมท่องว่า “ตูป ทิง ทิง” จังหวะปากเปล่าข้างต้นนี้ ทางผู้รำจะยึดถือให้เป็นตัวกำหนด ในการนับจังหวะของท่ารำลักษณะต่าง ๆ ในกรณีที่ฝึกหัดโดยไม่มีดนตรี บรรเลงประกอบ ปัจจุบันการฝึกหัดเพลงช้าจะเป็นการเรียนการสอน ในหลักสูตรในระบบการศึกษา ซึ่งจะมีการกำหนดเวลาเรียนที่ชัดเจน สามารถสรุปวิธีการฝึกหัดเพลงช้าได้ดังนี้

1. ครูผู้สอนอธิบายความสำคัญของเพลงช้าเพื่อให้ ผู้เรียนตระหนักและตั้งใจฝึกฝน
2. ฝึกท่องจังหวะหน้าทับเพลงช้า “จะ โจ้ง จะ ทิง โจ้ง ทิง”
3. ครูอธิบายพร้อมสาธิตท่ารำให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม โดยเริ่มจากการฝึกหัดจังหวะปิดในแต่ละท่าก่อน พร้อมกับให้ผู้เรียนท่องจังหวะ หน้าทับประกอบการปฏิบัติท่ารำ

4. ครูผู้สอนแก้ไขปรับปรุงท่ารำและแอท่าเพื่อให้ผู้เรียน
จดจำท่ารำ

5. ต่อท่ารำไปอย่างช้าที่ละท่อน ทีละช่วง ไม่ต้องรีบต่อ
ให้จบเพลง

6. ปฏิบัติท่ารำซ้ำ ๆ จนกว่าจะจดจำท่ารำได้ และ
ปฏิบัติได้สวยงามจึงจะต่อท่ารำต่อไป

7. เมื่อครูผู้สอนต่อท่ารำเพลงช้าจบแล้วก็ฝึกท่ารำเพลงช้า
ประกอบการท่องจังหวะหน้าทับด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนจบ
กระบวนท่ารำ โดยมีครูคอยปรับปรุงแก้ไขท่ารำที่บกพร่องให้ตรงตาม
และฝึกปฏิบัติเช่นนี้ซ้ำ ๆ บ่อย ๆ จนรำได้ตรงตามและเกิดความชำนาญ

8. ฝึกปฏิบัติท่ารำเพลงช้าเข้ากับทำนองดนตรี และฝึกปฏิบัติ
เช่นนี้ซ้ำ ๆ บ่อย ๆ จนรำได้ตรงตามและเกิดความชำนาญ

1.3 องค์ประกอบของกระบวนท่ารำเพลงช้า

จากการศึกษากระบวนท่ารำเพลงช้าพบว่า องค์ประกอบ
ของกระบวนท่ารำเพลงช้าเป็นลักษณะของการฝึกหัดการใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ
ของร่างกายตั้งแต่ศีรษะจรดเท้าในการรำรำ ซึ่งท่ารำที่ปรากฏ ในเพลงช้าจะ
เป็นท่ารำพื้นฐานที่สำคัญจำเป็นในการรำรำ ซึ่งท่าทางการใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ
ของร่างกายในการรำนั้นในทางนาฏศิลป์เรียกว่า “นาฏยศัพท์” ซึ่งหมายถึง
คำที่ใช้เรียกลักษณะวิธีการปฏิบัติท่าทางในการรำ จากการศึกษานาฏยศัพท์
ที่ใช้ในการรำเพลงช้าดังนี้

1.3.1 นาฏยศัพท์ส่วนศีรษะ ได้แก่ เอียงศีรษะ

1.3.2 นาฏยศัพท์ส่วนแขนและมือ ได้แก่ ตั้งมือ ตกลายมือ
คลายมือจีบ บดมือ ตั้งวง (วงบน วงกลาง วงล่าง วงหน้า) จีบ (จีบหงาย จีบคว่ำ
จีบปรกหน้า จีบปรกข้าง จีบชายพก จีบส่งหลัง จีบล่อแก้ว) ม้วนมือ เดินมือ
ตะแคงมือ หยิบจีบ แหว่งมือ กรายมือ ฉายมือ วาดแขน เตะแขนส่ายมือ
(ส่ายมือเดียว ส่ายสองมือ)

1.3.3 นาฏยศัพท์ส่วนลำตัว ได้แก่ เอียงไหล่หรือกอดไหล่
ตีไหล่ ย้อนตัว

1.3.4 นาฏยศัพท์ส่วนขาและเท้า ได้แก่ นั่งกระทบ ห่มเข้า
ยัด-ยุบ ตบเท้า ประสมเท้า (ประสมเท้าประ ประสมเท้าเท่ากัน) ก้าวเท้า
(ก้าวหน้า ก้าวข้าง) ประเท้า กระทุ้งเท้า จรดเท้า ขยันท้า เก็บ ถอนเท้า
ฉายเท้า ยกเท้า (ยกเท้าไว้ด้านหน้า ยกเท้าไว้ด้านข้าง) กระดกเท้า (กระดกหลัง
กระดกเสี้ยว)

2. วิเคราะห์กระบวนท่ารำเพลงช้า (โขนพระ)

การศึกษากระบวนท่ารำเพลงช้า (โขนพระ) พบว่าเป็นท่ารำ
ที่ใช้ในการฝึกหัดเบื้องต้นของผู้เรียนให้รู้จักการใช้ท่าทางต่าง ๆ ในการรำรำ
ฝึกความแข็งแรงของร่างกาย ฝึกการทรงตัวในการรำ และฝึกการฟัง
จังหวะหน้าทับและทำนองเพลง ทั้งนี้ในแต่ละกระบวนท่ารำมีการนำท่ารำ
จากอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายมาเรียงร้อยจนเกิดเป็นท่ารำที่แตกต่างกัน
ออกไป พบว่ากระบวนท่ารำเพลงช้าโขนพระในส่วนที่เป็นแม่ท่า และสร้อยท่า
มีจำนวนทั้งสิ้น 68 ท่า (วิระชัย มีบ่อทรัพย์, 2545, น. 63) ซึ่งผู้วิจัย
จะทำการวิเคราะห์กระบวนท่ารำเพลงช้า (โขนพระ) ตามหลักการวิเคราะห์
ประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.1 วิเคราะห์ตามลักษณะการใช้สรีระร่างกายในการรำรำ

จากการศึกษากระบวนท่ารำเพลงช้าของตัวโขนพระพบว่า
เป็นลักษณะของการฝึกผู้เรียนด้านลักษณะการใช้โครงสร้างท่ารำของอวัยวะ
ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย และการทรงตัวที่ถูกต้องในการรำ ซึ่งลักษณะ
ของโครงสร้างท่ารำแบ่งออกเป็น 4 หมวด ได้แก่ ส่วนศีรษะ ส่วนมือและแขน
ส่วนลำตัว และส่วนขาและเท้า ซึ่งผู้วิจัยจะวิเคราะห์การใช้โครงสร้างส่วนต่าง ๆ
ของร่างกายในการรำรำเพลงช้าดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ตามลักษณะการใช้สรีระร่างกายในการรำเพลงช้า โขนพระ

ลักษณะการใช้ร่างกาย	ท่ารำ
1. การใช้ส่วนศีรษะ พบว่า มีการใช้ศีรษะในลักษณะการเอียงศีรษะเพียงอย่างเดียวในการรำ ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ในการรำเพลงช้าตั้งแต่ต้นจนจบเพลง เมื่อมีการเปลี่ยนท่ารำแต่ละท่าจะมีการเอียงศีรษะสลับข้างขวาและข้างซ้ายตลอดทั้งเพลง จะไม่มีการเอียงศีรษะข้างเดียวกันเมื่อเปลี่ยนท่ารำ เนื่องจากในการประดิษฐ์ท่ารำแต่โบราณคำนึงถึงมุมมองความสมดุลในการใช้องค์ประกอบร่างกายให้เกิดความสวยงามในการรำรำ ในการเปลี่ยนลักษณะของท่ารำแต่ละครั้ง ท่าทางการใช้วัยะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายก็จะเปลี่ยนไปไม่ซ้ำท่าเดิม นับเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของท่ารำทางนาฏศิลป์ไทยสำหรับการเอียงศีรษะของตัวโขนพระจะมีระดับการเอียงแตกต่างจากการเอียงศีรษะของละคร คือ จะเอียงศีรษะไม่มาก หรือเอียงจนมอง เห็นว่าเป็นการจงใจหรือตั้งใจเอียงแต่ลักษณะการเอียงจะเอียงพร้อมกับใบหน้าและการใช้สายตามองไปข้างใดข้างหนึ่งในทิศทางตรงกันข้ามกับการเอียง ในการเปลี่ยนทิศทางของการเอียงศีรษะจะเป็นในลักษณะการเปลี่ยนเอียงซ้ายๆ หนึ่งๆ ตามจังหวะท่วงทำนองให้หมดพอดีกับ 1 จังหวะในการรำแต่ละท่า ไม่เอียงศีรษะจนโคลง	ภาพที่ 1 การใช้ส่วนศีรษะ (พิชญภัทร ฉายอรุณ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ตามลักษณะการใช้สรีระร่างกายในการรำเพลงข้า
โขนพระ (ต่อ)

ลักษณะการใช้ร่างกาย	ท่ารำ
หรือเหวี่ยงไปมาหรือเอียงศีรษะหมด ก่อนทำนองหรือจังหวะในการรำ หากจะวัดระดับการเอียงศีรษะ ของการรำตัวโขนพระจะอยู่ที่ ท่ามุมประมาณ 10-15 องศา จากแนวตั้งตรงของศีรษะ	
2. การใช้ส่วนมือและแขน ผู้วิจัย จะขอวิเคราะห์เฉพาะการใช้ส่วนมือที่ ต้องมีเทคนิคปฏิบัติ ดังนี้ 1) การตั้งวง การตั้งวงเป็นท่าที่ มีความสำคัญมากเนื่องจากเป็นที่รำ ที่มีการใช้บ่อยที่สุด ลักษณะการตั้งวง ของตัวพระตามหลักวิชาการนั้น วงบนปลายนิ้วอยู่ที่ความสูงระดับ แก่ศีรษะ วงกลางปลายนิ้วอยู่ที่ความสูง ระดับไม่เกินหัวไหล่วงหน้าปลายนิ้ว อยู่ที่ความสูงระดับริมฝีปากและวงล่าง อยู่ที่ความสูงระดับเอวหรือชายพก แต่จากการสังเกตลักษณะวิธีการรำ ของครูผู้เชี่ยวชาญทั้งจากภาพถ่ายและ วีดิทัศน์การแสดง พบว่า มีเทคนิควิธี การตั้งวงที่แตกต่างกัน	

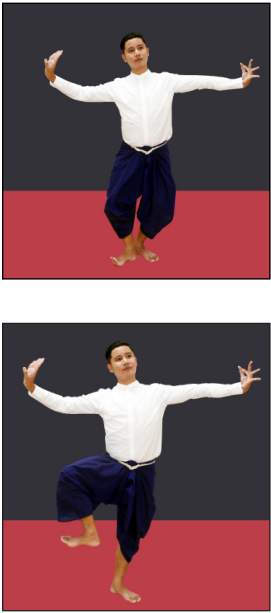
ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ตามลักษณะการใช้สรีระร่างกายในการรำเพลงข้า ไชนพระ (ต่อ)

ลักษณะการใช้ร่างกาย	ท่ารำ
ทั้งนี้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตเทคนิคปฏิบัติการตั้งวงของครูผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไชนพระโดยเฉพาะวงบน ดังนี้ (1) ผู้ที่มีลักษณะรูปร่างเล็กและมีสัดส่วนความสูงไม่มากนัก เวลาตั้งวงมักจะยืดแขนออกไปเกือบตึง ทั้งนี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าการปฏิบัติดังกล่าวเพื่อเป็นการสร้างมุมมองของผู้ชมให้เห็นว่าผู้แสดงมีแขนยาวขึ้น ความกว้างของการเหยียดแขนออกจะสร้างมิติในการมองให้เห็นว่าตัวใหญ่ขึ้น (2) ผู้ที่มีรูปร่างลักษณะสูงใหญ่ เวลาตั้งวงมักจะหุบวงมาด้านหน้าเล็กน้อย ทั้งนี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าการปฏิบัติดังกล่าวเพื่อเป็นการลดมุมมองของผู้ชมให้เห็นว่าผู้แสดงมีแขนที่ยาวสมส่วน ไม่ได้ว่าแขนยาวแก้ง่ามจนเกินไป จากการสังเกตวิธีการตั้งวงของผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไชนพระ ทำให้ผู้วิจัยทราบว่าคำอธิบายวิธีการปฏิบัติตามหลักในการปฏิบัตินาฏยศัพท์เป็นเพียงหลักการตามทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ แต่ในหลักของการปฏิบัติจริงนั้น ครูผู้สอนอาจมีวิธีแก้ไขท่ารำในองค์ประกอบต่าง ๆ ของร่างกายผู้เรียน	

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ตามลักษณะการใช้สรีระร่างกายในการรำเพลงข้า โขนพระ (ต่อ)

ลักษณะการใช้ร่างกาย	ท่ารำ
ให้ได้ระดับเหมาะสมสวยงามตามสัดส่วนของร่างกาย หรือผู้เรียนเมื่อเกิดความชำนาญในการรำแล้วอาจมีการปรับท่ารำตามโครงสร้างร่างกายของตนเองในภายหลัง เนื่องจากการพัฒนาเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างร่างกายเจริญเติบโตขึ้น เพื่อให้ท่ารำ ของตนเองมีความสวยงามเหมาะสมตามสัดส่วนของร่างกาย 2) การส่ายมือ มีทั้งการส่ายมือเดียวและส่ายสองมือเป็นลักษณะการวาดแขนขึ้นและลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องกันไปสามารถส่ายมือได้ทั้งส่ายมือเดียวและส่ายสองมือการส่ายมือที่ถูกต้องคือลักษณะการวาดแขนเป็นสำคัญคือ แขนต้องตึงเมื่อวาดแขนขึ้นพลิกข้อมือลงตกปลายมือ ระดับการวาดแขนขึ้นต้องไม่เกินกว่าระนาบเดียวกับหัวไหล่ของผู้ปฏิบัติ และเมื่อวาดแขนลงจะพลิกข้อมือกลับเป็นตั้งมือและจะวาดแขนลงไม่เกิน 45° การพลิกข้อมือที่สำคัญคือ จะต้องพลิกให้หมดมือ คือ ให้ปลายนิ้วตั้งขึ้นหรือตกลงพื้น ปลายนิ้วจะต้องไม่ตะแคง ซึ่งปัจจุบันจากการสังเกตพบว่าผู้รำบางคนมีการวาดมือในการรำส่ายมือลงเกินกว่า 45° จนเกือบถึงสะโพกและพลิกข้อมือไม่หมดมือ ซึ่งถือว่าเป็นการส่ายมือที่ไม่ถูกต้อง	 ภาพที่ 2 การส่ายมือ (พิชญภัทร ฉายอรุณ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ตามลักษณะการใช้สรีระร่างกายในการรำเพลงช้า โขนพระ (ต่อ)

ลักษณะการใช้ร่างกาย	ท่ารำ
3. การใช้ส่วนขาและเท้า นับตั้งแต่ส่วนต้นขา ลงไปถึงส่วนเท้าในการรำเพลงช้าโขนพระ มีการใช้ส่วนขาและเท้า ได้แก่ การกระทบ หรือกระทบจังหวะ ห่มเข้า ยึด-ยุบ ประสมเท้า ประเท้า ยกเท้า ก้าวเท้า กระทุ้งเท้า กระดกเท้า ตบเท้า จรดเท้า ตบเท้า จรดเท้า ขยันท้า เก็บถอนเท้า ฉายเท้า ในส่วนนี้ผู้วิจัย จะขอวิเคราะห์เฉพาะการใช้ ส่วนขาและเท้าที่ต้องมีเทคนิคปฏิบัติ ดังนี้ 1) การใช้ส่วนเท้าในการรำ จะเป็นลักษณะ วิธีปฏิบัติตามหลักการใช้นาฏยศัพท์ส่วนขา และเท้า แต่เทคนิคที่สำคัญในการใช้ส่วนเท้า ในการรำรำ ได้แก่ ใช้เปิดปลายเท้า คือ ลักษณะ ของการกระดกส่วนนิ้วเท้าทั้งห้าให้เชิดขึ้น ในขณะที่ปฏิบัติท่ารำ ไม่ว่าจะในลักษณะ ท่ายกเท้าขึ้นหรือการวางเท้ากับพื้น	 ภาพที่ 3 การส่ายมือ (พิชญ์ภัทร ฉายอรุณ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

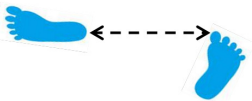
ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ตามลักษณะการใช้สรีระร่างกายในการรำเพลงข้า โขนพระ (ต่อ)

ลักษณะการใช้ร่างกาย	ท่ารำ
2) การกระทบหรือกระทบจังหวะ พบว่า ในการรำเพลงข้าโขนพระมีการใช้ จังหวะกระทบในลักษณะท่ายันคูกเขา เทคนิควิธีการปฏิบัติคือ เกร็งช่วงหน้าขาไว้ ยกกันขึ้นเล็กน้อย ด้วยวิธีการเกร็งส่วนต้นขาด้านในส่วนน่อง และกล้ามเนื้อส่วนแก้มกันให้ทำงานประสานกัน จะทำให้จังหวะการยกกันขึ้นมีความกระชับ (ลักษณะคล้ายกับการสะดุ้งตัว) แล้วผ่อนจังหวะการเกร็งเพื่อวางส่วนกันที่ยกขึ้นเล็กน้อย ลงน้ำหนักลงบนส้นเท้าทั้งสองในจังหวะที่กระชับเช่นเดียวกับการยกกันขึ้น 3) การยืด-ยุบ พบว่า ในการรำเพลงข้า จะใช้วิธีการยืด-ยุบในเกือบทุกกระบวนท่ารำ ผู้วิจัยสังเกตได้ว่าการยืด-ยุบ จะเป็นวิธีการให้จังหวะในการรำ ซึ่งวิธีการยืดจะเป็นลักษณะการใช้ ส่วนขายืดส่งตัวขึ้นจากลักษณะย่อขา ยืดจนสุดเข่า (เข่าตึง) มีเทคนิคในการยืด คือ จะต้องยืดเข่าขึ้นจนสุดเข่าในอัตราความเร็วของการยืดเข่าที่สม่ำเสมอขึ้นให้จังหวะพอดีกับทำนองเพลง 1 จังหวะ แล้วทำยังหวะจะเป็นการยุบเข่าลง ซึ่งวิธีการยุบเข่าจะต้องปฏิบัติ การ ห่มเข่าร่วมด้วยทุกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการยืด-ยุบในการปฏิบัติทำใดก็ตาม	

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ตามลักษณะการใช้สรีระร่างกายในการรำเพลงช้า โขนพระ (ต่อ)

ลักษณะการใช้ร่างกาย	ท่ารำ
4) การยกเท้า มีลักษณะวิธีการยกเท้าที่ต่างจากตัวละครพระ คือ ตัวพระโขนจะยกเท้าในลักษณะแบะเข่าออกด้านข้างให้เกือบสุดกำลังเข่า ยกขาและชักเท้าขึ้นสูงกว่าระดับหน้าแข้งเล็กน้อยเพื่อไม่ให้เท้าห้อย ตดปลายเท้าขึ้นแต่ระดับการยกและการแบะเข่าต้องไม่สูงและกว้างกว่าโขนลิงและโขนยักษ์ ซึ่งลักษณะการยกขาของละครจะหุบเข่ามาด้านหน้าเล็กน้อยทำให้ช่วงของการแบะเข่าในส่วนหนึ่งมาจากสรีระร่างกายเป็นตัวกำหนดเพื่อให้เกิดความเหมาะสมสวยงาม 5) การก้าวเท้า พบว่า มีส่วนสำคัญต่อท่ารำเป็นอย่างมาก เนื่องจากการวางเท้าในขณะที่ก้าวเท้าจะเป็นตัวกำหนดให้เกิดเหลี่ยมของขา ซึ่งในการรำจะมีลักษณะเหลี่ยมของตัวโขนพระที่แตกต่างจากโขนยักษ์และโขนลิงอย่างชัดเจน คือลักษณะการวางเท้าในขาที่ก้าวไปด้านข้างจะต้องวางฝ่าเท้าในลักษณะแนวนอน ในขณะที่เท้าอีกข้างจะวางในลักษณะเฉียงเท้าประมาณ 45° ส้นเท้าข้างที่ก้าวจะอยู่ในระดับเดียวกับ หัวแม่เท้าอีกข้างหนึ่ง หากจัดวางลักษณะเท้าได้ดังนี้	 ภาพที่ 4 การยกเท้า (พิชญภัทร ฉายอรุณ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ตามลักษณะการใช้สรีระร่างกายในการรำเพลงข้า โขนพระ (ต่อ)

ลักษณะการใช้ร่างกาย	ท่ารำ
เมื่อย่อขา จะได้เหลี่ยมของตัวโขนพระที่พอดีสวยงาม การก้าวเท้าลักษณะนี้เรียกว่า “ก้าวข้าง” ซึ่งจะต้องมีการถ่ายน้ำหนักไปยังขาข้างที่ก้าวเท้าเสมอ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการก้าวเท้า ของครูผู้เชี่ยวชาญ ทั้งจากภาพถ่ายและวีทัศน์การแสดงโขน พบว่าครูแต่ละท่านจะมีเทคนิคการก้าวเท้าที่แตกต่างกันตามลักษณะสรีระร่างกายจากการสังเกตพบว่า บุคคลที่มีรยางค์ของร่างกายมาก (แขนยาว ขายาว) ต้องทำให้มุมของการเคลื่อนไหวแคบกว่าปกติ หากปฏิบัติตามหลักจารีตจะทำให้ไม่เกิดความงามของท่ารำนั่นั้น หลักการเคลื่อนไหวดังกล่าวจึงเป็นแนวทางสำหรับปฏิบัติ เมื่อผู้ปฏิบัติมีสรีระที่แตกต่างกัน ความสำคัญของการทำท่ารำต่าง ๆ เมื่อปฏิบัติแล้วจะต้อง “ทรงตัว” ให้อยู่ ไม่ล้ม สะดุด หรือทำให้เห็นว่าไม่เป็นธรรมชาติ ทั้งนี้ในการก้าวเท้าของแต่ละคนจะต้องมีการจัดองค์ประกอบของร่างกายร่วมด้วยเพื่อให้กระบวนท่ารำมีความสวยงาม	 ภาพที่ 5 การก้าวเท้า (พิชญภัทร ฉายอรุณ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ตามลักษณะการใช้สรีระร่างกายในการรำเพลงช้า โขนพระ (ต่อ)

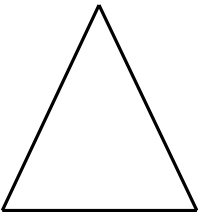
ลักษณะการใช้ร่างกาย	ท่ารำ
6) การกระดกเท้า พบว่า วิธีการกระดกเท้านอกจากจะต้องถีบเข้าไปด้านหลังให้สุดแล้ว กระดกเท้าขึ้นหนีบ่องให้ส้นเท้าชิดแก้มกันให้มากที่สุดแล้วหักข้อเท้าลงแล้ว การกระดกเท้าของตัวโขนพระจะต้องมีการแบะเข้าออกด้านข้างเล็กน้อย แต่การแบะเข้าเมื่อเทียบกับตัวละครพระจะมีลักษณะการแบะเข้าที่กว้างกว่า 7) การเก็บ พบว่า เป็นลักษณะการย่อขา ลงทั้งสองข้าง เขย่งส้นเท้าขึ้นชอยเท้าถี่ ๆ ทางฝ่ายนาฏศิลป์ละครเรียกว่า “ชอยเท้า” ลักษณะการเก็บเท้าของโขนพระจะต่างกับ โขนยักษ์และโขนลิงคือ โขนยักษ์และโขนลิงจะมีลักษณะการแบะเข้าทั้งสองข้างออกให้กว้างที่สุดและชอยเท้าถี่ ๆ ด้วยความเร็วแสดงให้เห็นถึงการมีพลังกำลังของผู้แสดง แต่ลักษณะการเก็บเท้าของโขนพระจะแบะเข้าออกเล็กน้อย และความเร็วในการชอยเท้าจะช้ากว่า แสดงให้เห็นถึงความสุภาพ สุขุมของสุภาพบุรุษหรือผู้กษัตริย์ เนื่องจากตัวโขนพระส่วนใหญ่ไม่เป็นเทพเทวดาก็เป็นกษัตริย์	 ภาพที่ 6 การกระดกเท้า (พิชญภัทร ฉายอรุณ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563) ภาพที่ 7 การเก็บ (พิชญภัทร ฉายอรุณ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

จากการวิเคราะห์ลักษณะการใช้สรีระร่างกายในการแสดงออกท่ารำ อันประกอบไปด้วยส่วนศีรษะ ส่วนมือและแขน ส่วนลำตัว ส่วนขาและเท้า พบว่าลักษณะของการแสดงออกทางท่าทางของโขนพระ มีความแตกต่างจากละครพระ โดยเฉพาะลักษณะการทรงตัวและการใช้ลีลาการเอียงกรายในการรำรำ ซึ่งตัวโขนพระจะต้องรักษา “ภูมิ” ในการรำเพื่อแสดงถึงความสง่างามของความเป็นบุรุษเพศมากกว่าละครพระที่ใช้ผู้หญิงแสดงซึ่งจะต้องแสดงความอ่อนช้อยงดงามของกระบวนท่ารำมากกว่าโขนพระ กล่าวคือ การแสดงออกในลักษณะท่าทางที่แข็งแกร่งของท่ารำ แต่ไม่ใช่ท่าทางแข็งแกร่งต่างเป็นเอกลักษณ์ของท่ารำอย่างโขนพระเรียกว่า “ภูมิ” ซึ่งลักษณะการแสดงการแสดงท่ารำดังกล่าว (ภูมิ) จะก่อให้เกิด “ลีลา” การรำตามแบบแผนของตัวโขนพระ ซึ่งทำให้เห็นความแตกต่างจากลักษณะลีลาท่ารำอย่างละครพระ

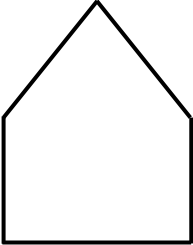
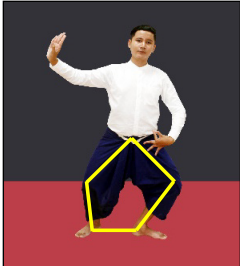
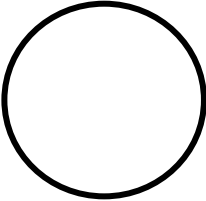
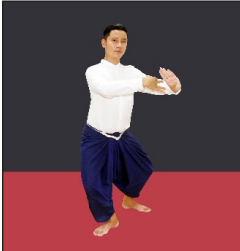
2.2 วิเคราะห์ตามลักษณะรูปร่างและรูปทรงเรขาคณิต

จากการศึกษากระบวนท่ารำเพลงช้าของตัวโขนพระพบว่า การนำเอาท่าทางปฏิบัติท่ารำของอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายมาเรียงร้อยเข้าด้วยกันจนกลายเป็นท่ารำในแต่ละท่าเรียงร้อยต่อเนื่องกันเป็นกระบวนท่ารำพบว่า ลักษณะท่ารำแต่ละท่ามีลักษณะเทียบได้ในทางหลักของรูปทรงทางเรขาคณิต ได้แก่ รูปสามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม วงรี เป็นต้น โดยการวิเคราะห์ท่ารำตามลักษณะรูปร่างและรูปทรงเรขาคณิต เป็นการวิเคราะห์ท่ารำตามการใช้อวัยวะหลักในส่วนที่ใช้ปฏิบัติท่ารำมาเป็นหลักในการวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษากระบวนท่ารำเพลงช้าโขนพระพบว่า มีลักษณะของท่ารำที่มีโครงสร้างรูปทรงเรขาคณิต ดังนี้

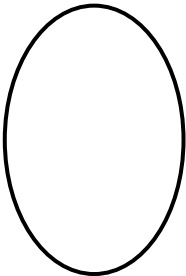
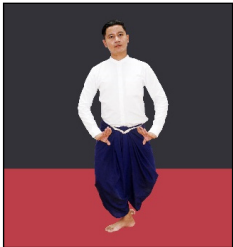
ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ท่ารำตามลักษณะรูปร่างและรูปทรงเรขาคณิต

ลักษณะท่ารำ	รูปร่างและรูปทรงเรขาคณิต	ท่ารำ
1. รูปสามเหลี่ยม พบได้จากท่ารำเทพนมซึ่งเป็นลักษณะของมือประกบกันในท่าไหว้เป็นท่าเริ่มต้นของกระบวนท่ารำเพลงช้า ซึ่งลักษณะของท่ารำเทพนมที่เป็นลักษณะสามเหลี่ยมหน้าจั่ว ประกอบไปด้วยองค์ประกอบของศีรษะ		 ภาพที่ 8 รูปสามเหลี่ยม (พิชญภัทร ฉายอรุณ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)
2. รูปสี่เหลี่ยมพบได้จากท่ารำพรหมสีหน้าซึ่งเป็นลักษณะท่าการใช้ส่วนแขนที่เป็นเหลี่ยมมุม ประกอบไปด้วยองค์ประกอบของบ่า ไหล่ ข้อศอก และแขนเป็นลักษณะรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า		 ภาพที่ 9 รูปสี่เหลี่ยม (พิชญภัทร ฉายอรุณ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

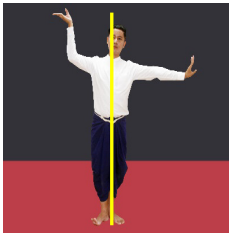
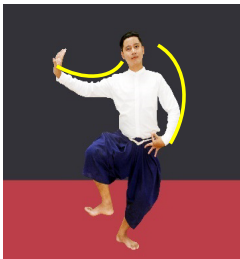
ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ท่ารำตามลักษณะรูปร่างและรูปทรงเรขาคณิต (ต่อ)

ลักษณะท่ารำ	รูปร่างและรูปทรงเรขาคณิต	ท่ารำ
3. รูปห้าเหลี่ยม พบได้จากท่าก้าวข้าง เป็นลักษณะของการใช้ส่วนเท้า ขาที่ก้าวเท้าออกไปข้างใดข้างหนึ่งจนทำให้เกิดเหลี่ยมมุมของช่วงขาและเท้าเกิดขึ้นเป็นลักษณะรูปห้าเหลี่ยมด้านไม่เท่า		 ภาพที่ 10 รูปห้าเหลี่ยม (พิชญภัทร ฉายอรุณ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)
4. รูปวงกลม พบได้จากท่าการรวมมือ โดยมือขวาจับตะแคง มือซ้ายตั้งวงหน้า ก้าวข้าง ลักษณะแขนทั้งสองข้างเป็นวงโค้งมาบรรจบกันเป็นรูปวงกลมที่ส่วนมือ มารวมกัน		 ภาพที่ 11 รูปวงกลม (พิชญภัทร ฉายอรุณ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

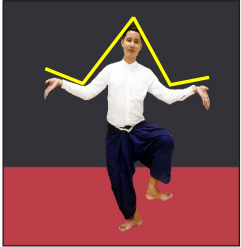
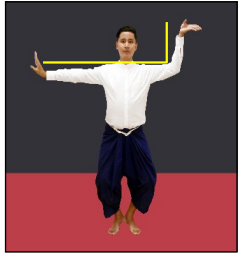
ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ท่ารำตามลักษณะรูปร่างและรูปทรงเรขาคณิต (ต่อ)

ลักษณะท่ารำ	รูปร่างและรูปทรงเรขาคณิต	ท่ารำ
5. รูปวงรี พบได้จากท่ายืนมือทั้งสองตั้งวงล่าง ประกอบไปด้วยองค์ประกอบของร่างกายทั้งตัวตั้งแต่ศีรษะ แขน และเท้า		 ภาพที่ 12 รูปวงรี (พิชญภัทร ฉายอรุณ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)
6. เส้นตรงแนวนอน พบได้จากลักษณะท่ากางแขนทั้งสองข้างเสมอไหล่		 ภาพที่ 13 รูปเส้นตรงแนวนอน (พิชญภัทร ฉายอรุณ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ท่ารำตามลักษณะรูปร่างและรูปทรงเรขาคณิต (ต่อ)

ลักษณะท่ารำ	รูปร่างและรูปทรงเรขาคณิต	ท่ารำ
7. เส้นตรงแนวตั้ง พบได้จากลักษณะท่ายืน โดยสังเกตจากช่วงศีรษะ ลำตัว และการยืนประสมเท้า		 ภาพที่ 14 รูปเส้นตรงแนวตั้ง (พิชญภัทร ฉายอรุณ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)
8. เส้นโค้ง พบได้จากลักษณะการตั้งวงบนวงกลางวงล่าง การจีบชายพก เป็นต้น		 ภาพที่ 15 รูปเส้นโค้ง (พิชญภัทร ฉายอรุณ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ท่ารำตามลักษณะรูปร่างและรูปทรงเรขาคณิต (ต่อ)

ลักษณะท่ารำ	รูปร่างและรูปทรงเรขาคณิต	ท่ารำ
9. เส้นหยัก พบได้จากลักษณะการอแขนทั้งสองข้างจนเกิดเป็นมุมบริเวณข้อศอก		 ภาพที่ 16 รูปเส้นหยัก (พิชญภัทร ฉายอรุณ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)
10. เส้นมุมฉากพบได้จากลักษณะการอแขนในท่าสอดสูง บัวชูฝัก เป็นต้น		 ภาพที่ 17 รูปเส้นมุมฉาก (พิชญภัทร ฉายอรุณ, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาศึกษาและวิเคราะห์กระบวนการทำรำเพลงช้าโขนพระพบว่า

1. ศึกษาความเป็นมา ความสำคัญ วิธีการฝึกหัด และองค์ประกอบของกระบวนการทำรำเพลงช้า

ความสำคัญของเพลงช้า เป็นเพลงแรกที่ใช้สำหรับฝึกหัดเบื้องต้นของผู้ที่เริ่มเรียนรู้การรำรำ พบหลักฐานการใช้เพลงช้าสำหรับฝึกหัดการรำรำเบื้องต้นมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาสืบเนื่องมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2564) นับเป็นจารีตการฝึกหัดสำหรับผู้เริ่มต้นเรียนโขนพระและละครพระ – นาง ที่ต้องเรียนเพลงช้าก่อนเป็นลำดับแรก และกระบวนการทำรำเพลงช้า เป็นการใช้อองค์ประกอบของร่างกายโดยการนำท่ายานาถยศพม่าเรียงร้อยเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นท่ารำเพลงช้า สอดคล้องกับคำรณสุนทรานนท์ และรจนา สุนทรานนท์ (2551) ศึกษาเรื่อง “การอนุรักษ์และสืบทอดโขนผู้หญิงให้แก่เยาวชน” ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของกระบวนการทำรำเพลงช้า พบว่ามี 2 ส่วน คือ 1. การใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายในการรำรำเป็นการเรียนรู้ทักษะการใช้ร่างกายในการปฏิบัติลักษณะท่าทางต่าง ๆ ในการรำรำ ซึ่งท่าทางที่ปฏิบัตินั้นในทางนาฏศิลป์เรียกว่า “นาฏยศัพท์” แบ่งออกเป็น นาฏยศัพท์ส่วนศีรษะ นาฏยศัพท์ ส่วนมือและแขน นาฏยศัพท์ส่วนลำตัว และนาฏยศัพท์ส่วนขาและเท้า ซึ่งในการปฏิบัติ ท่ารำเพลงช้าจะเป็นการนำเอาท่ายานาถยศพม่าในแต่ละส่วนมาเรียงร้อยผสมผสานจนเกิดเป็นกระบวนการทำรำขึ้น สอดคล้องกับไพฑูรย์ เข้มแข็ง (2538) ศึกษาเรื่อง “จารีตการฝึกหัดและการแสดงโขนตัวพระราม” ได้กล่าวว่า เพลงที่ใช้ฝึกหัดรำรำของโขนพระเป็นเพลงแรกยังคงเริ่มจากการเรียน เพลงช้าเช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งในกระบวนการทำรำเพลงช้า จะเป็นการฝึกหัดท่ารำพื้นฐานในการใช้อวัยวะส่วนต่าง ๆ ในการรำ หรือที่เรียกว่า “นาฏยศัพท์” ซึ่งแบ่งออกเป็น นาฏยศัพท์ส่วนศีรษะ นาฏยศัพท์ ส่วนมือและแขน นาฏยศัพท์ส่วนลำตัว และนาฏยศัพท์

ส่วนขาและเท้า ซึ่งนาฏยศัพท์ จากการฝึกปฏิบัติจากอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกายนี้ จะถูกนำมาผสมผสานเกิดเป็นท่ารำต่าง ๆ ขึ้นในกระบวนท่ารำเพลงช้า ทำนองเพลงที่ประกอบการฝึกหัดเพลงช้าตามแบบวิทยาลัยนาฏศิลป์ จะใช้เพลงสร้อยสนที่บรรเลงโดยวงปี่พาทย์ในการฝึกหัดการรำรำเพลงช้า ประกอบทำนองเพลง สอดคล้องกับสมบุรณ์ บุญวงศ์ และจามรี คชเสนี (2545) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาความสอดคล้องระหว่างเพลงเรื่องสร้อยสนกับท่ารำเพลงช้า-เพลงเร็ว” ได้กล่าวว่า สำหรับเพลงช้าที่นำมาบรรเลงประกอบการฝึกหัดเพลงช้าของโขนละครนั้น จะนำมาจากเพลงเรื่องประเภทเพลงช้าสร้อยสน ซึ่งนำมาแต่เฉพาะทำนองเพลงช้า คือเพลงสร้อยสน 2 ท่อนและต่อด้วยเพลงพวงร้อย 2 ท่อน ซึ่งในท่วงทำนองเพลงช้าจะใช้ตะโพนตีกำกับหน้าทับเพลงปรบไ้ 2 ชั้น

2. วิเคราะห์กระบวนท่ารำเพลงช้า (โขนพระ)

จากการศึกษาพบว่ากระบวนท่ารำเพลงช้าโขนพระเป็นการฝึกหัดการใช้ท่าทาง (นาฏยศัพท์) ในการรำรำ ซึ่งจะมีกระบวนท่ารำเพลงช้าโขนพระต่างจากเพลงช้าของละครพระ มีเทคนิควิธีการใช้ร่างกายในปฏิบัติท่ารำแตกต่างกัน โดยแบ่งการวิเคราะห์ได้ 2 ประเด็น คือ 1. วิเคราะห์ตามลักษณะการใช้สรีระร่างกาย ในการรำรำ พบว่าการใช้สรีระร่างกายส่วนต่าง ๆ ในการรำรำ ประกอบไปด้วย ส่วนศีรษะ ส่วนมือและแขน ส่วนลำตัว ส่วนขาและเท้า จะมีการออกลีลาท่าทางที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของการรำแบบโขนพระซึ่งแตกต่างจากของละครพระหลายประการ ท่าทางอัตลักษณ์ของการรำแบบโขนพระ คือการรำโดยใช้ “ภูมิ” ซึ่งนำไปสู่ “ลีลา” ตามรูปแบบของโขนพระ สอดคล้องกับศุภชัย จันทร์สุวรรณ์ (2547) ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์วิธีการรำรำ และลีลาท่ารำของโขนตัวพระ: กรณีศึกษาตัวพระราม ได้กล่าวว่า วิธีการคัดเลือกโขนพระจึงต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของผู้เรียนในอนาคตที่ต้องแสดงบทบาทตัวโขนพระราม ซึ่งผู้แสดงต้องแสดงบทบาทและลีลาให้ถึงความเป็นปางอวตารของพระผู้เป็นเจ้ามีความภาคภูมิสง่างาม ผู้แสดงลีลาของโขนตัวพระราม

จะต้องมีความรู้ในท่ารำขั้นพื้นฐาน ครูผู้สอนจึงต้องถ่ายทอดลีลาต่าง ๆ ให้ลูกศิษย์จนแตกฉานในเรื่องของการนำลีลามาใช้ตั้งแต่การใช้ศีรษะ ใบหน้า คอ ไหล่ แขน มือ ลำตัว เอว เท้า เป็นลีลาของโขนตัวพระซึ่งมีความแตกต่างจากลีลาของตัวละครพระ ซึ่งความแตกต่างระหว่างรูปแบบการร่ายอย่างโขนพระกับละครพระมีการแบ่งแยกชัดเจนมาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งลีลาท่ารำที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของโขนตัวพระรามนั้น ได้แก่ การรำถึง คือลักษณะการเดินตัวตรง ๆ ไม่ทำกิริยายกเยื้องตัว รำที่พระทีพระยา คือระดับท่าทางนิ่ง ๆ มีความภาคภูมิ มีสง่า ดูแล้วทำให้เกิดศรัทธาเหมือนเจ้านายสมัยโบราณ และรำภูมิ คือการรำให้สง่างามดูภูมิฐาน นิ่ง รวมถึงไม่ต้องเก็บรายละเอียดในท่ารำมากนักเพื่อให้ดูหลุกหลิกเกินไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะเพลงช้าในรูปแบบของการฝึกหัดเฉพาะตัวโขนพระ ซึ่งยังมีเพลงช้าของตัวละครพระซึ่งเป็นลักษณะของตัวพระในการแสดงนาฏศิลป์แบบหลวงเช่นเดียวกัน แต่มีกระบวนท่ารำที่แตกต่างกัน และมีเทคนิคลีลาในการปฏิบัติที่ต่างกันอย่างนี้นอกจากนี้ยังพบว่ากระบวนท่ารำเพลงช้ามีปรากฏในการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอย่างละครชาตรี และลิเก จึงเห็นควรทำการศึกษาประเด็นดังต่อไปนี้

1. เปรียบเทียบความเหมือน ความแตกต่างของกระบวนท่ารำเพลงช้าโขนพระกับละครพระ
2. กระบวนท่ารำเพลงช้าในการแสดงละครชาตรีและลิเก

เอกสารอ้างอิง

- กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ. (2446). *ตำราละครพื้นบ้าน*. พระนคร: โรงพิมพ์พระสมุทธาร.
- _____. (2507). *ตำนานละครโอเปร่า*. กรุงเทพฯ: คลังวิทยา.
- กรมศิลปากร. (2545). *รวมงานนิพนธ์ของนายอาคม สหายาคม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- กรินทร์ กรินทสุทธิ์. (2558). *ปัจจัยต่อการเปลี่ยนแปลง พัฒนาการ และความหลากหลายของโขน (ทศวรรษที่ 2480 ถึงปัจจุบัน)*. [วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- คำรณ สุนทรานนท์ และรจนา สุนทรานนท์. (2551). *โครงการวิจัย เรื่องการอนุรักษ์และสืบทอดโขน (ผู้หญิง) ให้แก่เยาวชน*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- จันทิมา แสงเจริญ. (2539). *ละครชาตรีเมืองเพชร*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- เจนภพ จบกระบวนวรรณ. (2524). *ยี่เก จาก “ดอกดิน” ถึง “หอมหวล”*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เจ้าพระยา.
- ชมนาด กิจจันทร์. (2547). *นาฏยลักษณ์ตัวพระละครแบบหลวง*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- พิชญภัทร ฉายอรุณ. (2563). *การกระดกเท้า*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *การก้าวเท้า*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *การเก็บ*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

- พิชญภัทร ฉายอรุณ. (2563). *การใช้ส่วนศีรษะ*. กรุงเทพฯ: สาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *การเปิดปลายเท้าในการรำ*. กรุงเทพฯ: สาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *การยกเท้า*. กรุงเทพฯ: สาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *การส่ายมือ*. กรุงเทพฯ: สาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *รูปร่างกลม*. กรุงเทพฯ: สาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *รูปร่างรี*. กรุงเทพฯ: สาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *รูปร่างเหลี่ยม*. กรุงเทพฯ: สาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *รูปร่างสี่เหลี่ยม*. กรุงเทพฯ: สาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *รูปร่างโค้ง*. กรุงเทพฯ: สาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *รูปร่างเหลี่ยม*. กรุงเทพฯ: สาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *รูปร่างตรงแนวตั้ง*. กรุงเทพฯ: สาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *รูปร่างตรงแนวนอน*. กรุงเทพฯ: สาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *รูปร่างฉาก*. กรุงเทพฯ: สาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

- พิชญภัทร ฉายอรุณ. (2563). *รูปเส้นหยัก*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- ไพฑูริย์ เข้มแข็ง. (2538). *จารีตการฝึกหัดและการแสดงโขนของตัวพระราม*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ไพฑูริย์ เข้มแข็ง. ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย (โขนพระ) วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (สัมภาษณ์, 15 ตุลาคม 2563).
- วีระชัย มีบ่อทรัพย์. (2545). *หนังสือคู่มือประกอบการสอนรายวิชานาฏศิลป์ โขน (พระ) ชั้นต้นปีที่ 1 นท 001 และ นท 012*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์.
- _____. ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย (โขนพระ) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (สัมภาษณ์, 16 ตุลาคม 2563).
- เวณิกา บุนนาค. ผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทย (ละครพระ) สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (สัมภาษณ์, 20 ตุลาคม 2563).
- ศรีศักร วลธิโกดม. (2535). *สยามประเทศ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มติชน
- ศุภชัย จันทรสุวรรณ์. (2547). *การศึกษาวิเคราะห์วิธีการร่ายรำและลีลาท่ารำของโขนพระ: กรณีศึกษาตัวพระราม*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- สมบุรณ์ บุญวณิช และจามรี คชเสนี. (2545). *การศึกษาความสอดคล้องระหว่างเพลงเรื่องสร้อยสนกับท่ารำเพลงช้า-เพลงเร็ว*. ปทุมธานี: สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล.

รำตงกะเหรี่ยงโปว์

Rom Tong Karen Pwo

เกิดศิริ นาคกร¹

Kerdsiri Nakkorn

สุขสันติ แวงวรรณ²

Suksanti Wangwan

นิวัฒน์ สุขประเสริฐ³

Niwan Sukparsaet

Received: February 9, 2021

Revised: May 28, 2021

Accepted: June 10, 2021

บทคัดย่อ

วิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม ของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์บ้านกองม่องทะ 2) วิเคราะห์องค์ประกอบ และกระบวนการรำตง ผู้หย่องที่บ้านกองม่องทะ จังหวัดกาญจนบุรี ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานวิจัย และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

ผลการศึกษาพบว่า ชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านกองม่องทะอพยพมาจาก ประเทศพม่ามาทางด่านเจดีย์สามองค์เข้ามาอาศัยอยู่ในบ้านกองม่องทะ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ปฏิบัติตนถูกต้องตามขนบธรรมเนียม ประเพณี และความเชื่อเรื่องพิธีกรรม ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวข้องกับการแสดงพื้นบ้านเรียกว่า รำตง วิเคราะห์องค์ประกอบ และกระบวนการรำตง

¹นักศึกษาประจำสาขาสาขานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

³อาจารย์ ดร. ประจำคณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

ผู้หย่องให้ พบว่า การแสดงรำตงผู้หย่องให้ ประกอบไปด้วย ช่วงที่ 1 การไหว้ครู ช่วงที่ 2 และ 3 เข้าสู่การแสดง ทำนองและบทเพลงร้องเป็นภาษากะเหรี่ยง มี 15 เพลง เป็นการปฏิบัติท่ารำหมู่แสดงให้เห็นถึงความพร้อมเพรียง มีลักษณะโครงสร้างท่ารำโดยใช้สระในร่างกาย ได้แก่ ไหล่ ศีรษะ แขน มือ ขา และเท้า เพื่อสอดคล้องกับกระบวนท่ารำแม่บทกะเหรี่ยงโปว์ ซึ่งนำมาใช้ในการแสดงรำตงผู้หย่องให้ปรากฏท่ารำทั้งหมด 7 ท่ารำ มีท่ารับบ่งบอกถึงการเริ่มต้นการแสดงและจบการแสดง โดยท่ารำที่ปรากฏงดงามตามลักษณะเฉพาะของชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านกองม่องทะ

คำสำคัญ: รำตง กะเหรี่ยงโปว์

Abstract

The purposes of this study were to study the history, lifestyle, tradition, and culture of Karen Pwo tribe of Kong Mong Ta village and to analyze the components and the dancing postures of Tong Phu Hyong He dance from Kong Mong Ta village, Kanchanaburi province. This is the qualitative research that the information was collected by studying the documents, books, related research articles, and interviewing the experts

The research found that Pwo Karen people of Kong Mong Ta village migrated from Myanmar through Three Pagodas Pass and settled down at Kong Mong Ta village. They have the simple lifestyle according to their tradition and ritual belief. The tradition and the ritual, that are about folk shows, are called Rum Tong. From analyzing the components and postures of Tong Phu Hyong He dance, it found that Tong Phu Hyong dance consists of three parts; first part is Wai Kru, and second and third part is the performance. There are melody and songs in Karen language for fifteen songs. The folk shows are the group-based performance which reflects the unity. The dancing postures use various parts of body: shoulder, head, arms, hands, legs, and feet. Tong Phu Hyong He dance has seven dancing postures based on Rum Mae Bod Kariang Pwo. The dance has the transition postures that indicate the beginning and the end of the dancing which is beautiful and unique in the way of Pwo Karen people of Kong Mong Ta village.

Keywords: Rum Tong, Karen Pwo.

บทนำ

ประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่หลากหลายเชื้อชาติ มาตั้งถิ่นฐาน เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างกระจุกกระจายตามภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย บางกลุ่มเป็นชนกลุ่มน้อยที่อพยพเข้ามาตั้งรากฐาน อยู่กันอย่างอิสระ เช่น แม้ว เย้า มูเซอ ลีซู อีเก้อ ปะหล่อง และกะเหรี่ยง สิ่งที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจน คือ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ภาษา และการดำเนินชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่แตกต่างกันไปแต่ละท้องถิ่น เช่น ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ความเชื่อ ลักษณะการประกอบอาชีพ ได้แก่ การประมง อุตสาหกรรม การเกษตร เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานที่จะทำให้เกิด การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมถึงแม้ มีการไหลบ่าของวัฒนธรรมภายนอกเข้ามามีอิทธิพล จนทำให้วัฒนธรรมพื้นบ้าน บางอย่างสูญหายไปตามกระแส เช่น รำตงอะบละ รำตงไอโไฟโอมิ รำตงหม่องโยว์ รำตงคะฉะ เป็นต้น ซึ่งวัฒนธรรมของตนอันเป็นหลักฐานยืนยันความเป็นมา ของบรรพบุรุษ และมรดกทางวัฒนธรรมของชนรุ่นหลัง โดยสร้างสรรค์ จากปฏิภาณไหวพริบ และสภาพความเป็นจริงของวิถีชีวิต จนกลายเป็นศิลปะ ที่แสดงถึงความงดงามที่เป็นเอกลักษณ์อย่างโดดเด่น อันกลั่นกรองมาจาก ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์ และเชิดชูสืบต่อไป

กลุ่มกะเหรี่ยงเป็นชนชาติพันธุ์หนึ่งซึ่งมีภูมิลำเนาในประเทศไทย โดยอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่สมัยโบราณที่ยังไม่มีอาณาเขตที่แน่นอน ซึ่งปรากฏหลักฐานในหนังสือ “ไทยรบพม่า” โดยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ดำรงราชานุภาพ บิดาแห่งประวัติศาสตร์ไทยได้เรียบเรียงและบันทึกไว้ว่า สมัยกรุงศรีอยุธยาในการทำศึกสงครามระหว่างไทยกับพม่านั้น สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้ไปตีกรุงหงสาวดีและขึ้นไปตีเมืองตองอู ครั้งนั้นแท้จริงแล้วในสมัยนั้นมีชาวกะเหรี่ยงรับราชการอยู่ในกรุงศรีอยุธยา คือ แม่ทัพกะเหรี่ยงที่ชื่อ สีน ภูมิโลกาเพชร (หนังสือไทยรบพม่า) นอกจากนี้ ยังปรากฏหลักฐานการอพยพครั้งสำคัญของกะเหรี่ยงเข้าสู่ประเทศไทย เกิดขึ้นในสมัยเมื่อพระเจ้าอลองพญากษัตริย์พม่าได้ทำสงครามกับมอญ

พวกมอญพ่ายแพ้ถูกกองทัพพม่าติดตามสู้รบ ในขณะนั้นกะเหรี่ยงมีความสัมพันธ์อันดีกับมอญจึงให้ที่หลบภัยแก่มอญ เมื่อพม่ายกกองทัพติดตามมากะเหรี่ยงหวั่นเกรงภัย ที่จะเกิดขึ้นจึงพากันอพยพหลบหนีเข้าสู่ประเทศไทย กะเหรี่ยงในประเทศไทยที่เป็นชาวกลุ่มจีน-ธิเบตจึงมาจากประเทศพม่าทั้งสิ้นสมชาย ศรีสุข (2556, น. 12)

ปัจจุบันนี้มีชาวกะเหรี่ยงในประเทศไทยที่อาศัยอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ แถบชายแดนไทย-พม่าด้านตะวันตกของไทย ตั้งแต่ตอนเหนือลงมาถึงจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ในบริเวณ 15 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง ตาก แพร่ สุโขทัย กำแพงเพชร อุทัยธานี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สุพรรณบุรี และ กาญจนบุรี อยู่ด้วยกัน 4 กลุ่มใหญ่ คือ

1. กะเหรี่ยงสะกอ คนไทยในภาคเหนือเรียกกะเหรี่ยงสะกอว่า “ยางขาว”
 2. กะเหรี่ยงคยา ชาวไทยภาคเหนือและชาวไทยใหญ่มักเรียกกะเหรี่ยงบเวว่า “ยางแดง”
 3. กะเหรี่ยงตองสุ พม่ามักเรียกกะเหรี่ยงพวกนี้ว่า กระเหรี่ยงดำ
 4. กะเหรี่ยงโปว์ คนไทยเรียกว่า “ยางโปว์” พม่าเรียกว่า ตะเลียงกะยีน
- สุริยา รัตนกุล และสมทรง บุรุษพัฒน์ (2538, น. 3-5)

สำหรับชื่อของกะเหรี่ยงโปว์ที่คนไทยและคนพม่าใช้เรียกขานกันนั้น ซึ่งจะมีความหมายที่เรียกกันว่า กะเหรี่ยงมอญ ทั้งนี้กะเหรี่ยงโปว์จะมีชุมชนปะปนกับชาติมอญ และได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมมาจากชนชาติมอญ ในขณะที่ชาวกะเหรี่ยงกลุ่มอื่น ๆ จะใช้การเขียนตามแบบของพม่า ชาวกะเหรี่ยงโปว์ จะเรียกตัวเองว่า โผล่ว ซึ่งแปลว่า คน กะเหรี่ยงโปว์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยมีจำนวนประชากรเป็นที่สองรองจากกะเหรี่ยงสะกอ ชาวกะเหรี่ยงโปว์ส่วนใหญ่อาศัยอยู่แนวตะเข็บชายแดนไทย – พม่า ในแถบตะวันตกของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี ราชบุรี สุพรรณบุรี และกาญจนบุรี สังคีต จันทนะโพธิ (2542, น. 19, 29)

จังหวัดกาญจนบุรีมีกลุ่มชาวกะเหรี่ยงอาศัยเป็นจำนวนมาก ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นชาวกะเหรี่ยงโปว์ มณฑล คงแถวทอง ได้กล่าวว่า การอพยพของชาวกะเหรี่ยงโปว์ที่เข้ามาสู่จังหวัดกาญจนบุรี อาศัยอยู่ตามทีลุ่มแม่น้ำแควใหญ่และแควน้อยตอนบนกระจายตัวกันอยู่ในจังหวัดกาญจนบุรี ทั้งหมด 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอหนองปรือ อำเภอเมือง อำเภอไทรโยค อำเภอศรีสวัสดิ์ อำเภอทองผาภูมิ และอำเภอสังขละ ซึ่งชาวกะเหรี่ยงโปว์ในจังหวัดกาญจนบุรีมีจำนวนประชากรทั้งหมด 30,976 คน มณฑล คงแถวทอง (2538, น. 3) ปัจจุบันอำเภอสังขละบุรีมีชาวกะเหรี่ยงโปว์อาศัยอยู่ใน 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลหนองลู ตำบลปรังเผล และตำบลไล่โว่ และในตำบลไล่โว่ มีกะเหรี่ยงโปว์อาศัยอยู่ทั้งหมด 9 หมู่บ้าน คือบ้านแสนพ่อ่ง บ้านเกาะสะเดิง บ้านไล่โว่ บ้านที่ซวยโหว่ บ้านที่มูคี บ้านที่พูโซว บ้านไล่วาบ่อง บ้านช่าละหะ และบ้านกองม่องทะ ชื่อของแต่ละหมู่บ้านแปลเป็นไทยแล้ว จะหมายถึง ชื่อที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำ ต้นไม้ และหน้าผา เป็นต้น

จากการสัมภาษณ์นายไพบูลย์ ช่วยบำรุงวงศ์ กำนันบ้านกองม่องกล่าวว่า กองม่องทะเป็นภาษากะเหรี่ยงมาจากคำศัพท์ 2 ศัพท์ คือ กองม่อง หมายถึง ชื่อของ ลำห้วย ทะ หมายถึง บรรจบ เมื่อนำเอาคำทั้ง 2 คำมารวมกันหมายถึงห้วยน้ำที่ไหลมาบรรจบกันกับแม่น้ำรันตี ตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ไพบูลย์ ช่วยบำรุงวงศ์ (2562, สัมภาษณ์) ชาวกะเหรี่ยงโปว์ที่อาศัยในหมู่บ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมและยังคงยึดถือปฏิบัติตามประเพณีที่สืบทอด จากบรรพบุรุษในด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงโปว์ในหมู่บ้านกองม่องทะ ซึ่งมีเอกลักษณ์ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเรียกว่า รำตง ได้แก่ รำตงหม่องโยว่ของเด็ก รำตงหม่องโยว่ของผู้ใหญ่รำตง นองนุการีและรำตงผู้หย่องเห่ เพื่อใช้ประกอบในพิธีกรรมทางพุทธศาสนา ทั้งในงานมงคล งานอวมงคล และประเพณีต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยงโปว์ การแสดงรำตงผู้หย่องเห่ เป็นการรำและร้องเล่าเรื่องราวพุทธประวัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพลงร้องที่ใช้ประกอบการแสดงทั้งหมด 15 เพลง ผู้ถ่ายทอดทำรายการแสดงชุดนี้มีเพียงท่านเดียว คือ นายทุ่งไค

เนื่องด้วยยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไปการแสดงรำตงผู้หย่องให้ไม่มีผู้สืบทอดการแสดงเพราะใช้เวลาในการแสดงนาน จึงไม่ได้รับความนิยม และในปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงโปว์ที่เคยฝึกการแสดงรำตงได้ตระหนักถึงความสำคัญในการเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว จึงไม่สามารถที่จะมาฝึกซ้อมการแสดงรำตงผู้หย่องให้ได้เหมือนแต่ก่อน จึงทำให้การแสดงชุดดังกล่าวเริ่มเลือนหายไป

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาความเป็นมา วิถีชีวิต ประเพณีและศิลปะการแสดงรำตงผู้หย่องของชาวกะเหรี่ยงโปว์หมู่บ้านกองม่องทะ ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี รวบรวมบันทึกไว้เป็นเอกสารทางวิชาการ เพื่อการศึกษาสืบค้นจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการด้านนาฏศิลป์สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ บ้านกองม่องทะ ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบ และกระบวนการรำตงผู้หย่องที่บ้านกองม่องทะ ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยเรื่อง รำตงกะเหรี่ยงโปว์ ผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยในครั้งนี้เป็น การวิจัยที่เน้นพรรณนาและอธิบาย (Descriptive Approach) ประเภทการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

2.1 เก็บรวบรวมข้อมูล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ บ้านกอม่องทะ และองค์ประกอบของการแสดงรำตงผู้หย่องให้ เพื่อศึกษาแนวความคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ได้แก่ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) กรุงเทพมหานคร, หอสมุดแห่งชาติ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสุพรรณบุรี, ศูนย์สารนิเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้าวิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี, ศูนย์วัฒนธรรม ตำบลหนองลู อำเภอสังขละ จังหวัดกาญจนบุรี

2.2 การสังเกต ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภายในบ้านกอม่องทะ ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละ จังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้วิธีการสังเกต 2 วิธี คือ

1) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยลงพื้นที่เดินทางเข้าหมู่บ้านตอนเช้าเมื่อถึงหมู่บ้านผู้วิจัยได้เดินรอบ ๆ ของหมู่บ้าน โดยมีนางสาวพิไลพรรณ ยืนเครือเป็นผู้นำทาง เพื่อสังเกตวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ประเพณีและวัฒนธรรม ของชาวกะเหรี่ยงโปว์ บ้านกอม่องทะ ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี และออกจากหมู่บ้านตอนเย็น

2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เดินทางเข้าหมู่บ้านตอนเช้าและนอนพักค้างในหมู่บ้านเป็นเวลา 2 คืน 3 วัน ตั้งแต่วันที่ 23-25 เมษายน 2562 โดยใช้ชีวิตเป็นส่วนหนึ่งในครอบครัวของนางเรณู ยืนเครือ เพื่อสังเกตวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ประเพณี และวัฒนธรรม ชาวกะเหรี่ยงโปว์ ได้รับการถ่ายทอด และฝึกปฏิบัติกระบวนการรำรำรวมถึงองค์ประกอบของการแสดงรำตง ผู้หย่องให้บ้านกอม่องทะ ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

2.3 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์บ้านกองม่องทะ ศิลปินพื้นบ้าน และผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดทางการแสดงรำตงผู้หย่องให้ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Formal interview) ผู้วิจัยซักถาม โดยอ้อม ขวนพุดคุยถามขึ้นนำ และขอคำแนะนำจากผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่องต่าง ๆ

3. เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ อุปกรณ์บันทึกเสียง ภาพ และสมุดจดบันทึก

4. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านกองม่องทะ ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

5. การเก็บข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยเรียบเรียงข้อมูลและจัดหมวดหมู่ ข้อมูลต่าง ๆ ให้เป็นระบบตลอดตรวจสอบและแก้ไขข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนถูกต้อง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอถึงข้อมูลการวิจัยในครั้งนี้เป็นรูปเล่มวิทยานิพนธ์ตามวิธีการดำเนินการวิจัย

7. ระยะเวลาดำเนินการวิจัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2561 - พ.ศ. 2564

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผู้วิจัยวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัย โดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัย การสัมภาษณ์ และการลงภาคสนาม โดยนำเสนอหัวข้อ ดังนี้

1. การศึกษาประวัติความเป็นมา วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม ของชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ บ้านกองม่องทะ ตำบลไล่โว่ อำเภอสงขลาบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

การอพยพของชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านกองม่องทะคนกลุ่มแรก
ที่มาตั้งหมู่บ้านได้อพยพมาจากประเทศพม่าเข้ามาทางด้านเจดีย์สามองค์
มาอยู่ในบ้านเสนห์พ่อง และได้อพยพเข้ามายังบ้านกองม่องทะ เนื่องจาก
การย้ายถิ่นฐานมาหาที่ทำกินบ้านกองม่องทะตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์
ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านทิศตะวันตกเป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญ คือ แม่น้ำรันตี
มีอาณาเขตติดต่อดังนี้ ทิศเหนือติดต่อกับ หมู่ 3 บ้านเกาะสะเดิง ตำบลไล่โว่
อำเภอสงขลาบุรี ทิศใต้ติดต่อกับ หมู่ที่ 1 บ้านเสนห์พ่อง ตำบลไล่โว่
อำเภอสงขลา ทิศตะวันออกติดต่อกับ หมู่ที่ 4 บ้านยางขาว ตำบลไล่โว่
อำเภอสงขลาบุรี และทิศตะวันตก ติดต่อกับหมู่ 3 บ้านไหล่น้ำ ตำบลหนองลู
อำเภอสงขลาบุรี บ้านกองม่องทะซึ่งเรียกเป็นภาษากะเหรี่ยง มาจากคำศัพท์
2 ศัพท์ คือ กองม่องเป็นชื่อลำห้วย ทะ แปลว่า บรรจบ ดังนั้นกองม่องทะ
หมายถึง ห้วยน้ำที่ไหลมาบรรจบกับแม่น้ำรันตี เริ่มก่อตั้งหมู่บ้านในปีพ.ศ.2383
หรือประมาณ 177 ปี ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรมีแต่เพียงคำบอกเล่า
จากรุ่นสู่รุ่นของผู้สูงอายุในหมู่บ้านเท่านั้น

1.1 ลักษณะทางกายภาพ มีลักษณะรูปร่างได้สัดส่วนมีความสูง
โดยประมาณ 160 ขึ้นไป ผิวมีสีเหลืองไปจนถึงผิวสีน้ำตาลรูปหน้าเป็นรูปไข่
มีโหนกแก้มสูง ดวงตาถี่ จมูกโด่ง ริมฝีปากบาง ส่วนใหญ่ผมหยักศกสีดำ
ส่วนผู้หญิงชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านจะมีลักษณะรูปร่างเล็กกว่าผู้ชาย มีความสูง
ไม่มากนัก

1.2 ลักษณะนิสัย เป็นคนที่มีจิตใจที่โอบอ้อมอารีย์ มีน้ำใจ
รักความสงบและผูกพันกับพื้นที่ที่อยู่อาศัยคอยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
ในทุก ๆ เรื่อง

1.3 ระบบครอบครัวและความสำคัญในครอบครัว บิดา มารดา ปู่ ย่า ตา และยาย จะอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้รักใคร่กลมเกลียวกัน ปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณี และการมั่นคงในการใช้ชีวิตคู่ของสามีภรรยา

1.4 สถานที่อยู่อาศัย นิยมปลูกบ้านอยู่ริมถนนในหมู่บ้าน มี 2 ลักษณะ คือ เรือนยกพื้นสูง และบ้านชั้นเดียว มักปลูกบ้านอย่างเรียบง่าย ด้วยวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยคำนึงถึงอากาศถ่ายเทสะดวก บริเวณบ้านเป็นพื้นดินสะอาด

1.5 การประกอบอาชีพ ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม โดยเฉพาะการเพาะปลูก เช่น เงาะ ทุเรียน ส้มโอ มังคุด และนิยมปลูกข้าวไร่ นอกจากการทำเกษตรกรรมชาวกะเหรี่ยงโปว์ยังทำอาชีพรับจ้างและยังประกอบอาชีพค้าขาย

1.6 ลักษณะค่านิยม มีความเชื่อว่าในบ้านแต่ละหลังที่อาศัยอยู่นั้นมีผีบ้านผีเรือนที่คอยปกป้องรักษาให้สมาชิกในบ้านแต่ละหลังมีความสุขและพบเจอสิ่งที่ดี และยังเชื่อว่ามีรุกขเทวดาที่สิงสถิตอยู่ในต้นไม้ใหญ่ เทพารักษ์ช่วยปกป้องรักษาผู้คนในหมู่บ้าน นอกจากนี้ชาวกะเหรี่ยงโปว์เคารพสถาบัน ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเคารพผู้อาวุโสในหมู่บ้าน

1.7 สัญลักษณ์ประจำหมู่บ้าน ศาลพุงพาดู เป็นที่สิงสถิตของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำหมู่บ้านหรือเจ้าที่เจ้าทางที่คอยปกป้องรักษาบ้านเรือนที่อยู่ในอาณาเขตบริเวณหมู่บ้านมอ่งทะ ชาวกะเหรี่ยงในหมู่บ้านเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างมาก

1.8 ภาษา ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน คือ ภาษากะเหรี่ยง จะใช้พูดเฉพาะกับคนในหมู่บ้าน หรืออาจจะใช้ภาษากะเหรี่ยงต่อเมื่อไปพบกับเพื่อนชาวกะเหรี่ยงต่างหมู่บ้านเท่านั้น เมื่อคนไทยเข้าไปในหมู่บ้านก็จะพูดภาษาไทยแต่ส่วนใหญ่แล้วน้อยคนที่จะพูดภาษาไทยได้ เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านกมอ่งทะยังคงเป็นหมู่บ้านที่ยังคงอนุรักษ์วัฒนธรรม

ในการใช้ภาษากะเหรี่ยงโปว์ไว้ บุคคลที่จะพูดภาษาไทยได้ก็คือชาวกะเหรี่ยงที่ออกไปเรียน และทำงานในจังหวัดต่าง ๆ จึงจะพูดภาษาไทยได้

1.9 อาหาร การบริโภคอาหารจะเป็นอาหารที่ปรุงขึ้นเอง เสียมากกว่าการซื้อแบบสำเร็จรูปในทุก ๆ มื้อสิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ น้ำพริกกะเหรี่ยงที่ใช้ในการประกอบอาหาร

1.10 การแต่งกาย ผู้หญิงชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านกองม่องทะ ปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงโปว์ บ้านกองม่องทะผู้หญิง จะแต่งกายด้วยการใส่ผ้าถุง และเสื้อยืด ผมจะขมวดเก็บโดยใช้ผมของตนเองมัดแทนยางส่วนผู้ชาย นิยมใส่กางเกงไม่สวมเสื้อ การสวมใส่ชุดของชนเผ่านั้นจะเห็นได้ก็ต่อเมื่อมีงานทางศาสนาและเทศกาลต่าง ๆ ของหมู่บ้านเท่านั้น

1.11 ศาสนาและความเชื่อ ชาวกะเหรี่ยงนับถือศาสนาพุทธ และเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยมีการบวงสรวงบูชาและกราบไหว้ ดังนั้นจึงทำให้เกิดประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยงโปว์

1.12 ประเพณีและพิธีกรรม ยังสืบทอดและปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ประเพณีการแต่งงาน (ผูกข้อมือ) ประเพณีงานศพ (การตาย) พิธีกรรมการไหว้ผีบ้านผีเรือน พิธีกรรมการสะเดาะเคราะห์ต่ออายุ ประเพณีการทำบุญข้าวใหม่ ประเพณีการทำบุญ

จากข้อความข้างต้นที่กล่าวมานั้น สะท้อนให้เห็นถึงความคงอยู่ทางวัฒนธรรมของกะเหรี่ยงโปว์บ้านกองม่องทะ ดังจะเห็นได้ว่าแม้ระยะเวลาจะผ่านมาเกือบ 200 ปี แต่วิถีชีวิตความเป็นอยู่ หรือสภาพสังคมยังคงเหมือนเดิมทั้งในด้านการใช้ภาษา ระบบครอบครัว และค่านิยม รวมถึงในรูปแบบของความเชื่อซึ่งมีการถ่ายทอดผ่านประเพณีและพิธีกรรมจนกลายเป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ และมนุษย์กับมนุษย์ ถือเป็นการปฏิบัติสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น

2. การวิเคราะห์องค์ประกอบการแสดงรำตงผู้หย่องที่บ้านกองม่องทะ ตำบลไล่โว่ อำเภอสงขลาบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

การแสดงรำตง มีลักษณะเป็นการแสดงพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงโปว์ ซึ่งมีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ในเรื่องของประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ของชาวกะเหรี่ยงโปว์ในแต่ละหมู่บ้าน การแสดงรำตงมีลักษณะการแสดงที่หลากหลาย และมีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน เช่น รำตงหม่องโย้ว รำตงนองนุการี และรำตงผู้หย่องให้ ผู้วิจัยได้ศึกษาการแสดงรำตงผู้หย่องให้ ซึ่งได้รวบรวมเรียบเรียงองค์ประกอบการแสดงจากการศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่องการแสดงพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง: กรณีศึกษารำตงบ้านใหม่พัฒนา อำเภอสงขลาบุรี จังหวัดกาญจนบุรีของ ญัฐกานต์ บุญศิริ (2548) เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการเรียงลำดับตามความสำคัญของแต่ละหัวข้อ ดังนี้

2.1 ลำดับวิธีการแสดงมีลำดับขั้นตอนในการแสดงทั้งหมด 3 ช่วง ดังนี้ ช่วงที่ 1 เริ่มด้วยพิธีไหว้ครู และและขอขมาเจ้าที่เจ้าทาง สถานที่หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวกะเหรี่ยงโปว์ให้ความเคารพนับถือ โดยครูที่สอนรำหรือหัวหน้าคณะรำตงเป็นตัวแทนนักแสดงทำพิธีไหว้ครูก่อนการแสดงเชื่อว่าสิ่งศักดิ์สิทธิ์จะช่วยปกป้องดูแลไม่ให้เกิดอุปสรรคในการแสดง และเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่นักแสดง เพื่อให้การแสดงแต่ละครั้งสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ในการทำพิธีไหว้ครูหัวหน้าคณะจะเตรียมเครื่องบูชาที่เรียกว่า “กะด้อมปวย” ช่วงที่ 2 เริ่มการแสดงรำตงผู้หย่องให้ รำทั้งหมด 15 เพลง แต่ในช่วงที่ 2 นี้จะแสดงทั้งหมด 8 เพลง ใช้เวลาในการแสดงประมาณ 20 นาที เมื่อแสดงเสร็จจะให้ผู้แสดงพักการแสดง เพื่อเป็นการผ่อนคลายให้หายเหนื่อยประมาณ 15 นาที และช่วงที่ 3 เข้าสู่การแสดง 7 เพลงสุดท้ายเริ่มด้วยเพลงที่ 8 จนถึงเพลงที่ 15 ใช้เวลาประมาณ 20 นาที จบการแสดง

2.2 ผู้แสดง การแสดงรำตงผู้หย่องให้ จะให้ผู้แสดงเป็นหญิงสาวอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป จนกระทั่งออกเรือน เนื่องจากวัฒนธรรมความเชื่อว่าการแสดงชุดนี้จะต้องใช้หญิงสาวที่บริสุทธิ์เพราะเนื้อร้องเล่าเรื่องราว

ทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับพุทธประวัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยผู้แสดงนั้นจะต้องเป็นคนที่อาศัยในหมู่บ้าน ในการแสดงแต่ละครั้ง จะใช้ผู้แสดงทั้งหมด 16 คน อาจจะปรับเปลี่ยนได้ตามโอกาสของการแสดง แต่ผู้แสดงนั้นต้องใช้จำนวนผู้แสดงที่เป็นเลขคู่และแสดงได้มากที่สุด 24 คน เนื่องจากจำนวนเลขคู่สะดวกต่อการแปลแถวในการแสดงในรูปแบบสมมาตร

2.3 การแต่งกาย ชุดกระโปรงทรงกระสอบยาวเท่าข้อเท้า มีการทอลวดลายตรงบริเวณคอ หัวไหล่ และชายกระโปรง และมีพู่ห้อยที่คอและที่แขนทั้งสองข้าง ขนาดของการทอชุดนั้นจะทำตามขนาดตัวของผู้ที่สวมใส่สีขาวเรียกชุดนี้ว่า “ช่ายเตโย”

2.4 เครื่องดนตรีประกอบการแสดง ใช้ดนตรีพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงปาร์ มีทั้งหมด 5 ชิ้น ได้แก่ โหม่งวายหรือจีวาย (ฆ้องแผง) ระนาดเหล็ก โต้วโพน (ตะโพน) วาเหล่เคาะ และฉาบ ผู้บรรเลงจะมีทั้งชายและหญิงไม่จำกัดเรื่องเพศและอายุ แต่จะต้องมีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการบรรเลงเพลงรำตงผู้หย่องแท้

2.5 บทเพลงและทำนอง เพลงที่ใช้ในประกอบการแสดง รำผู้หย่องเห็นนั้นมีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 15 เพลง ความหมายของเพลงจะกล่าวถึงพุทธประวัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การบรรเลงทำนองนั้น จะใช้ทฤษฎีโน้ต เช่นเดียวกับการบรรเลงดนตรีไทย นักดนตรีจะบรรเลงคลอไปพร้อมการขับร้อง เพื่อให้เกิดเสียงที่ตรงกัน โดยอาศัยเสียงการขับร้องในจังหวะสุดท้ายเพื่อบรรเลงทำนองให้ตรงกับคำร้องในจังหวะตกสุดท้ายของแต่ละเพลง เช่นเดียวกับการบรรเลงเพลงเตาเห่ในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ ตอนนางลอย ซึ่งการบรรเลงนี้มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติทำรำ โดยจะให้ผู้แสดงได้รู้ถึงจังหวะในการขึ้นต้นจนถึงจังหวะจบของบทเพลง อันสอดคล้องกับการเปลี่ยนท่ารำแต่ละท่อนเพลง จึงทำให้การแสดงมีความน่าสนใจ สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2.6 สถานที่ใช้ในการแสดง สถานที่ที่ใช้ในการประกอบการแสดงรำตงผู้ห้อยแห่เนียมแสดงบนลานกว้าง และพื้นที่โล่งเป็นพื้นปูนหรือพื้นดินมีพื้นที่เพียงพอสำหรับผู้แสดง และนักดนตรี ผู้ชมการแสดงสามารถชมได้ทุกทิศ ในบางครั้งอาจจะต้องแสดงบนเวทีขึ้นอยู่กับโอกาสในการแสดงแต่ละครั้ง

2.7 โอกาสที่ใช้ในการแสดง การแสดงรำตงผู้ห้อยแห่ของบ้านกอม่องทะนึ่ง มักจะแสดงงานมงคล งานอวมงคล ในการประกอบพิธีกรรม และเทศกาลวันสำคัญต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีการแสดงรำตงเพื่อการสาธิตจะจัดการแสดงในโรงเรียน และหน่วยงานของรัฐที่มีความสนใจในการแสดงรำตง เวลาที่ใช้ในการแสดงรำตงสามารถแสดงได้ทั้งกลางวันและกลางคืนขึ้นอยู่กับงานและโอกาสในการแสดง

2.8 การสืบทอด นายทุ่งไคได้รับการถ่ายทอดท่ารำมาจากครูที่ประเทศพม่า เมื่ออพยพเข้ามาอาศัยในหมู่บ้านกอม่องทะนึ่งเมื่อปี พ.ศ. 2515 ได้เริ่มให้ผู้ห้อยที่อาศัยในหมู่บ้านฝึกหัดรำตงชุดนี้ขึ้น โดยรุ่นแรกที่ได้รับถ่ายทอดกับนายทุ่งไคมีจำนวน 10 คน และรุ่นที่ 2 คือนักเรียนโรงเรียนบ้านกอม่องทะนึ่งจำนวน 4 คน ระยะห่างจากรุ่นที่ 1 ประมาณ 20 ปีกว่าจะมีการถ่ายทอดท่ารำรุ่นที่ 2 คือ รุ่นปัจจุบันแต่ในปัจจุบันการแสดงไม่ได้รับความนิยม เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงโปว์ที่เคยฝึกการแสดงรำตงได้ตระหนักถึงความสำคัญในการเลี้ยงชีพตนเองและครอบครัว จึงไม่สามารถที่จะมาฝึกซ้อมการแสดงรำตงผู้ห้อยแห่ได้เหมือนในอดีต จึงทำให้การแสดงชุดดังกล่าวเริ่มเลือนหายไป

2.9 การแปลแถวประกอบภาพแสดง ในการแสดงมีลักษณะการแปลแถว 2 รูปแบบ ได้แก่ ลักษณะแถวหน้ากระดาน 4 คน ต่อลงไปเป็นตอนลึก 4 คน และลักษณะแถววงกลม 4 วง วงละ 4 คน ในการแปลแถว 2 ลักษณะนี้จะปรากฏอยู่ในการแสดงรำตงผู้ห้อยแห่ในเพลงที่ 2 และเพลงที่ 12 นอกจากนั้นเพลงที่เหลือจะมีการแปลแถวลักษณะเดียว

คือ ลักษณะแถวกระดาน 4 คน ต่อลงไปเป็นตอนเล็ก 4 คน กลวิธีในการแปลแถว ทั้ง 2 ลักษณะนี้ เพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียงและความสวยงามของผู้แสดง ที่จะต้องดูคนหน้าเป็นหลัก เนื่องจากในการแสดงนี้มีผู้แสดงทั้งหมด 16 คน เมื่อออกแสดงแต่ละครั้งผู้แสดงบางท่านไม่สามารถมาฝึกซ้อมการแสดงได้ จึงเป็นสาเหตุที่ไม่สามารถแปลแถวได้หลากหลายรูปแบบ

2.10 กระบวนท่ารำรำตงผู้หย่องเห่ พบว่า ในการแสดงรำตงผู้หย่องเห่แบ่งออกเป็น 3 หัวข้อ ดังนี้

1) ลักษณะโครงสร้างในการปฏิบัติท่ารำในการแสดงรำตงผู้หย่องเห่สามารถแยกลักษณะของการใช้ศีรษะในรูปร่างมีทั้งหมด 3 ลักษณะ ที่ปรากฏในการแสดงรำตงผู้หย่องเห่ ได้แก่การใช้ศีรษะ ไหล่ แขน มือ ขา และเท้า

1.1) ลักษณะการใช้ไหล่และศีรษะ

การเอียงศีรษะ เป็นลักษณะการใช้อวัยวะ ส่วนของศีรษะเฉียงไปด้านซ้ายและด้านขวา

ภาพที่ 1 การเอียงศีรษะ

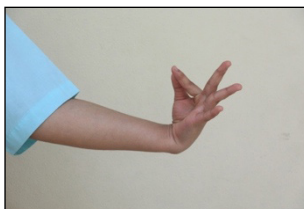
(เกิดศิริ นาคกร, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

การกดไหล่ เป็นลักษณะของการใช้ไหล่ให้
สอดคล้องกับการเอียงศีรษะ เพื่อให้เกิดความสวยงาม

ภาพที่ 2 การกดไหล่
(เกิดศิริ นาคกร, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

1.2) ลักษณะการใช้แขนและมือ

ภาพที่ 3 การจับมือ
(เกิดศิริ นาคกร, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

การจับมือ เป็นลักษณะของการใช้นิ้วหัวแม่มือ
จดที่ข้อแรกของนิ้วชี้กรัดนิ้วที่เหลืออีก 3 นิ้ว ให้เป็นลักษณะไขว่พันและหักข้อมือ
โดยการจับมือ มี 2 ลักษณะ คือ จับหงาย

ภาพที่ 4 การตั้งวงบน

(เกิดศิริ นาคกร, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

การตั้งวง เป็นลักษณะการใช้แขนข้างใดข้างหนึ่ง หรือแขนทั้ง 2 ข้างงอข้อศอกเล็กน้อย ตั้งข้อมือขึ้นนิ้วทั้ง 4 นิ้วเรียงชิดติดกัน นิ้วหัวแม่มือหักไปด้านหน้า คือ การตั้งวงบน

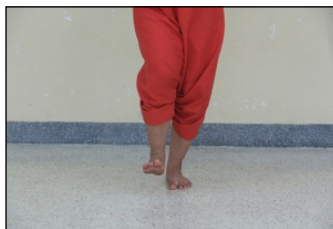

ภาพที่ 5 การตั้งวงบัวบาน

(เกิดศิริ นาคกร, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

การตั้งวงบัวบาน เป็นลักษณะที่มีมือทั้งสองดึง จีบขึ้นมาแล้วคลายจิบตั้งวงหงายฝ่ามือ ขึ้นปลายนิ้วชี้เฉียงออกมาด้านหน้า หักข้อศอกให้แขนท่อนล่างพับเข้าหาลำตัวข้อศอกสูงระดับไหล่มืออยู่ระดับ หางคิ้ว

1.3) ลักษณะการใช้ขาและเท้า

ภาพที่ 6 การย่อเท้า

(เกิดศิริ นาคกร, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

การย่อเท้า เป็นลักษณะของการใช้จุมกเท้า วางลงบนพื้น โดยยกส้นเท้าให้ลอยขึ้นจากพื้นเล็กน้อยทำสลับกันทั้ง 2 ข้าง

ภาพที่ 7 การเตะเท้า

(เกิดศิริ นาคกร, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

การเตะเท้า เป็นลักษณะที่ก้าวเท้าด้านใด ด้านหนึ่งไปด้านข้างแล้วยกเท้าอีกด้านหนึ่งเตะไปด้านหน้าทำสลับกันทั้ง 2 ข้าง

ภาพที่ 8 การยกเท้า

(เกิดศิริ นาคกร, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

การยกเท้า เป็นลักษณะของการใช้ขาข้างใดข้างหนึ่งยกขึ้นให้ลอยสูงจากพื้น โดยยกขึ้นระดับครึ่งหน้าแข้งและขาอีกข้างหนึ่งวางเท้าย่อเข้าเล็กน้อยหรือยึดตึงเข้า

ภาพที่ 9 การเขย่งเท้า

(เกิดศิริ นาคกร, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

การเขย่งเท้า เป็นลักษณะของการใช้จมูกเท้าข้างใดข้างหนึ่งแตะที่พื้นแล้วก้าวเดินในลักษณะเขย่ง

ภาพที่ 10 การกระดกเท้า

(เกิดศิริ นาคกร, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

การกระดกเท้า เป็นลักษณะการยกเท้าไปข้างหลัง พยายามให้ส้นเท้าชิดกับกันโดยการถีบขาที่กระดกไปข้างหลังมาก ๆ มีลักษณะ คือ แบบนั่ง

ภาพที่ 11 การก้าวเท้า

(เกิดศิริ นาคกร, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

การก้าวเท้า เป็นลักษณะเป็นการก้าวเท้าข้างใด ข้างหนึ่งไปข้างหน้าโดยยกเท้าขึ้นวางส้นเท้าลงแล้วจึงเหยียบให้เต็มฝ่าเท้า ลงกับพื้นเฉียงปลายเท้าข้างที่ก้าวออกไปด้านข้างกะให้ส้นเท้าที่วางลงนั้น อยู่ตรงกับหัวแม่เท้าที่อยู่ข้างหลังน้ำหนักตัวจะต้องอยู่เท้าหน้าเปิดส้นเท้าหลัง

ภาพที่ 12 การก้าวข้าง
(เกิดศิริ นาคกร, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

การก้าวข้าง เป็นลักษณะการก้าวเท้าด้านใดด้านหนึ่ง
ไปด้านข้างเท้าอีกข้างหนึ่งหลบเข้าแล้วเปิด ส้นเท้าขึ้นน้ำหนักตัวอยู่จะอยู่
ด้านที่ก้าวเท้าไปด้านข้าง

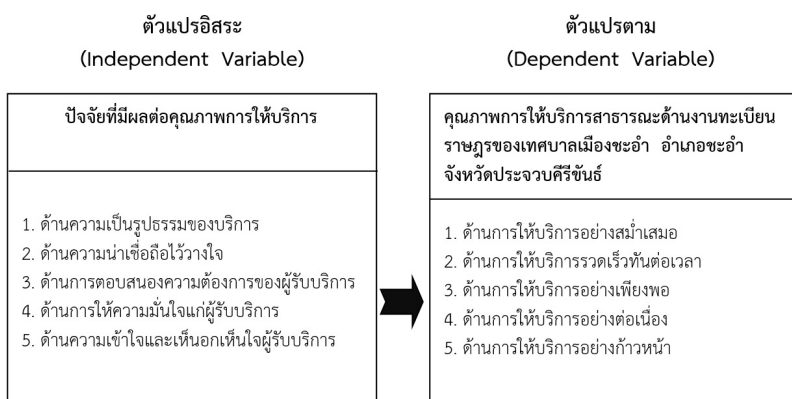
ตารางที่ 1 สรุปลักษณะโครงสร้างในการปฏิบัติท่ารำในการแสดง รำตงผู้หย่องเห่

ลักษณะของการใช้สรีระ	การใช้สรีระในส่วนต่าง ๆ
1.1) ลักษณะการใช้ไหล่และศีรษะ	1. การเอียงศีรษะ
	2.การกอดไหล่
1.2) ลักษณะการใช้แขนและมือ	1. การจับมือ
	2. การตั้งวง
	3. การตั้งวงบัวบาน
1.3) ลักษณะการใช้ขาและเท้า	1. การย่ำเท้า
	2. การเตะเท้า
	3. การยกเท้า
	4. การเขย่งเท้า

ตารางที่ 1 สรุปลักษณะโครงสร้างในการปฏิบัติท่ารำในการแสดง รำตงผู้หย่องเห่ (ต่อ)

ลักษณะของการใช้สรีระ	การใช้สรีระในส่วนต่าง ๆ
1.3) ลักษณะการใช้ขาและเท้า (ต่อ)	5. การกระดกเท้า
	6. การก้าวเท้า
	7. การก้าวข้าง

2) ท่ารำแม่บทกะเหรี่ยงโปว์ที่นำมาใช้เป็นท่ารำในการแสดง
รำตงผู้หย่องเห่ พบว่า ท่ารำแม่บทกะเหรี่ยงโปว์มีจำนวนทั้งหมด 12 ท่ารำ
แต่ในการแสดงรำตงผู้หย่องเห่ปรากฏท่ารำทั้งหมด 7 ท่ารำ ดังนี้

ภาพที่ 13 ท่ารำแม่บทกะเหรี่ยงโปว์ที่ปรากฏในการแสดงรำตงผู้หย่องเห่
(เกิดศิริ นาคกร, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

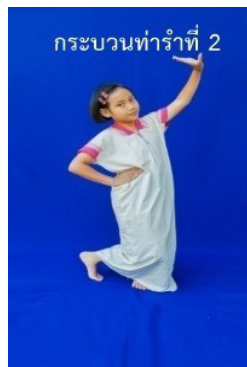
ตารางที่ 2 สรุปท่ารำแม่บทกะเหรี่ยงโปรที่นำมาใช้เป็นท่ารำในการแสดง
รำตงผู้หย่องเห่

ลำดับ	ท่าแม่บท กะเหรี่ยง	ปรากฏ ในการแสดง รำตงผู้หย่องเห่	ไม่ปรากฏ ในการแสดง รำตงผู้หย่องเห่
1	ท่าโพ่ว	✓	
2	ท่าปะตุปะต๊ะเจ่ง	✓	
3	ท่าปะเปละพงตึง		✓
4	ท่าต๊ะพลีตึงบง		✓
5	ท่าบงตึงบงตึงปึงตึง	✓	
6	ท่าต้ำผลิตึงตงผลิ	✓	
7	ท่าต้ำผลิต้ำผลิ		✓
8	ท่าน่านจำอยู่	✓	
9	ท่าเบิกไก่อ		✓
10	ท่าองเทอะโลง		✓
11	ท่าไกวไ่วเล็ง	✓	
12	ท่ามายานี้จี้	✓	

3) ท่ารับในการแสดงรำตงผู้หย่องเห่ ในการแสดงรำตงผู้หย่องเห่มีท่ารำ 2 ท่ารำในช่วงทำนองเริ่มเพลงและเมื่อจบในแต่ละเพลง มีท่ารับจำนวน 4 ลักษณะ ซึ่งจะใช้ในแต่ละเพลงที่ไม่เหมือนกัน

ภาพที่ 14 ท่ารับลักษณะที่ 1
(เกิดศิริ นาคกร, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

ภาพที่ 15 ท่ารับลักษณะที่ 2
(เกิดศิริ นาคกร, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

ภาพที่ 16 ท่ารับลักษณะที่ 3
(เกิดศิริ นาคกร, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

ภาพที่ 17 ท่ารับลักษณะที่ 4
(เกิดศิริ นาคกร, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

ตารางที่ 3 สรุปทำรับในการแสดงรำตงผู้หย่องเห่

เพลงที่	ลักษณะ ทำรับที่ 1	ลักษณะ ทำรับที่ 2	ลักษณะ ทำรับที่ 3	ลักษณะ ทำรับที่ 4
ขึ้นต้นทำนองเพลง	✓			
เมื่อจบเพลงที่ 1		✓		
เมื่อจบเพลงที่ 2	✓			
เมื่อจบเพลงที่ 3		✓		
เมื่อจบเพลงที่ 4		✓		
เมื่อจบเพลงที่ 5	✓			
เมื่อจบเพลงที่ 6		✓		
เมื่อจบเพลงที่ 7		✓		
เมื่อจบเพลงที่ 8			✓	
เมื่อจบเพลงที่ 9				✓
เมื่อจบเพลงที่ 10				✓
เมื่อจบเพลงที่ 11			✓	
เมื่อจบเพลงที่ 12		✓		
เมื่อจบเพลงที่ 13			✓	
เมื่อจบเพลงที่ 14		✓		
เมื่อจบเพลงที่ 15		✓		

อภิปรายผลการวิจัย

กลุ่มชาติพันธุ์ของชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านกองม่องทะ ได้อพยพมาจากประเทศพม่าเข้ามาทางด่านเจดีย์สามองค์มาอยู่ในบ้านเสน่ห์พ่อง และได้อพยพเข้ามายังหมู่บ้านกองม่องทะ โดยตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรสภาพความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านกองม่องทะ นั้นมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีจิตใจโอบอ้อมอารี จะยึดปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณี ชอบอาศัยเป็นหลักแหล่งอยู่บนภูเขา โดยจะอาศัยรวมกันเป็นหมู่บ้าน ลักษณะบ้านเป็นแบบเรือนยกสูงวัสดุในการก่อสร้างส่วนใหญ่จะใช้ไม้ไผ่และไม้แดง และชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านกองม่องทะ มีความเชื่อว่าบ้านแต่ละหลังที่อาศัยอยู่นั้นมีผีบ้านผีเรือนที่คอยปกป้องรักษาให้มีความสุขและพบเจอแต่สิ่งที่ดี นอกจากนี้ในหมู่บ้านยังมีศาลประจำหมู่บ้านที่เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนในหมู่บ้านเคารพนับถือและเลื่อมใสศรัทธาเป็นอย่างมากในเรื่องของการสื่อสารในการใช้ภาษาชาวกะเหรี่ยงโปว์มีภาษาที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองโดยจะใช้พูดกันเฉพาะกลุ่มชนเท่านั้น โดยส่วนใหญ่ชาวกะเหรี่ยงโปว์ในหมู่บ้านนิยมประกอบอาชีพเกษตรกรรมโดยเฉพาะการเพาะปลูก อาทิ ผลไม้ประจำฤดูกาล และพืชผักสวนครัว นอกจากการทำรายได้ให้กับครอบครัวแล้วยังนำเอาพืชผักสวนครัวมาประกอบอาหารในแต่ละมื้อ อาหารที่ชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านกองม่องทะนิยมรับประทานนั้นคือน้ำพริกกะเหรี่ยง และอาหารที่ปรุงรสนั่นเองของแต่ละครอบครัวในเรื่องการแต่งกายนั้นจะยึดที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชนเผ่าของตนโดยจะสวมชุดชนเผ่าเมื่อมีประเพณี หรือการประเพณีพิธีกรรมสำคัญต่าง ๆ ชาวกะเหรี่ยงโปว์ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และมีความเชื่อในการนับถือผีและมีพิธีกรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของชนชาติกะเหรี่ยงโปว์เช่น ประเพณีการแต่งงาน (ผูกข้อมือ) ประเพณีการไหว้ผีบ้านผีเรือน เป็นต้น สอดคล้องกับฟรีตซ์ เกรบ (Fritz Graeb) และวิลเฮล์ม ชมิดท์ (Wilhelm Schmidt) (1942) ศึกษาเรื่อง ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม กล่าวว่า มนุษย์ไม่ชอบ

สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเอง แต่ชอบยืมวัฒนธรรมจากเพื่อนบ้าน วัฒนธรรมนั้นเมื่อแพร่กระจายไปวัฒนธรรมที่ปลายทางจะต้องเหมือนกับวัฒนธรรมต้นกำเนิดไม่มากนักน้อยอาจเหมือนในเชิงปริมาณหรือรูปลักษณะ ซึ่งอาจเกิดจากการอพยพย้ายถิ่นของผู้คนและเป็นแนวคิด ที่เน้นการหยิบยืม (Borrowing) ทางวัฒนธรรมมากกว่าการสร้างวัฒนธรรมใหม่ (ยศ สันตสมบัติ, 2537, น. 25) โดยประเพณีและพิธีกรรมส่วนใหญ่ จะเกี่ยวข้องกับการบวงสรวงบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และในพิธีกรรมจะมีการแสดงพื้นบ้านเป็นส่วนหนึ่งในการประกอบพิธีกรรมด้วย ซึ่งการแสดงพื้นบ้านชุดนี้เรียกว่า “รำตง” เพื่อเป็นการแสดงเฉลิมฉลองให้เกิดความสนุกสนานรื่นเริงภายในงาน ก่อนที่ชาวกะเหรี่ยงโปว์จะรำตงได้นั้น จะต้องมีการฝึกหัดแม่ท่าหรือท่ารำแม่บทกะเหรี่ยง สอดคล้องกับวิชุดา เจียมเจิม (2554) การศึกษาดนตรีกะเหรี่ยงบ้านป่าละอู ตำบลห้วยสัตว์ใหญ่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ กล่าวว่า วิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงบ้านป่าละอู มีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายคลึงกับคนไทย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีความสามัคคีซึ่งกันและกัน ปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงบ้านป่าละอูนี้ มีความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม ซึ่งประเพณีและพิธีกรรมเหล่านี้ จะเกี่ยวข้องกับการเล่นดนตรีพื้นบ้านและการขับร้องของชาวกะเหรี่ยง (วิชุดา เจียมเจิม, 2554, น. ก) เช่นเดียวกับชาวกะเหรี่ยงโปว์บ้านกองม่องทะที่กล่าวมาข้างต้นมีชีวิตความเป็นอยู่คล้ายกับคนไทย มีน้ำใจโอบอ้อมอารี มีความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี และพิธีกรรมเหล่านี้จะเกี่ยวกับการแสดงพื้นบ้านของหมู่บ้านอีกด้วย

องค์ประกอบการแสดงรำตงผู้หย่องเห่ พบว่า

1. ด้านลำดับวิธีการแสดงมี 3 ช่วง ได้แก่ ช่วงที่ 1 คือการไหว้ครูเพื่อความเป็นสิริมงคลของผู้แสดง ช่วงที่ 2 เป็นการแสดงเพลงที่ 1 - 7 เนื่องจากเพลงที่ใช้ในการแสดงมีความยาว 15 เพลงใช้เวลาแสดงเป็นจำนวนมากเมื่อแสดงเสร็จในเพลงที่ 7 ให้นักแสดงหยุดพักอิริยาบถ ประมาณ 15 นาที และช่วงที่ 3 แสดงต่อเพลงที่ 8 จนจบการแสดง

2. ด้านผู้แสดงพบว่า ใช้เพศหญิงแสดง ในการแสดงชุดนี้ใช้ผู้แสดงทั้งหมด 16 คน และได้มากที่สุด 24 คน

3. ด้านการแต่งกายพบว่า แต่งกายด้วยชุดประจำชนเผ่ากะเหรี่ยงโปว์ ชุดทรงกระสอบสีขาวซึ่งชาวกะเหรี่ยงโปว์เชื่อว่าสีขาว คือ สีแห่งความบริสุทธิ์ ชุดนี้เรียกเป็นภาษากะเหรี่ยงว่า ซ่ายเตโย

4. ด้านเครื่องดนตรีประกอบการแสดงพบว่า ใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงโปว์มีทั้งหมด 5 ชิ้น ได้แก่ โหม่งวายหรือจีวาย ระนาดเหล็ก ตะโพน วาเหล่เคาะ และฉาบ

5. ด้านบทเพลงและทำนองพบว่า เนื้อหาของบทเพลงกล่าวถึงพุทธประวัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตั้งแต่สมัยพุทธกาลแต่จะร้องเป็นภาษากะเหรี่ยง ทำนองจะใช้ทฤษฎีโน้ตเช่นเดียวกับการบรรเลงดนตรีไทย นักดนตรีจะบรรเลงคลอไปพร้อมกับการขับร้อง สอดคล้องกับ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) ศึกษาเรื่อง ทฤษฎีนาฏยลักษณ์ กล่าวว่า การบรรเลงดนตรีเป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นเช่นเดียวกับภาษาถิ่น ดังนั้นดนตรีของชุมชนจึงมีระบบเสียงและสำเนียงต่าง ๆ เป็นการเฉพาะ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น. 294) ในการร้องเพลงรำตงผู้หน้อยเห็นร้องด้วยภาษากะเหรี่ยงแต่จะยึดทำนองในการร้องเพลงกับเครื่องดนตรี คือ โหม่งวายหรือจีวาย ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยงโปว์

6. ด้านสถานที่ที่ใช้ประกอบการแสดงพบว่า แสดงบนลานกว้าง พื้นที่โล่งเป็นพื้นปูนหรือพื้นดินให้เพียงพอต่อจำนวนนักแสดงและนักดนตรี

7. ด้านโอกาสที่ใช้ในการแสดงพบว่า แสดงได้ทั้งงานมงคล งานอวมงคล และสาดิการแสดงเพื่อการเรียนการสอนได้อีกด้วย

8. ด้านการสืบทอดพบว่า มีผู้ได้รับการสืบทอดจำนวน 2 รุ่น รุ่นแรกจำนวน 10 คน รุ่นที่ 2 จำนวน 4 คน ซึ่งปัจจุบันเป็นนักเรียนโรงเรียนบ้านกอม่องทะ

9. ด้านการแปลแถวพบว่า ในการแสดงมีลักษณะการแปลแถว 2 รูปแบบ ได้แก่ ลักษณะแถวหน้ากระดาน 4 คน ต่อลงไปเป็นตอนเล็ก 4 คน และลักษณะแถววงกลม 4 วง วงละ 4 คน

ภาพที่ 18 ฝึกซ้อมการแสดงรำตงผู้ห้อยแห่ก่อนบันทึกวิดีโอ
และบันทึกภาพทำรำ
(เกิดศิริ นาคกร, ผู้ถ่ายภาพ, 2563)

10. ด้านกระบวนการทำรำพบว่า การแสดงรำตงเป็นการปฏิบัติทำรำหมู่ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความพร้อมเพียงของทำรำ สอดคล้องกับสุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) ศึกษาเรื่อง ทฤษฎีนาฏยลักษณ์ กล่าวว่า การแสดงการจำแนกตามองค์ประกอบการแสดง การพ้องรำประเภทการแสดงหมู่ คือ การแสดงเพื่อแสดงความพร้อมเพรียงของทำรำ (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น. 295) มีลักษณะโครงสร้างของทำรำ โดยใช้สระในร่างกาย ลักษณะการใช้ไหล่และศีรษะ ลักษณะการใช้แขนและมือ ลักษณะการใช้ขาและเท้า เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการทำรำ แม่บทกะเหรีียงโปว์ ซึ่งมาใช้ในการแสดงรำตงผู้ห้อยแห่ปรากฏ ทำรำทั้งหมด 7 ทำรำ สอดคล้องกับสุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) ศึกษาเรื่องทฤษฎีนาฏยลักษณ์ กล่าวว่า การพ้องรำประเภทนูนวล

คือ การแสดงที่ผู้แสดงเคลื่อนไหวร่างกายด้วยพลังที่แฝงไว้ภายใน ไม่นำออกมาปรากฏให้เห็นชัดเจน จึงทำให้การรำดูนุ่มนวล (สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2547, น. 295) ซึ่งมีเอกลักษณ์ ที่โดดเด่นนำท่ารำแม่บทกะเหรี่ยงแบบดั้งเดิมมาใช้ในการแสดง และมีการนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทการแสดงรำตงผู้หย่องให้ในส่วนองเท้า และสิ่งสำคัญที่ในการเริ่มต้นเพลงและลงจบของแต่เพลง ในการแสดงรำตงผู้หย่องให้ คือ ท่ารับ เป็นการการบ่งบอกการเริ่มต้นการแสดง และการจบการแสดงผ่านลักษณะของท่ารำ ในกระบวนการรำมีการจัดองค์ประกอบร่างกายและเทคนิคในการรำอย่างพมาอยู่เล็กน้อยแต่มีการผสมผสานการรำที่อ่อนช้อยงดงามตามเอกลักษณ์ของชาวกะเหรี่ยงโปว์

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยที่ควรเป็นประเด็นสมควรพิจารณา คือ

1. ผู้ที่จะวิจัยเรื่องเกี่ยวกับการแสดงรำตง ควรจะต้องลงมือฝึกปฏิบัติเกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำวิจัย เพื่อจะได้เข้าใจเกี่ยวกับการแสดงรำตงผู้หย่องให้ที่ถูกต้อง สามารถนำไปวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัยได้อย่างสมบูรณ์

2. ควรมีการศึกษาการแสดงรำตงของหมู่บ้านกองม่องทะที่เหลือ อาทิ รำตงหม่องโยว์ รำตงมือซา และรำตงนองนุการี เพื่อเป็นการเก็บองค์ความรู้ของการแสดงพื้นบ้านกะเหรี่ยงบ้านกองม่องทะไม่ให้สูญหายไปจากภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำกองม่องทะ

เอกสารอ้างอิง

- เกิดศิริ นาคกร. (2563). *การกดไหล่*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *การกระดกเท้า*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *การก้าวข้าง*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *การก้าวเท้า*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *การเขย่งเท้า*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *การจีบมือ*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *การตั้งวงบน*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *การตั้งวงบัวบาน*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *การเตะเท้า*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *การยกเท้า*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *การย่อเท้า*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *การเอียงศีรษะ*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

- เกิดศิริ นาคกร. (2563). *ทำรับลักษณะที่ 1*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *ทำรับลักษณะที่ 2*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *ทำรับลักษณะที่ 3*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *ทำรับลักษณะที่ 4*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *ทำรำแม่บทกะเหรี่ยงโปว์ที่ปรากฏในการแสดงรำตงผู้หย่องให้*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- _____. (2563). *ฝึกซ้อมการแสดงรำตงผู้หย่องให้ก่อนบันทึกวีดิโอและบันทึกภาพทำรำ*. กรุงเทพฯ: สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย คณะศิลปนาฏดุริยางค์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- ณัฐกานต์ บุญศิริ. (2548). *การแสดงพื้นบ้านของชาวกะเหรี่ยง: กรณีศึกษารำตงบ้านใหม่พัฒนาอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี*. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย].
- ไพบุลย์ ช่วยบำรุงวงศ์. *กำนันบ้านกองม่องทะ*. (สัมภาษณ์, 24 เมษายน 2562).
- มณฑล คงแถวทอง. (2538). *ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรี*. กาญจนบุรี: ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏกาญจนบุรี.
- ยศ สันตสมบัติ. (2537). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชุดา เจียมเจิม. (2554). *การศึกษาดนตรีกะเหรี่ยงบ้านป่าละอู ตำบลห้วยสัตว์ใหม่ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. [ปริญญานิพนธ์ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ].
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *หลักการแสดงนาฏศิลป์ปริทรรศน์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุรียา รัตนกุล และสมทรง บุรุษพัฒน์. (2538). *สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์
กะเหรี่ยงสะกอ*. นครปฐม: สำนักงานวิจัยภาษาและวัฒนธรรม.
สมชาย ศรีสุข. (2556). *ประวัติ ชาติพันธุ์ ชนเผ่า กะเหรี่ยง จังหวัดกาญจนบุรี*.
ม.ท.ป.: ม.ป.พ.
สังคีต จันทนะโพธิ. (2542). *คนภูเขาชาวกะเหรี่ยง*. นนทบุรี: ธารบัวแก้ว.

วิทยาวรรณกรรม: คุณค่าและแนวคิดศาสตร์พระราชา
ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร
Literary Science: Values and Concepts
of the King's Philosophy, in the Reign
of King Bhumibol Adulyadej the Great

จุฬาวดี พูลเจริญ¹

Julavadee Poonchareon

Received: October 19, 2020

Revised: May 22, 2021

Accepted: June 11, 2021

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์คุณค่าทางวิชาการ และแนวคิดศาสตร์พระราชามาจากหนังสือวิทยาวรรณกรรมพระนิพนธ์ของพลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ที่ได้รับการยกย่องเป็นวรรณกรรมดีเด่นประเภทสารคดีในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จากกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม โดยการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณค่าทางวิชาการ องค์ความรู้ที่ผู้ประพันธ์นำเสนอไว้สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดี ได้แก่ ความหมาย ประเภท ความนิยม รสนิยม

¹อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

วรรณคดีวิพากษ์ และวรรณศิลป์ กลุ่มที่สองคือ ภาษาในวรรณคดี ได้แก่ ความหมาย สารระบุ การหน้าที่ สรุปหลักการวรรณศิลป์ และโปเอติกส์ของอาริสโตเติล กลุ่มสุดท้าย คือ ภาษาศาสตร์ ได้แก่ ความหมาย ลักษณะของภาษาไทยสยาม และที่มาของคำ 2) แนวคิดศาสตร์พระราช ได้แก่ การทำงาน ความ پاکเพียร และความอดทน การรักษ์ภาษาไทย และหลักการทรงงาน คือ ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบและความเพียร

คำสำคัญ: วรรณกรรม คุณค่า ศาสตร์พระราช

Abstract

This research aims to analyze academic values and concepts of the King's Philosophy from the prominent literature regarding literary science composed by the Major General H.R.H. Prince Wan Waithyakon. Kromamun Naradhip Bongsprabandh. Moreover, the literature was regarded as an outstanding literature in documentary category in the reign of King Bhumibol Adulyadej with the best award from the Ministry of Culture for content analysis. The research findings were as follows: 1) academic values from the body of knowledge presented by the author were divided into three groups. The first group encompassed literary knowledge in terms of meaning, category, popularity, flavor, literature criticism and art of literacy. Language in literature was defined secondly as meaning, substance, function, summary of literary principles, and the poetics of Aristotle. Finally, linguistics was explained by the meaning of the Thai language as well as characteristics and origin of Thai (Siam) word; 2) The concepts of the King's Philosophy were principally characterized to work with perseverance and patience, admired Thai language and finally through His Majesty the King Working Principles with the information based and systematic approach of study.

Keywords: Literature, Values, King's Philosophy

บทนำ

ภาษาเป็นสิ่งประดิษฐ์ของมนุษย์อย่างหนึ่ง มนุษย์สร้างสรรค์ภาษาขึ้นเพื่อใช้ภาษาตามจุดมุ่งหมายของตน ภาษาจึงมีหน้าที่สนองเจตนารมณ์ของผู้ใช้ภาษา ดังนั้นหน้าที่ของภาษาจะเป็นอย่างไรจึงต้องขึ้นอยู่กับเจตนารมณ์ของผู้ใช้ภาษาว่ามีจุดประสงค์ในการใช้ภาษานั้นเพื่ออะไร แต่โดยทั่วไปภาษามีหน้าที่หลักอยู่ 4 ประการ คือ ชลธิชา บำรุงรักษ์ และนันทนา วรรณเกียรติ (2558, น. 4) 1) หน้าที่ให้รายละเอียด (Informative function) กล่าวคือ ให้ข้อมูลข่าวสารหรือความรู้ความคิดแก่ผู้รับสาร 2) หน้าที่แสดงความรู้สึก (Emotional function) เป็นการถ่ายทอดความรู้สึกและทัศนคติของผู้ส่งสาร เพื่อให้ผู้รับสารทราบ 3) หน้าที่ชี้แนะ (Directive function) ผู้ส่งสารอาจใช้ภาษาเพื่อชี้แนวทางให้ผู้อื่นปฏิบัติตามในทางใดทางหนึ่ง เช่น แสดงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือใช้ถ้อยคำแสดงการตอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และ 4) หน้าที่แสดงปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Interactional function) เป็นภาษาที่เกิดขึ้นเพื่อมารยาททางสังคม แสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมและเพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้

นักมานุษยวิทยาและนักภาษาศาสตร์โดยทั่วไปยอมรับว่าภาษาและวัฒนธรรมมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด นักมานุษยวิทยาหลายคนเชื่อว่าภาษาเป็นส่วนหนึ่งหรือลักษณะหนึ่งของวัฒนธรรมซึ่งหากกล่าวโดยภาพกว้าง ๆ แล้ว ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับวัฒนธรรมนั้นมีผู้ให้ความเห็นว่า มีความสัมพันธ์กันในลักษณะใหญ่ 2 ลักษณะ คือ (ดิยู ศรีนราวัฒน์, 2558, น. 297) 1) ภาษามีอิทธิพลเหนือความคิด (Thought) หรือโลกทัศน์ (World View) ของมนุษย์ กล่าวคือ ภาษาเป็นตัวกำหนดวิธีคิด หรือวิธีมองโลกของผู้ส่งสารที่เรียกว่า “Linguistic Determinism” 2) การที่วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการใช้ภาษา โดยจะเห็นได้ว่า ลักษณะของภาษาที่ใช้นั้นสะท้อนให้เห็นระบบความเชื่อ ค่านิยม และวิถีการดำเนินชีวิตของผู้ส่งสาร ซึ่งตามความสัมพันธ์ในลักษณะที่ 2 นี้ วัฒนธรรมไม่ได้เป็นตัวกำหนดภาษา

เพียงแต่มีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาเท่านั้น ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรมในลักษณะที่ 1 จึงได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางและมีผู้นำมาใช้ในการอธิบายผลสะท้อนของภาษาที่แสดงให้เห็นความเป็นตัวตนของผู้ใช้ภาษาได้

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร “อัครศิลปิน” ของปวงชนชาวไทยและวงการศิลปินทั่วโลก ทรงเล็งเห็นคุณค่าในด้านวรรณศิลป์ คือ วรรณกรรมและภาษาว่าเป็นศิลปะแขนงหนึ่ง ที่ช่วยจรรโลงใจ และสะท้อนความเจริญทางปัญญาของคนในชาติ และได้ทรงมีพระราชดำริถึงความสำคัญของภาษาไทยในการประชุมวิชาการของชุมนุมภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไว้เมื่อวันอาทิตย์ที่ 29 กรกฎาคม พุทธศักราช 2505 ว่า กรมศิลปากร (2562, น. 43)

“... ภาษาไทยนั้นเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของชาติ ภาษาทั้งหลายเป็นเครื่องมือของมนุษย์ชนิดหนึ่ง คือ เป็นแนวทางสำหรับแสดงความคิดเห็นอย่างหนึ่งเป็นสิ่งที่สวยงามอย่างหนึ่ง เช่น ในทางวรรณคดี เป็นต้น ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องรักษาเอาไว้ให้ดี ประเทศไทยนั้นมีภาษาของเราเอง ซึ่งต้องหวงแหนประเทศใกล้เคียงของเราหลายประเทศ มีภาษาของตนเองแต่พวกเขาก็ไม่คอยแข็งแรงเขาต้องพยายามหาทางที่จะสร้างภาษาของตนเองไว้ให้มั่นคง เรามีโชคที่มีภาษาของตนเอง แต่โบราณกาล จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้...”

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นพระมหากษัตริย์นักพัฒนา ได้พระราชทาน “ศาสตร์พระราชา” คือ หลักใช้ในการดำเนินชีวิตของปวงชนชาวไทย อันเป็นแนวทางในการพัฒนาชาติโดยเริ่มจากการพัฒนาคน ส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าความรู้และแนวทางแห่งศาสตร์พระราชานี้เป็นแนวทางที่นานาประเทศทั่วโลกสามารถนำไปใช้เพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน กระทรวงวัฒนธรรมตระหนักในคุณค่าความสำคัญของศาสตร์พระราชาในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จึงมอบให้กรมศิลปากร โดยสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์พิจารณาคัดเลือกประกาศยกย่อง

วรรณกรรมในรัชสมัยที่มีแนวคิดตามศาสตร์พระราช 5 ประเภท ได้แก่ นวนิยาย เรื่องสั้น สารคดี กวีนิพนธ์ และวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เพื่อสืบสานและเผยแพร่พระราชปณิธานของพระองค์ให้แผ่ไพศาลสืบไป (กรมศิลปากร, 2562, น. 43)

หนังสือวิทยาวรรณกรรม พระนิพนธ์ของพลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ ได้รับการคัดเลือกเป็นวรรณกรรมดีเด่น ประเภทสารคดีในลำดับที่ 47 ในจำนวนวรรณกรรมดีเด่นประเภทสารคดี จำนวนทั้งหมด 61 เรื่อง และหากรวมถึงวรรณกรรมยอดเยี่ยมประเภท สารคดีจำนวน 9 เรื่อง แม้ว่าจะอยู่ในลำดับที่ 56 ในจำนวนวรรณกรรม ทั้งหมด 70 เรื่อง จากคณะกรรมการและอนุกรรมการพิจารณายกย่อง วรรณกรรมในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพล อดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่มีแนวคิดตามศาสตร์พระราช กล่าวคือ หนังสือวิทยาวรรณกรรม นอกจากจะเป็นหนังสือสารคดีที่ให้ความรู้ต่าง ๆ แล้วยังมีคุณสมบัติอื่นประกอบอีกอย่างน้อย 1 ด้านคือ ด้านแนวคิด ศาสตร์พระราช ดังนั้นการศึกษาวิเคราะห์หนังสือวิทยาวรรณกรรมเล่มนี้ จะทำให้เกิดประโยชน์ในหลายด้านนอกเหนือจากการอ่านเพื่อความบันเทิง เริงใจแก่ผู้รักในการอ่านและผู้ใฝ่ใจในการศึกษาหาความรู้อย่างแน่อน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ หนังสือวิทยาวรรณกรรมพระนิพนธ์ ของพลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ ซึ่งจัดพิมพ์ ในโอกาสวันมอarangวัล “นราธิป” 25 สิงหาคม 2548

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกข้อมูล การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการศึกษาหนังสือวิทยาวรรณกรรม พระนิพนธ์ของพล ตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนคราธิปพงศ์ประพันธ์ ตามกรอบแนวคิดการวิจัย ได้แก่ 1) คุณค่าด้านวิชาการ คือ ความรู้ทางวิชาการที่ผู้อ่านได้รับ

และ 2) แนวคิดศาสตร์พระราชา ได้แก่ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการอ่านแล้วนำบันทึกลงในแบบบันทึกข้อมูลที่ได้จัดเตรียมไว้เมื่อเสร็จสิ้นแล้วก็ได้จัดกลุ่มข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย แล้วนำมาวิเคราะห์และเสนอผลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

การศึกษาหนังสือวิทยาวรรณกรรม พระราชนิพนธ์ของพลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ ได้แก่ คุณค่าด้านวิชาการ และแนวคิดศาสตร์พระราชามีรายละเอียดดังนี้

1. **คุณค่าด้านวิชาการ** เป็นองค์ความรู้ที่ผู้อ่านได้รับจากการอ่านเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 หัวข้อคือ

1.1 องค์ความรู้เกี่ยวกับวรรณคดี เป็นการอธิบายคำศัพท์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดี ซึ่งผู้นิพนธ์ได้นำมาอธิบายซ้ำ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างชัดเจน ได้แก่

1.1.1 “วรรณคดี” วรรณคดีมีความหมายได้ทั้งกว้างและแคบ ความหมายกว้างจะหมายถึง หนังสือที่แต่งขึ้นไม่ว่าจะเป็นหนังสือชนิดใดก็ตาม ส่วนความหมายแคบจะหมายถึงหนังสือที่แต่งขึ้นอย่างสวยงามเป็นศิลปะที่ผู้อ่านต้องรับรู้ได้ด้วย กล่าวคือ วรรณคดีเปรียบเสมือนเป็นจิตรศิลป์อย่างหนึ่ง ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Pure Literature แปลว่า วรรณคดีบริสุทธิ์หรือวรรณคดีแท้ โดยทั่วไปหนังสือที่จัดเป็นวรรณคดีแท้นั้นจะหมายถึง กวีนิพนธ์ ซึ่งผู้นิพนธ์กล่าวว่า กวีนิพนธ์นั้นมีความหมายต่างจากร้อยกรองดังอธิบายได้ คือ

“กวี” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “Poet” คำแปลตามศัพท์บาลี หมายถึง ผู้มีปัญญา ผู้คิด ผู้แต่ง แต่ถ้าแปลตามศัพท์กรีก หมายถึง ผู้ประดิษฐ์ ผู้แต่ง และในทางพระพุทธศาสนา จะแบ่งกวีออกเป็น 4 ประเภท คือ จินตกวี สุตกวี อรรถกวี และปฎิภาณกวี ผู้แต่งกวีนิพนธ์มีความมุ่งหมายที่สร้างสรรค์ความงามขึ้นด้วยตัวอักษรหรือตัวหนังสือ

“ร้อยกรอง” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า “Verse” หมายถึง การผูกถ้อยคำตามข้อบังคับของ ฉันทลักษณ์ ดังนั้นบทร้อยกรองไม่จำเป็นที่จะเป็นกวีนิพนธ์

1.1.2 “วรรณคดีบริสุทธ์” หมายถึง หนังสือที่แต่งขึ้นโดยมีความมุ่งหมายเพื่อจะระบายภาพความงามตามความรู้สึกของผู้ประพันธ์ด้วยตัวอักษร ตัวอย่างของวรรณคดีบริสุทธ์ที่โด่งดังเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ได้แก่ โศลกโกศสมัยกรีก (Ode on a Grecian Urn) ของคีตส์ (Keats) เป็นการรำพันถึงโกศในสมัยกรีกซึ่งใช้บรรจุอัฐิวางไว้บนที่ฝังศพ และได้ระบายภาพโดยแสดงให้เห็นภาพธรรมชาติป่าดงที่แวดล้อมอยู่ในความสงบเงียบและเยือกเย็นทำให้นึกถึงเรื่องราวและตำนานต่างๆ ทั้งทุกซ์ สุข โศก สำนวน แก่คู่รักที่แม้จากกันไปสู่ปรโลกแล้วความรักก็ไม่มีวันวาย ลงท้ายด้วยคติข้อคิดที่ว่าในโลกนี้มีความงามก็คือความจริง และความจริงก็คือความงาม ดังตัวอย่างที่ขึ้นต้นว่า

Thou still unravish'd bride of quietness !
 Thou foster-child of silence and slow time,
 Sylvan historian, who canst thus Express
 A flowery tale more sweetly than our Rhyme ;

สื่อยังพิสุทธ์แท้	พฐสันต์
สุลูกเลี้ยงกาลมันท์	เงียบถ้อย
สุเรียงประวัติไพรวัลณ	เสนาะโสด นักรนา
แสดงเรื่องประดับดอกสร้อย	แซมซ้อย กลอนไฉน

(กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ, 2548, น. 48)

1.1.3 “ความนิยมวรรณคดี และรสนิยมวรรณคดี”

ความนิยมวรรณคดี ในที่นี้หมายถึง การที่จะให้ประชาชนเป็นผู้อุปถัมภ์ส่งเสริมนักประพันธ์ ผู้แต่งหนังสือทั้งหลาย ด้วยการอ่านหนังสือและซื้อหนังสืออ่านซึ่งเป็นเรื่องที่ทำได้ยากลำบากมากในประเทศไทย สาเหตุที่ทำให้ลำบากประการหนึ่งมาจากขาดการวิพากษ์วิจารณ์ว่าหนังสือหรือวรรณคตินั้นดีหรือไม่อย่างไร วิธีแก้ปัญหาก็ได้เสนอไว้ก็คือ ต้องมีการนำหลักวิชาการในการประพันธ์และการวิพากษ์ออกมาแสดงให้ทั้งผู้ประพันธ์และผู้อ่านได้รับรู้ นอกจากนี้ผู้ประพันธ์จะต้องสนใจในการแสวงหาความชำนาญ (ชำนาญ) แล้วนำมาประดิษฐ์ให้จับใจผู้อ่านไว้ในการบรรยายหรือการแต่งหนังสือของตน อันจะทำให้ประชาชนอุปถัมภ์ด้วยการอ่านและการชม

รสนิยมวรรณคดีนั้น ผู้ประพันธ์ได้อธิบายไว้ใน 3 เรื่อง คือ 1) ความมุ่งหมายในการอ่านวรรณคดี ความมุ่งหมายที่แท้จริงในการอ่านวรรณคดี ไม่ใช่เพียงแสวงหาความบันเทิงยามว่าง แต่เป็นการปลุกตนเองให้ชื่นชมชีวิต เห็นอกเห็นใจและเข้าใจชีวิต เล็งเห็นชีวิตในส่วนรวม เห็นความสัมพันธ์

แห่งเหตุผลและส่วนต่าง ๆ ของชีวิต ดังนั้นการอ่านวรรณคดีทำให้เรารู้สึกถึงชีวิตจิตใจของเพื่อนมนุษย์ได้ดียิ่งขึ้น 2) การอ่านหนังสือแบบฉบับ Classic หนังสือแบบฉบับเป็นหนังสือที่ชนส่วนน้อยซึ่งมีความรู้และความเข้าใจในวรรณคดีเป็นผู้ยกย่องขึ้น ดังนั้นการที่ผู้อ่านจะรู้สึกชื่นชมในหนังสือแบบฉบับจึงจำเป็นต้องมีการฝึกฝน โดยเริ่มจากการอ่านหนังสือวรรณคดีทั่วไปก่อน เพื่อให้เกิดความรู้สึกรอคอยในการอ่านหนังสือ แล้วจึงหาหนังสือแบบฉบับมาอ่าน หนังสือที่เป็นแบบฉบับส่วนมากเป็นกวีนิพนธ์แต่งเป็นคำร้อยกรอง คือ Verse แต่ที่เป็นร้อยแก้วหรือ Prose ก็มีเหมือนกัน ลักษณะของกวีนิพนธ์อยู่ที่การแสดงความรู้สึกนึกคิดอย่างซาบซึ้งสะท้อนใจ ซึ่งจะได้จากหนังสือแบบฉบับ การอ่านวรรณคดีต้องอ่านด้วยความพิถีพิถัน โดยเฉพาะคำที่ผู้ประพันธ์นำมาใช้ แม้จะเป็นคำทั่วไปถือว่ามีความหมายอย่างเดียวกัน แต่ถ้าอ่านโดยพิถีแล้วจะรู้ว่ามีความหมายต่างกัน เช่น ลาวัญ วิจิตร วิไล โสภณ โสภา คำทั้งหมดนี้มักจะแปลว่างามทั้งนั้น แต่อันที่จริงจะมีความหมายถึง อาการงามที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ลาวัญ เดิมเขียน ลาวรรณ “ลา” แปลว่า คลายหรืออ่อน “วรรณ” แปลว่า สีหรือฉวีวรรณ ลาวรรณจึงแปลว่า งามอย่างผิวอ่อน แต่เรามาเขียนตามภาษาสันสกฤตว่า ลาวัญ ซึ่งมาจาก วาวัน แปลว่า เค็ม ดังนั้น ลาวัญ จึงมีความหมายว่า งามอย่างมีรส อย่างมีชีวิตชีวา น่ารักน่าชม “วิจิตร” ตามรูปศัพท์แปลว่า ระบายสีต่าง ๆ ดังนั้นจึงหมายถึง งามอย่างแปลกประหลาด น่าพิศวง ส่วนวิไลแปลว่า งามอย่างผุดผ่อง “โสภณ” แปลว่า งามอย่างเปล่งแสง “โสภา” แปลว่า งามอย่างผ่องใส เป็นต้น ดังนั้นความหมายของคำในวรรณคดี นอกจากจะมีความหมายในทางภาษาแล้วยังมีความหมายเกี่ยวกับเสียงของคำท้ายซึ่งจะทำให้เรานึกถึงภาพ และอารมณ์ปลื้มย่อยต่างออกไปด้วย 3) วิธีอ่านวรรณคดี การเริ่มอ่านวรรณคดีนั้นอาจเริ่มจากการอ่านเรื่องที่ตนสนใจก่อนแล้วอ่านอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำ อ่านด้วยความพิถีพิถัน เมื่ออ่านจบเรื่องหนึ่งแล้วก็อ่านเรื่องอื่นๆ ต่อ ซึ่งควรจะเป็นผู้ประพันธ์คนเดียวกันก่อน แล้วจึงค่อยไปอ่านวรรณคดี เรื่องอื่นที่อาจแต่งด้วยคำประพันธ์คนละชนิดกัน จนในที่สุดควรอ่านคำฉันท์ที่เป็นหนังสือแบบฉบับ การอ่านกวีนิพนธ์

ควรอ่านออกมาดัง ๆ บ้างเพื่อจะได้รับรสแห่งความไพเราะและจังหวะเสียง การได้รับรสต่าง ๆ จากการอ่านวรรณคดีนี้แหละจะทำให้เห็นว่าโลกและชีวิต มีความงามอยู่อย่างร่ำรวย ทำให้จิตใจกว้างขวาง มีกำลังใจอันประกอบด้วย ความเลื่อมใส ความกล้าหาญ ความรัก ความอยากรู้อยากเห็น ความกระหายหาสิ่งงาม ทั้งหมดนี้คือรสนิยมวรรณคดีนั่นเอง

1.1.4 วรรณคดีวิพากษ์

1) การที่จะเข้าใจในวรรณคดีวิพากษ์ว่าคืออะไรนั้น ต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่อไปนี้คือ 1) การวิพากษ์เป็นกิจการวรรณคดีส่วนหนึ่งโดยเฉพาะ อาเบอร์ ครอมบี ได้อ้างถึงถ้อยคำของโซกราตีส นักปรัชญากรีก (468-400 ก่อนคริสตกาล) ว่าเมื่อเขาได้เลือกกวีนิพนธ์ที่ดูจะแต่งด้วยความระมัดระวังอย่างที่สุด และเอาไปถามกวีผู้แต่งว่า หมายความว่าอะไร กวีผู้แต่งบอกว่าไม่ทราบ ดังนั้นโซกราตีส จึงได้ค้นพบข้อเท็จจริงที่สำคัญว่า ความสามารถในการวิพากษ์วรรณคดี กับความสามารถในการแต่งวรรณคดีเป็นคุณลักษณะคนละอย่างกัน เหตุผลก็คือ วรรณคดีวิพากษ์อาศัยวิจารณ์ญาณเป็นหลัก แต่การประพันธ์และการชื่นชมวรรณคดีอาศัยความจรรโลงใจเป็นหลัก

2) วรรณคดีวิพากษ์ ช่วยทั้งการประพันธ์และการชื่นชมวรรณคดี แม้ว่าความสามารถในการวิพากษ์แยกเป็นส่วนหนึ่งต่างจากจากความสามารถในการประพันธ์และการชื่นชมวรรณคดีก็ตาม แต่ก็รวมอยู่ในบุคคลผู้เดียวกันได้ เพราะการประพันธ์ที่อาศัยความจรรโลงใจล้วน ๆ ย่อมไม่มีหรือมีน้อยที่สุด เพราะในการประพันธ์นั้นผู้ประพันธ์มักจะรู้สึกได้ว่า ใช้วิธีพูดอย่างนี้ดีกว่าวิธีพูดอย่างนั้น ซึ่งแบบนี้ก็ถือว่าเป็นการวิพากษ์ได้แล้ว เพียงแต่ว่าการวิพากษ์ที่เต็มขั้นตอนนั้นจะต้องบอกว่าดีหรือไม่ดีเพราะเหตุใด ดังนั้นคุณค่าของการวิพากษ์จึงอยู่ที่การทำให้ผู้ประพันธ์สามารถสร้างวรรณคดีในทางที่ได้ผลดีที่สุดและชอบด้วยเหตุผลที่สุด เช่นเดียวกับผู้อ่านซึ่งการวิพากษ์จะช่วยให้ผู้อ่านชื่นชมวรรณคดีให้ได้ดีที่สุด

3) วรรณคดีมีวิพากษ์ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ คือ ทฤษฎีแห่งวรรณคดีและการประเมินคุณค่าของวรรณคดี ทฤษฎีทางวรรณคดี อยู่ในแผนกสุนทรศาสตร์ (Aesthetics) ของปรัชญาซึ่งจะให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพและการหน้าที่ของวรรณคดีโดยรวมซึ่งได้มาจากการพินิจวิเคราะห์ วรรณคดีที่มีมาแล้วแต่อดีต ส่วนการประเมินคุณค่าของวรรณคดี หมายถึง การพิจารณาคุณค่าของวรรณคดีแต่ละชิ้นตามหัวข้อต่างๆ ได้แก่ ท่วงทำนอง (Style) อารมณ์ในการแต่ง (Mood) เจตนารมณ์ในการแต่ง (Spirit) การเลือกเนื้อความ (Matter) วิธีวิชาการ (Technique) และภาษาที่ใช้

1.1.5 วรรณศิลป์ ประกอบด้วย 3 หัวข้อย่อย ได้แก่

1) ศิลปะคืออะไร ศิลปะมาจากคำว่า art เดิมหมายถึง วิชาช่าง หรือวิชาการใช้ฝีมือ แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ วิจิตรศิลป์ (Fine Arts) จริยศิลป์ (Arts of Conduct) และเสรีศิลป์ (Liberal Arts) แต่ปัจจุบัน เรามักจะหมายถึงวิจิตรศิลป์เป็นส่วนใหญ่ วิจิตรศิลป์สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มได้แก่ สถิตศิลป์ (Static Arts) เช่น สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม เป็นต้น อีกกลุ่มคือพลวัตศิลป์ (Dynamic Arts) เช่น ดนตรี กวีนิพนธ์ นาฏกรรม เป็นต้น คุณสมบัติของกวีผู้สร้างสรรค์งานศิลปะนั้น นอกจากจะมีฝีมือและความสามารถแล้วยังต้องมีความรู้สึกแรงกล้า หรือ ความสะเทือนใจด้วย เช่น การแต่งกวีนิพนธ์ หากเป็นการวาดภาพก็เช่นเดียวกัน ผู้วาดจะหยิบเอาการเคลื่อนไหวในชีวิตที่ตรึงใจเขามาวาดเป็นภาพ ขึ้นและการเคลื่อนไหวนี้เป็นไปโดยมีสัดส่วนซึ่งปรากฏให้เห็นในภาพ สรุปได้ว่าศิลปะต้องมีลักษณะ 3 อย่าง ดังนี้ 1) ความรู้สึกแรงกล้าที่คลึงใจศิลปิน ให้อยากถ่ายทอดความรู้สึกนั้นให้ผู้อื่นชม 2) การแสดงความรู้สึกต้องใช้ ฝีมือ ซึ่งได้แก่ความสันทัดและความสามารถ 3) ภาพที่แสดงนั้นต้องมีสัดส่วน เป็นลำนํ้า (Rhythm) ประกอบเข้าเป็นหน่วยที่สมบูรณ์ คือ มีเอกภาพ

2) วรรณศิลป์ วรรณคดีเป็นศิลปะซึ่งทำการแสดง ด้วยภาษาหรือถ้อยคำ การแสดงหมายถึง การบอกข้อความให้รู้ทั้งให้เห็น ด้วยตาและฟังด้วยหู ดังนั้นจึงต้องเกี่ยวกับบุคคล 2 ฝ่าย คือ ผู้บอกข้อความ

และผู้รับข้อความ การบอกข้อความออกมาตามความมุ่งหมายของผู้บอก เรียกว่า นิพจน์ (Express) ส่วนถ้อยคำที่บอกออกไปนั้น เรียกว่า นิรูป หากผู้แสดงหรือผู้บอกข้อความทำให้ผู้รับบอกข้อความเห็นภาพตามที่ตนต้องการ ก็จัดว่าการนิพจน์กับการนิรูปตรงกันและถือเป็นหลักสำคัญของนักประพันธ์ ที่จะต้องใช้ในการสื่อสารของตนกับผู้อ่านหรือผู้ฟัง

3) วรรณคดีบริสุทธิ์และวรรณคดีประยุกต์ วรรณคดีบริสุทธิ์มีความมุ่งหมายที่จะถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของผู้ประพันธ์ให้ผู้อ่านรู้สึกนึกคิดตามโดยไม่หวังประโยชน์อย่างอื่น แต่วรรณคดีประยุกต์นั้น เป็นการรับรู้ความรู้สึกนึกคิดโดยมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น เมื่อเราเห็นภูมิประเทศแห่งหนึ่ง แล้วเราเล็งดูว่าที่ดินนั้นจะทำได้ดีหรือไม่ นี่คือการเล็งดูในแง่ผลประโยชน์ แต่ตรงกันข้ามหากเราเล็งดูภูมิประเทศนั้น เพื่อชมความสวยงามอันทำให้เรามีความรู้สึกแรงกล้าจนอยากระบายความรู้สึกนั้นออกมาเป็นถ้อยคำเพื่อให้คนอื่นได้ชมความงามนั้นด้วย ก็ถือว่าข้อความที่เราแต่งขึ้นมานั้นเป็นวรรณคดีบริสุทธิ์ การถ่ายทอดความรู้สึกเช่นนี้จะทำได้ด้วยการใช้ถ้อยคำให้ผู้อ่านนึกคิดไปตามภาพที่เราต้องการจะแสดงโดยอาศัยจินตนาการ (Imagination) คือ ผู้ประพันธ์จะต้องมานึกคำหรือนึกถึงภาพที่ตนเห็นก่อนและสร้างภาพตามจินตนาการขึ้นมาเป็นเค้าโครงที่ชัดเจนแล้วจึงวาดโครงภาพขึ้นในใจให้สมส่วน เมื่อมีความชัดเจนในใจแล้วก็จะระบายภาพนั้นออกมาด้วยถ้อยคำซึ่งจะจงใจหรือจินตนาการของผู้อ่านให้เล็งเห็นภาพเช่นเดียวกัน กล่าวได้ว่า จินตนาการเป็นปัจจัยสำคัญอีกอย่างหนึ่งในการประพันธ์

1.2 องค์ความรู้เกี่ยวกับภาษาในวรรณคดี

1.2.1 ภาษาในวรรณคดี

1) ภาษาในวรรณคดีเป็นเครื่องสื่อสาร การนิพจน์ (Expression) คือการแสดงความรู้สึกของตนออกมา ส่วนการนิรูป (Representation) หมายถึงการแสดงภาพให้ผู้อ่านมีความรู้สึกเช่นเดียวกับ

ผู้ประพันธ์ ดังนั้น เมื่อการนิพนธ์กับการนำรูปมารวมกันเข้าก็จะเป็นการสื่อสาร (Communication) การที่ผู้ประพันธ์จะถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดในใจของตนเข้าไปในจิตใจของผู้อื่นได้นั้น ผู้ประพันธ์ต้องทำให้ผู้อ่านมีจินตนาการเช่นเดียวกัน โดยผู้ประพันธ์ต้องใช้ถ้อยคำซึ่งทำให้ผู้อ่านนึกถึงภาพซึ่งถ่ายทอดแบบภาพที่ผู้ประพันธ์นึกคิดเอาไปอย่างใกล้เคียงที่สุดที่จะทำได้ ถ้อยคำของผู้ประพันธ์จะเป็นเสมือนกระจกเงาส่องภาพที่ตนวาด ด้วยเหตุนี้ภาษาในวรรณคดีจึงต้องเป็นสัญลักษณ์ (Symbol) คือเป็นเครื่องหมายแสดงภาพแห่งความรู้สึกนึกคิด

2) ภาษาในวรรณคดีเป็นสัญลักษณ์วรรณศิลป์ เป็นศิลปะในการใช้เครื่องมืออันจำกัด คือถ้อยคำเป็นสัญลักษณ์แสดงความรู้สึกนึกคิดอันไม่มีขีดจำกัด ดังนั้นผู้ประพันธ์จึงต้องใช้ถ้อยคำให้มีค่าในการสื่อสารอย่างมากที่สุด วรรณคดีเป็นการแสดงภาพและภาพนั้นไม่ใช่ฉายาลักษณ์หรือรูปถ่าย แต่เป็นภาพจิตรกรรมหรือรูประบาย ดังนั้นเป็นการใช้ถ้อยคำในวรรณคดีจึงมีความหมายกว้างขวางและลึกซึ้งกว่าความหมายธรรมดา ด้วยเหตุนี้วรรณศิลป์จึงมีลักษณะเป็นการแนะภาพ (Suggestion) คือเป็นการใช้ถ้อยคำซึ่งนอกจากจะมีความหมายโดยตรงแล้วยังมีความหมายที่แนะนำให้เห็นภาพอันลึกซึ้งกว้างขวางออกไปอีก

3) คุณค่าของคำในวรรณคดี คุณค่าของคำในวรรณคดีมี 4 อย่าง แบ่งเป็นค่าแห่งความหมาย 2 อย่าง และค่าของเสียง 2 อย่าง ดังนี้ ความหมายของคำในวรรณคดีมี 2 อย่างคือ ความหมายตามไวยากรณ์อย่างหนึ่งและความหมายที่แนะภาพ ส่วนค่าของเสียง 2 อย่าง ได้แก่ เสียงตามพยางค์ หมายถึง คุณภาพของเสียงสระและเสียงพยัญชนะในพยางค์หนึ่งหรือหลายพยางค์เรียงกันไปตามลำดับ อีกประการหนึ่งก็คือลำนํ้า (Rhythm) ของภาษา ซึ่งเป็นเครื่องแสดงกลิ่นอายหรือบรรยากาศแห่งอาเวศ หรืออารมณ์ความรู้สึก (Emotional Atmosphere) ค่าของคำทั้ง 4 อย่างนี้ถ้ากล่าวถึงในด้านที่เป็นอุปกรณ์ในการสื่อสารก็มีอยู่ 4 อย่างคือ

1) ในประโยคจะมีค่าตามความหมายแห่งไวยากรณ์และมีค่าตามคำนำ

ของเสียง 2) ในคำแต่ละคำมีค่าตามความหมายที่เน้นภาพและมีค่าตามคุณภาพของเสียงที่ประกอบเป็นพยางค์

4) ร้อยแก้วหรือกวีนิพนธ์ ค่าของคำในวรรณคดีทั้ง 4 อย่างที่กล่าวมาแล้วนั้น จะใช้พร้อมกันหรือจะใช้แต่บางอย่างก็ได้ คือ ถ้าใช้แต่บางอย่างก็จะเป็นคำร้อยแก้ว แต่ถ้าใช้พร้อมกันเป็นคำร้อยกรอง ซึ่งคำหลักกล่าวโดยทั่วไปแต่ในความเป็นจริงแล้ว คำที่เรียงกันตามฉันทลักษณ์เป็นคำร้อยกรอง (Verse) อาจจะเป็นกวีนิพนธ์ (Poetry) หรือไม่ก็ได้ เช่นเดียวกัน คำร้อยแก้วซึ่งมีลำนํ้า และใช้ถ้อยคำให้มีค่าทั้ง 4 ประการดังกล่าวมา ก็ถือว่าเป็นกวีนิพนธ์เหมือนกัน เรียกว่า คำร้อยแก้วกวีนิพนธ์ (Poetic prose) กวีนิพนธ์เป็นแก่นของวรรณคดี และลักษณะของวรรณคดีก็รวมอยู่ในลักษณะของกวีนิพนธ์ทั้งนั้น กวีนิพนธ์จึงเป็นรูปยอดเยี่ยมของวรรณคดีและวรรณศิลป์ชนิดอื่นนอกจากกวีนิพนธ์ก็ย่อมอาศัยหลักอย่างเดียวกันกับกวีนิพนธ์ด้วย

1.2.2 สารกับรูปและหน้าที่แห่งวรรณคดี

1) สารแห่งวรรณคดี ถ้อยคำที่ประพันธ์ไว้ในวรรณคดีย่อมแสดงเนื้อความตามความรู้สึนึกคิดของผู้ประพันธ์ เนื้อความนี้เรียกว่า สาร (Matter) หรือสาร (Substance) ของวรรณกรรมแต่ละชิ้น

2) รูปแห่งวรรณคดี วรรณกรรมทุกอย่างเกิดขึ้นด้วยความจัดเจน (Experience) และความจัดเจนที่จะบ่งชี้ให้ผู้ประพันธ์ได้แสดงออกมาเป็นถ้อยคำจะต้องมีความเข้ม (Intensity) เป็นพิเศษ ซึ่งความจัดเจนที่เข้มจนถึงขีดที่บังคับให้ผู้จัดเจนต้องประพันธ์ออกมานั้น เรียกว่า การจรรโลงใจ (Inspiration) แห่งวรรณกรรมที่ได้ทำออกมา ส่วนของการประพันธ์ที่ได้แสดงสารแห่งความจัดเจนนั้นคือ พจนาน (Diction) ซึ่งในที่นี้จะใช้ว่า สำนวนความ และส่วนของการประพันธ์ที่แสดงภาพแห่งสารแห่งความจัดเจน คือ รูปหรือรูปความ (Form) รูปความนี้

เกิดขึ้นจากสำนวนความ เมื่อสำนวนความตรงกับความจริงที่จริงใจ ใจ กล่าวคือ เมื่อเรามีภาพความรู้สึกนึกคิดอยู่ในใจแล้ว เราก็จะวาดภาพออกมาด้วยถ้อยคำ ซึ่งเรียกว่าสำนวนความ แต่สำนวนความนั้น ย่อมระบายภาพแต่ละส่วนให้มาประกอบกันเข้าเป็นหน่วยอันเดียวกัน คือ เอกภาพส่วนรวม นี่แหละคือรูปของบทประพันธ์หรือรูปความ

3) หน้าที่แห่งวรรณคดี ในวรรณคดี ความชัดเจน ได้เรียงเป็นส่วนสัดให้เห็นต้นสายปลายเหตุเป็นเอกภาพอยู่ในเรื่องแล้ว ดังนั้นความชัดเจนในวรรณคดีจึงเป็นความชัดเจนที่ปรากฏนัยสำคัญ (Significance) ซึ่งนัยสำคัญของความชัดเจนอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่าง ส่วนต่างๆ ซึ่งประกอบเข้าเป็นความชัดเจนนั้นคือทุกสิ่งทุกอย่างจะต้อง มีเหตุผล ไม่ใช่เป็นไปโดยบังเอิญ เพราะทุกส่วนของบทประพันธ์จะต้อง มีความหมายที่ช่วยประกอบส่วนรวมของเรื่อง และนักประพันธ์ที่ดีในการ แต่งเรื่องต่าง ๆ ก็ย่อมแสดงส่วนต่าง ๆ ของเรื่องให้ปะติดปะต่อประกอบกัน เป็นเอกภาพและการแสดงเอกภาพนี้แหละเป็นหน้าที่ของวรรณคดี

1.2.3 สรุปหลักการวรรณศิลป์ เป็นการสรุปหลักการใหญ่ ๆ แห่งทฤษฎีวรรณคดีศิลปะตามที่กล่าวมาแล้ว ดังนี้

1) วรรณศิลป์ เป็นศิลปะการสื่อสารความ ชัดเจนด้วยภาษา กล่าวคือ วรรณศิลป์เป็นศิลปะการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ของผู้ประพันธ์ให้แก่ผู้อ่านผู้ชมโดยไม่หวังประโยชน์อย่างอื่น นอกจากจะถ่ายทอด ภาพแห่งความชัดเจนเท่านั้น

2) เพื่อการนี้ จะสื่อสารแต่เพียงสาระหรือทำนอง แห่งความชัดเจนยังเป็นการไม่เพียงพอแต่ต้องแสดงทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นและความ ในใจซึ่งได้รับจากสิ่งที่เกิดขึ้นนั้นพร้อมกันไปด้วย จึงเป็นการสมบูรณ์ เรียกว่า การสื่อสารความชัดเจน

3) เมื่อจะสื่อสารความชัดเจนนั้นจะต้องสื่อสาร ในฐานที่เป็นภาพนึกคิดหรือจินตนาการ

4) เพื่อให้ผู้อ่านมีจินตนาการเห็นภาพ ความชัดเจนอย่างละเอียดมากที่สุด วรรณคดีย่อมใช้ประโยชน์จากภาษา หรือถ้อยคำทั้งในความหมายและในทางเสียง

5) ลักษณะความชัดเจนมีได้อยู่ที่สาระหรือเนื้อหา ของความชัดเจนเท่านั้น แต่อยู่ที่เอกภาพของส่วนต่าง ๆ แห่งสาระนั้น รวมเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอีกด้วย ดังนั้น การสื่อสารความชัดเจน จึงเป็นการสื่อสารทั้งสาระและเอกภาพของความชัดเจน ซึ่งเรียกว่า รูปแห่งวรรณคดี

6) เมื่อการประพันธ์เป็นการวาดภาพแต่ละตอน ซึ่งประกอบกันเป็นรูปหรือเป็นเอกภาพ ทุกสิ่งในบทประพันธ์จึงต้อง มีความสัมพันธ์กันโดยไม่มีอะไรแบ่งไว้โดยบังเอิญ ความสัมพันธ์ของทุกส่วน ต่อกันนี้เป็นนัยสำคัญของความชัดเจนและการหน้าที่ของวรรณคดี ก็คือทำให้ เราเล็งเห็นภาพของความชัดเจนที่มีนัยสำคัญ

1.2.4 โปเอติกส์ของอาริสโตเติล Aristotle

1) ปรัชญาของวรรณศิลป์ อาริสโตเติลนักปราชญ์ กรีกได้เขียนเกี่ยวกับศิลปะแห่งกวีนิพนธ์ เรียกว่าโปเอติกส์ หรือกวีศาสตร์ ซึ่งนักวรรณคดีวิพากษ์สามารถนำมาใช้เป็นหลักทฤษฎีในการพิจารณาเกี่ยวกับ วรรณศิลป์ได้

2) เนื้อเรื่องของโปเอติกส์ เป็นการศึกษา จากวรรณคดีกรีก 4 ชนิด แต่โดยทั่วไปกวีนิพนธ์จะแบ่งเป็น 2 ชนิด ชนิดแรก คือกวีนิพนธ์วีระ (Epic poetry) ซึ่งต่อมากลายเป็นโศกนาฏกรรม (Tragedy) อีกชนิดหนึ่งคือกวีนิพนธ์ผิปากคม (Satiric poetry) ซึ่งกลายเป็นสุขนาฏกรรม (Comedy) และอาริสโตเติลได้พิจารณาทฤษฎีแห่งโศกนาฏกรรมเป็นหลัก

3) อาริสโตเติลแย้งเพลโต Plato อาริสโตเติล เป็นศิษย์ของเพลโตแต่มีความคิดเห็นต่างจากเพลโตในเรื่องของกวีนิพนธ์ อาริสโตเติลมีความเห็นไปทางวิทยาศาสตร์ (ชีววิทยา) คือ จะพิจารณา

จากสิ่งที่ยังเป็นอยู่ไปสู่ความคิดเห็นหรืออุดมคติ (From things to ideas) แต่เพลโตมีความคิดไปในทางอภิปราย คือ จะพิจารณาจากมโนคติไปสู่สิ่งที่เป็นอยู่ (From ideas to thing) ดังนั้นความคิดเห็นเรื่องกวีนิพนธ์จึงแตกต่างกันไป อาริสโตเติลเห็นว่า กวีนิพนธ์เป็นสิ่งที่มียุ่จริง ดังนั้นปัญหาที่ควรพิจารณาคือกวีนิพนธ์มีอยู่อย่างไร และเพื่อผลอะไร

4) ศิลปะเพื่อศิลปะหรือ? คำกล่าวที่มักจะกล่าวกันบ่อย ๆ คือ “ศิลปะเพื่อศิลปะ” คำกล่าวนี้ถ้าหมายความว่า หากเราปรารถนาที่จะเข้าใจศิลปะเราจะต้องวินิจฉัยดูตามสภาพของศิลปะในฐานะที่เป็นศิลปะก็นับว่าถูกต้องแต่ถ้าหมายความว่าศิลปะเป็นสิ่งที่มียุ่ประโยชน์ในตัวโดยไม่เกี่ยวข้องกับประโยชน์ที่จะอำนวยให้แก่ชีวิตของมนุษย์ก็ไม่ถูกต้อง อาริสโตเติลได้อธิบายถึงว่ากวีนิพนธ์ประกอบขึ้นด้วยอะไร มีลักษณะอย่างไร และทำการหน้าที่หรือมียุ่ประโยชน์อย่างไร การหน้าที่ของกวีนิพนธ์เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะจะแสดงให้เห็นว่ากวีนิพนธ์เป็นกิจการของมนุษย์ที่เกี่ยวพันกับกิจการอื่น ๆ ของมนุษย์อย่างไรบ้าง

5) กวีนิพนธ์เป็นกวี “ถ่ายแบบ” อาริสโตเติลถือว่า กวีนิพนธ์เป็นพิธี “ถ่ายแบบ (Imitation)” อย่างหนึ่ง อธิบายให้ชัดเจนได้ว่า ในสมัยกรีกกิจการ (Activity) ของมนุษย์จะแบ่งได้เป็นการกระทำ (Doing) และการทำ (Making) ตัวอย่างของการกระทำ เช่น การวิ่ง หากเราจะวินิจฉัยการกระทำว่าดีหรือไม่ดีเราก็ไปวินิจฉัยการวิ่งนั่นเองว่าดีหรือไม่ดี เร็วหรือไม่เร็ว แต่การที่เราจะวินิจฉัยการทำเราต้องวินิจฉัยโดยอาศัยสิ่งที่ทำขึ้นมา เช่น ช่างไม้โต๊ะดีหรือไม่ดี เราก็พิจารณาโต๊ะที่เขาทำขึ้นนั้นว่าดีหรือไม่ดี รูปภาพหรือบทกวีเป็นศิลปกรรมอย่างหนึ่งที่เรียกว่าจิตรศิลป์ซึ่งต่างกับศิลปกรรมของช่างไม้การพิจารณาโต๊ะซึ่งเป็นศิลปกรรมของช่างไม้ว่ามีค่าหรือไม่ค่าเราจะพิจารณาเพียงเนื้อไม้ที่ประกอบเป็นโต๊ะรวมถึงพิจารณาวิธีประกอบเนื้อไม้ขึ้นเป็นโต๊ะก็เป็นการเพียงพอแล้ว แต่ในการพิจารณาศิลปกรรมที่เป็นจิตรศิลป์นั้นจะต้องเพิ่มการพิจารณาว่าเนื้อประกอบและวิธีประกอบ

ศิลปกรรมนั้นเป็นเครื่องแทนสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างไรด้วย ดังนั้น ชาวกรีกจึงกล่าวว่า เป็นการถ่ายแบบ

6) ศิลปะถ่ายแบบธรรมชาติหรือ? อาริสโตเติล ได้ชี้ให้เห็นว่าการถ่ายแบบในกวีนิพนธ์ไม่ใช่เป็นการเลียนแบบและกวีไม่ได้ถ่ายแบบธรรมชาติ อาริสโตเติลอาศัยข้อเท็จจริงเป็นเครื่องพิสูจน์ โดยอธิบายว่า ศิลปะไม่ได้เป็นกระจกเงา 2 ธรรมชาติ เพราะเราเห็นธรรมชาติด้วยตาเองเราเองแล้ว เราจะต้องการส่องดูด้วยกระจกเงาทำไม และกวีนิพนธ์ก็เช่นเดียวกัน ถ้าเป็นเพียงกระจกเงาส่องธรรมชาติแล้ว แบบที่เราได้รับ ก็จะเป็นเพียงเท่าที่ธรรมชาติจะให้แก่เราได้ แต่ในความเป็นจริงนั้น เราชื่นชมกวีนิพนธ์ก็เพราะเราได้รับอะไรจากกวีนิพนธ์ ซึ่งธรรมชาติไม่ได้ให้แก่เรา เช่น ตัวละคร เป็นต้น ตัวละครมีบุคลิกอะไรจากกวีนิพนธ์ซึ่งธรรมชาติไม่ได้ให้แก่เรา เช่น ตัวละคร เป็นต้น ตัวละครมีบุคลิกลักษณะซึ่งผู้ประพันธ์แต่งขึ้นให้สมจริง หรือให้คล้ายตัวบุคคลได้ แต่ผู้ประพันธ์ไม่ได้ระบายบุคลิกลักษณะบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งมีตัวจริงในชีวิตไม่ ดังที่ เบอร์นาร์ด ชอว์ ได้ปาฐกถาเรื่องบทละคร ณ ออกซฟอร์ด ว่า เรื่องละครเป็นเรื่องสมจริงแต่ไม่ใช่เรื่องที่เป็นจริง เพราะถ้าเป็นเรื่องที่เป็นจริงแล้วจะไม่มีใครไปดู คนอยู่ที่บ้านก็เห็นชีวิตที่เป็นจริงอยู่ด้วยกันทุกวันแล้ว เขาจะไปดูละครทำไม การที่เขาไปดูละครก็เพราะบทละครเป็นเรื่องที่สมจริง แต่ไม่ใช่เรื่องที่เป็นจริงในชีวิต

1.2.5 โปเอติกส์ของอาริสโตเติล (ต่อ)

1) วรรณคดีเปรียบเทียบกับดนตรีหรือการฟ้อนรำ อาริสโตเติลเปรียบกวีนิพนธ์กับดนตรีหรือการฟ้อนรำ เพื่อแสดงให้เห็นแต่แรกว่าการถ่ายแบบในกวีนิพนธ์ไม่ใช่เป็นการเลียนแบบธรรมชาติ ถ้าเราฟังดนตรี เราจะเห็นทันทีว่า เสียงที่บรรเลงออกมาในดนตรีไม่ใช่การเลียนแบบเสียงในธรรมชาติ เพราะเสียงแบบนี้ในธรรมชาติไม่มี แต่ดนตรีที่บรรเลงออกมานั้นเป็นระเบียบเสียงซึ่งผู้ประพันธ์ดนตรีได้แต่งขึ้นมาเช่นเดียวกับการฟ้อนรำท่าต่าง ๆ ในการฟ้อนรำเป็นการแสดงความรู้สึก และกิริยาอาการของมนุษย์

แต่การพ่อนรำมีลำเนาจัดเป็นแบบขึ้น ซึ่งจะหาลำเนาเช่นนี้ในธรรมชาติไม่ได้ เพราะฉะนั้นจะถือว่า การพ่อนรำเป็นการเลียนแบบธรรมชาติไม่ได้

2) กวีนิพนธ์เป็นการถ่ายแบบอย่างไร อาริสโตเติลได้ตั้งคำถามในการพิจารณาเรื่องนี้ 3 ข้อคือ ก. การถ่ายแบบนั้นกะทำด้วยอะไร อุปกรณ์แห่งการถ่ายแบบใช้อะไร ซึ่งคำตอบก็คืออุปกรณ์ที่ใช้ถ่ายแบบในกวีนิพนธ์ได้แก่ภาษา และได้อธิบายว่า ถ้อยคำที่แต่งขึ้นโดยผู้กล่ายคำให้ถูกต้องตามฉันทลักษณ์แต่มีความมุ่งหมายที่จะให้ความรู้หรือแสดงอารมณ์โต้เถียงกันไม่ใช่กวีนิพนธ์ แต่เป็นคำร้อยกรองเพราะไม่ได้ถ่ายแบบอะไรเลย ตรงกันข้ามหากข้อความซึ่งเรียงคำเป็นร้อยแก้วโดยไม่ได้ไปผูกตามฉันทลักษณ์แต่หากเป็นการถ่ายแบบก็เป็นกวีนิพนธ์ได้

คำถามข้อ 2 คือ ข. วัตถุประสงค์แห่งการถ่ายแบบหรือถ่ายแบบอะไร คำตอบก็คือถ่ายแบบเหตุการณ์ที่เป็นไปในชีวิตของมนุษย์เรื่องราวของมนุษย์กวีนิพนธ์จะถ่ายแบบมนุษย์ให้ดีกว่า หรือเลวกว่าที่เป็นอยู่ในชีวิตแท้จริงก็ได้ กล่าวคือ กวีนิพนธ์ไม่ได้ถ่ายแบบมาจากธรรมชาติโดยตรงแต่หากถ่ายแบบมาจากภาพนึกคิดในจินตนาการของผู้ประพันธ์กว่าอาศัยจินตนาการของตนเองได้รับความจริงโลงใจจากโลกภายนอกหรือธรรมชาติแล้วก็นึกคิดภาพตามความจริงโลงใจนั้นขึ้นในใจของตนแล้วจึงถ่ายแบบภาพนั้นออกมาเป็นภาษาหรือถ้อยคำอีกต่อหนึ่ง

คำถามข้อ 3 คือ ค. ทำนองแห่งการถ่ายแบบ อาริสโตเติลได้แบ่งวรรณคดีตามทำนองในการประพันธ์ออกเป็น 2 ทำนองได้แก่ 1) การนิยาย (เล่าเรื่อง) Narrative และ 2) การนาฏกรรม (Dramatic) เรื่องหนึ่งเรื่องอาจมีได้ 2 ทำนองก็ได้

3) หลักเอกภาพในวรรณคดี หลักที่อาริสโตเติลวางไว้คือ เอกภาพแห่งการกระทำ หมายความว่า กวีนิพนธ์เรื่องหนึ่งจะต้องมีส่วนประกอบกันเข้าให้เป็นส่วนรวมอันหนึ่งอันเดียวกัน ส่วนเอกภาพแห่งเวลาและเอกภาพแห่งถิ่นที่นั้นไม่เป็นการจำเป็น

4) บทนิยามโศกนาฏกรรมของอาริสโตเติล อาริสโตเติลได้ให้นิยามซึ่งเป็นการอธิบายสภาพและการหน้าที่ของโศกนาฏกรรมไว้ตามเกณฑ์ที่กล่าวมาข้างต้นดังนี้

สภาพของโศกนาฏกรรมอธิบายได้ว่า ก. โศกนาฏกรรมเป็นการถ่ายแบบการกระทำที่เคร่งเครียดบริบูรณ์ในตัวเอง และมีความใหญ่พอควร คือ โศกนาฏกรรม เป็นเรื่องที่มีตอนต้นและตอนจบ เมื่อกวีมีมโนคติ (Idea) เกี่ยวกับชีวิตอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมาแล้ว มโนคตินั้น ดุดึงหรือจรรโลงใจกวี กวีจึงถ่ายแบบมโนคตินั้นออกเป็นเรื่องละครหรือนาฏกรรม ข. การถ่ายแบบเช่นนี้เป็นการวาดภาพออกมาด้วยภาษา ซึ่งเป็นอุปกรณ์ในการถ่ายแบบออกมาในทำนองนาฏกรรม คือ มีตัวละครเรา จึงได้ทราบเรื่องละครที่ประพันธ์ขึ้น

ในความเป็นจริงนั้นยังมีการถ่ายแบบหรือวิธีวิชาการแห่งการประพันธ์ซึ่งต้องทำก่อนนั้นอีก คือ ในตอนต้นเมื่อกวีนึกคิดถึงการเป็นไปแห่งเหตุการณ์ในชีวิตมนุษย์ ซึ่งเป็นเหตุคลไคลให้ใคร่ที่จะแต่งเรื่อง กวีย่อมเรียบเรียงเหตุการณ์นั้น ๆ เข้าเป็นแผนเรื่อง (Plot) ก่อนเมื่อได้แผนเรื่องแล้วย่อมกำหนดตัวละครที่จะมีในเรื่องแล้วจึงเรียบทเจรจาเป็นถ้อยคำหรือภาษา ซึ่งอาริสโตเติลให้ความสำคัญกับขั้นแผนเรื่อง (Plot) ว่าเป็นขั้นที่สำคัญที่สุด

1.3 องค์ความรู้เกี่ยวกับภาษาศาสตร์

1.3.1 ภาษาศาสตร์ หมายถึง วิชาว่าด้วยภาษาในส่วนรวมหรือภาษาใดภาษาหนึ่งหรือภาษาต่างๆ เปรียบเทียบกันก็ได้ เป็นความรู้เกี่ยวกับลักษณะภาษาทั่ว ๆ ไป ซึ่งจะทำให้สามารถใช้ภาษาได้ผลสมความปรารถนา

กำเนิดของภาษา ภาษาเกิดขึ้นมาได้อย่างไร รมักซ์ มิลเลอร์ ได้แสดงความเห็นไว้ว่าภาษาเกิดขึ้นได้ 3 ทางคือ 1) ทางเบาวา คือ เอาเสียงของสัตว์มาตั้งเป็นชื่อของสัตว์ เช่น แมว กา 2) ทางพหู คือ เสียงอุทานแสดงความรู้สึกต่างๆ เช่น โอ โอ้อือ เป็นต้น 3) ทางโยเฮโฮ คือ เสียงที่เปล่งออกมาในการกระทำกิจต่างๆ รวมกัน เช่น ฮุยเลฮุย สาระพาเฮโล เป็นต้น

ภาษาเป็นเครื่องสื่อสารระหว่างมนุษย์ซึ่งอาศัยเสียงเป็นสำคัญ ดังนั้นภาษาจึงมีความหมายด้วยเสียงที่เปล่งออกมาและมีความหมายเรียกว่า คำ การขยายตัวของภาษาทำได้หลายทาง เช่น โดยยืมคำจากชนชาติอื่น ๆ ที่มีการสังสรรค์ติดต่อกัน ภาษาเราก็มีคำยืมจากภาษาอื่น ๆ เช่น ภาษาจีน ภาษาบาลีสันสกฤต เป็นต้น

ภาษาไทยเป็นภาษาในตระกูลคำพยางค์เดี่ยว แต่ได้รับภาษาบาลีมาจากพระพุทธศาสนาด้วย ดังนั้น ภาษาไทยจึงเป็นภาษาซึ่งมีระเบียบของคำพยางค์เดียวกับภาษาอินโดยุโรปผสมกัน จึงมีอักษรรายลักษณ์เป็นภาษาที่ร่ำรวยแสดงความคิดเห็นตามอารยสมัยปัจจุบันได้โดยแม่นยำ

ภาษานอกจากอาศัยเสียงแล้วยังอาศัยคำเขียนเพื่อให้การสื่อสารอยู่ได้ถาวรภาษาไทยก็มีตัวอักษรไทย ซึ่งพอขุนรามคำแหงได้บัญญัติขึ้นโดยดัดแปลงมาจากตัวอักษรที่มีใช้กันอยู่ก่อนบ้างแล้วเพื่อให้เหมาะสมกับภาษาไทยยิ่งขึ้น แต่ก็มีตัวอักษรเพิ่มเข้ามาบางตัวเพื่อเป็นการถ่ายตัวอักษรบาลี-สันสกฤต กล่าวคือ มีตัวอักษรที่ออกเสียงซ้ำกันเพิ่มเข้ามา ซึ่งบัดนี้รัฐบาลได้แก้ไขใหม่แล้วแต่ยังคงมีพยัญชนะที่มีเสียงซ้ำกับพยัญชนะตัวอื่นอยู่ คือ ณ ช ภ และ ญ โดยตัว ญ มีเสียงเป็น 2 เสียงคือออกเสียงเป็น “ย” เมื่อเป็นตัวนำ และออกเสียงเป็น “น” เมื่อเป็นตัวสะกดเหตุที่เป็นอย่างนี้ เพื่อความสะดวกในการแยกความหมายของคำที่มาจากภาษาบาลี-สันสกฤต ที่ออกเสียงเหมือนกันนั่นเอง

1.3.2 ลักษณะของภาษาไทยสยาม ภาษาคือเครื่องสื่อความหมายระหว่างมนุษย์ แบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ จักขุภาษาหรือภาษารับด้วยตา และโสตภาษาหรือภาษารับด้วยหู ซึ่งภาษารับด้วยหูคือ ภาษาพูด หรือพากย์ เป็นสมบัติเฉพาะมนุษย์ ต่อมาเมื่อมนุษย์เจริญขึ้นแล้วจึงได้คิดภาษาเขียน โดยในขั้นต้น ภาษาเขียนก็เป็นจักขุภาษาก่อน คือเป็นภาษาเขียนที่มีความมุ่งหมายจะถ่ายภาพของจริงลงไว้ เช่น ภาษาเขียนของจีน ภาษาเขียนลักษณะแบบนี้เรียกว่าภาษาลายลักษณ์ ชาวอียิปต์

แต่เดิมก็เขียนลายลักษณ์อย่างจีนเหมือนกัน แต่ต่อมาได้คัดถ่ายเสียงคำพูดลงไว้ จึงเกิดเป็นตัวอักษรขึ้นโดยชาวพินเซียเป็นชาติแรก

ภาษาไทยถือเป็นอารยธรรมของชาติไทย ลักษณะของภาษาไทยสยามแม้จะมีคำที่ยืมมาจากภาษาอื่น ๆ หลายภาษาจนทำให้ภาษาเรามีความรุ่มรวย คือมีคำใช้มากมายก็ตาม แต่ก็ยังมีลักษณะหลายประการที่เป็นลักษณะเฉพาะของภาษาไทยสยาม โดยเฉพาะการเรียงคำเป็นการเปลี่ยนความหมายได้เช่น คนดี หมายถึง คนที่ดี ส่วน ดีคน หมายถึง อวัยวะของคน เป็นต้น และอาจกล่าวได้ว่า ในภาษาไทยตำแหน่งและลำดับของคำเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

1.3.3 ที่มาของคำ คำมีชีวิตของตนเอง มีการเกิดแก่เจ็บตายเหมือนกัน ดังนั้นการศึกษาที่มาของคำจะได้รสของคำต่าง ๆ อย่างประณีตขึ้นอีกมาก จากการเริ่มค้นที่มาของคำโดยการแปลตำแหน่งบรรดาศักดิ์ต่าง ๆ ตามทำเนียบ รวมทั้งการแปลคำซึ่งใช้หมายถึงตำแหน่งบรรดาศักดิ์ จะทำให้เห็นถึงการจัดระเบียบราชการในสมัยก่อนได้ เพราะบรรดาศักดิ์ในสมัยก่อนไม่ใช่เป็นฐานันดรศักดิ์ แต่หมายถึงอำนาจบังคับบัญชาเช่นเดียวกับยศทหารในปัจจุบัน ฉะนั้นถ้าเปลี่ยนตำแหน่ง ก็เปลี่ยนบรรดาศักดิ์ด้วย และถ้าบอกบรรดาศักดิ์ ก็อาจทำให้รู้ตัวว่ารับราชการอยู่ในส่วนราชการใด

เมื่อค้นคว้าที่มาของคำต่อมาก็พบว่า คำเป็นองค์พยานแห่งวัฒนธรรม เพราะความหมายของคำตามกาลเทศะแสดงความคิดเห็นและความเห็นและขนบธรรมเนียมประเพณีของชนชาติ และการผันแปรของความหมายก็แสดงการผันแปรของวัฒนธรรมเป็นลำดับมาได้ด้วย ยกตัวอย่าง คำว่า กันแสง ที่ไทยเราใช้เป็นคำราชาศัพท์ แปลว่าร้องไห้ นั้น ไทยเรารับมาจากภาษาเขมรที่เดิมแปลว่า ผ้าเช็ดมุล หรือผ้าเช็ดหน้า เหตุที่มากมายความหมายไปคือตามประวัติของผ้าเช็ดมุล หรือผ้าเช็ดหน้านี้ ย่อมใช้ในขณะร้องไห้

2. แนวคิดศาสตร์พระราชา

คำว่าศาสตร์พระราชาแปลตามรูปศัพท์ หมายถึง องค์ความรู้ของพระราชาทิทรงช่วยเหลือประชาชนชาวไทยให้รากนำไปปรับใช้เป็นแนวทางในการเลี้ยงชีพและการดำเนินชีวิต อธิบายได้ว่าศาสตร์พระราชาทิพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร พระราชทานไว้คือ หลังใช้ในการดำเนินชีวิตของปวงชนชาวไทยเป็นแนวทางในการพัฒนาชาติ โดยเริ่มจากการพัฒนาคนส่งเสริมการศึกษาเพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนในการพัฒนาประเทศเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปว่าองค์ความรู้และแนวทางแห่งศาสตร์พระราชาเป็นแนวทางที่นานาประเทศทั่วโลกสามารถนำไปใช้เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน กรมศิลปากร (2562, สารรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม)

หนังสือวิทยาวรรณกรรม เป็นการอธิบายให้ผู้อ่านมีความเข้าใจเกี่ยวกับวรรณคดีและองค์ประกอบที่สำคัญต่าง ๆ ได้อย่างละเอียดชัดเจนและลึกซึ้ง การอธิบายมีทั้งทฤษฎีและตัวอย่างที่ทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นแสดงถึงการมุนะความเพียรพยายามของผู้ประพันธ์ ในการศึกษาค้นคว้าและการมีความคิดสร้างสรรค์ในการนำมาเรียบเรียงเป็นเรื่องราวอย่างสอดคล้องเหมาะสม โดยมุ่งหวังให้ผู้อ่านได้รับความรู้ทางวิชาการเป็นหลัก

หนังสือเล่มนี้สื่อให้เห็นแนวคิดศาสตร์พระราชาในหลายด้านดังนี้

1. ด้านการทำงานดังพระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตรเนื่องในวันข้าราชการพลเรือนวันที่ 1 เมษายน 2535 ว่า

“ความรู้ที่ถูกต้องแม่นยำทั้งทางลึกและทางกว้างประการหนึ่งความคิดเห็นที่เป็นสัมมาทิฐิถูกต้องด้วยเหตุผลหลักวิชาและความชอบธรรมประการหนึ่งความสามารถในการปฏิบัติกิจการงานให้สำเร็จผลตรงตามจุดหมายอีกประการหนึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการทำงาน” (สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา, 2562, น. 117)

2. ด้านความเพียรและอดทน ดังพระบรมราชโองการพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2527 ว่า

“ข้อนี้ขึ้นอยู่กับการรักษาเจตนารักษาความตั้งใจพอใจและถูกใจในงานยิ่งกว่าอื่น เพราะความแน่วแน่มั่นและพอใจในการทำงานนั้นย่อมทำให้เกิดความพากเพียรและอดทนที่จะกระทำงานให้ต่อเนื่องกันไปได้โดยตลอด เมื่อมันทำอยู่เสมอก็เกิดความชำนาญและความชำนาญของคลองแคล่วช่วยให้ทำงานได้โดยสะดวกด้วยความเบิกบานเบาใจ” (สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา 2562, น. 108)

3. การรักษาราชการไทยหนังสือวิทยาวรรณกรรมเป็นหนังสือที่พูดถึงเรื่องราวของภาษาไทยที่เราใช้ในการแต่งวรรณคดีทำให้รู้และเข้าใจภาษาไทยซึ่งผู้ประพันธ์เรียกว่าภาษาไทยสยามได้อย่างแจ่มชัดซึ่งเป็นไปตามพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเป็นประธานในการประชุมทางวิชาการของชุมนุมภาษาไทยคณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยว่า

“การใช้ภาษานั้นเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งของชาติฉะนั้นจึงจำเป็นต้องรักษาเอาไว้ให้ดีเรามีโชคดีที่มีภาษาของตนเองแต่โบราณกาลจึงสมควรอย่างยิ่งที่จะรักษาไว้” (กรมศิลปากร, 2562, น. 309)

4. หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในเรื่อง 1. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ 2. ทำงานง่าย 3. ความเพียร

อภิปรายผลการวิจัย

หนังสือวิทยาวรรณกรรม พระนิพนธ์ของพลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ได้รับการประกาศยกย่องให้เป็นวรรณกรรมดีเด่น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่มีแนวคิดตามศาสตร์พระราชานั้นได้จัดพิมพ์ครั้งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2506 โดยสำนักพิมพ์แพรวพิตยา และจากการแบ่งยุคเพื่อให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาของวรรณกรรมในช่วงเวลา 70 ปีนั้น วิทยาวรรณกรรมจัดอยู่ในยุคที่สอง คือยุคสายลมแสงแดด (พ.ศ. 2501-2506) งานเขียนประเภทศิลปะรุ่งโรจน์ขึ้น นักเขียนเน้นสะท้อนปัญหาชีวิต ความรัก และครอบครัวของชนชั้นกลางในยุคสมัยใหม่ โดยมีกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่น่าสนใจ เช่น ศุภร บุนนาค เขียนเรื่องสั้นชุดรอยตะเกียงลาน คนซื้อฝันที่รัก และลมเย็น กฤษณา อโศกสิน เขียน ดอกหญ้า น้ำผึ้งขม ระฆังวงเดือน กาญจนา นาคนันทน์ เขียน ผู้ใหญ่ลี้กับนางมา เป็นต้น รวมทั้งมีนวนิยาย เรื่องบู๊ล้างผลาญ เรื่องผี เรื่องลึกลับสยองขวัญอีกด้วย เช่น เสก ดุสิต เขียนอินทรีแดง ตรี อภิรุณ เขียนแก้วชนเหล็ก จอมเมฆินทร์ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังปรากฏสารคดีธรรมะโดดเด่นที่สะท้อนให้เห็นถึง การจัดระเบียบสังคม 2 เรื่องคือ ท่านพุทธทาส เขียนคู่มือมนุษย์ และ ท. เลียงพิบูลย์ เขียนกฎแห่งกรรม และมิ่งงานวิชาการ 1 เรื่องคือพลตรี พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เขียนวิทยาวรรณกรรม ต่อจากที่ ดร.วิทย์ ศิวะศรียานนท์ เขียนวรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์มาก่อน ปี 2489 (กรมศิลปากร, 2562, น. 76-77)

หนังสือวิทยาวรรณกรรมเป็นหนังสือที่ให้องค์ความรู้เกี่ยวกับ วรรณคดีอย่างลึกซึ้งและรอบด้านในเรื่องที่มีประโยชน์ต่อผู้อ่านในอันที่จะ ทำให้มีความรู้และความเข้าใจในเรื่องความหมายของวรรณคดี ประเภทของวรรณคดี กลวิธีในการแต่ง ภาษาในวรรณคดีและภาษาศาสตร์ เป็นต้น กล่าวได้ว่าจุดมุ่งหมายของผู้แต่งวิทยาวรรณกรรมมีความสอดคล้อง

กับจุดมุ่งหมายและประเภทของวรรณกรรมดังที่กุหลาบ มัลลิกะมาส (2522, น. 167) กล่าวว่า สารคดีคือเรื่องที่มีเนื้อหาสาระที่ให้ความรู้และความคิดในบางเรื่องให้ความบันเทิงด้านภูมิปัญญา เช่นเดียวกับปรินฤทัย สัจจพันธ์ (2522, น. 3) ที่ได้กล่าวว่า สารคดีคือหนังสือที่มีเนื้อหาสาระและมีจุดประสงค์เพื่อให้ความรู้ความคิดแก่ผู้อ่าน ในขณะเดียวกันให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านด้วย

เมื่อพิจารณาในด้านเนื้อหาที่น่าสนใจไว้ เช่นกล่าวว่า นักประพันธ์หรือนักแต่งวรรณคดีเป็นศิลปินเช่นเดียวกับจิตรกร คือต้องเป็นช่างผู้ชำนาญในการใช้ถ้อยคำ เพราะนอกจากกระบายภาพที่สวยงามจากความคิดเห็นของตนออกมาแล้วยังจะต้องจงใจให้ผู้อ่านเห็นความสวยงามของภาพหรือเกิดความสะเทือนใจตามไปด้วย ดังนั้นจึงถือว่านักประพันธ์เป็นศิลปินผู้สร้างสรรค์ภาพที่สวยงามขึ้นด้วยหนังสือและภาพสุนทรพจน์เหล่านี้เองเป็นวรรณคดี โดยแท้ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ (2548, น. 39-40) ความคิดนี้สอดคล้องกับ กุสุมา รักขมณี (2547, น. 16) ที่กล่าวว่า กวีหรือนักเขียนไม่มีเส้นสี จึงใช้ถ้อยคำภาษามาวาดให้เกิดภาพในใจของผู้อ่านผู้ฟัง โดยจะต้องหาคามาวาดให้สมอารมณ์มากที่สุด เช่นสภาพจิตใจของพระมหาอุปราชาในลิลิตตะเลงพ่ายที่ยกทัพมารบกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งกวีบรรยายว่า “ร้อนระบมบ่มไหม้ สวาทเพียงเพลิงสุม” เป็นการวาดภาพด้วยภาษาให้เห็นด้วยใจว่าทุกข์ร้อนมากเพียงใดในการที่ต้องจากนางที่รักมา ร้อนเพียงใดผู้อ่านคะเนได้จากคำเปรียบที่ว่าเหมือนมีกองไฟเข้าไปสุมอยู่ในหัวใจฉะนั้น เป็นต้น

ในการอธิบายเรื่องราวหรือหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง ผู้ประพันธ์จะเรียงลำดับข้อมูลที่เกี่ยวข้องต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งทำให้เข้าใจได้ง่ายขึ้นด้วย ยกตัวอย่างเช่น การอธิบายรสนิยมทางวรรณคดี ผู้ประพันธ์จะกล่าวถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกันดังนี้ 1) ความมุ่งหมายในการอ่านวรรณคดี 2) การอ่านหนังสือแบบฉบับ Classic และ 3) วิธีอ่านวรรณคดี ทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นการทำงานตามแนวคิดศาสตร์พระราช คือ การศึกษาข้อมูล

อย่างเป็นระบบและทำให้ง่าย อนึ่งในการแต่งหรือเรียบเรียงหนังสือใดก็ตาม ย่อมเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความรู้ความสามารถของผู้ประพันธ์ในหลาย ๆ ด้าน อยู่แล้ว โดยเฉพาะเกี่ยวกับความปากเพียรอดทน หนังสือวิทยาวรรณกรรม ได้แสดงให้เห็นเป็นพิเศษในเรื่องนี้ คือเมื่ออธิบายถึงวรรณคดีบริสุทธิ์ ผู้ประพันธ์ได้แปลโคลงโคลกสมัยกรีกออกเป็นโคลงสี่สุภาพไว้เป็นตัวอย่างด้วย

“ Heard melodies are sweet, but those unheard
Are sweeter ; therefore, ye soft pipes, play on ;
Not to the sensual ear, but, more endear’d,
Pipe to the spirit ditties of no tone:

เพลงยีนสวาทแต่สู้	เพลงมียิน	ได้ฤ
ปิ่นมัจจุเปารริน	เกิดเจ้า	
ไขจับโสทราคิน	จับจิต	ใจนา
เพลงบ่ผันเสียงเกล้า	ยิ่งเฝ้า	ยวนแพง

กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ พลตรีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ (2548, น. 49)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

วรรณกรรมยอดเยี่ยมในสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ตามแนวคิดศาสตร์พระราช แบ่งเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ นวนิยาย เรื่องสั้น กวีนิพนธ์ สารคดี และวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน มีจำนวนทั้งหมด 350 เล่ม ดังนั้นจึงควรมีการทำวิจัย ถึงคุณค่าและศาสตร์พระราชของหนังสือซึ่งยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษา ไว้เป็นหัวข้อแรก หรือหากหนังสือนั้นมีผู้ศึกษาวิจัยเป็นแล้วก็ควรทำการศึกษา ในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติมได้ เช่น กลวิธีการใช้ภาษา การบูรณาการของการสื่อสาร การเปรียบเทียบสารระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2562). *วรรณกรรมยอดเยี่ยมในสมัยรัชกาลที่ 9 ตามแนวความคิดศาสตร์พระราชา*. กรุงเทพฯ: สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
- กุสุมา รัชมณี. (2547). *กุสุมาวรรณนา 2: เส้นสีลิลาวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ: แม่คำผาง.
- กุหลาบ มัลลิกะมาส. (2522). *วรรณคดีวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ชลธิชา บำรุงรักษ์ และนันทนา รณเกียรติ. (2558). ภาษาคืออะไร ใน *ภาษาและภาษาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดิยุ ศรีนราวัฒน์. (2558). *ภาษาและภาษาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์. (2548). *วิทยาวรรณกรรม. วารสารปากไก่ ฉบับพิเศษ*. สมุทรปราการ: ดี.
- รีนฤทัย สัจจพันธ์. (2522). *วรรณกรรมปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สำนักงานมูลนิธิชัยพัฒนา. (2562). *พลังของแผ่นดิน*. กรุงเทพฯ: ไชเบอร์พริ้นท์กรุ๊ป.

การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่า
การท่องเที่ยวจากอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์
ของอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
Tourism Potential Development to Increase
Tourism Value from the Ethnic Identity
of U-Thong District, Suphan Buri Province

พัชรา เดชโฮม¹

Patchara Dechhome

กุลธิดา ทุ่งคาไน²

Kualtida Thungkanai

แฝงกมล เพชรเกลี้ยง³

Fangkamol Phetkliang

นิรันดร์ สุธีนิรันดร์⁴

Nirun Suteenirun

ปัทมา วัฒนบุญญา⁵

Pattama Wattanaboonya

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

²อาจารย์ประจำสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

³อาจารย์ประจำสาขาวิชาการประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

⁴รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

⁵ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชาศิลปศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

สายฝน ทรงเลียงไชย⁶

Saifon Songsiengchai

ถาวร วัฒนบุญญา⁷

Thawon Wattanaboonya

อมลณัฐ โชติกิจนุสรณ์⁸

Amonnut Chotkitnusorn

พีระพงษ์ กุลพิศาล⁹

Peerapong Kulpisan

Received: May 5, 2020

Revised: May 27, 2021

Accepted: June 6, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวจากอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ของอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และ 3) เพื่อพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

⁶ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ (ค.บ.) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

⁷ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาดนตรีตะวันตก วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

⁸ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประจำสาขาวิชาวิทยาการคอมพิวเตอร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

⁹รองศาสตราจารย์ประจำคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ให้ได้ปฏิทินฤดูกาล การกำหนดกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลเชิงลึกเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมหรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง แบ่งประชากรออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ภาคีรัฐ ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยวทั้งระดับจังหวัด และ ระดับอำเภอ จำนวน 50 คน ภาคเอกชน ประกอบด้วยผู้ประกอบการโรงแรม/รีสอร์ท/ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึกผู้ประกอบการรถยนต์โดยสาร และบริษัทนำเที่ยว จำนวน 10 คน กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ประชาชนในท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 100 คนผู้วิจัยได้กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 100 คน กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) แบบสังเกต (Observation) แบบสังเกตการณ์ และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และใช้สถิติพื้นฐาน การหาค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย (Means) และ การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า

1) ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ 5 ชาติพันธุ์ ประกอบด้วยชาวไทยทรงดำ ไทยพวน ลาวเวียง ลาวครั่ง และไทยจีน ซึ่งแต่ละชาติพันธุ์มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมาย หากแบ่งตามประเภทที่กำหนดออกเป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงทรัพยากรธรรมชาติ

2) ปัจจัยที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านสิ่งดึงดูดใจ พบว่า สิ่งดึงดูดใจทรัพยากรท่องเที่ยวของอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มี 3 ประเภท ได้แก่ 1) ทรัพยากรธรรมชาติ 2) ประวัติศาสตร์และโบราณคดี และ 3) วัฒนธรรม

และประเพณี ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวก การท่องเที่ยวของอำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย ที่พัก โรงแรม โฮมสเตย์ และร้านอาหาร ด้านความสามารถในการเข้าถึง พบว่า ความสามารถในการเข้าถึงการท่องเที่ยวของอำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี สามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและใกล้ชิด

3) ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านทรัพยากรท่องเที่ยว พบว่า มีการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว ให้มีความน่าดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีเส้นทางคมนาคม สะดวกสบาย สามารถเดินทางได้หลากหลายเส้นทาง ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวของอำเภออุททองมีความพร้อมในด้านต่างๆ ด้านความปลอดภัย มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ อย่างเพียงพอและทั่วถึง ด้านความสามารถในการรองรับของพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุททองมีร้านอาหารที่มีความหลากหลายให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อตามความชื่นชอบ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวในการประชาสัมพันธ์

4) ศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของอำเภออุททอง ที่ได้จากการสอบถามผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ภาพรวมทุกด้าน พบว่า ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของอำเภออุททองโดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ศักยภาพการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรท่องเที่ยว รองลงมาคือ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และน้อยที่สุด คือ ด้านความปลอดภัย

5) การตรวจสอบความเหมาะสมของปฏิทินฤดูกาลการท่องเที่ยว อำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ มูลค่าการท่องเที่ยว อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์

Abstract

This study of tourism potential development to increase tourism value from the ethnic identity of U-Thong District, Suphan Buri Province aimed to 1) collect the data of tourism in U-Thong District, Suphan Buri Province, 2) study the factors that affect tourists' attraction to travel in U-Thong District, Suphan Buri Province, and 3) develop the tourism potential of U-Thong District, Suphan Buri Province to create a seasonality calendar. The sample group for an in-depth interview are the participants or people related to each tourism area. There are four groups of the population: 1) Government sector consisting of 50 tourism officers at both provincial and district levels. 2) Private sector consisting of 10 purposive samplings from entrepreneurs of accommodations, restaurants, souvenir shops, bus agencies, and tourism companies. 3) A hundred purposive samplings from the local people who live in U-Thong District, Suphan Buri Province, and 4) A hundred accidental samplings from Thai tourists who are traveling in U-Thong District, Suphan Buri Province. The instruments are a semi-structured interview, an observation form, an observation method form, and the questionnaires. The data was analyzed by descriptive analysis and basic statistics including percentage, mean, and standard deviation.

This study reveals that:

1) The data of tourism in U-Thong District, Suphan Buri Province, consists of five ethnic groups which are Thai Song Dum, Thai Phuen, Lao Vieng, Lao Khrang, and Thai-Chinese. In the area of each ethnic group, there are a number of attractions which are divided into historical tourism, cultural tourism, and natural resource tourism.

2) The factors affecting tourists' attraction to travel in the U-Thong District, Suphan Buri Province consist of three aspects: 1) Attraction comprising natural resources, history and archeology, and cultures and traditions, 2) Facilities including accommodations, hotels, homestays, and restaurants, and 3) Accessibilities found to be easy and convenient for tourists' access to the tourist attractions.

3) The potential of tourism management in U-Thong District, Suphan Buri Province consists of six aspects: 1) In terms of tourism resources, there are improvement in tourist attractions to attract the tourists. 2) Accessibility to tourist attractions are provided with various convenient transportation routes. 3) The facilities are well-prepared. For security, there are sufficient security guards positioned at different attractions. 5) In terms of service area capacity, there are a variety of restaurants for tourists to choose based on their interest, and 6) For community participation, the community participates in working with tourist attractions on public relations.

4) The potential of current tourism management in U-Thong District, Suphan Buri Province in overall aspects shows that the opinion of tourism service providers, as well as government sectors, private sectors, and local people, on the potential of the existing tourism management of U-Thong District in general is at a high level. The highest average is the potential of tourism resource operations. The second below is the access to tourist attractions, and the least is safety.

5) The appropriateness of a seasonality calendar for travel in U-Thong District, Suphan Buri Province was overall at the highest level.

Keywords: Tourism Value, Ethnic Identity, Seasonality Calendar

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สามารถสร้างรายได้อย่างมหาศาล ทั้งยังมีบทบาทและเป็นกลยุทธ์สำคัญที่นำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ รัฐบาลได้ส่งเสริมและสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว โดยกำหนดให้การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2515-2519) ต่อเนื่องถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญและส่งเสริมอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากมีศักยภาพทางทรัพยากรการท่องเที่ยว ที่สามารถนำมาพัฒนาเป็นปัจจัยการผลิตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้ ซึ่งสามารถนำมาทดแทนการถดถอยของภาคเกษตรกรรม และอุตสาหกรรม สาขาอื่น ๆ ทำให้รายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีมูลค่าเพิ่มขึ้นทุกปี ส่งผลให้เศรษฐกิจโดยรวมมีความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่อง อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงมีส่วนสำคัญที่ช่วยเสริมสร้าง ความแข็งแกร่ง และก่อให้เกิดความสมดุลทางเศรษฐกิจของประเทศ ช่วยสร้างงาน สร้างอาชีพ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนอย่างกว้างขวาง รวมทั้งทำให้เกิด การพัฒนาสาขาธุรกิจที่ เกี่ยวเนื่องให้กระจายทั่วทุกพื้นที่ นับเป็น การหมุนเวียนทางเศรษฐกิจอันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ

ปัจจุบันพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวได้มีการเปลี่ยนแปลงไป นักท่องเที่ยวไม่เพียง แต่เดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อการพักผ่อน และเพลิดเพลินกับธรรมชาติ การเยี่ยมชมแหล่ง ท่องเที่ยว การเลือกซื้อ ของที่ระลึก หรือความสนุกสนานกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบเดิม ๆ เพราะมุมมองทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวได้เปลี่ยนไป นักท่องเที่ยว เริ่มให้ความสนใจกับการ ท่องเที่ยวที่ได้สัมผัสกับวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิต ของคนในท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด การท่องเที่ยวที่ก่อให้เกิด ประสบการณ์ การเรียนรู้และการมีส่วนร่วมกับชุมชนในท้องถิ่นในการทำกิจกรรม การท่องเที่ยวต่าง ๆ มากขึ้น การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)

เป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่พัฒนา ต่อยอดมาจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวและชุมชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว อันจะนำไปสู่การพัฒนา อุตสาหกรรมท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต่อไป Raymond และ Richards ได้ร่วมกันกำหนดและให้คำนิยาม ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นโดยตรงต่อความผูกพันและประสบการณ์อันแท้จริง ซึ่งนักท่องเที่ยวได้รับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้านศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรม หรือลักษณะเฉพาะของพื้นที่นั้น (Wurzbarger, 2010) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับชุมชนท้องถิ่น (Richards & Marques, 2012) เหมาะสำหรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการค้นหาทางเลือกใหม่ ๆ ในการท่องเที่ยว ต้องการสัมผัสความเป็นตัวตนดั้งเดิมและทำกิจกรรมร่วมกับคนในท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง (Salman & Uygur, 2010)

ปฏิทินฤดูกาลเป็นเครื่องมือช่วยคิดที่ใช้แสดงข้อมูลด้านต่าง ๆ ของชุมชน อาทิ กิจกรรมที่ทำในชุมชน เป็นต้น ที่ทำให้ทราบถึงการทำงานในช่วงเวลาที่สำคัญต่าง ๆ ช่วยบอกเล่าลำดับกิจกรรมในแต่ละช่วงเวลาของรอบปีได้เป็นอย่างดี ทำให้เห็นการทับซ้อนของกิจกรรม และความสัมพันธ์กับสภาพภูมิอากาศ ฤดูกาล และการเปลี่ยนแปลงเชิงเวลา สามารถวิเคราะห์ข้อจำกัดของทรัพยากร เช่น ข้อจำกัดในเรื่องของปริมาณน้ำที่ไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก ข้อจำกัดของดินในการฟื้นตัวพักการเพาะปลูก ในช่วงถัดไปกว่า 4 ปีมาแล้วที่คณะรัฐมนตรีได้ประกาศให้ตำบลอุ้มทอง อำเภ่อู้อทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เมืองโบราณอุ้มทอง การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่จะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีความจำเป็นต้องติดตามและประเมินผล การบริหารจัดการ ด้วยการสำรวจข้อมูล สอบถามข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย เช่น หน่วยงานภาครัฐ เทศบาล ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประชาชน ชุมชนต่าง ๆ

เพื่อกำกับติดตามให้การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและจากที่มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้รับทุนสนับสนุนภายใต้โครงการ “การสร้างนวัตกรรมจากอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจของอำเภออุทอง จังหวัด สุพรรณบุรี” เพื่อต่อยอดผลงานในปี 2560 และเพื่อให้สอดคล้องกับการวิเคราะห์ปัญหาและ ความต้องการของอำเภออุทอง (สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี, 2561) แผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2561 - 2564 และยุทธศาสตร์สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี คณะผู้วิจัยจึงมองเห็นโอกาสในการพัฒนาการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อจัดทำปฏิทินฤดูกาล เป็นการเพิ่มมูลค่านวัตกรรม จากเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อยกระดับเศรษฐกิจของอำเภออุทอง ทั้งนี้ข้อมูลและสถิติที่ได้จากศึกษาคคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว ทศนคติ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อองค์ประกอบการท่องเที่ยว ภาพลักษณ์ของ อำเภออุทอง เครื่องมือสื่อสารทางการตลาด ความคุ้มค่าที่ได้รับจากการท่องเที่ยว ที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการมาท่องเที่ยวใน อำเภออุทองในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรีให้ได้ปฏิทินฤดูกาล

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) ประกอบด้วย การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการดำเนินการวิจัย เป็น 3 ขั้นตอน คือ ตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ตอนที่ 2 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยว เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี และตอนที่ 3 พัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ให้ได้ปฏินิเทศคุณภาพ อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้แบ่งประชากรและกลุ่มตัวอย่างออกตามวิธีการศึกษา เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยว เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ประชากรและ กลุ่มตัวอย่าง การกำหนดกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลเชิงลึก จะเป็นผู้ที่มีส่วนร่วม หรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ผู้วิจัยได้แบ่งประชากร ออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1) ภาครัฐ การสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ประกอบด้วย ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่พื้นที่พิเศษเมืองโบราณอุทอง เจ้าหน้าที่ศูนย์ประสานงาน ท่องเที่ยว ผู้บริหาร/เจ้าหน้าที่ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่สำนักงานเทศบาล กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ จำนวน 14 คน 2) สอบถามเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยว ทั้งระดับจังหวัด และ ระดับอำเภอ จำนวน 50 คน 3) ภาคเอกชน การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้ประกอบการโรงแรม/รีสอร์ท/ที่พัก

ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึกผู้ประกอบการรถโดยสาร และบริษัท นำเที่ยว จำนวน 10 คน สอบถามพนักงานที่ปฏิบัติงานด้านการท่องเที่ยว ในพื้นที่อำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 50 คน 3) ประชาชน ในท้องถิ่น สอบถามประชาชนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่อำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 100 คน ผู้วิจัยได้กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่าง แบบเจาะจง และ 4) นักท่องเที่ยว สอบถามนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 100 คน ผู้วิจัยได้กำหนดการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสังเกต (Observation) แบบสังเกตการณ์ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) โดยการเลือกสัมภาษณ์ประชากรบางส่วนในกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม คือ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานภาครัฐ พนักงานในหน่วยงานภาคเอกชน ประชาชนในท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวชาวไทย และแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นมาโดยประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อสอบถามความคิดเห็นของประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจาก 4 กลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1) การศึกษาเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยจะวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ สังเกตท่าทาง และนำเสียงการพูดคุย ซึ่งกลุ่มผู้วิจัยจะมีการจดบันทึกและมีการขออนุญาตบันทึกเทป เพื่อนำมาจัดเรียงข้อมูล และเขียนให้ได้ใจความโดยมีรายละเอียดครบถ้วน หลังจากนั้นนำมาพิมพ์บรรยายเป็นเรื่องราว ตามเหตุการณ์ให้มีความหมาย พร้อมทั้งอ่านทานข้อมูลที่ได้อ่านและเขียนบันทึกประกอบ เพื่อตั้งข้อสังเกตหรือช่วยจำ จากนั้นนำร่างบันทึกที่ได้มาสรุปข้อมูล เพื่อทบทวนข้อค้นพบ และพิจารณาความหมายของข้อมูลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการใช้เครื่องมือ

วิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสังเกต (Observation) แบบสังเกตการณ์ และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured Interview) มาวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) แล้วนำข้อมูลทั้งหมด มาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำปฏิทินฤดูกาลของการท่องเที่ยวในอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

2) การศึกษาเชิงปริมาณ วิเคราะห์โดยบันทึกข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์ เพื่อประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติพื้นฐาน ได้แก่ การหาค่าร้อยละ (Percentage) การหาค่าเฉลี่ย (Means) และ การหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์ข้อมูลความเหมาะสมสอดคล้องของข้อคำถาม โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) สถิติสำหรับการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า (Reliability)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอน โดยการสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อ ดังนี้

ตอนที่ 1 รวบรวมข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี จากการศึกษาและรวบรวมข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ 5 ชาติพันธุ์ ประกอบด้วยชาวไทยทรงดำ ไทยพวน ลาวเวียง ลาวครั่ง และไทยจีน ซึ่งแต่ละชาติพันธุ์มีพิธีกรรม และกิจกรรม แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ หากแบ่งตามประเภทที่กำหนดออกเป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงทรัพยากรธรรมชาติ

ตอนที่ 2 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

1.1 ด้านสิ่งดึงดูดใจ พบว่า สิ่งดึงดูดใจทรัพยากรท่องเที่ยวของอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มี 3 ประเภท ได้แก่ 1) ทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากมีลักษณะภูมิประเทศแบบภูเขาและที่สูง สภาพพื้นที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดสลับกับลอนชันจนถึงเทือกเขาสูงชัน ได้แก่ พื้นที่บางส่วนของตำบลบ้านไช้ ตำบลดอนคา ตำบลหนองไธ้ ตำบลพลับพลาไชย ตำบลอุทอง ภูมิประเทศแบบลูกคลื่นลอนลาด ลักษณะเป็นพื้นที่ถัดจากเขตภูเขา ได้แก่ พื้นที่ในเขตตำบลบ้านไช้ ตำบลดอนคา ตำบลหนองไธ้ ตำบลอุทอง ตำบลจรเข้สามพัน และภูมิประเทศแบบที่ราบลุ่มแม่น้ำจรเข้สามพัน เป็นบริเวณมีความอุดมสมบูรณ์ ได้แก่ พื้นที่ในเขตตำบลอุทอง ตำบลจรเข้สามพันตำบลสระยายโสม ตำบลสระพังลาน ตำบลดอนมะเกลือ ตำบลยั้งทลาย ตำบลเจดีย์ จึงทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น แม่น้ำจรเข้สามพันศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นต้น 2) ประวัติศาสตร์และโบราณคดี เนื่องจากพื้นที่อำเภออุทองมีหลักฐานการค้นพบทางโบราณคดีว่ามีมนุษย์อยู่อาศัยตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เมื่อประมาณ 3,500 ปีมาแล้ว จึงทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติอุทอง วัดพระยาศรีสรรเพชญาราม วัดเขาทำเทียมพุทธมณฑลประจำจังหวัดสุพรรณบุรี คูเมืองโบราณอุทอง โบราณสถานพูहनาค วัดเขาพระศรีสรรเพชญาราม ซี่จักกรยานบ้านโคก วัดเขาดิสสลัก วัดเขากำแพง และ 3) วัฒนธรรมและประเพณี เนื่องจากอำเภออุทอง มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ทั้ง 13 ตำบลของอำเภออุทอง อาทิเช่น กลุ่มชาติพันธุ์ไทยทรงดำ หรือไทยโซ่ง กลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั่งกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง และกลุ่มชาติพันธุ์ไทยจีน ด้วยความหลากหลายของชาติพันธุ์ จึงทำให้เกิด

แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เช่น ชุมชนบ้านลาวครั่ง ประกอบด้วยประเพณี การทำขวัญข้าว สู่ขวัญข้าวบุญกลางบ้าน บุญเดือนสิบเอ็ด เป็นต้น ไทยทรงดำ ประกอบด้วย การไหว้ศาลประจำหมู่บ้าน ประเพณีทำบุญเข้าพรรษา ประเพณีไหว้ศาล เลี้ยงผีนา ประเพณีปาดตงข้าวใหม่ เป็นต้น กลุ่มชาติพันธุ์ ไทยพวน ประกอบด้วย ประเพณีแห่ปลาช่อน บุญกลางบ้าน เป็นต้น กลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียงประกอบด้วย บุญข้าวจี บุญบั้งไฟ บุญกลางบ้าน บุญเดือนสิบ ลอยกระทง เป็นต้นและกลุ่มชาติพันธุ์ไทยจีน ประกอบด้วย งานจิวปลายปี เทศกาลตรุษจีน เทศกาลบะจ่าง งานจิวตันปี เทศกาลสารทจีน เทศกาลกินเจ งานจิวปลายปี เป็นต้น

1.2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวก การท่องเที่ยวของอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย ที่พัก โรงแรม โฮมสเตย์ และร้านอาหาร เนื่องด้วยการเดินทางไปท่องเที่ยว ในอำเภออุทองสามารถเดินทางจากกรุงเทพมหานครการเดินทางท่องเที่ยว ไปยังสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง สิ่งที่พักท่องเที่ยวต้องการได้รับ คือ ความสะดวกสบาย ในการท่องเที่ยว มีที่พักให้เลือกอย่างหลากหลาย เช่น โฮมสเตย์ โรงแรม รีสอร์ท และค่ายพักแรม ราคาไม่สูงมากนักที่นักท่องเที่ยวทั่วไปสามารถจะจ่ายได้ ตัวอย่างที่พัก ได้แก่ บ้านดินรีสอร์ท เป็นต้น

1.3 ด้านความสามารถในการเข้าถึง พบว่า ความสามารถในการเข้าถึงการท่องเที่ยวของอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี สามารถเดินทาง เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและใกล้ชิด ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า ถนนสายหลักที่มุ่งหน้าสู่จังหวัดสุพรรณบุรี โดยผ่าน อำเภออุทอง ยังมีเส้นทางอื่น อีกที่เป็นถนนสายรองที่สามารถจะเชื่อมโยงไปยังอำเภออุทองได้ เช่น ไปทางจังหวัดกาญจนบุรี ไปทางจังหวัดนครปฐม ก็มีความสะดวกสบายเช่นเดียวกับ เส้นทางที่ไปจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งตรงนี้ก็จุดเด่นทำให้มีความน่าสนใจ ในการที่จะเดินทางไปยังอำเภออุทอง

2. ศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุทุมพร จังหวัดสุพรรณบุรี

2.1 ด้านทรัพยากรท่องเที่ยว พบว่า มีการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีความน่าดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เช่น มีการประดับตกแต่งสถานที่ให้มีความสวยงาม ความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยว การให้ความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ในการให้คำแนะนำ การอำนวยความสะดวก เป็นต้น มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง เช่น มีการปรับปรุงเว็บไซต์การท่องเที่ยว มีการจัดทำป้ายเชิญชวนแหล่งท่องเที่ยว แผ่นพับประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

2.2 ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่า มีเส้นทางคมนาคมสะดวกสบาย สามารถเดินทางได้หลากหลายเส้นทาง เช่น การเดินทางไปยังศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร (พันธุ์พืชเพาะเลี้ยง) จังหวัดสุพรรณบุรี ตั้งอยู่ตำบลพลับพลาไชย ห่างจากตัวอำเภออุทุมพร ไปตามเส้นทางอุทุมพร-ด่านช้าง ประมาณ 6 กิโลเมตร ถึงโรงงานน้ำตาล เลี้ยวซ้ายสะพานคลองชลประทาน แล้วเลี้ยวขวา เลียบคลองชลประทาน 10 กิโลเมตร ศูนย์ฯ อยู่ทางซ้ายมือ เป็นต้น มีป้ายบอกเส้นทางที่มีความชัดเจน สามารถอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวในการเดินทาง ตำแหน่งของการวางป้ายประชาสัมพันธ์มีความเหมาะสม เป็นต้น

2.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวของอำเภออุทุมพรมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น มีสถานที่จอดรถที่เหมาะสมและเพียงพอ มีห้องน้ำที่สะอาดและเพียงพอ กับจำนวนนักท่องเที่ยวมีแผนที่ แผนที่แสดงขอบเขตของแหล่งท่องเที่ยวอย่างชัดเจนสามารถเข้าใจง่ายมีศูนย์ให้บริการนักท่องเที่ยวที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม รวมถึงสถานที่ท่องเที่ยวมีการสนับสนุนและรองรับสำหรับคนพิการให้ได้รับความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว โดยมีห้องน้ำสำหรับคนพิการและมีทางลาดสำหรับรถเข็นของผู้พิการ เป็นต้น

2.4 ด้านความปลอดภัย พบว่า มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ อย่างเพียงพอและทั่วถึง สามารถให้บริการ

และดูแลความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวในทุกสถานที่ รวมถึงการจัดทำป้ายแสดงกฎระเบียบการเข้าชมสถานที่ท่องเที่ยวทุกจุดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญเพื่อรับทราบและเป็นแนวปฏิบัติในการเข้าชมตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น พิพิธภัณฑ์อุทอง เป็นต้น

2.5 ด้านความสามารถในการรองรับของพื้นที่ พบว่าแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุทองมีร้านอาหารที่มีความหลากหลายให้นักท่องเที่ยวได้เลือกซื้อตามความชื่นชอบ เช่น อาหารที่ครัวลุงบิน บ้านขมจีนชุมชนท่าพระตะวันออกเป็นต้น มีที่พักที่เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยวในการเข้าพักและหลากหลายรูปแบบให้นักท่องเที่ยวได้เลือกตามแบบที่ชอบ เช่น บ้านดินรีสอร์ท โฮมสเตย์ของไทยโซ่ง เป็นต้น มีจำนวนรถรับจ้างและรถประจำทางที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ รวมถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบมีระบบบริหารจัดการเกี่ยวกับเรื่องขยะที่มีความเหมาะสมและเป็นระบบ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวมีความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อยและสวยงาม

2.6 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ชุมชนมีส่วนร่วม กับสถานที่ท่องเที่ยวในการประชาสัมพันธ์ เชิญชวนนักท่องเที่ยวอยู่ตลอด คนในชุมชนสามารถนำอาหารมาขายได้โดยไม่เสียค่าเช่าสถานที่ และคนในพื้นที่หรือชุมชนจะช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด เก็บกวาดขยะในสถานที่ท่องเที่ยวอยู่เสมอ นอกจากนี้ในชุมชนมีการให้ความร่วมมือด้วยการจัดให้มีอาสาสมัครคอยดูแล การให้บริการเกี่ยวกับการให้ข้อมูลและการจัดการสถานที่จอดรถ และส่วนมากพ่อค้าแม่ค้าจะเป็นคนในชุมชนซึ่งทำให้เกิดรายได้หมุนเวียนภายในชุมชน รวมถึงชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วม จะเห็นว่าส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่ ทำงานอยู่ตามแหล่งสถานที่ท่องเที่ยวที่ตนเองอาศัยอยู่ในบริเวณนั้น ซึ่งจะมีความรอบรู้และมีใจรักเกี่ยวกับสถานที่บ้านเกิดของตนเอง เป็นต้น

3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ในปัจจุบันของอำเภออุทอง ที่ได้จากการสอบถามผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ในปัจจุบันของอำเภออุทงโดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ศักยภาพการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรท่องเที่ยว รองลงมาคือ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และน้อยที่สุด คือ ด้านความปลอดภัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า

3.1 ด้านทรัพยากรท่องเที่ยว พบว่า ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในท้องถิ่น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของอำเภออุทงด้านทรัพยากรท่องเที่ยวโดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ศักยภาพการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีการปรับปรุงรูปแบบให้มีความดึงดูดใจนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ รองลงมาคือ มีการบำรุงรักษา ฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเป็นประจำ และน้อยที่สุด คือ มีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

3.2 ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในท้องถิ่น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของอำเภออุทง ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวโดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ศักยภาพการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรท่องเที่ยวที่เส้นทางคมนาคมมีความเหมาะสม รองลงมาคือ มีป้ายบอกทางมีความชัดเจน

3.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในท้องถิ่น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของอำเภออุทงด้านสิ่งอำนวยความสะดวกโดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ศักยภาพการปฏิบัติงานด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีมีแผนที่/แผนผังแสดงขอบเขตของแหล่งท่องเที่ยวอย่างชัดเจนและเพียงพอ รองลงมาคือ มีถนน/ทางเดินในสถานที่ท่องเที่ยวมีความเหมาะสม และน้อยที่สุดมีความคิดเห็นระดับปานกลางคือ มีศูนย์บริการและให้ข้อมูลนักท่องเที่ยว

3.4 ด้านความปลอดภัย พบว่า ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในท้องถิ่น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของอำเภออุ้มทอง ด้านความปลอดภัยโดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ศักยภาพการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยที่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำแหล่งท่องเที่ยว รองลงมาคือ มีการกำหนดกฎระเบียบและมาตรการในการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว

3.5 ด้านความสามารถในการรองรับของพื้นที่ พบว่า ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในท้องถิ่น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของอำเภออุ้มทอง ด้านความสามารถในการรองรับของพื้นที่โดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ศักยภาพการปฏิบัติงานด้านความสามารถในการรองรับของพื้นที่ที่สถานที่พักผ่อนมีจำนวนเพียงพอ รองลงมาคือ ร้านอาหารมีจำนวนเพียงพอ และน้อยที่สุด มีความคิดเห็นระดับปานกลางคือ รถโดยสาร/รับจ้างมีจำนวนเพียงพอ

3.6 ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในท้องถิ่น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของอำเภออุ้มทอง ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ศักยภาพการปฏิบัติงานด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำแหล่งท่องเที่ยว รองลงมาคือ มีการกำหนดกฎระเบียบและมาตรการในการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งท่องเที่ยว

ตอนที่ 3 พัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรีให้ได้ปฏิทินฤดูกาล อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัยพบว่า

1. ความเหมาะสมของปฏิทินฤดูกาลการท่องเที่ยวอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยความเหมาะสม

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือความเหมาะสมด้านคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ความเหมาะสมด้านเนื้อหา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และความเหมาะสมด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความเหมาะสมด้านการจัดรูปแบบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

2. ปฏิทินฤดูกาลการท่องเที่ยวอำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี

ภาพที่ 1 ปฏิทินฤดูกาลการท่องเที่ยวอำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี
(พัชรา เดชโฮม, 2563)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวจากอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ของอำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวในอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ 5 ชาติพันธุ์ ประกอบด้วยชาวไทยทรงดำ ไทยพวน ลาวเวียง ลาวครั่ง และไทยจีน ซึ่งแต่ละชาติพันธุ์มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมาย หากแบ่งตามประเภทที่กำหนดออกเป็นการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงทรัพยากรธรรมชาติ ในอำเภออุทองมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากมาย แต่ในบางแห่งนักท่องเที่ยวยังเดินทางเที่ยวชมน้อย เนื่องจากขาดการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง ซึ่งหากมีการประชาสัมพันธ์ที่ดี ย่อมส่งผลให้นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูล และนำมาสู่การมาท่องเที่ยวได้ ซึ่งสอดคล้องกับวรรณ วรชวานิช (2539) และกุลวรา สุวรรณพิมล (2548) กล่าวถึง ข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยว มีส่วนส่งเสริม การท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นหนังสือแนะนำเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว คู่มือการท่องเที่ยว แผ่นพับ หรือแผนที่ ซึ่งเอกสารแนะนำการท่องเที่ยวจะมีส่วนแนะนำให้มีความรู้ใหม่ ๆ แก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากภายในเอกสารมักมีการจัดทำรายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว แต่ละแห่ง การจัดทำแผนที่เส้นทาง และแผนที่ท่องเที่ยวของสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง รวมถึงปฏิทินการท่องเที่ยว ซึ่งข้อมูลดังกล่าวจะมีส่วนช่วยในการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อชักจูงให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวมากขึ้น

2. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

2.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

2.1.1 ด้านสิ่งดึงดูดใจ พบว่า สิ่งดึงดูดใจทรัพยากรท่องเที่ยวของอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มี 3 ประเภท ได้แก่ 1) ทรัพยากรธรรมชาติ 2) ประวัติศาสตร์และโบราณคดี และ 3) วัฒนธรรมและประเพณี ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ จารวรรณ แก่นทิพย์ (2550) ที่พบว่า อากาศที่อำเภอวังน้ำเขียวมีความบริสุทธิ์สูงเป็นอันดับ 7 ของโลก เป็นสิ่งที่ได้รับ

ความสนใจจากนักท่องเที่ยวมากที่สุด เหตุผลดังกล่าวอาจอธิบายได้ว่าการเดินทางท่องเที่ยวในแต่ละครั้งของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความปรารถนาที่จะได้สัมผัสกับธรรมชาติที่บริสุทธิ์

2.1.2 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกการท่องเที่ยวของอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ประกอบด้วย ที่พัก โรงแรม โฮมสเตย์ และร้านอาหาร เนื่องจากการเดินทางไปท่องเที่ยวในอำเภออุทองสามารถเดินทางจากกรุงเทพมหานครการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ใดสถานที่หนึ่ง สิ่งนี้นักท่องเที่ยวต้องการได้รับ คือ ความสะดวกสบายในการท่องเที่ยว มีที่พักให้เลือกอย่างหลากหลาย เช่น โฮมสเตย์ โรงแรม รีสอร์ท และค่ายพักแรม ราคาไม่สูงมากนักที่นักท่องเที่ยวทั่วไปสามารถจะจ่ายได้ ตัวอย่างที่พัก ได้แก่ บ้านดินรีสอร์ท เป็นต้น ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัย ของ ศิริรัตน์ โตสัมพันธมงคล (2549) ที่พบว่า โครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว รวมไปถึงบุคลากรที่มีอย่างเพียงพอในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวสามารถสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวได้ เหตุผลดังกล่าวอาจอธิบายได้ว่า นอกจากความต้องการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวแล้วนักท่องเที่ยวยังมีความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้การท่องเที่ยวสมบูรณ์แบบมากขึ้น หากไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวก็จะทำให้นักท่องเที่ยวพบปัญหา อุปสรรคระหว่างการเดินทางและอาจทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อการท่องเที่ยวในครั้งนั้น

2.1.3 ด้านความสามารถในการเข้าถึง พบว่า ความสามารถในการเข้าถึงการท่องเที่ยวของอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี สามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและใกล้ชิด ซึ่งตรงนี้ก็เด่นชัดเด่นทำให้มีความน่าสนใจในการที่จะเดินทางไปยังอำเภออุทอง ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ ธานีสะพงษ์ (2547) ที่พบว่า ความสะดวกด้านการเดินทางทำให้นักท่องเที่ยวมีความพอใจ และอยากไปเที่ยวมากขึ้น เหตุผลดังกล่าวอาจอธิบายได้ว่า นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญ

ในเรื่องการเดินทางที่สะดวกสบายและ สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้โดยง่าย โดยทั้ง 3 ปัจจัยที่พบในงานวิจัยครั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ที่กล่าวว่า การท่องเที่ยวจะบรรลุวัตถุประสงค์ตามความต้องการของนักท่องเที่ยวหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) และการเข้าถึงพื้นที่ (Accessibility)

2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของอำเภออุททอง ที่ได้จากการสอบถามผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของอำเภออุททอง ที่ได้จากการสอบถามผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ภาพรวมทุกด้าน พบว่า ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ในท้องถิ่น มีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของอำเภออุททองโดยรวม อยู่ในระดับมาก โดยค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ศักยภาพการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรท่องเที่ยว รองลงมาคือ ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และน้อยที่สุด คือ ด้านความปลอดภัย โดยที่ด้านทรัพยากรท่องเที่ยวพบว่า ศักยภาพการปฏิบัติงานด้านทรัพยากรท่องเที่ยว ที่มีการปรับปรุงรูปแบบให้มีความดึงดูดใจนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวในพื้นที่อำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรีเพิ่มมากขึ้น ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ต้องให้ความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์พื้นที่ให้กับนักท่องเที่ยว ทั้งยังต้องมีการสำรวจและประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อจะได้เป็นการหาจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภออุททองต่อไป การปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้มีความน่าดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เช่น มีการประดับตกแต่งสถานที่ให้มีความสวยงาม ความหลากหลายของสถานที่ท่องเที่ยว การให้ความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ในการให้คำแนะนำ การอำนวยความสะดวก เป็นต้น มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

เช่น มีการปรับปรุงเว็บไซต์การท่องเที่ยว มีการจัดทำป้ายเชิญชวนแหล่งท่องเที่ยว แผ่นพับประชาสัมพันธ์ เป็นต้น นี้ผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชนและประชาชนในท้องถิ่น ส่วนใหญ่คิดว่าการมีส่วนร่วมด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวจะสามารถฟื้นฟูเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลลนา คลังชำนาญ (2552) ที่พบว่า การปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมจะพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริรัตน์ โตสัมพันธ์มงคล (2549) ที่พบว่า การกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการพัฒนา การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ โดยมีพันธกิจในการกระตุ้นให้ผู้เกี่ยวข้องตระหนักและมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีลักษณะในการช่วยสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชน ในท้องถิ่น พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก และพัฒนาศักยภาพ การให้บริการบุคลากรด้านการท่องเที่ยว เหตุผลดังกล่าวอาจอธิบายได้ว่า การมีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการแหล่งท่องเที่ยวของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีพื้นฐานหรือแนวคิดด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยว จะทำให้เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเกิดความยั่งยืน

3) ความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของอำเภออุททอง ที่ได้จากการสอบถามผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยว ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของอำเภออุททอง พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีจุดประสงค์ในการเดินทางเพื่อมาพักผ่อน รองลงมาคือ หัดศึกษา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรีแล้ว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางโดยรถยนต์ส่วนตัว รองลงมาคือ เดินทางโดยรถยนต์รับจ้าง นักท่องเที่ยว รู้จักแหล่งท่องเที่ยวจากอินเทอร์เน็ตมากที่สุด รองลงมาคือจากคำบอกต่อของเพื่อนหรือญาติ ส่วนใหญ่ชื่นชอบแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและ/หรืองานประเพณี การเดินทาง

มาท่องเที่ยวแต่ละครั้ง ส่วนใหญ่จะไม่พักค้างคืน และนักท่องเที่ยวจะเดินทางกลับมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรีอีกในครั้งต่อไป ซึ่งจากผลการสำรวจข้อมูลทำให้ทราบพฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม ด้านธรรมชาติ และด้านลักษณะทางกายภาพ จะเห็นได้ว่าศักยภาพที่กล่าวมานั้นเป็นเรื่องของควมมีคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวและองค์ประกอบด้านพื้นที่ กล่าวคือ การที่ทรัพยากรทางธรรมชาติมีลักษณะเฉพาะ มีความเป็นเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ โบราณสถานมีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ วัฒนธรรม ประเพณีในท้องถิ่น รวมทั้งต้องมีปัจจัยอื่นที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ ได้แก่ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ความสะดวกในการเข้าถึง ตามที่จารุจน์ กลิ่นดีปสี (อ้างใน วิชา ศรีระทุ, 2551) กล่าวไว้ จะเห็นได้ว่าสถานที่ท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดตราด มีความเกี่ยวข้องและมีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับที่ธีรพัฒน์ ตี้อตัน (2546) กล่าวถึงธรรมชาติกับความเกี่ยวข้องของแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่นั้นๆ จะเห็นได้ว่าศักยภาพ 3 อันดับแรก เป็น ศักยภาพที่มีอยู่แล้วทางธรรมชาติและประวัติศาสตร์ แต่มิใช่เป็นการดำเนินการบริหารจัดการ หรือ ปลูกสร้างเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยว

3. พัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของอำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรีให้ได้ปฏิทินฤดูกาล

3.1 การตรวจสอบความเหมาะสมของปฏิทินฤดูกาลการท่องเที่ยว อำเภออุทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด หากระดับความเหมาะสมในแต่ละด้านตามค่าเฉลี่ยแล้ว พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือความเหมาะสมด้านคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ปฏิทินชุดนี้ทำให้ทราบจุดสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด รองลงมา คือความเหมาะสมด้านเนื้อหา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า เนื้อหาสาระในปฏิทินมีความเข้าใจง่าย มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด และความเหมาะสมด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือความเหมาะสมด้านการจัดรูปแบบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า การพิมพ์ภาพประกอบมีความชัดเจน มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

แต่ยังอยู่ในระดับความเหมาะสมมาก จากสรุปผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่า ปฏิทินฤดูกาลการท่องเที่ยวอำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านคุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเฉพาะหัวข้อ การนำไปใช้ประโยชน์ มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด เนื่องจากทีมงานที่ผลิตปฏิทินพยายามออกแบบให้มีความเข้าใจง่ายและสะดวกต่อการนำไปใช้ และต้องการให้ใช้ได้จริง สอดคล้องกับ ฉวีลักษณ์ บุญยาภรณ์ (2523) วรวิจิตร (2531) และกรมวิภากร กระทรวงศึกษาธิการ (2545) ต่างได้กล่าวถึงเกณฑ์การประเมินคุณภาพหนังสือ ด้านเนื้อหาไว้พอจะสรุปได้ว่า หนังสือที่ดีควรมีเนื้อหาที่มีความถูกต้อง ทันสมัย เป็นที่ยอมรับในศาสตร์นั้น ๆ มีความยาก-ง่ายให้เหมาะสมกับผู้อ่าน มีเนื้อหาเหมาะกับวัยและประสบการณ์ของผู้อ่าน มีความยาวของเนื้อหาเหมาะสม เนื้อหามีความสัมพันธ์กับชื่อเรื่อง เนื้อหามีความต่อเนื่องกันและมีลำดับการนำเสนอเหมาะสม เนื้อหา มีการสอดแทรกความคิดริเริ่มและประสบการณ์ของผู้เขียนที่เป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ ส่วนค่าเฉลี่ยความเหมาะสมตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญตามรายด้าน ที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความเหมาะสมด้านการจัดรูปแบบ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะรูปถ่ายที่นำมาจัดยังไม่คมชัด มีภาพเบลอ อีกทั้งยังมีบางภาพมีความละเอียดน้อย ทำให้คะแนนค่าเฉลี่ยในข้อนี้ลดลง ซึ่งการจัดรูปเล่มมีความสำคัญกับคุณภาพของหนังสือด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ สมหมาย เชื้อพงษ์ (2538) และหทัย ต้นหยง (2528) ต่างให้ความสำคัญกับการจัดภาพประกอบ พอที่จะสรุปได้ว่า การจัดภาพประกอบมีความสำคัญมาก เนื่องจากภาพประกอบที่มีความสวยงามจะสร้างความน่าสนใจ ดังนั้นภาพที่นำมาประกอบในหนังสือจำเป็นต้องสื่อความหมาย มีความสัมพันธ์กับเรื่องที่จะนำเสนอ ภาพควรมีความสวยงามภาพมีความชัดเจน เป็นต้น รวมถึงเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวในอำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี ต้องมีการผลิตสื่อเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในเชิงชาติพันธุ์ โดยทำเป็นปฏิทินฤดูกาลการท่องเที่ยว เพื่อเป็นข้อมูลช่วยในการตัดสินใจเลือกมาท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นจังหวัดแรก ๆ ของการตัดสินใจมาท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐควรมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในอำเภออุ้มผางให้มากขึ้น โดยอาจเพิ่มการประชาสัมพันธ์ในช่องทางต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น

1.2 หน่วยงานท่องเที่ยวภายในอำเภออุ้มผาง ควรส่งเสริมการสร้างภาคีเครือข่ายที่สามารถทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวภายในอำเภออุ้มผางมากขึ้น เช่น ขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) บริษัททัวร์ต่าง ๆ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านสิ่งดึงดูดใจ หน่วยงานภาครัฐควรมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และโบราณคดี และวัฒนธรรม และประเพณี

2.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนควรสนับสนุนให้การท่องเที่ยวเกิดความสะดวกสบาย คล่องตัว รวมถึงการจัดส่งเสริมการขาย เช่น การให้ส่วนลดในการจองที่พัก ในเทศกาลหรือฤดูกาลท่องเที่ยวเพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวในการตัดสินใจเลือกมาท่องเที่ยว

2.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านความสามารถในการเข้าถึง หน่วยงานภาครัฐควรมีการประสานงานในทุกภาคส่วนเพื่อจัดทำป้ายบอกเส้นทางการเดินทางมาท่องเที่ยวทั้งในถนนหลักและถนนรองเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว

2.4 ศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของอำเภออุททอง ของผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ด้านทรัพยากรท่องเที่ยว ควรมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

2.5 ศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของอำเภออุททอง ของผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ควรมีป้ายบอกทางมีความชัดเจนง่ายต่อความเข้าใจของนักท่องเที่ยว

2.6 ศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของอำเภออุททอง ของผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ควรมีศูนย์บริการและให้ข้อมูลนักท่องเที่ยวครอบคลุมทุกสถานที่เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม ด้านความปลอดภัย ควรมีการกำหนดกฎระเบียบและมาตรการในการท่องเที่ยวในแต่ละแหล่งท่องเที่ยวให้มีความรัดกุม

2.7 ศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของอำเภออุททองของผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ด้านความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ควรมีการส่งเสริมและจัดหารถโดยสารหรือรถรับจ้างให้มีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

2.8 ศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในปัจจุบันของอำเภออุททอง ของผู้ให้บริการด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชนในท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนตระหนักเรื่องผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว

2.9 ความเหมาะสมของปฏิทินฤดูกาลการท่องเที่ยวอำเภออุททอง จังหวัดสุพรรณบุรี ด้านการจัดรูปแบบ หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชนที่จะจัดพิมพ์ปฏิทินฤดูกาลเพื่อการประชาสัมพันธ์ควรจะใช้ความละเอียดในการจัดพิมพ์ภาพประกอบให้มีความชัดเจนเพื่อให้เกิดความสวยงามและดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ภาครัฐควรทำการศึกษาเกี่ยวกับขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยเริ่มจากการเลือกแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากที่สุด มาทำการศึกษาเกี่ยวกับขนาดพื้นที่ จำนวนสิ่งอำนวยความสะดวกระบบการจัดการมลพิษ และของเสีย รวมไปถึงบุคลากรที่ให้บริการว่ามีขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวได้มากที่สุดเท่าใด เพื่อกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสม และสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว รวมไปถึงประชาชนในท้องถิ่นด้วย

3.2 ภาครัฐ หรือนักวิจัยควรมีการศึกษารูปแบบการดำเนินธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ ที่พักแรม ร้านอาหาร เป็นต้น โดยศึกษาว่าปัจจุบันธุรกิจต่าง ๆ ดำเนินการ จัดการธุรกิจอย่างไร เช่น หากเป็นที่พักแรม วัสดุและรูปแบบที่ใช้ในการก่อสร้าง การจัดภูมิทัศน์โดยรอบลักษณะการบริการการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และระบบการจัดการขยะเป็นเช่นไร เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึง รูปแบบการดำเนินธุรกิจด้านการท่องเที่ยว และหาแนวทางในการลดผลกระทบ ต่อธรรมชาติ วิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น รวมไปถึงแนวทางการทำให้ธุรกิจเหล่านั้นเป็นผู้ประกอบการที่ใส่ใจต่อ สิ่งแวดล้อม และเป็นตัวกระตุ้นในการสร้างจิตสำนึกให้แก่นักท่องเที่ยวโดยรวม

3.3 ภาคเอกชนควรนำแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวไปปรับใช้ในแหล่งท่องเที่ยว ของตนเอง จากนั้นทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลการดำเนินงานด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ถูกต้องตรงความเป็นจริง และสอดคล้องกับ สถานการณ์การดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน รวมไปถึงหาแนวทางในการพัฒนาส่วนที่บกพร่องต่อไป

3.4 ควรมีการจัดสร้างนวัตกรรมอื่น ๆ ที่จะสร้างเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวในอำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เพิ่มขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ ธานิสะพงษ์. (2547). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกรูปแบบการท่องเที่ยวของประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา. [บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม]
- กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ. (2545). แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- กุลวรา สุวรรณพิมล. (2548). หลักการมัคคุเทศก์. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- จารุวรรณ แก่นทิพย์. (2550). แผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในอำเภอลำปำ. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร]
- ฉวีลักษณ์ บุญญาญจน์. (2523). จิตวิทยาการอ่าน. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธีรพัฒน์ ต้อตัน. (2546). ความรู้ ทักษะ และ การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่วนอุทยานม่อนพระยาแช่ ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. [วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์]
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ: เพรสแอนด์ดีไซน์.
- พัชรา เดชโฮม. [ผู้ถ่ายภาพ]. (2563). ปฏิทินฤดูกาลการท่องเที่ยวอำเภอบัวทอง จังหวัดสุพรรณบุรี. กรุงเทพฯ: สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
- ลลนา คลังชำนาญ. (2552). การวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแบบบูรณาการใน จังหวัดชัยภูมิ. [ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยนเรศวร]
- วาริ ธีระจิตร. (2531). การศึกษาสำหรับเด็กพิเศษ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรรณ วลัยวานิช (2539). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- วิภา ศรีระทุ. (2551). ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. [วิทยาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]
- ศิริรัตน์ โตสัมพันธ์มงคล. (2549). การวางแผนกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในจังหวัดตาก. [วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]
- สมหมาย เชื้อพงษ์. (2538). ธุรกิจชุมชน เส้นทางที่เป็นไปได้. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กองทุนสนับสนุนงานวิจัย.
- สำนักงานจังหวัดสุพรรณบุรี. (2561). แผนพัฒนาจังหวัดสุพรรณบุรี พ.ศ. 2561-2564. สุพรรณบุรี: งานพัฒนาชุมชนอำเภออุทุมพร
- หทัย ดันหยง. (2528). การสร้างวรรณกรรมและหนังสือสำหรับเด็ก. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์
- Richards, G. & Marques, L. (2012). Exploring creative tourism: Editors introduction. *Journal of Tourism Consumption and Practice*, 4(2), 1-11.
- Salman, D. & Uygur, D. (2010). Creative tourism and emotional labor: An investigatory model of possible interactions. *International Journal of Culture Tourism and Hospitality Research*, 4(3), 188-197.
- Wurzbarger, R. (2010). Introduction to the Santa Fe & UNESCO international conference a global conversation on best practices and new opportunities. In Wurzbarger, R. (Ed.). *Creative tourism: A global conversation how to provide unique creative experiences for travelers worldwide: at present at the 2008 Santa Fe & UNESCO international conference on creative tourism in Santa Fe.* (pp. 15–25). New Mexico. USA

ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการสาธารณะ
ด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่น
เทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
The Factors Affecting the Quality of Civil Registration
Service of Local Registration Office of Mueang
Cha Am Municipality, Cha Am District,
Phetchaburi Province

ศรัณย์ ฐิตารีย์¹

Sarun Thitari

ปิยนุช ตันเจริญ²

Piyanuch Tancahroen

Received: July 29, 2020

Revised: May 27, 2021

Accepted: June 6, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาระดับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี 2) ศึกษาความสัมพันธ์

¹อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

²อาจารย์ประจำหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ของปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 396 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ค่าสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและสถิติทดสอบค่า t

ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัจจัยคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมากและคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดี

2. ปัจจัยด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ
ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ
การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ ความเป็นรูปธรรมของบริการ มีความสัมพันธ์
กับคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียน
ท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี อย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

คำสำคัญ: คุณภาพการให้บริการ งานบริการทะเบียนราษฎร
สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมือง

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the level factors affecting the quality of civil registration service of the Local Registration Office of Mueang Cha Am Municipality, Cha Am District, Phetchaburi Province and 2) to study the relationship between factors and the quality of civil registration service of the office. The sample included 396 service users. Data was collected using 5-point rating scale questionnaires and checklist and was statistically analyzed in percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis.

The findings revealed as follows:

1. The factors affecting the quality of civil registration service of the Local Registration Office of Mueang Cha Am Municipality, Cha Am District, Phetchaburi Province were generally found at the high level, and the quality of civil registration service was generally found at the good level.

2. Responsiveness to users' needs, Reliability, Empathy, Assurance, and Tangibility were related to the quality of civil registration service of the Local Registration Office of Mueang Cha Am Municipality, Cha Am District, Phetchaburi Province at a significance level.

Keywords: Service Quality, Civil Registration Service, Municipal Registrar Office

บทนำ

การให้บริการด้านทะเบียนราษฎรถือว่าเป็นการให้บริการประเภทหนึ่ง ที่จัดให้บริการโดยสำนักงานอำเภอ และกิ่งอำเภอเท่านั้น ต่อมา ได้มีการจัดให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่น โดยเทศบาลขนาดใหญ่ เปิดให้บริการเฉพาะงานทะเบียนราษฎรสำหรับประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาลนั้น ๆ เมื่อมีพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้เทศบาลตำบลที่ยกฐานะมาจากสุขาภิบาล ให้บริการทะเบียนราษฎร สำหรับประชาชนที่อยู่ในเขตเทศบาล รวม 980 แห่ง ให้บริการประชาชน ด้านทะเบียนราษฎร มีการนำระบบคอมพิวเตอร์มาให้บริการ สามารถเชื่อมต่อข้อมูล ไปได้ทั่วประเทศ ทำให้ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายได้มาก สำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลเมืองชะอำ เป็นสำนักทะเบียนที่ได้รับมอบหมายงานด้านทะเบียนราษฎร จากอำเภอชะอำ สำนักทะเบียนเทศบาลมีการบริการเฉพาะงานด้านทะเบียนราษฎร เท่านั้น ซึ่งประกอบด้วยทะเบียนคนเกิด ทะเบียนคนตาย การแจ้งย้ายที่อยู่ การแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการ ขอรหัสประจำบ้านใหม่ และการให้บริการ ข้อมูลประวัติทะเบียนราษฎร ได้แก่ ข้อมูลบุคคล สถานะภาพการสมรส และอื่น ๆ ที่จำเป็น ในความรับผิดชอบให้บริการในเขตเทศบาลเมืองชะอำ ประชาชนที่มาอยู่อาศัยในเขตเทศบาลเมืองชะอำ ส่วนหนึ่งจะเป็นประชาชน ที่อพยพย้ายถิ่นมาจากจังหวัดอื่นเพื่อมาทำงานในเมืองการท่องเที่ยวชะอำ ที่มีชื่อเสียงของประเทศ มีทั้งที่ย้ายมาอยู่ถาวรและเป็นประชากรแฝง ที่ไม่ได้ย้ายทะเบียนบ้านเข้ามาในเขตเทศบาลเมืองชะอำ ประชากรเหล่านี้ สร้างปัญหาให้กับเทศบาลเมืองชะอำอย่างมากและต้องใช้งบประมาณเพิ่มขึ้น เพื่อให้บริการแก่ประชาชนและทำให้ติดตามควบคุมการเกิดอาชญากรรม ที่ไม่สามารถติดตามคนรายได้ สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ ได้พยายามให้ประชาชนที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพในเขตเทศบาลทุกคน ต้องย้ายทะเบียนบ้านเข้ามาและเพื่อประโยชน์ต่อลูกหลานเมื่อถึงเกณฑ์เข้าเรียน และการรับสวัสดิการต่าง ๆ จากรัฐได้สะดวกยิ่งขึ้น สำนักทะเบียนท้องถิ่น

เทศบาลเมืองชะอำจึงได้พยายามพัฒนาคุณภาพการให้บริการแต่ก็ยังมีปัญหาอยู่หลายประการ เช่น เจ้าหน้าที่ในการให้บริการไม่เพียงพอ ขาดอุปกรณ์เครื่องมือในการให้บริการ สถานที่การให้บริการมีความคับแคบ จึงทำให้การบริการไม่ดีเท่าที่ควรซึ่งนับเป็นปัญหาสำคัญยิ่ง ทำให้มีความสนใจที่จะศึกษาคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักงานทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี โดยสะท้อนจากความเห็นของประชาชนที่มาใช้บริการว่าคุณภาพการให้บริการเป็นอย่างไร ได้มาตรฐานตามที่ควรจะเป็นหรือไม่ ผลวิจัยที่ได้จะเป็นแนวทางให้เทศบาลเมืองชะอำ นำไปปรับปรุงขั้นตอนและวิธีปฏิบัติในการให้บริการของสำนักงานทะเบียนท้องถิ่นให้ได้มาตรฐานและสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนที่มาใช้บริการต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักงานทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักงานทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

สมมติฐานของการวิจัย

ปัจจัยด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ ด้านการให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ ด้านความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ มีผลต่อคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักงานทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

ขอบเขตการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลเมืองชะอำ จำนวน 39,653 คน (เทศบาลเมืองชะอำ, 2562,ออนไลน์) ผู้วิจัยจะทำการสุ่มตัวอย่างจากประชาชนที่เคยมารับบริการงานด้านทะเบียนราษฎรของเทศบาลเมืองชะอำ ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 396 คนและใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่ายจากประชาชนที่เคยมาใช้บริการงานทะเบียนราษฎร สำนักงานทะเบียนราษฎรท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

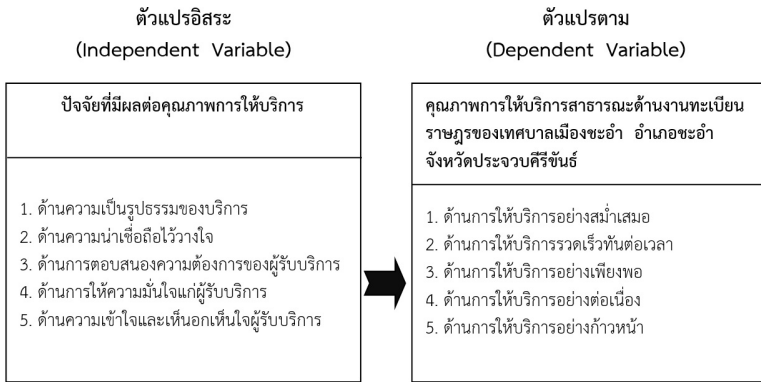
ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการงานทะเบียนราษฎร ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของบริการ ความน่าเชื่อถือ ไว้วางใจ การตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ และความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ

ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรีที่ประกอบด้วย การให้บริการอย่างสม่ำเสมอ การให้บริการรวดเร็วทันต่อเวลา การให้บริการอย่างเพียงพอ การให้บริการอย่างต่อเนื่องและการให้บริการอย่างก้าวหน้า

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักงานท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

(ศรัณย์ ฐิตารีย์, 2563)

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการ

ความหมายของคุณภาพการให้บริการ มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงคุณภาพการให้บริการว่าจำแนกได้ 2 ลักษณะคือ คุณภาพเชิงเทคนิค (Technical quality) อันเกี่ยวกับผลลัพธ์ หรือสิ่งที่ผู้รับบริการได้รับจากบริการนั้น โดยสามารถที่จะวัดได้เหมือนกับการประเมินได้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ (Product quality) ส่วนคุณภาพเชิงหน้าที่ (Functional quality) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการของการประเมินนั่นเอง (Gronroos, 1992; 1990, p.17) ส่วน Lewis, and Bloom (1983) เห็นว่าคุณภาพการให้บริการว่าเป็นสิ่งที่ชี้วัดถึงระดับของการบริการที่ส่งมอบโดยผู้ให้บริการต่อลูกค้าหรือผู้รับบริการว่าสอดคล้องกับความต้องการของเขาได้ดีเพียงใด การส่งมอบบริการที่มีคุณภาพ (Delivering service quality) จึงหมายถึงการตอบสนองต่อผู้รับบริการบนพื้นฐานความคาดหวังของผู้รับบริการแต่นักวิชาการสามท่านเห็นว่าคุณภาพการให้บริการ

เป็นเรื่องของการประเมินหรือการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นเลิศของการบริการในลักษณะของภาพรวม ในมิติของการรับรู้ ผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการกลุ่มนี้ ช่วยให้เห็นว่า การประเมินคุณภาพการให้บริการตามการรับรู้ของผู้บริโภคเป็นไปในรูปแบบของการเปรียบเทียบทัศนคติที่มีต่อบริการที่คาดหวังและการบริการตามที่รับรู้ว่าจะมีความสอดคล้องกันเพียงไร (Parasuraman, Ziethaml & Berry, 1988) ส่วน Buzzell & Gale (1987) เห็นว่าการให้บริการที่มีคุณภาพนั้นหมายถึง การให้บริการที่สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้รับบริการหรือผู้บริโภคอย่างสม่ำเสมอ ความพึงพอใจต่อการบริการ จึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับการทำให้เป็นไปตามความคาดหวังหรือการไม่เป็นไปตามความคาดหวัง (Confirm or disconfirm expectation) ของผู้บริโภคนั่นเอง

ในปี ค.ศ. 1988 Parasuraman, Ziethaml & Berry ได้สรุปรวมปัจจัยในการประเมิน จัดเป็นหมวดใหม่ ได้ปัจจัยในการกำหนดคุณภาพบริการ เหลือ 5 หมวด ทั้งนี้เพื่อลดความซ้ำซ้อนกันในบางด้านและมีรายละเอียดมากขึ้นไปทำให้ยากในการประเมิน เกณฑ์ในการประเมินคุณภาพบริการเรียกว่า Servqual โดยสรุปรวมมิติสำคัญของการกำหนดคุณภาพบริการได้ 5 ข้อ โดยเรียกเครื่องมือว่า “Rater” (Reliability, assurance, tangibility, Empathy, Responsiveness) สำหรับผู้รับบริการ 5 ด้าน ดังนี้

1. ความเป็นรูปธรรมของบริการ (Tangibility) หมายถึงลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏให้เห็นถึงสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ซึ่งได้แก่เครื่องมืออุปกรณ์ บุคลากร และการใช้สัญลักษณ์หรือเอกสารที่ใช้ในการติดต่อสื่อสารให้กับผู้รับบริการได้สัมผัส และการบริการนั้นมีความเป็นรูปธรรมสามารถรับรู้ได้

2. ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ (Reliability) หมายถึงความสามารถในการให้บริการนั้นตรงกับสัญญาที่ให้ไว้กับผู้รับบริการ บริการที่ทุกครั้ง

มีความถูกต้อง เหมาะสม และมีความสม่ำเสมอในทุกครั้งของการบริการ ที่จะทำให้ผู้รับบริการรู้สึกว่าการที่ได้รับนั้นมีความน่าเชื่อถือ สามารถให้ความไว้วางใจได้

3. การตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ (Responsiveness) หมายถึงความพร้อมและความเต็มใจจะให้บริการ โดยสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างทันที่ที่ ผู้รับบริการสามารถเข้ารับบริการได้ง่ายและรับความสะดวกจากการใช้บริการรวมทั้งจะต้องกระจายการให้บริการไปอย่างทั่วถึงรวดเร็วไม่ต้องรอนาน

4. การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ (Assurance) หมายถึง ผู้ให้บริการมีทักษะ ความรู้ ความสามารถในการให้บริการ และตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการด้วยความสุภาพ มีกิริยาท่าทาง และมารยาทที่ดีในการให้บริการสามารถที่จะทำให้ผู้รับบริการเกิดความไว้วางใจ และเกิดความเชื่อมั่นว่าจะได้บริการที่ดีที่สุด

5. ความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ (Empathy) หมายถึง ความสามารถในการดูแล ความเอื้ออาทร เอาใจใส่ผู้รับบริการตามความต้องการที่แตกต่างของผู้รับบริการในแต่ละคน

Millett (1954) ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับความพึงพอใจในการให้บริการ (Satisfactory services) หรือความสามารถในการสร้างความพึงพอใจให้กับผู้รับบริการโดยการพิจารณาจากองค์ประกอบ 5 ด้าน ดังนี้

5.1 การให้บริการอย่างสม่ำเสมอ (Equitable service) หมายถึงความยุติธรรมในการบริหารงานภาครัฐที่มีฐานคติที่ว่าคนทุกคนเท่าเทียมกัน ดังนั้น ประชาชนทุกคนจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน ในแง่มุมของกฎหมาย ไม่มีการแบ่งแยกกีดกันในการให้บริการประชาชน จะได้รับการปฏิบัติในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลที่ใช้มาตรฐานให้บริการเดียวกัน

5.2 การให้บริการรวดเร็วทันต่อเวลา (Timely service) หมายถึง ในการให้บริการจะต้องมองว่า การให้บริการสาธารณะจะต้องตรงเวลา

ผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานภาครัฐจะถือว่าไม่มีประสิทธิผลเลย ถ้าไม่มีการตรงต่อเวลาซึ่งจะสร้างความไม่พึงพอใจให้แก่ประชาชน

5.3 การให้บริการอย่างเพียงพอ (Ample service) หมายถึง การให้บริการสาธารณะจะต้องมีจำนวนการให้บริการและสถานที่ให้บริการอย่างเหมาะสม (the right quantity at the tight geographical location) Millett เห็นว่าความเสมอภาค หรือการตรงต่อเวลา จะไม่มีความหมายเลย ถ้ามีจำนวนการใช้บริการที่ไม่เพียงพอ และสถานที่ตั้งที่ให้บริการสร้างความไม่ยุติธรรมให้เกิดแก่ผู้รับบริการ

5.4 การให้บริการอย่างต่อเนื่อง (Continuous service) หมายถึง การให้บริการสาธารณะที่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอโดยยึดหลักประโยชน์ของสาธารณะเป็นหลักไม่ใช่นิยามความพอใจของหน่วยงานที่ให้บริการว่าจะให้หรือหยุดบริการเมื่อใดก็ได้

5.5 การให้บริการอย่างก้าวหน้า (Progressive service) หมายถึง การให้บริการสาธารณะที่มีการปรับปรุงคุณภาพและผลการปฏิบัติงาน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การเพิ่มประสิทธิภาพหรือความสามารถที่จะทำหน้าที่ได้มากขึ้นโดยใช้ทรัพยากรเท่าเดิม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สมบัติ ชัยมูล (2550) ได้วิจัยเรื่องการประเมินคุณภาพการให้บริการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัย พบว่า 1. ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมอยู่ในระดับมาก และการให้บริการเป็นรายด้าน 3 ด้านอยู่ในระดับมาก คือด้านข้อมูลที่ได้จากการบริการ ด้านประสานงานในการบริการ และด้านความสะดวกที่ได้รับจากการบริการ ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและเป็นรายด้านของผู้รับบริการโดยรวมอีก 2 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง

คือด้านบุคลิกภาพให้บริการและด้านคุณภาพของการบริการ 2. ผู้รับบริการที่มีเพศชายมีความพึงพอใจต่อคุณภาพการให้บริการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมและรายด้านทุกด้านมากกว่า ผู้รับบริการเพศหญิง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่ผู้รับบริการที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความพึงพอใจดังกล่าวไม่แตกต่างกัน โดยสรุป ผู้รับบริการส่วนใหญ่ ประเมินคุณภาพ การให้บริการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดว่ามีคุณภาพในการให้บริการ ข้อเสนอแนะที่ได้นี้สามารถใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดเป็นนโยบายและวางแผนในการปฏิบัติงานหรือปรับปรุงให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองต่อประชาชนผู้มารับบริการ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สรสรเสริญ พงษ์พิพัฒน์ (2550) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการให้บริการงานทะเบียนราษฎรของ สำนักงานเทศบาลตำบลเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า กระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการงานทะเบียนราษฎร สำนักงานเทศบาลตำบลเชียงดาวมีการกำหนดขั้นตอนแต่ละงานและผู้รับผิดชอบ ได้อย่างชัดเจนเป็นไปตามลำดับของงานทำให้ได้รับการบริการได้ถูกต้อง ขั้นตอนการปฏิบัติเข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน ขณะเดียวกันยังประสบปัญหาด้านประชาชนบางส่วนยังไม่เข้าใจในกระบวนการให้บริการ และการจัดเตรียมเอกสาร ด้านเจ้าหน้าที่และบุคลากร พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้เกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติเป็นอย่างดีและสามารถให้คำปรึกษา/ชี้แจงช่วยแก้ปัญหาตอบข้อซักข้อใจได้ ให้การบริการด้วยความเรียบร้อย มีความเสมอภาคในการให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า สำนักงานเทศบาลตำบลเชียงดาว มีสถานที่ให้บริการที่สะอาด เอกสารแบบฟอร์มต่าง ๆ พอเพียง อุปกรณ์การบริการงานทะเบียนมีความทันสมัย ขณะเดียวกันยังประสบปัญหาด้านสถานที่ให้บริการที่ต้องอาศัยพื้นที่ของที่ว่าการอำเภอเชียงดาว และสถานที่ให้บริการแคบ ด้านระเบียบ กฎหมาย

ที่เกี่ยวข้อง พบว่าระเบียบ กฎหมายต่าง ๆ มีความชัดเจนเข้าใจง่าย ด้านประชาชนผู้รับบริการ พบว่าประชาชนบางส่วนยังไม่เข้าใจในกระบวนการ และวิธีการมารับบริการงานทะเบียนราษฎร ความพึงพอใจของประชาชน ในการรับบริการงานทะเบียนราษฎร พบว่า ประชาชนพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เพราะประชาชนสามารถได้รับบริการที่รวดเร็ว เจ้าหน้าที่ให้บริการ ด้วยความเป็นธรรม และไม่เรียกรับผลประโยชน์จากประชาชน สำหรับแนวทางการส่งเสริมการให้บริการงานทะเบียนราษฎรประชาชนผู้รับบริการได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า สำนักงานทะเบียนเทศบาลตำบลเชียงดาวควรพัฒนา อบรมให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง มีเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านประชาสัมพันธ์ ให้ความรู้คอยแนะนำตอบข้อซักถามของประชาชนที่มาใช้บริการ ควรปรับปรุง สถานที่ให้บริการให้กว้างขวาง สบายและมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัย และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย หรือหน่วยงานส่วนกลางที่เกี่ยวข้องควรจัดสรรงบประมาณด้านการก่อสร้าง ปรับปรุงอาคารสถานที่ จัดซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติ สำหรับปฏิบัติงาน ด้านงานทะเบียนราษฎรอย่างเพียงพอ และเจ้าหน้าที่ ควรตระหนัก รับผิดชอบ ต่อหน้าที่อย่างจริงจังให้บริการด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติใด ๆ จากประชาชน มีความเสียสละ และทำงานเพื่อประชาชนอย่างเต็มที่

ฉวีวรรณ สุทธิ (2554) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณภาพการให้บริการสาธารณะ ด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่พบว่า 1) ระดับปัจจัยการให้บริการสาธารณะ ด้านงานทะเบียนของเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และคุณภาพการให้บริการสาธารณะ ด้านงานทะเบียนของเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ในภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก 2) ปัจจัยด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ด้านความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ และด้านการให้ความมั่นใจ

แก่ผู้รับบริการมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

3) ปัญหาด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ไม่ยิ้มแย้ม แจ่มใส ไม่สามารถตอบคำถามและให้คำแนะนำได้อย่างชัดเจน ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการไม่มีการจัดทำระบบบัตรคิวอัตโนมัติเพื่อให้ผู้รับบริการได้รับการบริการตาม ลำดับก่อนหลังที่ชัดเจน ด้านสถานที่ให้บริการไม่มีการจัดมุมอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้รับบริการเช่นมุมหนังสือพิมพ์ มุมอินเทอร์เน็ตมุมเครื่องดื่ม และมีเก้าอี้พักคอยไว้บริการ

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนในเขตเทศบาลตามทะเบียนราษฎร เทศบาลเมืองชะอำ มีจำนวน 39,653 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาครั้งนี้ คือ ประชาชนในเขตเทศบาลตามทะเบียนราษฎรเทศบาลเมืองชะอำ จำนวน 396 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม (Questionnaires) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามสำหรับกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ การตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ ความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพให้บริการของงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ ด้านการให้บริการอย่างสม่ำเสมอ การให้บริการรวดเร็วทันต่อเวลา การให้บริการอย่างเพียงพอ การให้บริการอย่างต่อเนื่อง การให้บริการอย่างก้าวหน้า

ตอนที่ 4 เป็นคำถามปลายเปิด ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่น ๆ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามแจกให้กับประชาชนในเขตเทศบาลเมืองชะอำ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาและดำเนินการเก็บข้อมูล ดังนี้

3.1 นำแบบสอบถามส่งให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) และเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเนื้อหาและให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแบบสอบถามที่สร้างขึ้น ผลการวิเคราะห์ได้ค่าความตรงของแบบสอบถามมีค่าอยู่ระหว่าง .67-1.00 ซึ่งเป็นค่าที่สามารถนำไปเก็บข้อมูลได้

3.2 ได้ปรับปรุงข้อคำถามตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แล้วจัดพิมพ์เป็นฉบับเพื่อทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน โดยนำไปทดลองใช้กับประชาชนของเทศบาลเมืองหัวหิน แล้วมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ของครอนบาค (Cronbach method) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2543, น. 218) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .973 ซึ่งมีค่าความเชื่อถือว่าสูงสามารถนำไปเก็บข้อมูลจริงต่อไป

3.3 เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนในเขตเทศบาล ในเดือนสิงหาคม 2562 โดยการเก็บข้อมูลจากประชาชนที่มาติดต่อที่งานทะเบียนราษฎรให้ช่วยตอบแบบสอบถาม และรับแบบสอบถามคืนทันที จำนวนแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนทั้งหมด 396 ฉบับ

3.4 นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมา ตรวจสอบความถูกต้อง และบันทึกข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลผลค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพของการให้บริการของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาล เมืองชะอำ แบ่งออกเป็น 5 ระดับของ Best (1977, p. 23) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.00 – 1.49 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.50 – 2.49 หมายถึง เห็นด้วยน้อย

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.50 – 3.49 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.50 – 4.49 หมายถึง เห็นด้วยมาก

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.50 – 5.00 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

เกณฑ์ที่ใช้ในการแปลผลค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ คุณภาพของการให้บริการ ของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ แบ่งออกเป็น 5 ระดับของ Best (1977, p.23) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.00 – 1.49 หมายถึง มีคุณภาพต้องปรับปรุง

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.50 – 2.49 หมายถึง มีคุณภาพไม่ดี

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.50 – 3.49 หมายถึง มีคุณภาพค่อนข้างดี

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.50 – 4.49 หมายถึง มีคุณภาพดี

ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.50 – 5.00 หมายถึง มีคุณภาพดีมาก

5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่าง

2. ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพของการให้บริการและคุณภาพ การให้บริการงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ

3. การหาความสัมพันธ์ของปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพของการให้บริการกับคุณภาพของการให้บริการ ของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ ใช้เทคนิคสถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple regression)

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการสาธารณะ ด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี สรุปผลได้ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงร้อยละ 64.5 รองลงมาเป็นเพศชายร้อยละ 35.5 มีสถานภาพสมรสมากที่สุดร้อยละ 38.3 รองลงมา คือ หย่า ร้อยละ 30.7 และหม้าย ร้อยละ 8.6 มีอายุ 36-50 ปี มากที่สุด ร้อยละ 47.5 รองลงมา มีอายุ 20- 35 ปี ร้อยละ 34.2 และอายุต่ำกว่า 20 ปี ร้อยละ 7.4 มีการศึกษาระดับมัธยมหรือปวช.มากที่สุด ร้อยละ 43.1 รองลงมา อนุปริญญาหรือปวส.ร้อยละ 37.6 และระดับสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ .3 มีอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด ร้อย 31.7 รองลงมาอาชีพธุรกิจส่วนตัว ร้อยละ 25.1และไม่มีอาชีพ/แม่บ้านร้อยละ.8

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการสาธารณะ

	คุณภาพการให้บริการสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	ด้านการให้บริการอย่างสม่ำเสมอ	4.16	.69	ดี
2	ด้านการให้บริการรวดเร็วทันต่อเวลา	4.03	.73	ดี
3	ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ	4.00	.64	ดี
4	ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง	4.07	.70	ดี
5	ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า	4.04	1.24	ดี
	รวมเฉลี่ย	4.06	84.	ดี

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการ สาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาล เมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความเป็นรูปธรรม ของบริการเห็นด้วยอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 รองลงมา คือด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการเห็นด้วยอยู่ในระดับ มากค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 และค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการให้ความมั่นใจ แก่ผู้รับบริการเห็นด้วยอยู่ในระดับมากค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) คุณภาพ การให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่น เทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

	คุณภาพการให้บริการสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	ด้านการให้บริการอย่างสม่ำเสมอ	4.16	.69	ดี
2	ด้านการให้บริการรวดเร็วทันต่อเวลา	4.03	.73	ดี
3	ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ	4.00	.64	ดี
4	ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง	4.07	.70	ดี
5	ด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า	4.04	1.24	ดี
	รวมเฉลี่ย	4.06	84.	ดี

จากตารางที่ 2 พบว่าคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียน ราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ในภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุดคือด้านการให้บริการ

อย่างสม่ำเสมอมีคุณภาพอยู่ในระดับดีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16 รองลงมา คือ ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่องมีคุณภาพอยู่ในระดับดีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 และค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านการให้บริการอย่างเพียงพอมีคุณภาพอยู่ในระดับดีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00

ผู้วิจัยได้ศึกษาความสัมพันธ์ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการ สาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาล เมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

การวิเคราะห์สมมติฐานด้วยการวิเคราะห์การถดถอย เพื่อหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม เขียนเป็นสมการเชิงเส้น ดังนี้

$$Y = b_0 + b_1X_1 + b_2X_2 + b_3X_3 + b_4X_4 + b_5X_5 + e \dots \dots \dots (1)$$

Y = คุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

X1 = ความเป็นรูปธรรมของบริการ

X2 = ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ

X3 = การตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ

X4 = การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ

X5 = ความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ

e = ค่าความคลาดเคลื่อน

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ถดถอยพหุ คุณภาพการให้บริการสาธารณะ
ด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่น

ตัวแปร	ค่า สัมประสิทธิ์ การถดถอย (b)	t	Sig t
การตอบสนองความต้องการ ของผู้รับบริการ (X3)	1.912	8.952	.000
ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ (X2)	1.529	9.530	.000
ความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจ ผู้รับบริการ (X5)	.875	4.534	.000
การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ (X4)	.665	4.331	.000
ความเป็นรูปธรรมของบริการ (X1)	.426	3.447	.001
ค่าคงที่ (Constant)	16.864	5.735	.000

R = .967 , R² = .935 , SEE = 6.710 , F = 234.752, Significant of F = .000
หรือสามารถเขียนสมการเชิงเส้น (Linearity) ได้ดังนี้

$$Y = b_0 + b_1X_3 + b_2X_2 + b_3X_5 + b_4X_4 + b_5X_1 \dots\dots\dots(2)$$

$$\text{แทนค่า} = 16.864 + 1.912 \text{ การตอบสนองความต้องการ}$$

$$\text{ของผู้รับบริการ}$$

$$(5.735) \qquad (8.952)$$

$$+ 1.529 \text{ ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ}$$

$$(9.530)$$

$$+ .875 \text{ ความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ}$$

$$(4.534)$$

+ .665 การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ
(4.331)

+ .426 ความเป็นรูปธรรมของบริการ
(3.447)

$R = .967$, $R^2 = .935$, $SEE = 6.710$, $F = 234.752$,
Significant of $F = .000$

จากตารางที่ 3 ผลจากการวิเคราะห์ตัวแปรอิสระทั้ง 5 ตัว พบว่า มีผลเชิงบวกต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเรียงตามค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอยจากมากไปหาน้อย คือการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ ความเป็นรูปธรรมของบริการตัวแปรทั้ง 5 ตัวสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามคือคุณภาพการให้บริการสาธารณะ ด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ได้ถึงร้อยละ 93.50 แสดงว่ายังมีปัจจัยอื่นที่ไม่ได้นำมาพิจารณาอีกร้อยละ 6.50 ที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี และสมการที่ได้จากการวิเคราะห์มีนัยสำคัญทางสถิติ มีค่าผิดพลาดของการคาดประมาณด้วยสมการต่อคุณภาพการให้บริการสาธารณะ ด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เท่ากับ 6.710

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการสาธารณะ ด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรีในภาพรวมเห็นด้วยอยู่ในระดับมาก

คุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรีในภาพรวมมีคุณภาพอยู่ในระดับดี

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า มีปัจจัยทั้ง 5 ด้าน มีผลเชิงบวกต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เรียงตามค่าสัมประสิทธิ์ของการถดถอย จากมากไปหาน้อย คือการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ ความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ ความเป็นรูปธรรมของบริการ ตัวแปรทั้ง 5 ตัวสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรตามคือคุณภาพการให้บริการสาธารณะ ด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ได้ถึงร้อยละ 93.50 สอดคล้องกับแนวคิดของ Millett (1954) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการให้บริการ พิจารณาได้จากประชาชนทุกคน จะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันในแง่ของกฎหมาย ไม่มีการแบ่งแยกกีดกัน ในการให้บริการประชาชนจะได้รับการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานให้บริการเดียวกัน และในการให้บริการจะต้องมองว่า การให้บริการสาธารณะจะต้องตรงเวลา ตลอดจนการให้บริการสาธารณะจะต้องมีจำนวนการให้บริการและสถานที่ให้บริการอย่างเหมาะสม การให้บริการสาธารณะที่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ โดยยึดหลักประโยชน์ของสาธารณะเป็นหลักไม่ใช่ยึดความพอใจของหน่วยงาน ที่ให้บริการว่าจะให้หรือหยุดบริการเมื่อใดก็ได้ อีกทั้งการให้บริการสาธารณะที่มีการปรับปรุงคุณภาพและผลการปฏิบัติงาน การเพิ่มประสิทธิภาพ หรือความสามารถที่จะทำหน้าที่ได้มากขึ้นโดยใช้ทรัพยากรเท่าเดิม

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสมบัติ ชัยมูล (2550) เรื่องการประเมินคุณภาพการให้บริการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดในประเด็นที่ว่าผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมอยู่ในระดับมาก และการให้บริการเป็นรายด้าน 3 ด้านอยู่ในระดับมาก คือด้านข้อมูลที่ได้จากการบริการ ด้านประสานงานในการบริการ และด้านความสะดวกที่ได้รับจากการบริการ ผู้รับบริการมีความพึงพอใจต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและเป็นรายด้านของผู้รับบริการโดยรวมอีก 2 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง คือด้านบุคลิกภาพให้บริการ และด้านคุณภาพของการบริการและสอดคล้องกับผลการศึกษาของสรสรเสริญ พงษ์พิพัฒน์ (2550) เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการให้บริการงานทะเบียนราษฎรของสำนักงานเทศบาลตำบลเชียงดาวจังหวัดเชียงใหม่ในประเด็นที่ว่า กระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการงานทะเบียนราษฎร พบว่าสำนักงานเทศบาลตำบลเชียงดาวมีการกำหนดขั้นตอนแต่ละงานและผู้รับผิดชอบได้อย่างชัดเจนเป็นไปตามลำดับของงานทำให้ได้รับการบริการได้ถูกต้อง ขั้นตอนการปฏิบัติเข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยาก ซับซ้อน ขณะเดียวกันยังประสบปัญหาด้านประชาชนบางส่วนยังไม่เข้าใจในกระบวนการให้บริการ และการจัดเตรียมเอกสารด้านเจ้าหน้าที่และบุคลากร พบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้เกี่ยวกับงานที่ปฏิบัติเป็นอย่างดีและสามารถให้คำปรึกษา/ชี้แจงช่วยแก้ปัญหาตอบข้อขัดข้องใจได้ ให้การบริการด้วยความเรียบร้อย มีความเสมอภาคในการให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่าสำนักงานเทศบาลตำบลเชียงดาวมีสถานที่ให้บริการที่สะอาด เอกสาร แบบฟอร์มต่าง ๆ พอเพียง อุปกรณ์การบริการงานทะเบียนมีความทันสมัย ขณะเดียวกันยังประสบปัญหาด้านสถานที่ให้บริการที่ต้องอาศัยพื้นที่ของที่ว่าการอำเภอเชียงดาว และสถานที่ให้บริการแคบ และวิธีการมารับบริการงานทะเบียนราษฎรความพึงพอใจของประชาชนในการรับบริการงานทะเบียนราษฎร พบว่า ประชาชนพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เพราะประชาชนสามารถได้รับบริการที่รวดเร็ว เจ้าหน้าที่ให้บริการ

ด้วยความเป็นธรรม และไม่เรียกร้องผลประโยชน์จากประชาชนและสอดคล้องกับงานวิจัยของฉวีวรรณ สุทธิ(2554)เรื่องคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ในประเด็นที่ว่า ปัจจัยด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ด้านความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ และด้านการให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการมีความสัมพันธ์กับคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า คุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ได้มีการพัฒนารูปแบบที่สอดคล้องและสนองต่อความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ และมีการนำความคิดเห็นข้อเรียกร้องของประชาชนมาพัฒนาแก้ไขปรับปรุงแก้ไขทำให้ทุกด้าน ๆ ทำให้การบริการมีคุณภาพอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการให้บริการร่วมกันกับงานหน่วยงานอื่นเช่นงานทำบัตรประชาชน งานทะเบียนสมรส งานทะเบียนหย่า การเปลี่ยนชื่อตัว-ชื่อสกุล ความต่อเนื่องชัดเจนจากจุดเริ่มต้นถึงจุดสิ้นสุดสำเร็จการบริการ และการบริการและติดตามหลังการได้รับบริการแล้ว เช่นการจัดส่งเอกสาร การติดต่อประสานงานสำหรับหน่วยงานที่ต้องใช้เวลาหรืองานคงค้างฝากไว้ มีการพัฒนาและริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดประโยชน์ต่อผู้รับบริการ ทำให้ประชาชนผู้มารับบริการมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของสำนักทะเบียน แต่ทั้งนี้ก็ยังพบปัญหาในส่วนของเจ้าหน้าที่ ที่เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์ไม่ค่อยยิ้มแย้มและคอยตอบข้อซักถามของประชาชน ซึ่งบางคำถามอาจไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ ด้านกระบวนการขั้นตอนของการให้บริการยังขาดอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ และระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น การมีระบบกดบัตรคิวอัตโนมัติ ตลอดจนด้านสถานที่ค่อนข้างจะคับแคบสถานที่จอดรถไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปปฏิบัติ

การให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ ควรยึดหลักบริการ ดังต่อไปนี้

1. ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ ควรมีการยืดหยุ่นในการบริการ การใช้เหตุผลและเอาใจใส่ในการแก้ไขปัญหาการบริการให้มากขึ้น และเปิดโอกาสให้ผู้รับบริการมีส่วนในการแสดงความคิดเห็นต่อการบริการ มีผู้แสดงความคิดเห็นในการให้บริการของเจ้าหน้าที่หรือเปิดเว็บไซต์ให้แสดงความคิดเห็นต่อการให้บริการ

2. ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจในเจ้าหน้าที่ ควรให้บริการเสร็จเร็วทันตามเวลา ไม่ให้ประชาชนคอยนานและมีความใส่ใจบริการ จริ่งใจบริการ และรับผิดชอบต่องานอย่างเต็มที่ผลัดเปลี่ยนเจ้าหน้าที่มาคอยให้บริการประชาชนและให้บริการในวันหยุด

3. ด้านความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจประชาชนผู้รับบริการ ควรฝึกอบรมให้เจ้าหน้าที่ที่ต้องมีความอดทนในการให้ความช่วยเหลืออย่างเอื้ออาทร มีน้ำใจ ไม่รำคาญและรับรู้และเข้าใจถึงความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ

4. ด้านการให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ ควรติดประกาศการให้บริการอย่างโปร่งใส รวดเร็ว ไม่เรียกร้องผลประโยชน์จากผู้รับบริการ

5. ด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ควรมีการจัดทำจุดรับเรื่อง และตรวจสอบเอกสารเป็นจุดเดียวเบ็ดเสร็จไม่ต้องให้ประชาชนต้องไปยื่นหลายโต๊ะ

เอกสารอ้างอิง

- ฉวีวรรณ สุทธิ. (2554). *คุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักงานทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่*. [สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา].
- เทศบาลเมืองชะอำ. (2562). สืบค้น 15 กรกฎาคม 2562, จาก http://www.cha-amcity.go.th/site/index.php?option=com_content&view=article&id=121&Itemid=1014
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2543). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สมบัติ ชัยมูล. (2550). *การประเมินคุณภาพการให้บริการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดร้อยเอ็ด*. [การศึกษาค้นคว้าอิสระตามหลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม].
- สรเสรีญ พงษ์พิพัฒน์. (2550). *ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการให้บริการงานทะเบียนราษฎรของสำนักงานเทศบาล ตำบลเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่*. [การค้นคว้าแบบอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่].
- Best, J. W. (1977). *Research in Education*. (3rd ed). New Jersey: Printice Hall.
- Buzzell, R. D., & Bradley, T. G. (1987). *The PIMS Principles*. New York: The Free Press.
- Gronroos, C. (1990, January). Relationship Approach to Marketing in Service Contexts: The Marketing and Organizational Behavior Interface. *Journal of Business Research*, 20(1), 3-17.

- Gronroos, C. (1992). *Strategic Management and Marketing in the Public Sector*. Finland: Swedish School of Economics and Business Management.
- Lewis, M. & Bloom, P. (1983). *Organization Behavior*. New York: Mc Graw Hill.
- Millet. (1954). *Management in the Public Service: The Quest for Effective Performance*. New York: McGraw-Hill Book.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V.A., & Berry, L. L. (1988, January). SERVQUAL: A Multiple Item Scale for Measuring Consumer Perceptions of Service Quality. *Journal of Retailing*, 64, 12-40.

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนสำหรับเด็ก

Outdoor Learning Activities for Children

อรนุช ลิมตศิริ¹

Oranuch Limtasiri

Received: September 9, 2020

Revised: May 27, 2021

Accepted: June 6, 2021

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์นอกห้องเรียนมีลักษณะการเรียนรู้แบบสหวิทยาการ เป็นหน่วยการเรียนรู้ที่บูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน นับเป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์การเรียนรู้ของเนื้อหาที่เรียนในห้อง กับแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ นอกห้องเรียน ซึ่งอาจเป็นชุมชน ธรรมชาติแวดล้อม หรือสถานที่อื่น ๆ ตามหัวข้อที่ศึกษา ในบทความนี้ได้นำเสนอหน่วยบูรณาการ เรื่อง “กล้วย” อันประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่หลากหลาย ที่ใช้ได้กับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา นับเป็นการขยาย ประสบการณ์การเรียนรู้ภายในห้องเรียน ช่วยทำให้เด็กเข้าใจเนื้อหาที่ศึกษา ได้ลึกซึ้งมากขึ้น อีกทั้งเป็นการพัฒนาทักษะซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 รวมถึงทักษะการสังเกต การคิด การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน ตลอดจนการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: การศึกษานอกห้องเรียน การจัดการเรียนรู้โดยผ่าน ประสบการณ์นอกห้องเรียน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นอกห้องเรียน

¹รองศาสตราจารย์ ดร.ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Abstract

Outdoor experiential learning is cross-curricular learning and interdisciplinarity which connects learning experiences in a classroom with other sources outside. It offers an opportunity for students to understand concepts beyond the norms of the classroom such as from the community, natural environment, and other locations of topics being studied. Outdoor learning activities also promote students' learning experiences and various essential skills including observation skills, thinking skills, problem-solving skills, communication, and collaboration. Besides, they inculcate the awareness of nature and environmental conservation.

Keywords: Outdoor Education, Outdoor Experiential Learning, Outdoor Learning Activities

บทนำ

การจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560 - พ.ศ. 2579) ซึ่งเป็นแผนแม่บท ในการพัฒนาการศึกษาในช่วงระยะเวลาดังกล่าว มีแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาโดยยึดหลักสำคัญ อันประกอบด้วย หลักการจัดการศึกษาเพื่อปวงชน เพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคม และตามเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน จากแนวคิดการจัดการศึกษาดังกล่าวได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ว่าคนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21

จากแผนการศึกษาแห่งชาติดังกล่าวข้างต้น ได้มีการวางเป้าหมายไว้ 2 ด้านคือ เป้าหมายของการจัดการศึกษาและเป้าหมายด้านผู้เรียน โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทางด้าน 3Rs ได้แก่ การอ่านออก (Reading) การเขียนได้ (Writing) และคิดเลขเป็น (Arithmetics) และ 8Cs ได้แก่ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross-Cultural Understanding) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership) ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และการรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information and Media Literacy) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy) ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้ (Career and Learning Skills) และความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion) (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น. 79)

นอกจากมีการวางกรอบวิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย และเป้าหมายดังกล่าวไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติแล้ว ยังมีการกำหนดยุทธศาสตร์หลักไว้ 6 ยุทธศาสตร์ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธศาสตร์ที่ 3 และยุทธศาสตร์ที่ 5 ซึ่งในยุทธศาสตร์ที่ 3 กล่าวถึงการพัฒนาศักยภาพคนทุกวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยกำหนดให้ผู้เรียนมีทักษะและคุณลักษณะพื้นฐานของพลเมืองไทยและทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 มีการกำหนดแหล่งเรียนรู้ สื่อ ตำราเรียน นวัตกรรม และสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน เข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ขณะที่ยุทธศาสตร์ที่ 5 ระบุว่าจัดการศึกษาเพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดแนวทางการพัฒนาให้มีการส่งเสริมสนับสนุนการสร้างจิตสำนึกรักสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ต่าง ๆ

จะเห็นได้ว่าการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ที่ 3 ได้กำหนดบทบาทของหน่วยงานต่าง ๆ ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียน ตลอดจนส่งเสริมสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ความมีวินัย และจิตสาธารณะของผู้เรียน และจากแนวทางการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ที่ 5 ที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและโครงการต่าง ๆ ที่ปลูกฝังความรับผิดชอบและจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดแหล่งเรียนรู้ที่มีคุณภาพและหลากหลาย เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ซึ่งเป็นการเรียนรู้นอกห้องเรียนเพิ่มมากขึ้น

ดังนั้นเพื่อให้แผนการศึกษาชาติบรรลุเป้าหมายทุกภาคส่วนทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้และปรับกระบวนการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ได้ทำกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนที่สอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ความมีวินัย จิตสาธารณะ

ปลูกฝังเจตคติ จิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการพัฒนาทักษะชีวิต และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

การจัดการศึกษาดังกล่าวจะต้องเกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งในและนอกห้องเรียนและที่สำคัญก็คือการสอนนอกห้องเรียน (Outdoor Education) จัดว่าเป็นวิธีสอนอย่างหนึ่งที่นำผู้เรียนไปศึกษานอกห้องเรียนจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ (Learning by doing) เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง (Direct experience) และมีส่วนร่วม (Dewey, 1938) ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าวจะส่งผลให้การเรียนรู้นั้นมีความหมายต่อผู้เรียนมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนผูกพัน รัก และหวงแหน ในธรรมชาติ มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Brookes, 2004)

ความหมายของการศึกษานอกห้องเรียน

นักการศึกษาต่างประเทศหลายท่านตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้ให้นิยามของการศึกษา นอกห้องเรียนไว้หลากหลาย ซึ่งสามารถสังเคราะห์ได้ดังนี้

ชาร์ป (Sharp, 1973) ได้นิยามว่า การศึกษานอกห้องเรียน เป็นกระบวนการเรียนการสอนวิธีหนึ่งที่เด็กจะได้รับประสบการณ์ตรงที่เป็นรูปธรรม ขณะที่แฮมเมอร์แมนและคณะ (Hammerman et al., 1994) ได้นิยามว่า การศึกษานอกห้องเรียนเป็นการใช้สถานที่นอกห้องเรียนเป็นห้องปฏิบัติการ (Lab) สำหรับการเรียนการสอนเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง

การศึกษานอกห้องเรียนสามารถจำแนกได้เป็น 2 ค่าใหญ่ ๆ คือ จิตวิทยาสังคม (Psychosocial) และสิ่งแวดล้อม (Environmental) ซึ่งบรูค (Brookes, 2004) ได้สรุปความหมายของการศึกษานอกห้องเรียน ดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความหมายของการศึกษานอกห้องเรียน

Psychosocial	Environmental
1. การศึกษานอกห้องเรียนเป็นการใช้ประสบการณ์ตรง	1. การศึกษานอกห้องเรียนเป็นการศึกษาในรูปแบบการศึกษาแบบหนึ่งที่น่าผู้เรียนไปศึกษานอกห้องเรียนและเกี่ยวข้องกับบริบทนอกห้อง
2. การศึกษานอกห้องเรียนเป็นการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 เพื่อการสังเกตและการรับรู้	2. การศึกษานอกห้องเรียนเป็นวิธีการที่นักเรียนเรียนจากประสบการณ์ที่ได้จากการลงมือปฏิบัติ ภายนอกห้องเรียนและให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ
3. การศึกษานอกห้องเรียนเป็นวิธีการที่ทำให้หลักสูตรสมบูรณ์ครอบคลุมมากขึ้น โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทั้งภายในห้องเรียน รวมถึงการศึกษาสิ่งแวดล้อมภายนอกห้องเรียน (Environmental education) การอนุรักษ์ (Conservation education) การผจญภัย (Adventure education) และการเข้าค่ายของโรงเรียน (School camping) กิจกรรมนันทนาการสร้างสรรค์ (Aspects of outdoor recreation)	3. การศึกษานอกห้องเรียนเป็นวิธีการเรียนโดยผ่านประสบการณ์ที่ใช้ประสาทสัมผัสทุกส่วนที่เกิดขึ้นในชั้นเริ่มแรก (แต่อาจไม่ทั้งหมด) โดยการสัมผัสกับธรรมชาติ (Natural environment)

ตารางที่ 1 ความหมายของการศึกษานอกห้องเรียน (ต่อ)

Psychosocial	Environmental
4. การศึกษานอกห้องเรียนเป็นเป้าหมายและจุดประสงค์หนึ่งที่บรรจุอยู่ในหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากสิ่งแวดล้อม	4. การศึกษานอกห้องเรียนเป็นการออกไปนอกห้องเรียนเพื่อเรียนรู้ที่จะดูแลรักษาและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม
5. การศึกษานอกห้องเรียนเกี่ยวข้องกับการสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในการแสวงหาความรู้ที่เรียนรู้ได้ดีที่สุด	5. การศึกษานอกห้องเรียนหมายถึงการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
6. การศึกษานอกห้องเรียนมีลักษณะเป็นการให้การศึกษาอย่างไม่เป็นทางการที่ให้ความสำคัญกับการศึกษารายบุคคล	6. การศึกษานอกห้องเรียนเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสังคม
7. การศึกษานอกห้องเรียนมีการออกแบบการจัดบนพื้นฐานของปรัชญาที่ให้ความสำคัญกับทรัพยากรธรรมชาติ	7. การศึกษานอกห้องเรียนเป็นวิธีการเรียนรู้โดยประสบการณ์ที่ใช้ประสาทสัมผัสทุกส่วน
8. การศึกษานอกห้องเรียนเกี่ยวข้องกับกระบวนการกลุ่มกิจกรรมผจญภัยเพื่อนันทนาการของผู้เรียนภายใต้คำปรึกษาแนะนำ	8. การศึกษานอกห้องเรียนเป็นปรากฏการณ์ที่เกี่ยวกับประสบการณ์ทางการศึกษา

จะเห็นได้ว่าจากนิยามของการศึกษานอกห้องเรียนทางด้านจิตวิทยาสังคมนั้น ให้ความสำคัญกับการศึกษารายบุคคลที่ผู้เรียนเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ ทั้งในและนอกห้องเรียนซึ่งครอบคลุมทั้งด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) บรรยากาศในการเรียนและการเรียนโดยผ่านกระบวนการกลุ่ม (Group process) ขณะที่แนวคิดทางด้านสิ่งแวดล้อมให้ความสำคัญกับการศึกษานอกห้องเรียนโดยผ่านประสบการณ์ตรง และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ดังที่พริส (Priest, 1986, 1990) สรุปว่าการศึกษาออกห้องเรียนเปรียบเหมือนร่มคันใหญ่ที่รวมการศึกษาทุก ๆ รูปแบบ ครอบคลุมเรื่องของมนุษยชาติ ในระดับกว้างไปสู่การพาเด็กมาเรียนรู้นอกห้องจากการสังเกตสิ่งมีชีวิต การผจญภัย การศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมซึ่งนอกเหนือจากความรู้ที่ได้รับแล้ว สิ่งที่มาคือปฏิสัมพันธ์ทางสังคม รวมถึงการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัว การศึกษานอกห้องเรียนจึงได้รับการกล่าวขานว่าเป็นการศึกษาที่เน้นประสบการณ์ (Experiential) และเป็นกระบวนการ (Process) ที่ให้ความสำคัญกับประสาทสัมผัสทุกส่วนและทุกสิ่งทุกอย่าง ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

มาร์ติน (Martin, 2001) ได้ให้นิยามการเรียนรู้นอกห้องเรียนว่า ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

1. นันทนาการ (Outdoor recreation)
2. การศึกษานอกห้องเรียน (Outdoor education) จะครอบคลุมถึง (1) การศึกษาอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ (2) การพัฒนาบุคลิกภาพและพัฒนาทักษะทางสังคม (3) การไปทัศนศึกษา (Field studies) และ (4) กีฬากลางแจ้ง (Outdoor sports)
3. ความร่วมมือในการจัดฝึกอบรมของหน่วยงานต่าง ๆ (Corporate training)
4. การบำบัดโดยใช้กิจกรรมผจญภัย

ทั้ง 4 ส่วนนี้มีลักษณะที่ร่วมกัน คือ (1) ประสบการณ์เรียนนอกห้องเรียน (Outdoor experiences) (2) ทักษะการปฏิบัติกิจกรรมนอกห้องเรียน (Activity skills) (3) การเรียนโดยผ่านประสบการณ์ (Experiential learning) (4) ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม (Environmental issues) (5) กระบวนการตัดสินใจทางสังคมและวัฒนธรรม (Social & Cultural justice) (6) ภาวะผู้นำและการสอน (Leadership & Teaching) และ (7) คุณภาพและงานวิจัย (Quality & Research)

ริคคินสันและคณะ (Rickinson et al., 2004) ได้ให้นิยามของการศึกษานอกห้องเรียนว่าการศึกษานอกห้องเรียนมีความหมายที่ครอบคลุมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ทางการศึกษาจากสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้แก่

- การผจญภัยนอกห้อง (Outdoor adventure education)
- การไปทัศนศึกษา (Field studies)
- การศึกษาธรรมชาติ (Nature studies)
- การเล่นนอกห้องเรียน (Outdoor play)
- มรดกทางการศึกษา (Heritage education)
- สิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education)
- การศึกษาโดยผ่านประสบการณ์ (Experiential education)
- เกษตรศึกษา (Agricultural education)

นอกจากนิยามข้างต้นแล้ว การศึกษานอกห้องเรียนยังรวมถึงประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

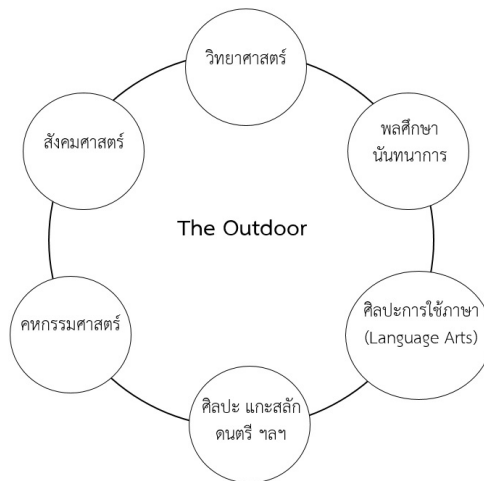
- การเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ ระบบนิเวศน์
- การเรียนรู้เกี่ยวกับสังคม ชุมชน
- การมีปฏิสัมพันธ์กับแหล่งเรียนรู้ทางธรรมชาติ
- การเรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง เช่น การผจญภัยนอกห้องเรียน
- การเรียนรู้เกี่ยวกับผู้อื่น เช่น การมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่มย่อย

ขณะที่ไปทัศนศึกษา

- การเรียนรู้ทักษะใหม่ที่ได้จากการผจญภัยนอกห้องเรียน

กิวเบอร์สตันและคณะ (Gilberston et al, 2006) ได้กล่าวถึง การศึกษานอกห้องเรียนว่า การศึกษานอกห้องเรียน (Outdoor Education) เป็นวิธีการเรียนการสอนที่เน้นประสบการณ์ตรงและประสาทสัมผัสหลายด้าน การดมกลิ่น การฟังเสียง การสัมผัส ฯลฯ

นอกจากนี้ การศึกษานอกห้องเรียนมีลักษณะที่บูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันที่มีลักษณะสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ที่ให้ความสำคัญกับวิธีสอน (Method of teaching) มากกว่าที่จะเน้นที่เนื้อหา (Content of the course) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การศึกษานอกห้องเรียนที่บูรณาการกับศาสตร์ต่าง ๆ
(Smith et al. n.d.)

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าการศึกษานอกห้องเรียนมีลักษณะบูรณาการเนื้อหาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบองค์รวมโดยผ่านกระบวนการต่อไปนี้

1. เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากปัญหาในบริบทที่แท้จริงตามธรรมชาติ จากการสังเกตสภาพที่เสื่อมโทรมของหน้าดินในเมืองและชนบท
2. เรียนรู้จากการค้นพบ สำรวจ ผจญภัย ซึ่งจะนำไปสู่ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์
3. เรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัส จับต้อง ดมกลิ่น และฟังเสียงสิ่งที่อยู่รอบตัว
4. เรียนรู้จากการสื่อสาร การมีส่วนร่วมและมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับเพื่อน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการศึกษานอกห้องเรียน หมายถึง การนำนักเรียนไปศึกษาสภาพที่เป็นจริง มุ่งเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยการเรียนรู้จากธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ชุมชน และแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาทุก ๆ ด้าน การเรียนจากห้องปฏิบัติการนอกห้องเรียนช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงเนื้อหาที่เรียนจากในห้องเรียนได้อย่างลึกซึ้ง และมีความหมายมากขึ้น

ความสำคัญของการศึกษานอกห้องเรียน

การศึกษานอกห้องเรียน มีความสำคัญในการขยายขอบเขตของความคิด ความรู้ เพิ่มพูนทักษะ และพัฒนาการทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาที่ทำให้การเรียนการสอนในห้องเรียนสมบูรณ์ขึ้นอย่างแท้จริง ดังที่ได้สังเคราะห์ความสำคัญจากนักการศึกษาหลาย ๆ ท่าน ดังนี้ ยังเกอร์ฟอร์ดและวอล์ค และริคคินสัน (Hungerford & Volk, 2003; Rickinson, 2004)

1. ฝึกทักษะการสังเกต สำรวจ จัดบันทึก รวบรวมข้อมูลในเชิงปริมาณ และคุณภาพ นับเป็นการกระตุ้นความอยากรู้ เพราะได้เรียนรู้จากของจริง ทำให้เด็กสนใจที่จะค้นคว้าเพิ่ม ตลอดจนเป็นการให้เด็กชื่นชมต่อธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์เมื่อเด็กไปในสถานที่จริง

2. ช่วยให้เกิดมีโลกทัศน์ที่กว้างหรือมีประสบการณ์เพิ่ม มีพัฒนาการด้านต่าง ๆ พฤติกรรมที่ดี มีปฏิสัมพันธ์และสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อเด็กและครูที่เกิดจากการร่วมกันทำกิจกรรมนอกห้องในบรรยากาศที่เป็นกันเอง

3. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยผ่านประสาทสัมผัสและประสบการณ์ตรง เป็นการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวา และเต็มไปด้วยความกระตือรือร้นของผู้เรียน โดยผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทในการให้คำแนะนำ โดยฝึกให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบ สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ

4. ฝึกทักษะการคิดการแก้ปัญหา และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

5. ช่วยขยายประสบการณ์การเรียนรู้ในห้องเรียน หรือช่วยเสริมบทเรียนในห้องเรียน ทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และช่วยพัฒนาค่านิยมและจริยธรรม

6. ฝึกทักษะการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการสังเกต สำรวจสภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน ใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหาอย่างมีความหมาย ฝึกวางแผน เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้

7. ช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบในการดูแลสิ่งแวดล้อมได้มากขึ้น เห็นคุณค่า และรู้จักใช้ประโยชน์จากทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสูญหายน้อยที่สุด

8. ส่งเสริมทักษะการคิดในระดับสูง ทักษะการใช้แผนที่ และเข็มทิศ สามารถพัฒนาทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม พัฒนา ทักษะคิดในเชิงบวกและมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี พัฒนาดตนเองให้มีความเชื่อมั่นและบุคลิกภาพที่ดี

สรุปว่า การศึกษา นอกห้องเรียน มีคุณค่าและความสำคัญในการขยายประสบการณ์การเรียนรู้ เชื่อมโยงเนื้อหาที่เรียนในห้องได้อย่างลึกซึ้ง และมีความหมายมากขึ้น เพิ่มพูนทักษะการคิดการแก้ปัญหา ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ตลอดจนปรับเปลี่ยนเจตคติ และพฤติกรรมให้เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

หลักการและแนวคิดในการจัดการศึกษานอกห้องเรียน

การศึกษานอกห้องเรียน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์ตรง (Direct experience) ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมโดยเน้นให้เด็กเรียนรู้จากการลงมือกระทำ (Learning by doing) มีลักษณะการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น (Active Learning) เป็นการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ เจตคติ และทักษะต่าง ๆ แฮมเมอร์แมน และคณะ (Hammerman et al., 2001) ได้สรุปหลักในการศึกษานอกห้องเรียนไว้ดังนี้

1. เน้นให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงโดยใช้การฟัง การพูด การดมกลิ่น การชิมรส และการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมที่เป็นสภาพการณ์ที่แท้จริงนอกห้องเรียน ควบคู่กับการเรียนรู้จากแหล่งความรู้อื่น ๆ ในห้องเรียน เพื่อเป็นการเพิ่มเติมความรู้ที่ไม่อาจศึกษาได้จากนอกห้องเรียนเพียงอย่างเดียว
2. การสอนที่สำคัญคือ การสอนโดยใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ใช้คำพูด/คำถามชี้นำเป็นแบบอย่าง และสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก
3. จัดโอกาสให้เด็กได้มีโอกาสพบปัญหาในสภาพการณ์ที่แท้จริง แล้วนำไปสู่การเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในและนอกห้องเรียน และสรุปบันทึก ซึ่งเป็นการฝึกฝนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และสร้างองค์ความรู้ให้แก่ตนเองอย่างสม่ำเสมอ

4. การศึกษานอกห้องเรียนเป็นวิธีการหนึ่งของการศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่เป้าหมายทาง การศึกษาเช่นเดียวกับการศึกษาในห้องเรียน โดยการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนนอกห้องเรียนเข้ามาใช้เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และเพื่อให้เด็กสามารถเรียนรู้ได้ดีที่สุด

คูเปอร์ (Cooper, 2010) กล่าวถึงหลักการและแนวคิดของการเรียนนอกห้องเรียนว่าช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้โดยผ่านกระบวนการที่เรียกว่า 3 H's อันได้แก่ Hand, Heart และ Head ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า

Hand เทียบเคียงกับการเรียนจากการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการสังเกต สำรวจ จับต้อง สัมผัส ฟัง ตมกลิ่น หรือลิ้มรสจากธรรมชาติรอบตัว

Heart เปรียบได้กับเรื่องของจิตวิญญาณ เป็นการเรียนรู้ที่ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีจิตใจที่ละเอียดอ่อน จิตใจที่เบิกบานเป็นสุข มีเจตคติที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

Head เปรียบกับความรู้ที่ผู้เรียนจะได้รับในลักษณะของการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาที่เรียนภายในห้องกับประสบการณ์ที่ได้รับนอกห้องเรียนเข้าด้วยกัน อันจะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย และตอบสนองความต้องการของผู้เรียน

การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์นี้เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพส่งเสริมให้เด็กมีความรับผิดชอบ ตอบสนองต่อรูปแบบลีลาในการเรียนที่หลากหลายทั้งลีลาในการเรียนรู้ผ่านทางสายตา (Visual learner) การเรียนรู้ผ่านการฟัง (Auditory learner) และการเรียนรู้จากการเคลื่อนไหว (Kinesthetic learner) จากบรรยากาศของการเรียนแบบยืดหยุ่นนอกห้องเรียนช่วยสร้างแรงจูงใจ ความเชื่อมั่น และมีเจตคติเชิงบวกต่อการเรียนซึ่งนับว่าเป็นรากฐานของการจัดการศึกษาที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

นอกจากนี้นักการศึกษาหลายท่านจากอดีตจนถึงปัจจุบันได้ให้หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษานอกห้องเรียนที่สามารถสังเคราะห์ได้ดังนี้ (Donaldson & Donaldson, 1958; Freebery and Taylor, 1963; Dowling, 1978; Cooper, 2010; Behrendt & Franklin, 2014)

1. การศึกษานอกห้องเรียนเป็นกระบวนการสร้างความสัมพันธ์และประสบการณ์ร่วมกันระหว่างเด็กกับครูและเด็กกับเด็ก ในลักษณะที่ไม่อาจเกิดขึ้นได้ในกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน

2. การเรียนรู้ในสภาพการณ์จริง เป็นการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวมในสิ่งที่เด็กศึกษา มีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับเด็กต่าง ๆ มากมายจนแยกขาดเป็นส่วน ๆ ไม่ได้ ดังนั้นการเรียนรู้เกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของมดจึงเกิดขึ้น

ไปพร้อม ๆ กับการตระหนักและเข้าใจถึงสภาพดิน การเปลี่ยนแปลงของไปไม้ และการแบ่งเขตอาศัยของสัตว์ชนิด ต่าง ๆ ไม่ใช่การเจาะจงเรียนแต่เรื่อง มดเพียงเหมือนการตัดตอนมาสอนในชั้นเรียน ซึ่งอาจช่วยเจาะลึกได้มากขึ้น แต่ขาดภาพรวมตามความเป็นจริง การศึกษานอกห้องเรียนจึงต้องจัดควบคู่ ไปกับการศึกษาในห้องเรียนเพื่อประโยชน์ในการเรียนรู้ที่สูงสุด ทั้งนี้ โดยไม่สามารถแยกออกจากกันได้

3. การเรียนนอกห้องเรียนต้องเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน เพื่อทำให้เกิดความสมดุลระหว่างการเรียนในห้องและนอกห้อง เพื่อพัฒนา สติปัญญา สังคม อารมณ์ - จิตใจ และพัฒนาร่างกาย รวมทั้งฝึกให้เด็กเป็นอิสระ มีความรับผิดชอบ มีความเป็นผู้นำ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และทักษะพื้นฐาน ของความสัมพันธ์ทางสังคม

การเรียนนอกห้องเรียนควรเป็นขบวนการที่ต่อเนื่องตลอดเวลา ที่เด็กใช้ชีวิตในโรงเรียนโดยเริ่มจากสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ชุมชน และ แหล่งเรียนรู้ที่ห่างไกลออกไปตามลำดับ โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้มีโอกาส สังเกต สำรวจ สืบค้น แก้ปัญหา สื่อสาร และผ่านปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งจะช่วยให้ประสบความสำเร็จในการสร้างความอดทนและรู้จักควบคุม ตนเอง

4. การศึกษานอกห้องเรียนจะไม่ถูกจำกัดว่าเป็นเฉพาะวิชาใด เนื้อหาสาระใด แต่เป็นการบูรณาการของศาสตร์และศิลป์ในลักษณะ ของสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ในรูปแบบขององค์รวมที่สัมพันธ์ เชื่อมโยงส่งผลกระทบถึงกัน ซึ่งจะนำไปสู่การคิดเชิงระบบ (Systemic thinking) โดยเริ่มจากการวางแผน ลงมือปฏิบัติ และทบทวน (Plan, Do and Review) อันจะนำมาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

5. การศึกษานอกห้องเรียนไม่ได้จัดเพื่อทดแทนตำราเรียน ซึ่งเป็น สื่อทางอ้อมแต่เป็นการศึกษาที่มุ่งเพื่อให้เด็กนักเรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ ตรงโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่ายิ่งเรียนรู้ผ่านทางประสบการณ์ตรงมากเท่าไร ก็ยิ่งเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้โดยอัตราส่วนมากขึ้นเท่านั้นด้วย นอกจากนี้

การไปทัศนศึกษาเป็นการขยายประสบการณ์ในการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง และสามารถเชื่อมโยงความคิดรวบยอดที่ได้รับในห้องเรียนได้เป็นอย่างดี

จากที่ได้นำเสนอหลักการและแนวคิดในการศึกษานอกห้องเรียน เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งในการสังเกต สำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งในและนอกโรงเรียน รวมถึงวัด โบสถ์ สุเหร่า พิพิธภัณฑ์ ตลาด ห้องสมุด สวนสัตว์ สวนสาธารณะ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ ที่ช่วยให้เด็กเชื่อมโยงการเรียนรู้ในโรงเรียนและการเรียนโดยผ่านประสบการณ์นอกห้องเรียน ได้พัฒนาทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะต่าง ๆ ที่จะช่วยให้การเรียนรู้มีคุณค่าและมีความหมายต่อผู้เรียน

รูปแบบของการศึกษานอกห้องเรียน (Model of Outdoor Education)

ฮิกกินส์และคณะ (Higgins et al., 1997) ได้เสนอรูปแบบของการจัดการศึกษานอกห้องเรียนที่ให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน (Outdoor activities) การฝึกปฏิบัติประสบการณ์จริงนอกห้อง (Fieldwork) และการพัฒนาตนและพัฒนาทักษะทางสังคม ดังภาพที่ 2

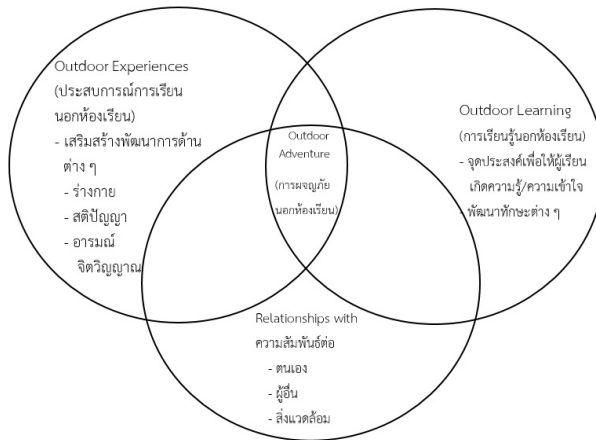

ภาพที่ 2 รูปแบบของการจัดการศึกษานอกห้องเรียน

(Higgins et al., 1997)

เลเทอร์และพอร์ทเทอร์ (Leather & Porter, 2006) ได้เสนอรูปแบบของการผจญภัยนอกห้องเรียน (Outdoor Adventure) ซึ่งอยู่บนพื้นฐานความคิดสร้างสรรค์ จิตวิญญาณ ปรัชญาการท่องเที่ยวและความยั่งยืน รูปแบบนี้ครอบคลุมถึง:

1. การเรียนรู้นอกห้อง (Outdoor Learning) ทำให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ และทักษะ
 2. ประสบการณ์การเรียนรู้นอกห้อง (Outdoor Experiences) ที่เสริมสร้างพัฒนาการด้านสติปัญญา อารมณ์/จิตวิญญาณ และพัฒนาการทางร่างกาย
 3. ความสัมพันธ์ของตนเองต่อผู้อื่นและความสัมพันธ์ที่มีต่อสิ่งแวดล้อม
- ดังภาพที่ 3

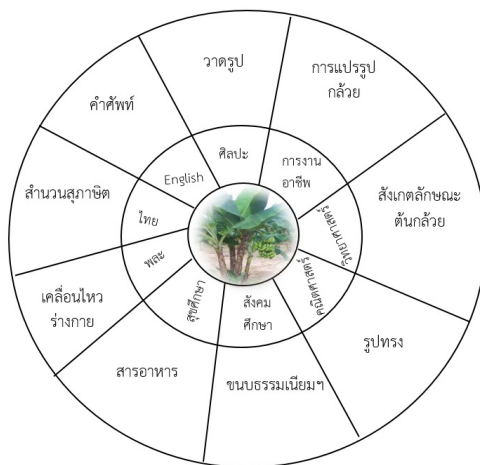
ภาพที่ 3 รูปแบบการผจญภัยนอกห้องเรียน
(Outdoor Adventure)
(Leather & Porter, 2006)

ในส่วนนี้จะเป็นการนำเสนอกิจกรรม Picture Frame ซึ่งเป็นกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่จะนำมาขยายความในส่วนของรูปแบบทั้ง 2 รูปแบบที่กล่าวมาข้างต้น โดยกิจกรรมนี้จะให้นักเรียนแต่ละคนทำกรอบรูปจากวัสดุธรรมชาติ หลังจากนั้นนำนักเรียนไปสำรวจสิ่งแวดล้อมนอกห้องเรียน ซึ่งอาจเป็นสวนสาธารณะหรือแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ ให้นักเรียนเลือกทำเลที่ร่มรื่น แล้วนำกรอบรูปของตนเองไปแขวนไว้บนกิ่งไม้ มองผ่านกรอบเพื่อจำกัดพื้นที่และหาจุดโฟกัสของภาพ เขียนบรรยายสิ่งที่มองเห็นผ่านกรอบภาพ และแลกเปลี่ยนสิ่งที่เขียนกับเพื่อนในกลุ่ม

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่า การที่นักเรียนได้เรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์ตรงนอกห้องเรียนเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาตนเอง และทักษะที่สำคัญ เช่น ทักษะการสังเกต การคิด การแก้ปัญหา การสื่อสารโดยการเขียนบรรยายถ่ายทอดความคิด และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนซึ่งนับเป็นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ตลอดจนเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

การประยุกต์ใช้การศึกษานอกห้องเรียนเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็ก

ในตอนท้ายของบทความนี้ เป็นการนำเสนอแนวคิด ทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนสำหรับเด็ก ซึ่งตามทัศนะของผู้เขียนการศึกษานอกห้องเรียนเป็นวิธีสอนที่เน้นการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ในลักษณะของสหวิทยาการ (Interdisciplinary) โดยนำเด็กไปศึกษาที่ห้องปฏิบัติการธรรมชาติภายนอกห้อง หน่วยการเรียนรู้ที่จะนำเสนอเป็นหน่วยการเรียนรู้เรื่อง “กล้วย” ซึ่งเป็นผลไม้ใกล้ตัว พบเห็นได้ทั่วไป มีหลากหลายชนิด สามารถรับประทานได้ทั้งแบบสดและแปรรูป มีประโยชน์ต่อสุขภาพและอุดมไปด้วยสารอาหารที่สำคัญ หน่วยการเรียนรู้เรื่อง “กล้วย” สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมบูรณาการได้หลากหลายวิชา เพื่อให้เด็กในระดับประถมศึกษาเกิดการเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 การบูรณาการหน่วยการเรียนรู้เรื่อง “กล้วย”

(อรนุช ลิ้มตศิริ, 2563)

- การบูรณาการหน่วยการเรียนรู้ในวิชาต่าง ๆ อาจอธิบายได้ดังตัวอย่างต่อไปนี้
- วิทยาศาสตร์
- ให้นักเรียนสังเกตการขยายพันธุ์ การเจริญเติบโต ลักษณะของต้นกล้วย และบอกความรู้สึกรจากการสัมผัส ใบตอง รวมทั้งใบตองสดและใบตองแห้ง (กล้วยน้ำว้า กล้วยหอม กล้วยเล็บมือนาง)
 - ให้นักเรียนชิมรสของกล้วยดิบและกล้วยสุก และให้บอก ความแตกต่างของรสชาติ
 - จำแนกความเหมือน/ต่างของกล้วยแต่ละชนิด (กล้วยน้ำว้า กล้วยหอม กล้วยเล็บมือนาง)
- คณิตศาสตร์
- นับจำนวนกล้วยในแต่ละเครือ/รูปร่าง/รูปทรง
 - เศษส่วนของกล้วยสุก และกล้วยดิบในแต่ละเครือ
- สังคมศึกษา
- สัมภาษณ์คนสวนที่ดูแลต้นไม้ หรือต้นกล้วยของโรงเรียน
 - ให้นักเรียนบอกขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ที่น่าสนใจต่าง ๆ ของกล้วย โดยเฉพาะใบตองไปใช้ใน พิธีกรรมและเทศกาลต่าง ๆ
 - ศึกษาประเพณีลอยกระทงและคุณค่าของกาบกล้วย ที่ถูกนำมาใช้เป็นวัสดุในการทำกระทงในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ซึ่งมีมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน
 - ให้นักเรียนฝึกทำบายศรีที่ใช้ในการไหว้ครู
 - ให้นักเรียนยกตัวอย่างขนมที่ใช้ใบตองห่อ (ขนมกล้วย ขนมไส้ไส้) หรือใช้เป็นภาชนะใส่อาหาร (กระทงใส่หอมหมก)
 - ให้นักเรียนเปรียบเทียบวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต ของชาวไทยและต่างประเทศในการนำกล้วยมาทำเป็นขนม (คนไทยทำขนมกล้วยและข้าวต้มมัดโดยวิธีนี้ ขณะที่ ชาวต่างชาตินิยมทำเค้กกล้วยหอมด้วยวิธีการอบหรือนำมาทำกล้วยหอมทอด)

ภาษาไทย	- ยกตัวอย่างสำนวนสุภาษิตไทยที่เกี่ยวกับกล้วย - เขียนจดหมายถึงต้นกล้วยพร้อมบอกเหตุผลที่อยากเป็นเพื่อนกับต้นกล้วย - ฝึกคำคล้องจอง (กล้วย, กล้วย)
ภาษาอังกฤษ	- เขียนคำศัพท์ที่เกี่ยวกับกล้วย (Banana, Banana Leaf, dried banana, frozen banana, a bunch of bananas etc.) พร้อมวาดรูปประกอบ - เปรียบเทียบสำนวนของไทยและต่างประเทศ going banana กับ ปอกกล้วยเข้าปาก
พละ	- แข่งขันขี่ม้าก้านกล้วย/เคลื่อนไหวร่างกายเปรียบเสมือนใบตองที่โดนน้ำฝน/โดนพายุลมแรง/ใบตองสงบนิ่ง
สุขศึกษา	- บอกคุณประโยชน์ของกล้วย/สารอาหาร
การทำงานอาชีพ	- ทำขนมที่มีกล้วยเป็นส่วนประกอบ (กล้วยต้ม กล้วยเชื่อม กล้วยบวชชี) และการแปรรูปกล้วย - ให้นักเรียนออกแบบหีบห่อบรรจุภัณฑ์ที่ทำจากกล้วย (กล้วยอบ กล้วยตากแห้ง)
ศิลปะ	- วาดรูปต้นกล้วย/ประดิษฐ์วัสดุจากใบตองและกาบกล้วย

สรุป

การศึกษานอกห้องเรียนเป็นวิธีสอนอย่างหนึ่งที่น่าผู้เรียนไปศึกษานอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์ ได้ใช้สถานที่นอกห้องเรียนเป็นห้องปฏิบัติการทดลองที่มีอยู่ในธรรมชาติ ได้สัมผัสสำรวจสิ่งแวดล้อมรอบตัวจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย อันจะทำให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงได้ว่าตนเองมีความสัมพันธ์และเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ซึ่งนอกจากจะทำให้การเรียนรู้สมบูรณ์ขึ้นแล้ว ยังทำให้การเรียนรู้มีความหมาย ทำให้ผู้เรียนเกิดความรัก ห่วงแหน ผูกพันกับธรรมชาติ นับเป็นการปลูกฝังในเรื่องของจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรอย่างเป็นรูปธรรมได้มากที่สุดด้วย

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - พ.ศ. 2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- อรนุช ลิมตศิริ. (2563). *การบูรณาการหน่วยการเรียนรู้เรื่อง “กล้วย”*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- Behrendt, M. & Franklin, T. (2014). A review of research on school field trips and their value in education. *International journal of Environmental & Science Education*, 9, 235-245.
- Brookes, A. (2004). *Can outdoor education be dispensed with? A critical review of some common rationales for outdoor education*. Paper presented at Connections and Disconnections: Examining the reality and rhetoric. International perspectives on outdoor education theory and practice, Australia: La Trobe University Bendigo, Bunting.
- Camille J. (2006). *Interdisciplinary teaching through outdoor education*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Cooper, G. (2010, Spring). Outdoor Learning: environmental and sustainability-Seeing the big picture. *Horizons*. 49, 4-8.
- Dewey, J. (1938). *Experience and education*. New York: Touchstone.
- Donaldson, G. & Donaldson, L. (1958). Outdoor education: A definition. *Journal of Physical Education: Recreation & Dance*, 29(17), 17-63.

- Dowling, H. J. (1978). *Outdoor education: Why outdoor education*. New York: Destandes.
- Freebery, W., & Taylor, I. (1963). *Programme in outdoor education*. Minneapolis, MN: The Burgess.
- Gilberston. K., & others. (2006). *Outdoor education methods and strategies*. Champaign: Human Kinetics.
- Hammerman, D.R., Hammerman, W.M. & Hammerman, E.L. (1994). *Teaching in the outdoor*. America: CL Interstate.
- Hammerman, D.R., Hammerman, W.M. & Hammerman, E.L. (2001). *Teaching in the outdoor*. Danville IL. Inte.
- Higgins, P., Loynes, C. & Crowther, N. (1997). *A Guide for Outdoor Education in Scotland*. Penrith: Adventure Education.
- Hungerford, H.R. & Volk, T.L. (2013). *Changing learner behavior through environmental education*. Retrieved 20 March 2018, from <http://doi.org/10.1080/00958964.1990.10753743>.
- Leather. M & Porter, S. (2006). *An outdoor Evolution: Changing name, changing contexts, constant values. Shaping the outdoor profession through Higher Education Creative Diversity in Outdoor Studies Courses in Higher Education in the UK*. Humberstone, B & Brown, H. Editors.
- Martin. P. (2001). *Key issues in the industry: towards the Summit in Education Outdoors-Our sense of Place: 12th National Outdoor Education Conference*. Conference proceedings. Victory. Australia.
- Priest, S. (1986). Redefining outdoor education: A matter of many relationships. *Journal of Environmental Education*, 17(3). 13-15.

- Priest, S. (1990). *The semantics of adventure education*. In Adventure education. State College. PA: Venture.
- Rickinson, M, et al. (2004). *A Review of Research on Outdoor Learning National Foundation for Educational Research and King's College London*. London: FSC.
- Sharp, L.B. (1973). *Basic Consideration in outdoor and camping education*. New York: The Bulletin of The National Association of Secondary School Principals.
- Smith, J.W., et al. (n.d.). *Outdoor education*. (2nd ed.). Englewood cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.

การสำรวจสถานะองค์ความรู้ของปัจจัยสาเหตุและ
มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเยาวชน:
ช่องว่างองค์ความรู้สำหรับการวิจัยในอนาคต
An Investigation of the Stage of Knowledge
on Factors and the Prevention of Drug Problems
in the Youth: The Knowledge Gap
for the Future Research

อารดา คุเจริญ¹

Arada Kucharean

Received: February 28, 2021

Revised: May 27, 2021

Accepted: June 6, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการสำรวจสถานะองค์ความรู้ (State of art) ของปัจจัยสาเหตุการติดยาเสพติด และ มาตรการป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเยาวชน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสังเคราะห์ช่องว่างขององค์ความรู้ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษในอนาคต การสำรวจสถานะองค์ความรู้ได้นำไปสู่การค้นพบว่า ช่องว่างขององค์ความรู้ที่เกี่ยวกับปัจจัยสาเหตุการติดยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนได้แก่ 1) ปัจจัยครอบคลุม ประกอบด้วยตัวแปร “ความรุนแรงภายในครอบครัว” “การถูกละเมิดทางเพศ” “การยอมรับของผู้ปกครอง” “การสนับสนุนจากผู้ปกครอง” 2) ปัจจัยทางจิตวิทยา ประกอบ

¹อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ด้วยตัวแปร “ความฉลาดทางอารมณ์” “การรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม” “การมีวินัยในตนเอง” “การรู้จักตนเอง” และ การรู้สึกดีน้อยกว่าผู้อื่น 3) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยตัวแปร “อัตราการทำงาน” “อัตราเงินเฟ้อ” “ผลผลิตมวลรวม” “รายได้ประชาชาติ” 4) ปัจจัยสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยตัวแปร “ระดับความเข้มแข็งของชุมชน” “สภาพเศรษฐกิจของชุมชน” “ทัศนคติต่อยาเสพติดของคนในชุมชน” 5) ปัจจัยสื่ออินเทอร์เน็ตและเครือข่ายสังคมออนไลน์ ประกอบด้วยประเด็น “พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของวัยรุ่นที่เสี่ยงต่อการติดยาเสพติด” “อิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์แต่ละประเภทต่อการติดยาเสพติดของเยาวชน” และ “การศึกษารูปแบบการสื่อสารในการซื้อขายยาเสพติดผ่านทางอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์” สำหรับช่องว่างองค์ความรู้เกี่ยวกับมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ได้แก่ 1) มาตรการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน 2) มาตรการที่ใช้ครอบครัวเป็นฐาน และ 3) มาตรการที่ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งนักวิจัยสามารถศึกษามาตรการดังกล่าว เพื่อเติมเต็มองค์ความรู้ในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดในกลุ่มเยาวชนในอนาคต

คำสำคัญ: ยาเสพติด ปัญหายาเสพติด สาเหตุของปัญหายาเสพติด การป้องกันปัญหายาเสพติด การแก้ไขปัญหายาเสพติด

Abstract

This article describes an investigation of the state of knowledge on factors and the prevention of drug problems in the youth. The aim of this article is to synthesize the knowledge gap which will be beneficial to the future studies. The results showed that the knowledge gap concerning factors of drug problems in the youth consisted of 1) family factors including family violence, sexual abuse, parental acceptance, and parental support 2) psychological factors including emotional intelligence, sense of belonging, self-discipline, self-realization, and inferiority feelings 3) economic factors including employment rates, inflation rate, gross domestic product (GDP), and national income (NI) 4) environmental factors including community strength, community economy, and community attitudes toward drug use, and 5) the internet and social network factors including risky online behaviors of the youth in relation to drug addiction, the influence of social media on youth drug addiction, and buying and selling drugs on the internet and social media. The results also revealed that the knowledge gap concerning the prevention of drug problems in the youth consisted of 1) school-based prevention 2) family-based prevention, and 3) internet-based/ social media-based prevention. The findings are beneficial for other researchers in filling the knowledge gap concerning the prevention of drug problems in the youth in the future.

Keywords: Drugs, Drug Problems, Factors of Drug Problems, The Prevention of Drug Problems, Solutions of Drug Problems

บทนำ

ยาเสพติด (Drug) หมายถึง สารเคมีหรือวัตถุชนิดใด ๆ รวมตลอดถึงพืชหรือส่วนของพืชที่เป็นหรือให้ผลผลิตเป็นยาเสพติดให้โทษ ซึ่งเมื่อเสพเข้าสู่ร่างกายไม่ว่าจะโดย รับประทาน ดม สูบ ฉีด หรือด้วยประการใด ๆ แล้วส่งผลต่อร่างกายและจิตใจอย่างสำคัญ เช่น มีความต้องเพิ่มขนาดการเสพขึ้นเป็นลำดับ เกิดอาการถอนยาเมื่อขาดยา มีความต้องการเสพทั้งทางร่างกายและจิตใจอย่างรุนแรงตลอดเวลา ส่งผลให้สุขภาพโดยทั่วไปทรุดโทรมลง แต่ไม่หมายความว่าถึงยาสามัญประจำบ้านบางตำรับตามกฎหมายว่าด้วยยาที่มียาเสพติดให้โทษผสมอยู่ (พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562) ยาเสพติดเป็นภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านสุขภาพอนามัย สังคม และเศรษฐกิจของทุกประเทศทั่วโลก ยิ่งไปกว่านั้นจากรายงานของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (United Nation Office on Drug and Crime: UNODC) แสดงว่าจำนวนผู้ใช้ยาเสพติดทั่วโลกเพิ่มสูงขึ้นทั้งในเชิงจำนวนและสัดส่วนของประชากรโลกที่ใช้ยาเสพติด จากที่มีการประมาณว่าในปี ค.ศ. 2009 มีผู้ใช้ยาเสพติด 210 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 4.8 ของประชากรโลกที่มีอายุระหว่าง 15-64 ปี และได้เพิ่มขึ้นเป็น 269 ล้านคน หรือร้อยละ 5.3 ของประชากร ในปี ค.ศ. 2018 (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2562) ยิ่งไปกว่านั้น ผลการสำรวจการใช้ยาเสพติดและทัศนคติของวัยรุ่นต่อการใช้สารเสพติดในประเทศสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 2017 พบว่า มีจำนวนวัยรุ่นที่ติดยาเสพติดที่มีอายุระหว่าง 12-29 ปีจำนวนถึง 10 ล้านคน ที่ต้องการการบำบัดรักษา (UNODC, 2019)

การที่ประชากรของโลกติดยาเสพติดได้ส่งผลให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย เช่น ด้านสุขภาพ ทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายในการบำบัดรักษา ปัญหาด้านอุบัติเหตุ และปัญหาอาชญากรรม ซึ่งทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจมีภาระงานเพิ่มขึ้นในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม รวมถึง

ทำให้ประเทศต้องสูญเสียทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพไปเนื่องจากผู้ที่ติดยาเสพติดจะขาดสติสัมปชัญญะ และขาดสมรรถภาพในการทำงานหรือประกอบอาชีพ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การที่ประชากรของโลกติดยาเสพติดมีผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศทั่วโลก ในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง (สัญญา ชันธนิน, 2553) ดังนั้นการแพร่กระจายของยาเสพติดจึงเป็นปัญหาที่ทุกประเทศให้ความสำคัญและต้องการแก้ไข

ประเทศไทย เป็นประเทศหนึ่งที่ประสบกับปัญหายาเสพติดมาเป็นเวลานาน และ ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างเบ็ดเสร็จ ทั้งนี้เนื่องจากประเทศไทยมีอาณาเขตติดต่อกับบริเวณสามเหลี่ยมทองคำ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตยาเสพติด ดังนั้นจึงมีทั้งแหล่งผลิต เป็นทางผ่าน และมีแหล่งค้ายาเสพติดด้วยโดยมีตัวยาหลักที่ประสบปัญหาคือ ผีนุ่ เฮโรอีน กัญชา ยาบ้า สารระเหย โคเคน เอ็กซ์ตาซี และสารเสพติดประเภทวัตถุออกฤทธิ์บางชนิด (นุชสา อินทจักร และสมเดช พินิจสุนทร, 2560) ทั้งนี้พบว่าจำนวนผู้ติดยาเสพติดที่เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูในสถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี มีปริมาณเพิ่มขึ้นจาก 5,666 คน ในปี พ.ศ.2558 เป็น 6,199 คน ในปี พ.ศ. 2561 (สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี, 2562) ยิ่งไปกว่านั้นยังพบว่าเกือบร้อยละ 50 ของผู้ที่เข้ารับการบำบัดในสถาบันดังกล่าวเป็นเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 24 ปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัญหายาเสพติดยังคงเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อปัญหานั้นเกิดขึ้นกับกลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรอันมีค่าของประเทศ ดังนั้นจึงมีนักวิจัยจำนวนมากที่ให้ความสนใจทำการศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุในการติดยาเสพติด และ วิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน

บทความนี้เป็นการสำรวจสถานะองค์ความรู้ (State of art) เกี่ยวกับปัจจัยสาเหตุของการติดยาเสพติด และ มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน โดยใช้การทบทวนอย่างเป็นระบบ

(Systematic review) จากงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติ และวารสารวิชาการของประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2553-2563 จำนวน 47 ฉบับ นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อให้ได้ช่องว่างขององค์ความรู้ ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยสาเหตุของการติดยาเสพติด และ มาตรการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ซึ่งนักวิจัยในประเทศไทย สามารถนำไปศึกษาเพื่อช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การสำรวจสถานะองค์ความรู้ ปัจจัยสาเหตุของการติดยาเสพติด ในกลุ่มวัยรุ่น

การทบทวนเกี่ยวกับปัจจัยสาเหตุของปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน จากงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติ และ ระดับประเทศ ตั้งแต่ปีค.ศ. 2010-2020 (พ.ศ. 2553-2563) โดยใช้คำสืบค้นคือ Factor affecting drug abuse, Risk factors of drug abuse, Risk factors of addiction, Drug abused, Substance abused, ปัจจัยที่มีผล ต่อการเสพยาเสพติด, ยาเสพติด, พฤติกรรมการติดยาเสพติด, จำนวน 25 ฉบับ ได้แสดงว่าปัจจัยสาเหตุของการติดยาเสพติดในเยาวชนสามารถแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มดังนี้

1. ปัจจัยด้านครอบครัว ตัวแปรด้านครอบครัวที่มีผู้สนใจศึกษา ได้แก่ “ปัญหาภายในครอบครัว” “ประสบการณ์ที่เจ็บปวดจากครอบครัว” “การหย่าร้างของพ่อแม่” “การว่างงาน” “การสูญเสียสิทธิ์ในการเลี้ยงดูบุตร” “การสูญเสียบิดาหรือมารดา” “การถูกใช้ความรุนแรง” “การถูกละเมิดทางเพศ” “การสนับสนุนจากผู้ปกครอง” “การอบรมเลี้ยงดู” “ลักษณะของการปฏิเสธ” “การไม่ใส่ใจต่อบุตรหลาน” “การยอมรับของผู้ปกครอง” “ความขัดแย้ง ในครอบครัว” “การเลี้ยงดูในวัยเด็ก” และ “สัมพันธภาพในครอบครัว” รวบรวมจากงานวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของปัจจัยครอบครัวต่อการติดยาเสพติด

ของเยาวชนจำนวน 7 ฉบับ เป็นงานวิจัยต่างประเทศ 5 ฉบับ และงานวิจัยในประเทศ 2 ฉบับ ดังนี้ Scherbaum & Specka (2008) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยสาเหตุของการเสพติดในวัยรุ่น พบว่า พฤติกรรมการเสพติดสามารถพยากรณ์ได้จากปัจจัยด้านจิตวิทยา ความสัมพันธ์กับเพื่อน การให้การสนับสนุนของสังคม และ ปัญหาภายในครอบครัว ในขณะที่ Schäfer (2011) ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของครอบครัวต่อการเสพติดแอลกอฮอล์และยาเสพติดอื่นๆ ของเยาวชนในประเทศนิวซีแลนด์ และพบว่า ผู้เข้าร่วมการวิจัยส่วนใหญ่มีประสบการณ์ที่เจ็บปวดมาจากครอบครัว Zimic & Jukic (2012) ทำการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงของครอบครัวที่ส่งผลต่อการติดยาเสพติดของเยาวชน และสรุปว่าการแยกกับบิดามารดาก่อนอายุ 7 ขวบ ประสบการณ์การหย่ากัน หรือการสูญเสียบิดาหรือมารดา การถูกใช้ความรุนแรง การถูกละเมิดทางเพศ การให้การสนับสนุนจากผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์กับการติดยาเสพติดของวัยรุ่น ในขณะที่ Ahmed & Hossain (2015) ศึกษาความสัมพันธ์ของการไม่ได้รับการดูแล และความอ่อนไหวต่อการติดยาเสพติดของเยาวชนในพื้นที่สลัมอาร์กาว์ และ สลัมดาบอร์ เมืองธากา ประเทศบังกลาเทศ พบว่า เยาวชนที่ไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ดีจากบิดามารดา จะอ่อนไหวต่อการติดยาเสพติดมากกว่าเยาวชนที่ได้รับการเลี้ยงดูจากพ่อแม่เป็นอย่างดี ซึ่งสาเหตุของการที่เยาวชนไม่ได้รับการเลี้ยงดูที่ดีจากบิดามารดามีสาเหตุมาจาก รายได้ที่ไม่เพียงพอของครอบครัว การไม่มีงานทำของผู้ปกครอง สุขภาพของบิดามารดา และการขาดการให้คำปรึกษาที่ดี นอกจากนี้ Sharma (2016) ทำการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของนักเรียน ของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ในแคว้นปัญจาบ ประเทศอินเดีย และพบว่า ครอบครัวของกลุ่มนักเรียนที่ติดยาเสพติดจะมีลักษณะของการปฏิเสธ การไม่ใส่ใจต่อบุตรหลานในระดับสูงกว่าครอบครัวของเยาวชนกลุ่มที่ไม่ได้ติดยาเสพติด ในทางกลับกัน มีการให้การสนับสนุน และ การยอมรับบุตรธิดาต่ำกว่า ครอบครัวของเยาวชนกลุ่มที่ไม่ได้ติดยาเสพติด สำหรับการศึกษาในประเทศไทย วราภรณ์ มั่งคั่ง,

จินตนา วัชรสินธุ์ และวรรณิ์ เดียววิศเรศ (2559) ศึกษาเกี่ยวกับ อิทธิพลของปัจจัยครอบครัวต่อการใช้จ่ายยาเสพติดของวัยรุ่นชายอายุระหว่าง 15 - 19 ปี ผลการศึกษาแสดงว่า ความขัดแย้งในครอบครัว มีอิทธิพลและสามารถทำนายการใช้จ่ายยาเสพติดของวัยรุ่นชายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน นอกจากนี้ กัญญา ภูระหงษ์ (2561) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสพติดของ ผู้ติดยาเสพติดในเขตจังหวัดปทุมธานี และสรุปว่า การเลี้ยงดูในวัยเด็ก และสัมพันธภาพในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับระดับการเสพติด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ตัวแปรด้านเศรษฐกิจที่มีผู้สนใจศึกษา ได้แก่ “สภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำ” “ปัญหาการว่างงาน” “ถดถอยของสภาพเศรษฐกิจ” โดยรวบรวมจากงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเศรษฐกิจที่มีผลต่อการติดยาเสพติดของเยาวชนจำนวน 3 ฉบับ เป็นงานวิจัยต่างประเทศจำนวน 2 ฉบับ และงานวิจัยในประเทศจำนวน 1 ฉบับ ดังนี้ Catalano, et., al. (2011) ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของเศรษฐกิจต่อสุขภาพของเยาวชนโดยใช้การทบทวนงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติจำนวน 46 ฉบับและ พบว่า สภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ปัญหาการว่างงาน ส่งผลต่อสุขภาพจิต และทำให้เยาวชนมีพฤติกรรมการดื่มสุรา และเสพติดมากขึ้น Nagelhout, et al. (2017) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อพฤติกรรมการติดยาเสพติดของเยาวชนที่เผยแพร่ระหว่างปี ค.ศ. 1990 - 2015 ผลการศึกษาพบว่า การถดถอยของสภาพเศรษฐกิจ และการว่างงานส่งผลทำให้ความเครียด และพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดเพิ่มขึ้น สำหรับการศึกษาในประเทศไทย วิโรจน์ แยมปราศัย (2554) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำความผิดซ้ำเกี่ยวกับพระราชบัญญัติยาเสพติด: กรณีศึกษาพัฒนาสถานหญิงจังหวัดชลบุรี ผลการศึกษาพบว่า นอกเหนือจากปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยทางสังคมแล้ว ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดซ้ำเกี่ยวกับพระราชบัญญัติยาเสพติด

3. ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม สำหรับตัวแปรด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผู้สนใจศึกษา ได้แก่ “ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน” “การสนับสนุนของสังคม” “ประสบการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงในชุมชน” “อิทธิพลของเพื่อนที่ร่วมพักอาศัย” “ความต้องการอยากให้เพื่อนยอมรับเข้ากลุ่ม” “การมีความขัดแย้งกับคนในครอบครัว” “บ้านอยู่ในแหล่งที่มีกลุ่มผู้ติดยาเสพติด แหล่งจำหน่ายยาเสพติด” “ได้รับการชักชวนจากเพื่อนที่เคยเสพติดด้วยกัน” “ครอบครัวและสังคมในชุมชนไม่ยอมรับ” รวบรวมจากงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อการติดยาเสพติดจำนวน 5 ฉบับ เป็นงานวิจัยต่างประเทศจำนวน 3 ฉบับ และงานวิจัยในประเทศจำนวน 2 ฉบับ ดังนี้ Scherbaum & Specka (2008) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเสพติดกัญชา ผลการศึกษาแสดงว่า การเสพติดกัญชาในระยะยาวสามารถพยากรณ์ได้จากปัจจัยจิตวิทยาสังคม เช่น ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน และการสนับสนุนของสังคม ฯลฯ Nomura, Hurd & Pilowsky (2012) ศึกษาเกี่ยวกับความเสี่ยงในการติดยาเสพติดของเยาวชนที่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความรุนแรงพบว่า การที่เยาวชนได้รับรู้/มีประสบการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงในชุมชนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการติดยาเสพติดของเยาวชน ในขณะที่ Tylera, et.al. (2018) ศึกษาถึงอิทธิพลของเพื่อนที่ร่วมพักอาศัยต่อทัศนคติและพฤติกรรมการดื่มสุราของนักศึกษามหาวิทยาลัย ในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ทัศนคติ และพฤติกรรมการดื่มสุราของเพื่อนที่ร่วมพักอาศัย มีอิทธิพลต่อการดื่มสุราของนักศึกษาสำหรับการศึกษาในประเทศไทย ณิชธร ปุณณะปัญญญา (2558) ทำการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้เยาวชนกระทำความผิดในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดและศึกษาถึงแนวทางในการป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ความต้องการอยากให้เพื่อนยอมรับเข้ากลุ่มมีอิทธิพลต่อการติดยาเสพติดของวัยรุ่น กัญญา ภูระหงษ์ (2561) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเสพยาเสพติดซ้ำของผู้ติดยาเสพติดที่มีภูมิลำเนาอยู่ใน

เขตจังหวัดปทุมธานีที่เข้ารับการรักษาในสถาบันัญญารักษ์ ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยจากเพื่อนและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การมีความขัดแย้งกับคนในครอบครัว บ้านอยู่ในแหล่งที่มีกลุ่มผู้ติดยาเสพติด แหล่งจำหน่ายยาเสพติด ได้รับการชักชวนจากเพื่อนที่เคยเสพยาติดด้วยกัน ครอบครัวและสังคมในชุมชนไม่ยอมรับ มีความสัมพันธ์กับระดับการเสพยาเสพติดซ้ำ

4. ปัจจัยด้านจิตวิทยา สำหรับตัวแปรด้านจิตวิทยาที่มีผู้สนใจศึกษา ประกอบด้วย “ความเครียด” “ความซึมเศร้า” “การเห็นคุณค่าในตนเอง” “ทัศนคติ” และ “แรงจูงใจ” ซึ่งได้รวบรวมจากงานวิจัยเกี่ยวกับอิทธิพลของปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมต่อการติดยาเสพติดของเยาวชนจำนวน 7 ฉบับเป็นงานวิจัยต่างประเทศ 5 ฉบับ งานวิจัยในประเทศ 2 ฉบับ ดังนี้ Enoch (2011) ศึกษาอิทธิพลของความเครียด กับพฤติกรรม การติดแอลกอฮอล์ และ ยาเสพติดของเยาวชน โดยศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องระหว่างปี ค.ศ. 2000-2010 จำนวน 40 ฉบับ พบว่า วัยรุ่นที่ติดแอลกอฮอล์/ ยาเสพติด ส่วนใหญ่เคยมีความเครียดในช่วงวัยเด็ก Fang, Barnes-Ceeney & Schinke (2011) ได้ศึกษา ผลกระทบของปัจจัยทางจิตวิทยาและปัจจัยทางครอบครัวต่อพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นสตรีเชื้อสายอเมริกันเอเชีย ผลการศึกษาพบว่า ครอบครัวที่มีปัญหา ความเครียดและความซึมเศร้า มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการติดยาเสพติดของวัยรุ่น Ruisoto & Contador (2019) ศึกษาบทบาทของความเครียดต่อการติดยาเสพติดของเยาวชน ผลการศึกษาแสดงว่าความเครียดมีอิทธิพลต่อการติดยาเสพติดของเยาวชน Venderhur, Kristensen & Timko (2019) พบว่า ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านจิตวิทยามีผลทางตรงต่อพฤติกรรม การใช้ยาเสพติด โดยปัจจัยด้านครอบครัวส่งผลทางอ้อมต่อพฤติกรรม การใช้ยาเสพติดผ่านปัจจัยด้านจิตวิทยา Voisin, Kim, Bassett & Marotta (2020) ศึกษาผลของปัจจัยด้านจิตวิทยา ได้แก่ การเห็นคุณค่าในตนเอง และปัจจัยครอบครัวที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้ยาเสพติดของกลุ่มวัยรุ่น

พบว่า ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านจิตวิทยามีผลทางตรงต่อพฤติกรรมการใช้ยาเสพติด ในขณะที่การศึกษาในประเทศไทย นนทรี สัจจาธรรม (2556) พบว่า ทักษะคิดและแรงจูงใจ สามารถอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจในการเลิกสูบบุหรี่ได้และการศึกษาเรื่องโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวสำหรับเยาวชน 10-14 ปี พบว่า ทักษะคิดเชิงลบมีผลต่อการลดใช้สารเสพติดในวัยรุ่นได้ยิ่งไปกว่านั้น บุรฉัตร จันทร์แดง, เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร และสัญญา เคนาภูมิ (2562) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มแม่น้ำโขงและพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่ตะเข็บชายแดนลุ่มแม่น้ำโขงได้แก่ ปัจจัยสังคม ปัจจัยสถานการณ์ และปัจจัยจิตวิทยา

5. ปัจจัยด้านเทคโนโลยีและเครือข่ายสังคมออนไลน์ มีผู้สนใจทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายสังคมออนไลน์ ได้แก่ “การเปิดรับสื่ออินเทอร์เน็ต” “การเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์จากเพื่อนที่ดื่มสุรา/ติดยาเสพติด” เป็นต้น โดยรวบรวมได้จากงานวิจัยต่างประเทศจำนวน 2 ฉบับและงานวิจัยในประเทศ 1 ฉบับ ดังนี้ Ismail, Affandy, Basir & Ahmad (2014) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดในวัยรุ่น และพบว่าในยุคปัจจุบันอินเทอร์เน็ตมีผลทั้ง ทางด้านบวกและด้านลบต่อการใช้ยาเสพติดโดยที่อินเทอร์เน็ตอาจถูกใช้ในการส่งเสริมการใช้ยาเสพติด ใน ขณะเดียวกันก็อาจใช้ในการเผยแพร่การป้องกันการใช้ยาเสพติดอีกด้วย Costello & Ramo (2017) ทำการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ของวัยรุ่นกับเพื่อนที่ดื่มสุราพบว่า การที่วัยรุ่นเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์จากเพื่อนที่ดื่มสุรามีอิทธิพลต่อการดื่มสุราของวัยรุ่น สำหรับงานวิจัยในประเทศไทยนั้น ศิริลักษณ์ ปัญญา และเสาวลักษณ์ ทางแจ้ง (2563) ทำการศึกษาเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชน สังคมไทยยุค 4.0 พบว่า เยาวชน

ที่เคยกระทำผิด เกี่ยวกับการใช้สารเสพติดหากขาดความรักความเอาใจใส่จากครอบครัวและการยอมรับจากสังคมจะทำให้เกิดความ โดดเดี่ยว ส่งผลให้กลับไปคบเพื่อนที่มีพฤติกรรมเกี่ยวกับยาเสพติดหรือการคบหาสมาคมเพื่อนใหม่หรือเพื่อนจากสถานพินิจ โดยการติดต่อสื่อสารกันผ่านทางโลกออนไลน์ ที่ง่ายต่อการยั่วยุให้เกิดการกระทำผิดซ้ำในการซื้อขายสารเสพติด

การสังเคราะห์ช่องว่างองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยสาเหตุการติดยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน

จากการสืบค้นงานวิจัยต่างประเทศ และในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยสาเหตุการติดยาเสพติดของเยาวชนในช่วงปี ค.ศ. 2010-2020 จำนวน 25 ฉบับ วิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อให้ได้ช่องว่างองค์ความรู้เกี่ยวกับปัจจัยสาเหตุการติดยาเสพติดในกลุ่มเยาวชน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการต่อยอดองค์ความรู้สำหรับการวิจัยในอนาคตนั้น พบว่า ผู้วิจัยจำนวน 7 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 28 ให้ความสนใจ “ปัจจัยครอบครัว” เมื่อเปรียบเทียบกับปัจจัยด้านอื่น ๆ ทั้งนี้เพราะครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตของปัจเจกบุคคล เป็นหน่วยสำคัญของสังคมที่ทำหน้าที่ให้กำเนิด เลี้ยงดู และหล่อหลอมบุคลิกลักษณะ คุณสมบัตินี้ และ เอกลักษณ์ของปัจเจกบุคคล และเป็นเสมือนเกราะปกป้องเยาวชนจากพิษภัยต่าง ๆ จากสังคม รวมถึงพิษภัยจากยาเสพติดด้วย ในทางตรงกันข้ามหากครอบครัวมีปัญหา ย่อมส่งผลให้เยาวชนมีความเสี่ยงต่อการเสพยาเสพติด โดยตัวแปรเกี่ยวกับปัจจัยครอบครัวที่มีผู้ทำการศึกษได้แก่ “ปัญหายาในครอบครัว” “ประสบการณ์ที่เจ็บปวดจากครอบครัว” “การหย่าร้างของพ่อแม่” “การว่างงาน” “การสูญเสียสิทธิในการเลี้ยงดูบุตร” “การสูญเสียบิดาหรือมารดา” “การถูกใช้ความรุนแรง” “การถูกละเมิดทางเพศ” “การสนับสนุนจากผู้ปกครอง” “การอบรมเลี้ยงดู” “การปฏิเสธความต้องการของบุตรหลาน” “การยอมรับบุตรหลาน” “การไม่ใส่ใจต่อบุตรหลาน” “ความขัดแย้งในครอบครัว” “การเลี้ยงดูในวัยเด็ก” และ “สัมพันธภาพ

ในครอบครัว” ผลการสังเคราะห์ช่องว่างองค์ความรู้ปัจจัยสาเหตุการติดยาเสพติดของเยาวชน พบว่า ตัวแปรในกลุ่มปัจจัยครอบครัวที่ยังไม่มีการนำมาทำการศึกษาในบริบทของประเทศไทยประกอบด้วย “การถูกใช้ความรุนแรง” “การถูกละเมิดทางเพศ” “การยอมรับบุตรหลาน” “การสนับสนุนจากผู้ปกครอง” เป็นต้น ดังนั้น นักวิจัยในประเทศไทยสามารถนำตัวแปรดังกล่าวมาต่อยอดการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยสาเหตุการติดยาเสพติดของวัยรุ่นในประเทศไทยได้ในอนาคต

ปัจจัยสาเหตุการติดยาเสพติดของเยาวชนที่มีผู้ให้ความสนใจมากเช่นเดียวกันคือปัจจัยทางด้านจิตวิทยา โดยมีผู้ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยดังกล่าว 7 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 28 พบว่าตัวแปรทางด้านจิตวิทยาที่มีผู้ทำการศึกษาได้แก่ “ความเครียด” “ความซึมเศร้า” “การเห็นคุณค่าในตนเอง” “ทัศนคติ” และ “แรงจูงใจ” ผลการสังเคราะห์ช่องว่างองค์ความรู้ปัจจัยสาเหตุการติดยาเสพติดของเยาวชนพบว่าจำนวนงานวิจัยในประเทศไทยที่นำตัวแปรทางด้านจิตวิทยายังมีอยู่น้อยและไม่ครอบคลุมตัวแปรที่มีความน่าสนใจ ซึ่งประกอบด้วย “ความฉลาดทางอารมณ์” (Emotional intelligence) “การรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม” (Sense of belonging) “การมีวินัยในตนเอง” (Self-discipline) “การรู้จักตนเอง” (Self-realization) และ “การรู้สึกด้อยกว่าผู้อื่น” (Sense of inferiority) เป็นต้น จากช่องว่างองค์ความรู้ดังกล่าว นักวิจัยในประเทศไทยสามารถนำตัวแปรจิตวิทยาดังกล่าวมาศึกษาในฐานะเป็นปัจจัยสาเหตุการติดยาเสพติดของวัยรุ่นในประเทศไทยได้ในอนาคต

ปัจจัยสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่เมื่อนักวิจัยให้ความสนใจทำการศึกษามากรองลงมาจาก ปัจจัยครอบครัว และ ปัจจัยจิตวิทยา มีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยดังกล่าวจำนวน 5 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 20 โดยมีตัวแปรที่ผู้ศึกษาได้แก่ “ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อน” และ “การสนับสนุนของสังคม” “ประสบการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงในชุมชน” “อิทธิพลของเพื่อน

ที่ร่วมพักอาศัย” “ความต้องการอยากให้เพื่อนยอมรับเข้ากลุ่ม” “ชุมชนมีกลุ่มผู้ติดยาเสพติด/แหล่งจำหน่ายยาเสพติด” “การชักชวนจากเพื่อนที่เคยเสพติดด้วยกัน” “การไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัวและชุมชน” จากการสังเคราะห์ช่องว่างองค์ความรู้ปัจจัยสาเหตุการติดยาเสพติดของเยาวชนพบว่า ตัวแปรในปัจจัยสิ่งแวดล้อมยังมีที่ยังไม่มีผู้ศึกษาในประเทศไทย ได้แก่ “ระดับความเข้มแข็งของชุมชน” “สภาพเศรษฐกิจของชุมชน” “ทัศนคติต่อยาเสพติดของคนในชุมชน” เป็นต้น นอกจากนี้ นักวิจัยยังอาจขยายการศึกษาให้ครอบคลุมไปถึงปัจจัยสาเหตุการเสพติดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของกลุ่มเยาวชน

ในขณะที่ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ยังมีนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางเศรษฐกิจในฐานะเป็นปัจจัยสาเหตุไม่มากนัก มีจำนวน 3 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 1.2 ผลการสังเคราะห์ช่องว่างองค์ความรู้ปัจจัยสาเหตุการติดยาเสพติดของเยาวชนพบว่า ตัวแปรในปัจจัยเศรษฐกิจที่ศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นตัวแปรเศรษฐกิจเชิงจุลภาค ซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับชีวิตของเยาวชน ประกอบด้วย รายได้ และหนี้สินของครอบครัว ในขณะที่ยังไม่พบบางงานวิจัยที่ทำการศึกษาศาตรภาพเศรษฐกิจเชิงมหภาค อาทิเช่น อัตราการจ้างงาน อัตราเงินเพื่อผลผลิตมวลรวม รายได้ประชาชาติ ฯลฯ ในฐานะเป็นปัจจัยสาเหตุการติดยาเสพติดของเยาวชน ดังนั้น นักวิจัยในประเทศไทยสามารถนำตัวแปรดังกล่าวมาศึกษาถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรเศรษฐกิจเชิงมหภาคกับการติดยาเสพติดของเยาวชนได้ในอนาคต

ในส่วนของปัจจัยเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์ ผลการสังเคราะห์ช่องว่างองค์ความรู้ปัจจัยสาเหตุการติดยาเสพติดของเยาวชนพบว่า มีงานวิจัยที่ศึกษาถึงอิทธิพลของเทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์ต่อการติดยาเสพติดของเยาวชนจำนวน 3 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 1.2 โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิจัยในประเทศ ทั้งที่ในปัจจุบัน สื่อสังคมออนไลน์ได้ทวีความสำคัญในฐานะของสื่อที่สามารถเข้าถึงและครอบคลุมประชากรจำนวนมาก ยิ่งไปกว่านั้น ในปัจจุบันพบว่าการซื้อขายยาเสพติดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟสบุ๊ก

(Facebook) และ ไลน์ (Line) เป็นต้น ดังนั้น ปัจจัยสาเหตุด้านเทคโนโลยี อินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์จึงถือเป็นช่องว่างทางองค์ความรู้ ในส่วนของปัจจัยสาเหตุการติดยาเสพติดของเยาวชน ซึ่งควรมีพัฒนาการ ไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเติมเต็ม ช่องว่างทางองค์ความรู้ดังกล่าว จะช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับอิทธิพลของเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเป็นแนวทางให้แก่ผู้เกี่ยวข้องในการวางนโยบายและกลยุทธ์การป้องกัน และควบคุมการแพร่กระจายของยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผู้สนใจอาจทำการศึกษา “พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของเยาวชน ที่เป็นกลุ่มเสี่ยงการติดยาเสพติด” “อิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์แต่ละ ประเภทต่อการติดยาเสพติดของเยาวชน” หรือศึกษา “รูปแบบการสื่อสาร ในการซื้อขายยาเสพติดผ่านทางอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์” เป็นต้น

การสำรวจสถานะองค์ความรู้ของการศึกษาเกี่ยวกับการป้องกัน และการแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน

ผลการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ในเยาวชน จากงานวิจัยที่ลงตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติ และ ในประเทศไทยตั้งแต่ปีค.ศ. 2010-2020 (พ.ศ. 2553-2563) โดยใช้คำสืบค้น Drug abuse prevention and control, Substance abuse and control, การป้องกันปัญหายาเสพติด, การแก้ไขปัญหายาเสพติด จำนวน 22 ฉบับ สามารถจัดตัวแปรที่มีผู้ทำการศึกษาออกเป็น 5 กลุ่มดังนี้

1. การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนโดยใช้ ชุมชนเป็นฐาน (Community-based Drug abuse Prevention and Control) มีผู้สนใจทำการศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้ชุมชนเป็นฐานจำนวน 7 ฉบับเป็นงานวิจัยต่างประเทศจำนวน 5 ฉบับ และงานวิจัยในประเทศ 2 ฉบับดังนี้ Wu, Detels, Zhang, Li & Li (2002) ศึกษา

เกี่ยวกับโครงการป้องกันและควบคุมยาเสพติดของชุมชนยูนนาน (Yunnan) ประเทศจีน ภายหลังจากการดำเนินการโครงการดังกล่าว พบว่า การเสพยาเสพติดในชุมชนลดลงมากกว่าเท่า และพบว่า การเสพยาเสพติดลดลงมากที่สุดในกลุ่มเพศชายอายุ 15-19 ปี Clough & Jones (2004) ศึกษาเกี่ยวกับการนโยบายของภาครัฐเพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการควบคุมอุปทาน และการจำหน่ายสมุนไพรคาวา (Kava) ในเขตตอนเหนือของประเทศออสเตรเลีย ผลการศึกษาพบว่านโยบายดังกล่าวต้องอาศัยการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของการบริโภคสมุนไพรคาวาต่อคนในชุมชน ยิ่งไปกว่านั้นต้องคำนึงถึงการมีเป้าหมายและผลประโยชน์ร่วมกันของภาครัฐและชุมชน ผู้ศึกษาได้เสนอแนะให้มีการบัญญัติกฎระเบียบในการควบคุมการจำหน่ายสมุนไพรที่เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนด้วย Sharma (2004) ศึกษาเกี่ยวกับ การจัดกิจกรรมของชุมชนเพื่อการป้องกันและควบคุมการเสพยาเสพติดแอลกอฮอล์และ ยาเสพติด พบว่า ชุมชนควรมีการจัดตั้งเป็นหน่วยงานเฉพาะกิจ เพื่อระดมความรู้ความสามารถในการป้องกันและควบคุมการเสพยาเสพติดแอลกอฮอล์และ ยาเสพติดโดยใช้ชุมชนเป็นฐานขึ้น Gripenberg, Wallin, & Andréasson (2007) ศึกษาการป้องกันและควบคุมการป้องกันปัญหาเสพยาเสพติดโดยการจัดตั้งโครงการป้องกันการติดยาเสพติดโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน Marsiglia, Stephanie, Robbins & Nagoshi (2019) ประเมินโครงการป้องกันและแก้ไขปัญหการติดยาเสพติดในกลุ่มวัยรุ่น โดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยศึกษาในชุมชนชาวเม็กซิกัน ผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหการติดยาเสพติดในกลุ่มวัยรุ่นโดยใช้การบูรณาการร่วมกันระหว่างวัฒนธรรมและการใช้ครอบครัวเป็นศูนย์กลาง สำหรับการศึกษาในประเทศไทย สุนทร ปัญญะพงษ์, อัญชลี ชัยศรี และเกศสุดา โภคานิตย์ (2563) ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหาเสพยาเสพติดจังหวัดชัยภูมิ โดยนำแนวทางการปรับใช้ศักยภาพชุมชนทั้งในระดับชาวบ้าน ระดับแกนนำ ผ่านการสำรวจปัญหาเสพยาเสพติดด้วยวิธีการประชุมประชาคม

จำแนกกลุ่มเสี่ยงและเฝ้าสังเกตพฤติกรรม ในขณะเดียวกันนั้นก็ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรมมาสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของเยาวชน รุ่งทิวา ใจจา (2560) ศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพแกนนำในการให้คำปรึกษาปัญหายาเสพติดเบื้องต้นในชุมชน และพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อศักยภาพแกนนำในการให้คำปรึกษาปัญหายาเสพติดเบื้องต้นในชุมชน แบ่งออกเป็น 4 ปัจจัยหลักคือ ปัจจัยด้านความรู้ ปัจจัยด้านทัศนคติปัจจัยด้านทักษะ และปัจจัยด้านการรับรู้บทบาทการเป็นที่ปรึกษา

2. การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน โดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-based Drug abuse Prevention and Control) จากการวิเคราะห์งานวิจัยต่างประเทศและในประเทศที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการติดยาเสพติดจำนวน 6 ฉบับเป็นงานวิจัยต่างประเทศจำนวน 4 ฉบับ และงานวิจัยในประเทศจำนวน 2 ฉบับ ดังนี้ Patterson, et al. (2010) ศึกษาเกี่ยวกับโครงการป้องกันการเสพติดแอลกอฮอล์ ยาสูบ และยาเสพติดของเยาวชนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ในประเทศสหรัฐอเมริกา Calkins, Pacula, Paddock & Chiesa (2004) ประเมินโครงการป้องกันยาเสพติดโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ผลการศึกษาพบว่า ผลประโยชน์ทางสังคม (Social benefit) ที่ได้จากการลดการใช้ยาเสพติดมีค่าสูงกว่าต้นทุนที่ใช้ในการจัดโครงการ Cuijpers, Jonkers, Weerdt, & Jong (2002) ศึกษาเกี่ยวกับโครงการโรงเรียนสุขภาพและปราศจากยาเสพติดของโรงเรียนในประเทศเนเธอร์แลนด์ Copeland, et al. (2010) ศึกษาเกี่ยวกับการนำโครงการป้องกันยาเสพติดโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานไปใช้ในการป้องกันและควบคุมยาเสพติดของเยาวชนในประเทศเวเนซุเอลา สำหรับการศึกษาในประเทศไทย กิตติธัช แสนภูวา และมณฑา จำปาเหลือง (2557) ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการดำเนินการป้องกันแก้ไขสารเสพติด ของโรงเรียนต้นแบบระบบมาตรฐานการต้านยาเสพติด

ในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดกาญจนบุรี สีนวล บุญยานยาว (2559) ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการดำเนินการป้องกันแก้ไขสารเสพติด ของโรงเรียนต้นแบบระบบมาตรฐานการต้านยาเสพติด ในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดกาญจนบุรี พบว่าโรงเรียนควรมีการประสานความร่วมมือในการป้องกันยาเสพติดระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองอย่างจริงจัง ขอความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และควรมีการกำกับ ติดตามและประเมินผลการแก้ไขและป้องกันยาเสพติด ในสถานศึกษาเป็นระยะ ๆ

3. การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนโดยใช้ครอบครัวเป็นฐาน จากการวิเคราะห์งานวิจัยต่างประเทศและในประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและควบคุมการติดยาเสพติดโดยใช้ครอบครัวเป็นฐาน จำนวน 3 ฉบับเป็นงานวิจัยต่างประเทศทั้ง 3 ฉบับ ดังนี้ Dusenbury (2000) ศึกษาเกี่ยวกับโครงการป้องกันยาเสพติดโดยใช้ครอบครัวเป็นฐาน ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้โครงการดังกล่าวประสบความสำเร็จ คือ 1) เนื้อหาของโครงการ 2) วิธีการ 3) การพัฒนาวัสดุอุปกรณ์ 4) วัฒนธรรมและชุมชน 5) การสอนแบบมีปฏิสัมพันธ์ 6) การฝึกอบรมให้แก่ผู้ดำเนินโครงการ 7) การประเมินโครงการ Kumpfer (2014) ศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมยาเสพติดและการกระทำอย่างขาดการยับยั้งชั่งใจ โดยใช้ครอบครัวเป็นฐาน ผลการศึกษาพบว่า มาตรการการใช้ครอบครัวเป็นฐาน ไม่เพียงแต่สามารถนำมาใช้ในการป้องกันและควบคุมยาเสพติดได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่านั้น แต่ยังสามารถควบคุมการกระทำโดยขาดการยับยั้งชั่งใจของเยาวชนด้วย ผู้ศึกษาได้แนะนำว่า ควรมีการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ร่วมกับโครงการดังกล่าวเพื่อลดต้นทุนในการดำเนินโครงการ และเพื่อให้สามารถส่งผลกระทบไปยังสังคม Vicente, Brage, Orte Socías, & Fernández (2017) ทำการวิเคราะห์ห่อถักเกี่ยวกับโครงการป้องกันยาเสพติดโดยใช้ครอบครัวเป็นฐาน ในกลุ่มวัยรุ่น ผลการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัว การเป็นผู้ปกครองที่ดี

มีผลต่อประสิทธิภาพของโครงการป้องกันยาเสพติดโดยใช้ครอบครัวเป็นฐาน สำหรับงานวิจัยในประเทศไทย ผู้เขียนบทความยังไม่พบการศึกษาเกี่ยวกับโครงการป้องกันและควบคุมปัญหายาเสพติดโดยใช้ครอบครัวเป็นฐาน

4. มาตรการทางกฎหมาย จากการวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรการที่ใช้ในการป้องกันและควบคุมการแพร่กระจายของยาเสพติด จำนวน 4 ฉบับเป็นงานวิจัยต่างประเทศ 2 ฉบับ และงานวิจัยในประเทศ 2 ฉบับดังนี้ Yamatania, Feitb & Mann (2017) ทำการศึกษาเกี่ยวกับพระราชบัญญัติป้องกันและควบคุมยาเสพติด พ.ศ. 2513 (The Drug Abuse Prevention and Control Act of 1970) ผลการศึกษาพบว่า ยังมีข้อจำกัดของการบังคับใช้กฎหมายและยังไม่เห็นความชัดเจน ในผลของการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดต่อการเปลี่ยนแปลงในปริมาณการจำหน่ายและการเสพยาเสพติด Smith & Lannon (2017) ทำการศึกษากฎหมายท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมกัญชาในรัฐฟลอริดา ประเทศสหรัฐอเมริกา โดยผู้ศึกษาได้สรุปว่าการออกกฎหมายควบคุมการซื้อขายและการมีครอบครองควรให้รัฐบาลของท้องถิ่นมีส่วนร่วมด้วยเนื่องจากเป็นรัฐบาลที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน และเข้าใจบริบทของท้องถิ่นเป็นอย่างดี สำหรับการศึกษาภายในประเทศนั้น วัฒนพงศ์ วงศ์ใหญ่ (2563) ศึกษามาตรการทางกฎหมายกับผู้เสพยาเสพติดของไทย พบว่า ตามกฎหมายยาเสพติดให้โทษยังคงกำหนดให้ผู้เสพยาเสพติดเป็น ผู้กระทำความผิดที่มีโทษทางอาญา แต่มีมาตรการในการบำบัด รักษาตามหลัก ที่ว่าผู้เสพยาเสพติดเป็นผู้ป่วย ในสามลักษณะ คือ การบำบัดรักษาภาคบังคับ ตามกฎหมายฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด การบำบัดรักษาภาคสมัครใจและการบำบัดรักษาในระบบต้องโทษ ซึ่งพบว่า ยังคงมีอุปสรรคปัญหาไม่สามารถบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดได้ ทำให้เกิดการทำผิดซ้ำ และผู้เสพยาเสพติดจะถูกส่งเข้าสู่การบังคับโทษทางอาญาในที่สุด นำ กรุณรุ่งโรจน์ และวัชรินทร์ เจริญหล่อ (2561) ศึกษาเรื่องมาตรการทางกฎหมายกับผู้เสพยาเสพติดของไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหา

เด็กและเยาวชนสูบบุหรี่จำนวนมากขึ้น ทำให้เกิดความเสียหายในด้านการศึกษาล่าเรียน ก่อปัญหาเสพติดขึ้นได้ การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร กฎหมาย พระราชบัญญัติ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่งที่เกี่ยวข้องกับเด็กและ เยาวชนสูบบุหรี่ทั้งของไทยและต่างประเทศ รวมทั้งการออกแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จากการศึกษาพบว่ากฎหมายที่ใช้เป็นมาตรการในการกำกับควบคุมเด็กและเยาวชนที่ สูบบุหรี่ในปัจจุบันแต่ละฉบับยังไม่มีประสิทธิภาพ เพียงพอสังเกตได้จากจำนวนเด็กและเยาวชนที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนมีการสูบบุหรี่กันมากขึ้น ทำให้เกิดความเสียหายทางเศรษฐกิจแก่ครอบครัวและประเทศชาติ ในอนาคต จึงจำเป็นต้องสร้างมาตรการทางกฎหมายขึ้นมากำกับควบคุมมิให้เด็กและเยาวชนสูบบุหรี่

5. การใช้อินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดผ่านทางอินเทอร์เน็ต และสื่อสังคมออนไลน์ในกลุ่มเยาวชน จำนวน 2 ฉบับ เป็นงานวิจัยต่างประเทศ 2 ฉบับ ดังนี้ Champion, Newton, Stapinski & Teesson (2016) ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพของโครงการป้องกันการเสพยาเควตาซี (Ecstasy) และสารเสพติดที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทอื่น ๆ ผ่านทางออนไลน์ ผลการศึกษา พบว่า โครงการดังกล่าวส่งผลต่อการลดความตั้งใจในการเสพยาเควตาซี (Ecstasy) และสารเสพติดที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท และ เพิ่มความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการเสพยาดังกล่าวแก่เยาวชน Valente, et al. (2007) ศึกษาเกี่ยวกับโครงการป้องกันการเสพยาเสพติดผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ในกลุ่มวัยรุ่นที่มีความเสี่ยงสูง ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ระหว่างเพื่อนช่วยลดความตั้งใจในการใช้สารเสพติด แต่จะได้ผลกับกลุ่มวัยรุ่นที่มีเพื่อนที่ไม่ได้เสพยาเสพติดเท่านั้น แต่กลุ่มวัยรุ่นที่มีเพื่อนติดยาเสพติดมีแนวโน้มจะเสพยาเสพติดเพิ่มขึ้น

การสังเคราะห์ช่องว่างองค์ความรู้ของการศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน

จากการทบทวนงานวิจัยต่างประเทศ และในประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนในช่วงปี ค.ศ. 2010-2020 จำนวน 22 ฉบับ พบว่านักวิจัยต่างชาติและนักวิจัยในประเทศ ได้ให้ความสนใจกับ “การใช้ชุมชนเป็นฐาน” เป็นจำนวน 7 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 31.8 ทั้งนี้ เพราะชุมชนหมายถึงพื้นที่ และกลุ่มคนที่ล้อมรอบที่อยู่อาศัยของเยาวชน เป็นสิ่งแวดล้อมที่เยาวชนต้องสัมผัสในชีวิตประจำวัน ดังนั้นประสบการณ์ที่เยาวชนได้รับจากชุมชนจึงส่งผลกระทบต่อทัศนคติของเยาวชนต่อสิ่งต่าง ๆ รวมถึงทัศนคติต่อยาเสพติดด้วย การที่ชุมชนร่วมมือกันต่อต้านยาเสพติด และปลูกฝังภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้แก่เยาวชนจะทำให้เยาวชนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อยาเสพติดและปฏิเสธการเสพยาเสพติด นอกจากนั้นปัญหาการแพร่กระจายของยาเสพติด ไม่ใช่ปัญหาที่จะแก้ไขได้โดยปัจเจกบุคคล แต่ต้องอาศัยการร่วมมือร่วมใจ ระดมความคิดเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้แก่เยาวชนในชุมชน และพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ผลการสังเคราะห์ช่องว่างองค์ความรู้ของการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ชุมชนเป็นฐานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนทั้ง 7 ฉบับข้างต้นพบว่าเป็นการศึกษาในต่างประเทศจำนวน 5 ฉบับ และงานวิจัยในประเทศไทยเพียง 2 ฉบับซึ่งเป็นจำนวนน้อยดังนั้นนักวิจัยไทยจึงสามารถศึกษาประเด็นดังกล่าวเพิ่มเติมในมิติหรือรายละเอียดที่แตกต่างออกไปได้

การป้องกันและควบคุมยาเสพติดโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีนักวิจัยต่างประเทศ และในประเทศไทยให้ความสนใจทำการศึกษามากรองลงมาจำนวน 6 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 27.2 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก นอกเหนือจากครอบครัวแล้ว โรงเรียนเป็นสถาบันที่มีหน้าที่ให้ความรู้และพัฒนาเยาวชนให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และเป็นพลเมืองดีของสังคม ยิ่งไปกว่านั้นเยาวชนยังใช้เวลาส่วนใหญ่ที่โรงเรียนเป็นสถานที่ซึ่งเยาวชน

เรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อน และรู้จักการมีปฏิสัมพันธ์กับสังคม โรงเรียนจึงเป็นสถาบันที่ควรมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติดผลการสังเคราะห์ช่องว่างองค์ความรู้ของการศึกษาเกี่ยวกับการใช้โรงเรียนเป็นฐานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ทั้ง 6 ฉบับข้างต้นพบว่า เป็นงานวิจัยต่างประเทศจำนวน 4 ฉบับ และงานวิจัย ภายในประเทศเพียง 2 ฉบับ ดังนั้นนักวิจัยไทยจึงสามารถทำการศึกษา ประเด็นดังกล่าว เพื่อเป็นการเพิ่มเติมองค์ความรู้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ในกลุ่มเยาวชนของประเทศไทย

มาตรการทางกฎหมายเป็นมาตรการที่มีนักวิจัยให้ความสนใจ ทำการศึกษารองลงมาจกมาตรการป้องกันและควบคุมการแพร่กระจาย ของยาเสพติดโดยใช้ชุมชน และ โรงเรียนเป็นฐานจำนวน 4 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 18 ทั้งนี้ผลการวิจัยส่วนใหญ่ยังได้แสดงว่า การใช้มาตรการ ทางกฎหมายในการปราบปรามการซื้อขายยาเสพติดไม่ใช่มาตรการที่สามารถ แก้ไขปัญหายาเสพติดได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังพบว่าการศึกษาเกี่ยวกับ มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทย มีอยู่จำนวนน้อยทั้งนี้อาจเนื่องจากมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด ในประเทศไทยไม่มีการปรับปรุงมาเป็นระยะเวลานานแล้ว (พ.ศ.2545) ทำให้เป็นการยากที่จะหาประเด็นใหม่ ๆ เพื่อนำมาศึกษา

จากการทบทวนงานวิจัยต่างประเทศและในประเทศที่เกี่ยวข้อง การป้องกันและควบคุมยาเสพติดในเยาวชน โดยใช้ “ครอบครัวเป็นฐาน” ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2010-2020 พบว่ามีจำนวน 3 ฉบับคิดเป็นร้อยละ 13.63 ผลการสังเคราะห์ช่องว่างองค์ความรู้ของการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ครอบครัว เป็นฐานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน พบว่า ถึงแม้ “ครอบครัว” สถาบันที่ใกล้ชิดกับเยาวชนมากที่สุด และมีบทบาทที่สำคัญ ในการให้กำเนิด และอบรมเลี้ยงดูเยาวชนให้เป็นประชากรที่มีคุณภาพ และเป็นพลเมืองดีของสังคม แต่ในประเทศไทยยังไม่พบการศึกษาการป้องกัน

และควบคุมยาเสพติดในเยาวชน โดยใช้ “ครอบครัวเป็นฐาน” ดังกล่าว ดังนั้นจึงถือว่าการศึกษเกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยใช้ครอบครัวเป็นฐาน เป็นช่องว่างทางองค์ความรู้ ที่นักวิจัยในประเทศไทยสามารถนำไปทำการศึกษา เพื่อเป็นการเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในประเทศไทย

ส่วนการศึกษาที่เกี่ยวกับ “การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์” ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดพบว่ามีจำนวน 2 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 9 ของจำนวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่สืบค้นได้ ซึ่งงานวิจัยทั้ง 2 ดังกล่าวเป็นงานวิจัยต่างประเทศทั้งสิ้น โดยยังไม่พบการศึกษาที่เกี่ยวกับการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในบริบทของประเทศไทย ผลการสังเคราะห์ช่องว่างองค์ความรู้จึงสรุปได้ว่า การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยใช้สื่ออินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์เป็นช่องว่างขององค์ความรู้ ที่นักวิจัยในประเทศไทยสามารถศึกษา เพื่อเติมเต็มองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนให้มีความสมบูรณ์ขึ้นในอนาคต

สรุป

ปัญหายาเสพติดยังคงเป็นปัญหาสำคัญของโลก รวมถึงประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อปัญหานั้นเกิดขึ้นกับกลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นทรัพยากรอันมีค่าของทุกประเทศ ดังนั้นจึงมีนักวิจัยจำนวนมากที่ให้ความสนใจและทำการศึกษาถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุในการติดยาเสพติดและวิธีการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน บทความนี้เป็นการสำรวจสถานะองค์ความรู้ (State of art) ของปัจจัยสาเหตุการติดยาเสพติดและมาตรการป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติดในเยาวชน เพื่อชี้ให้เห็นถึงช่องว่างองค์ความรู้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่นักวิชาการ และผู้ที่สนใจจะทำการศึกษาเพื่อเติมเต็มองค์ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การสำรวจสถานะองค์ความรู้ (State of art) โดยการทบทวนงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับนานาชาติ และ วารสารวิชาการในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2553-2563 จำนวน 47 ฉบับ โดยเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยสาเหตุการติดยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนจำนวน 25 ฉบับ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนจำนวน 22 ฉบับ ได้แสดงว่า ช่องว่างขององค์ความรู้ที่เกี่ยวกับปัจจัยสาเหตุการติดยาเสพติดในกลุ่มเยาวชนได้แก่ 1) ปัจจัยครอบครัว ประกอบด้วยตัวแปร “ความรุนแรงภายในครอบครัว” “การถูกละเมิดทางเพศ” “การยอมรับของผู้ปกครอง” “การสนับสนุนจากผู้ปกครอง” 2) ปัจจัยทางจิตวิทยา ประกอบด้วยตัวแปร “ความฉลาดทางอารมณ์” “การรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม” “การมีวินัยในตนเอง” “การรู้จักตนเอง” และ “การรู้สึกดีน้อยกว่าผู้อื่น” 3) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วยตัวแปร “อัตราการจ้างงาน” “อัตราเงินเฟ้อ” “ผลผลิตมวลรวม” “รายได้ประชาชาติ” 4) ปัจจัยสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยตัวแปร “ระดับความเข้มแข็งของชุมชน” “สภาพเศรษฐกิจของชุมชน” “ทัศนคติต่อยาเสพติดของคนในชุมชน” 5) ปัจจัยสื่ออินเทอร์เน็ตและเครือข่ายสังคมออนไลน์ ประกอบด้วยประเด็น “พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของวัยรุ่นที่เสี่ยงต่อการติดยาเสพติด” “อิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์แต่ละประเภทต่อการติดยาเสพติดของเยาวชน” และ “การศึกษารูปแบบการสื่อสารในการซื้อขายยาเสพติดผ่านทางอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์” สำหรับช่องว่างองค์ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้แก่ 1) การใช้ครอบครัวเป็นฐาน และ 2) การใช้สื่ออินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ ยิ่งไปกว่านั้นนักวิจัยในประเทศอาจศึกษาในประเด็นของการใช้ชุมชนเป็นฐาน และ โรงเรียนเป็นฐานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชนเพื่อเป็นการเพิ่มเติมองค์ความรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น การสำรวจสถานะองค์ความรู้นี้ได้นำไปสู่การค้นพบ ช่องว่างในองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับสาเหตุและ การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ซึ่งนักวิจัยสามารถนำประเด็นที่ยังไม่มีผู้ทำการศึกษา หรือมีผู้ทำการศึกษาน้อย มาทำการศึกษาเพื่อเพิ่มเติมองค์ความรู้ในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในกลุ่มเยาวชน ให้มีความสมบูรณ์ขึ้นในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กิตติธัช แสนภูวา และมณฑา จำปาเหลือง. (2557, กันยายน - ธันวาคม). ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพผลการดำเนินการป้องกันแก้ไขสารเสพติดของโรงเรียนต้นแบบระบบมาตรฐานการต้านยาเสพติด ในเขตจังหวัดประจวบคีรีขันธ์และจังหวัดกาญจนบุรี, *Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 7(3), 90-104
- กัญญา ภูระหงษ์. (2561, พฤษภาคม - สิงหาคม). ปัจจัยที่มีผลต่อการเสพติดของผู้ติดยาเสพติดในเขตจังหวัดปทุมธานี. *วารสารพยาบาลสาธารณสุข*, 32(2), 23-40
- ณิษฐ ปุณณะปัญญา. (2558). ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดของเด็กและเยาวชนในจังหวัดบุรีรัมย์. [วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต].
- นนทรี สัจจาธรรม. (2556). รายงานผลการวิจัยเรื่องทัศนคติและความตั้งใจในการเลิกสูบบุหรี่ของนักศึกษาวิทยาลัยราชพฤกษ์. นนทบุรี: วิทยาลัยราชพฤกษ์.
- นำ กรุรงก์โรจน์ และวัชรินทร์ เหริยญหล่อ. (2561, มกราคม - มิถุนายน). มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันเด็กและเยาวชนสูบบุหรี่. *วารสารบัณฑิตศาสตร์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย*. 16(1), 248-254.
- นุชสา อินทจักร และสมเดช พินิจสุนทร. (2560). มูลเหตุจูงใจในการใช้ยาเสพติดของผู้ที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลธัญญารักษ์อุดรธานี ในนเรศวรวิจัยครั้งที่ 13 วิจัยและนวัตกรรมขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม วันที่ 20-21 กรกฎาคม 2560 ณ อาคารเอกาทศรถ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก.

- บุรฉัตร จันทรแดง เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร และสัญญา เคนาภูมิ. (2562, กันยายน - ธันวาคม). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเสี่ยงต่อยาเสพติดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตพื้นที่ตะเข็บชนแดนลุ่มน้ำโขง. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา*. 14(3), 424-432.
- พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ 7) พ.ศ.2562. (2562, 18 กุมภาพันธ์). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 136 (ตอนที่ 19 ก), หน้า 1-16.
- รุ่งทิพา ใจจา. (2560, มกราคม - เมษายน). การพัฒนาศักยภาพแกนนำในการให้คำปรึกษาปัญหาเสพติดเบื้องต้นในชุมชน. *วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ*. 10(1), 9-25.
- วรารณ มั่งคั่ง จินตนา วัชรสินธุ์ และวรรณิ เตียววิศเรศ. (2559, กรกฎาคม - ธันวาคม). ปัจจัยครอบครัวที่มีผลต่อการใช้ยาเสพติดของวัยรุ่นชาย. *วารสารสาธารณสุขมหาวิทยาลัยบูรพา*, 11(2), 53-63.
- วัฒนพงศ์ วงศ์ใหญ่. (2563, มกราคม - มิถุนายน). มาตรการทางกฎหมายกับผู้เสพยาเสพติดของไทย. *วารสารนิติรัฐกิจและสังคมศาสตร์*. 4(1), 93-108.
- วิโรจน์ แยมปราศรัย. (2554). *ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดซ้ำเกี่ยวกับพระราชบัญญัติยาเสพติด: กรณี ศึกษาทัศนสถานหญิง จังหวัดชลบุรี*. [วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา].
- ศิริลักษณ์ ปัญญา และเสาวลักษณ์ ทางแจ้ง. (2563, เมษายน - มิถุนายน). การกระทำผิดซ้ำในคดียาเสพติดของเด็กและเยาวชนในสังคมไทย ยุค 4.0. *พยาบาลสาร*. 47(2), 514-525.
- สถาบันบำบัดรักษาและฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดแห่งชาติบรมราชชนนี. (2562). *จำนวนและร้อยละของผู้ป่วยนอกยาเสพติด ปีงบประมาณ 2558-2562*. สืบค้น 2 กุมภาพันธ์ 2563, จาก http://www.pmnidat.go.th/thai/index.php?option=com_content&task=view&id=3013&Itemid=53

- สัญญา ชันธนียม. (2553). มุลเหตุจูงใจในการเสพยาบ้าของผู้เสพยาบ้า: กรณี พ.ร.บ.ฟื้นฟู สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 เรือนจำ จังหวัดอยุธยา. [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์].
- สินวล บุญยานยาว. (2559). การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของสถานศึกษา อำเภอบางกระทุ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2. หน้า 339-345 ในการประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 3 ก้าวสู่ทศวรรษที่ 2: บูรณาการงานวิจัยใช้องค์ความรู้สู่ความยั่งยืน 17 มิถุนายน 2559 ณ วิทยาลัยนครราชสีมาอำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา.
- สุนทร ปัญญาพงษ์ อัญชลี ชัยศรี และเกศสุตา โกคานิตย์. (2563, มกราคม-มิถุนายน). ศักยภาพชุมชนในการจัดการปัญหายาเสพติด จังหวัดชัยภูมิ. *วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์*. 5(1), 63-73.
- Ahmed, Z. & Hossain, M. I. (2015, January - June). Unattended Child 's Vulnerability to Drug Addiction: A Study on Agargaon and Adabor Slum Area of Dhaka City. *ASA University Review*, 9(1), 119-135.
- Catalano, R., et al. (2011). The Health Effects of Economic Decline. *The Annual Review of Public Health*, 32, 431-450.
- Caukins, J. P., Pacula, R. L., Paddock S., & Chiesa J. (2004, March). What we can and cannot expect from school-based drug prevention. *Drug and alcohol*, 23(1), 79-87. doi: 10.1080/09595230410001645574.
- Champion, K. E., & Newton, N. C., Stapinski, L. A. & Teesson, M. (2016, August). Effectiveness of a Universal Internet-Based Prevention Program for Ecstasy and New Psychoactive Substances: a Cluster Randomized Controlled Trial. *Addiction*, 111(8), 1396–1405.

- Clough, A.R. & Jones, P.T. (2004, March). Policy Approaches to Support Local Community Control over the Supply and Distribution of Kava in the Northern Territory (Australia). *Drug and Alcohol Review*, 23(1), 117 – 126.
- Copeland, A.L., et al. (2010, April). A School-based Alcohol, Tobacco, and Drug Prevention Program for Children: The Wise Mind Study. *Cognitive Therapy and Research*, 34, 522–532.
- Costello, C.R. & Ramo, D.E. (2017, June). Social Media and Substance Use: What Should We be Recommending to Teens and Their Parents?. *Journal of Adolescent Health*, 60(6), 629-630.
- Cuijpers, P., Jonkers, R., Weerdt, I.D. & Jong, A.D. (2002, January). The Effects of Drug Abuse Prevention at School: the 'Healthy School and Drugs' Project. *Addiction*, 97(1), 67-73.
- Dusenbury, L. (2000, June). Family-based Drug Abuse Prevention Programs: a Review. *The Journal of Primary Prevention*, 20(4), 337-352.
- Enoch, M. (2011, March). The Role of Early Life Stress as a Predictor for Alcohol and Drug Dependence. *Psychopharmacology*, 214(1), 17-31.
- Fang, L., Barnes-Ceeney, K., & Schinke, S. (2011, November). Substance Use Behavior among Early-Adolescent Asian American Girls: The Impact of Psychological and Family Factors. *Women & Health*, 51(7), 623–642.

- Gripenberg, J., Wallin, E., & Andréasson, S. (2007). Effects of a Community-Based Drug Use Prevention Program Targeting Licensed Premises. *Substance Use & Misuse*, 42(12-13), 1883–1898.
- Ismail, A., Affandy, H.B., Basir, S.N. & Ahmad, N. (2014) *The Internet: One of the Factors Influencing Substance Abuse in Conference: 2nd IMT-GT Regional Convention On Drug Substance & Alcohol Abuse among Tertiary Institutions 2014* at: Alor Star.
- Kumpfer, K. L. (2014, March). Family-Based Interventions for the Prevention of Substance Abuse and Other Impulse Control Disorders in Girls. *ISRN Addiction*, 308789,1-23.
- Marsiglia, F.F., Stephanie, L. A., Robbins, D. & Nagoshi, J. (2019, March). The Initial Assessment of a Community-Based Intervention with Mexican-Heritage Parents in Boosting the Effects of a Substance Use Prevention Intervention with Youth. *Journal of Community Psychology*, 47(2), 195–209.
- Nagelhout, G. E., et al. (2017, June). How Economic Recessions and Unemployment Affect Illegal Drug Use: A Systematic Realist Literature Review. *The International Journal on Drug Policy*, 44, 69–83.
- Nomura, Y., Hurd, Y. L., & Pilowsky, D. J. (2012, October). Life-Time Risk for Substance Use among Offspring of Abusive Family Environment from the Community. *Substance use & misuse*, 47(12), 1281–1292.
- Patterson, F., et al. (2010, January). Working Memory Deficits Predict Short-Term Smoking Resumption Following Brief Abstinence. *Drug and Alcohol Depend*, 106(1), 61–64.

- Ruisoto, P. & Contador, I. (2019, April). The Role of Stress in Drug Addiction: An Integrative Review. *Physiology and Behavior*, 202, 62–68
- Schäfer, G. (2011, June). Family Functioning in Families with Alcohol and Other Drug Addiction. *Social Policy Journal of New Zealand*, 37, 1-17.
- Sharma, M. (2004, October). Organizing Community Action for Prevention and Control of Alcohol and Drug Abuse. *Journal of Alcohol and Drug Education*, 48(2), 1–4.
- Sharma, R. (2016, August). Role of Family Relationship in Child Rearing of Drug Addiction Afflicted vs Normal Families. *Indian Journal of Health and Wellbeing*, 7(8), 807-809.
- Scherbaum, N., & Specka, M. (2008, June). Factors Influencing the Course of Opiate Addiction. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 17(1), 39–44.
- Smith, P.D. & Lannon, A.P. (2017, November). Local Regulation of Medical Marijuana in Florida. *The Florida Bar Journal*, 91(9), 59.
- Tylera, K.A., et al. (2018, April). The Role of Protective Behavioral Strategies, Social Environment, and Housing Type on Heavy Drinking among College Students. *Substance Use & Misuse*, 53(5), 724–733.
- UNODC. (2019). *Annual Report 2019*. Uzbekistan: UNODC.
- Valente, T. W., et al. (2007, November). Peer Acceleration: Effects of a Social Network Tailored Substance Abuse Prevention Program among High-Risk Adolescents. *Addiction*, 102(11), 1804–1815.

- Vicente, M.V.D., Brage, L.B., Socías, M.C.O. & Fernández, J.A.A. (2017, August). Meta-Analysis of Family-Based Selective Prevention Programs for Drug Consumption in Adolescence. *Psicothema*, 29(3), 299-305.
- Voisin, D. R., Kim, D. H., Bassett, S. M., & Marotta, P. L. (2020, February). Pathways Linking Family Stress to Youth Delinquency and Substance Use: Exploring the Mediating Roles of Self-Efficacy and Future Orientation. *Journal of Health Psychology*, 25(2), 139–151.
- Wu, Z., Detels, R., Zhang, J., Li, V., & Li, J. (2002, December). Community-Based Trial to Prevent Drug Use among Youths in Yunnan, China. *American Journal of Public Health*, 92(12), 1952-1957.
- Yamatania, H., Feitb, M., & Mann, A. (2017, March). The Drug Abuse Prevention and Control Act of 1970: Retrospective Assessments of Disparate Treatment and Consequential Impact. *Social Work in Public Health*, 32(4), 290–300.
- Zimic, J.I. & Jukic, V. (2012, April - June). Familial Risk Factors Favoring Drug Addiction Onset. *Journal of Psychoactive Drugs*, 44(2), 173-185.

“บทเพลง” กับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม
ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชน
ในจังหวัดเชียงใหม่

The Use of Songs to Promote the Participation
in Environmental Conservation
of Chiangmai People

เรืองยศ ใจวัง¹

Ruangyot Jaiwang

Received: February 28, 2021

Revised: May 27, 2021

Accepted: June 6, 2021

บทคัดย่อ

ปัญหาฝุ่น และหมอกควันโดยเฉพาะฝุ่นละอองขนาด 2.5 ไมครอน หรือ PM 2.5 และฝุ่นละอองขนาด 10 ไมครอน หรือ PM 10 เป็นปัญหาที่คนเชียงใหม่ต้องเผชิญมานานกว่า 14 ปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ. 2562 ฝุ่นละอองขนาดเล็กในจังหวัดเชียงใหม่ วัดโดยดัชนีคุณภาพอากาศ US AQI มีระดับสูงถึง 246 เป็นอันดับหนึ่งของโลก แสดงให้เห็นว่าความพยายามในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ดำเนินการโดยภาครัฐไม่ประสบผลสำเร็จ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงมีความสำคัญ “บทเพลง” เป็นรูปแบบหนึ่งของ “ดนตรี” ที่ประพันธ์ และได้ถูกนำมาใช้เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาตั้งแต่หลายทศวรรษที่ผ่านมา

¹อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธนบุรี-เชียงใหม่

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของดนตรีกับธรรมชาติ วิวัฒนาการของการนำบทเพลงมาใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม องค์ประกอบของดนตรีที่ใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และให้ข้อเสนอแนะองค์ประกอบของบทเพลงที่จะช่วยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ โดยการประพันธ์บทเพลงดังกล่าวควรพิจารณาถึงความชอบในการฟังเพลงของกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายและรังสรรค์ให้องค์ประกอบของเพลงได้แก่ เนื้อหา ทำนอง จังหวะ และเสียงประสาน สามารถตอบสนองรสนิยมทางดนตรีของผู้ฟัง โดยบทเพลงนั้นควรมีสาระสำคัญในการสร้างการเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น การตระหนักถึงปัญหาของสิ่งแวดล้อม และท้ายสุดคือการเรียกร้องให้กลุ่มเป้าหมายมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของจังหวัดเชียงใหม่

คำสำคัญ: ดนตรี บทเพลง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ปัญหาฝุ่นละออง ปัญหาหมอกควัน

Abstract

Dust and smog pollution, especially the particulate matter 2.5 (PM 2.5) and the particulate matter 10 (PM 10) have been the problems that Chiang Mai people have encountered for about 14 years. Particularly, in the year 2019, the number of small particles measured by the air quality indicator “US AQI” had reached the level of 246, the highest world ranking. This revealed that the government’s effort in undertaking environmental problems was unsuccessful. Therefore, people’s participation is imperative. Music has been composed in the form of songs and used to create inspiration toward environmental conservation for many decades. This article aims to demonstrate the relationship between music and nature, the evolution of songs in inspiring environmental conservation, and the components of music that were used to create inspiration for environmental conservation, and to suggest the elements of the songs that will help promote the participation in environmental conservation of Chiang Mai people. To compose those songs, it is important to consider the target audience’s preferences toward music and create the elements of the music, such as, content, melody, rhythm, and harmony that can meet their music tastes. The songs should contend the essences concerning the appreciation of the local environment, the awareness of environmental issues, and the call for the people’s participation in the environmental conservation in Chiang Mai.

Keywords: Music, Songs, Environmental Conservation, Small Dust Problems, Smog Problems

บทนำ

จังหวัดเชียงใหม่มีชื่อปรากฏอยู่ในตำนานว่า “นพบุรีศรีนครพิงค์ เชียงใหม่” เป็นเมืองหลวงของอาณาจักรล้านนาไทย สร้างโดยพญามังราย ในปี พ.ศ.1839 และได้มีวิวัฒนาการสืบเนื่องในประวัติศาสตร์ตลอดมา แต่เดิมเมืองเชียงใหม่มีฐานะเป็นนครหลวงอิสระ ปกครองโดยกษัตริย์ราชวงศ์มังราย ระหว่างปี พ.ศ.1839 – 2100 เป็นระยะเวลากว่า 200 ปี อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ. 2101 เมืองเชียงใหม่ได้เสียเอกราชแก่พม่า ในรัชสมัยของ กษัตริย์บุเรงนอง และตกอยู่ภายใต้การปกครองของพม่านานร่วมสองร้อยปี จนถึงสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงช่วยเหลือล้านนาไทยในการทำสงครามขับไล่พม่า ออกจากเชียงใหม่และเมืองเชียงแสนได้สำเร็จ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้สถาปนาพระยาภาวดีเป็น เจ้าเมืองเชียงใหม่ ในฐานะเมืองประเทศราชของไทย จนกระทั่งใน รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดให้ปฏิรูปการปกครอง หัวเมืองประเทศราช โดยยกเลิกการมีเมืองประเทศราชในภาคเหนือ และจัดตั้งการปกครอง แบบมณฑลเทศาภิบาล เรียกว่า มณฑลพายัพขึ้นแทน และต่อมาในปี พ.ศ.2476 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ปรับปรุงการปกครองเป็นแบบ จังหวัด เมืองเชียงใหม่จึงมีฐานะเป็นจังหวัดจนถึงปัจจุบัน (สำนักงานจังหวัด เชียงใหม่, 2560, ออนไลน์)

จังหวัดเชียงใหม่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของประเทศไทย ห่างจาก กรุงเทพมหานคร 696 กิโลเมตร มีพื้นที่ 20,107.057 ตารางกิโลเมตร เป็นอันดับที่ 1 ของภาคเหนือ และยังเป็นศูนย์กลางของภาคเหนือ ของประเทศไทย นอกจากนี้จังหวัดเชียงใหม่ยังมีความสำคัญทางด้านวัฒนธรรม ในภูมิภาคนี้อีกด้วย ในด้านทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดเชียงใหม่ตั้งอยู่ บนหุบเขาริมแม่น้ำปิง ท่ามกลางภูเขาที่สูงที่สุดในประเทศไทย จึงส่งผล ให้อุณหภูมิในฤดูหนาวลดลงต่ำมากเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่นของประเทศไทย

ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่งดงามมากมาย ควบคู่ไปกับเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมพื้นเมืองที่หลากหลาย (สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่, 2560, ออนไลน์)

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา จังหวัดเชียงใหม่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องการขยายตัวของเมืองตามแผนการพัฒนาของเชียงใหม่ให้ประชากรอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาประกอบธุรกิจและอาชีพเป็นจำนวนมาก และส่งผลให้เกิดการสูญเสียพื้นที่สีเขียว และปัญหาสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นกับเมืองใหญ่อื่น ๆ ผลการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนชาวเชียงใหม่ จำนวน 684 ราย ในหัวข้อ “เชียงใหม่ Go green” ระหว่างวันที่ 1 – 4 กันยายน 2557 โดยศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและพาณิชย์ทางการเกษตร (แม่โจ้โพลล์) ได้แสดงให้เห็นถึงความคิดเห็นของประชาชนต่อสภาพแวดล้อมของจังหวัดเชียงใหม่ และพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามกว่าครึ่งร้อยละ 54.04 เห็นว่าสภาพแวดล้อมเมืองเชียงใหม่เริ่มเสื่อมโทรม ในขณะที่ ร้อยละ 30.10 เห็นว่าสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมมานานแล้ว ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 36.80 เป็นกังวลเรื่องคุณภาพอากาศที่ลดลง รองมาร้อยละ 24.93 เป็นกังวลเรื่องปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่า สาเหตุหลักที่ทำให้สภาพแวดล้อมของเมืองเชียงใหม่เสื่อมโทรมอันดับหนึ่งคิดเป็นร้อยละ 79.93 คือการคมนาคมขยายตัว และปริมาณรถยนต์ที่เพิ่มขึ้น อันดับ 2 ร้อยละ 73.10 เห็นว่าเป็นเพราะการขยายตัวของเมือง มีตึก/อาคารสูงที่เพิ่มขึ้น ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 32.80 เห็นว่าการสร้างจิตสำนึกในการดูแลสิ่งแวดล้อมแก่คนเชียงใหม่และนักท่องเที่ยวผู้มาเยือนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด นอกจากนี้คนเชียงใหม่ยังเสนอแนะให้เริ่มสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากเยาวชนเป็นอันดับแรก การทำกิจกรรมรักษาสิ่งแวดล้อมควรเริ่มจากภายในชุมชนแต่ละชุมชนแล้วจึงขยายสู่ระดับอำเภอและจังหวัดเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการดำเนินกิจกรรม (ไทยนิวส์รายวัน, 2557, ออนไลน์)

ปัจจุบัน ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัญหาใหญ่ที่ประชาชนในจังหวัด เชียงใหม่ต้องเผชิญได้แก่ ปัญหาฝุ่น และหมอกควันโดยเฉพาะฝุ่นละออง ขนาด 2.5 ไมครอน หรือ PM 2.5 และฝุ่นละอองขนาด 10 ไมครอน หรือ PM 10 ซึ่งคนเชียงใหม่ต้องใช้ชีวิตอยู่ภายใต้หมอกควันของฝุ่นควันพิษ มานานกว่า 14 ปีแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี พ.ศ.2562 เป็นปีที่ระดับ ฝุ่นละอองขนาดเล็กในจังหวัดเชียงใหม่มีดัชนีคุณภาพอากาศ US AQI สูงถึง 246 เป็นอันดับหนึ่งของโลกส่งผลต่อสุขภาพ และ ชีวิตของประชาชน รวมถึงส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่อย่างมาก สะท้อนให้เห็นความล้มเหลวของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาฝุ่นควัน (หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์, 2563, ออนไลน์) และทำให้เห็นว่าการแก้ไขปัญหา ดังกล่าวไม่สามารถปล่อยให้ภาครัฐบริหารจัดการโดยส่วนเดียว จำเป็น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาจากภาคประชาชนในจังหวัด เชียงใหม่ ดังนั้นการสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ของประชาชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

ดนตรีเป็นหนึ่งในวิธีการสื่อสารด้วยเสียงที่มีมาช้านาน นอกเหนือจาก การสื่อสารด้วยคำพูดแล้ว ดนตรีเป็นรูปแบบของการสื่อสารที่มีพลังมากที่สุด ที่สามารถเปลี่ยนความรู้สึก ความคิดและการกระทำของมนุษย์ได้ และยังช่วย ในการระดมความคิดความรู้สึก และ ทำให้ผู้คนสามารถแสดงออกถึง ความรู้สึกและช่วยให้เกิดการพัฒนาทางด้านอารมณ์ (Rabinovitch, Cross & Burnard, 2013) ดังที่ Richard Wagner ได้กล่าวไว้ว่า “ดนตรี คือภาษาสากล” การนำดนตรีมาใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจหรือกระตุ้น ให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติมีมาตั้งแต่คริสต์วรรษที่ 19 จนถึง ปัจจุบัน และได้สร้างแรงบันดาลใจให้มนุษย์ชาติหันมาร่วมมือร่วมใจกัน อนุรักษ์ธรรมชาติ และดูแลสิ่งแวดล้อมของโลกมาอย่างต่อเนื่อง เช่น เพลงชีวิตสัมพันธ์ เพลงสิ่งแวดล้อม เพลงสืบทอดเจตนา เป็นต้น บทความนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของดนตรีกับธรรมชาติ

วิวัฒนาการของการนำบทเพลงมาใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม องค์ประกอบของดนตรีที่ใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และท้ายสุดคือการให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับองค์ประกอบของบทเพลงเพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่

ดนตรีและทฤษฎีองค์ประกอบของดนตรี

คำว่า ดนตรี (Music) มาจากภาษากรีก “μουσική” (mousike; “art of the Muses”) หมายถึงรูปแบบศิลปะและกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่มีเสียงเป็นสื่อกลาง คำจำกัดความทั่วไปของดนตรีหมายถึงองค์ประกอบทั่วไป เช่น ระดับเสียง (ซึ่งควบคุมความไพเราะและความกลมกลืน) จังหวะ (และแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับจังหวะมาตรฐานและการประกอบ) พลวัต (ความดังและความนุ่มนวล) และคุณภาพเสียงของเสียงต่ำและพื้นผิว (ซึ่งบางครั้งเรียกว่า “สี” ของเสียงดนตรี) ซึ่งอาจแตกต่างกันตามสไตล์หรือประเภทของดนตรีที่แตกต่างกัน ดนตรีประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีและเทคนิคการร้องที่หลากหลายตั้งแต่การร้องไปจนถึงการแร็ป (Rapping) ดนตรีอาจจะมีเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเพียงชิ้นเดียวหรือหลายชิ้น และอาจเป็นการผสมผสานระหว่างการร้องเพลงและเครื่องดนตรี (Manabe, 2015)

ดนตรีประกอบด้วยองค์ประกอบหลายส่วนที่มารวมกันขึ้นในสัดส่วนและรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อสร้างสรรค์ให้เกิดบทเพลง องค์ประกอบเหล่านั้น ได้แก่ เสียง ทำนอง จังหวะ และเสียงประสาน (Benward & Saker, 2014)

1. เสียง (Tone) เสียงประกอบไปด้วยคุณสมบัติสำคัญ 4 ประการคือ (1) ระดับเสียง (Pitch) หมายถึง ความสูงต่ำของเสียงในเชิงกายภาพ หากความถี่ของการสั่นสะเทือนเป็นไปอย่างรวดเร็วจะทำให้เกิดเสียงสูง ถ้าความถี่ของการสั่นสะเทือนช้า ๆ จะทำให้เกิดเสียงต่ำ (2) ความสั้น-ยาวของเสียง (Duration) หมายถึง เสียงดนตรีจะมีความแตกต่างกันในเรื่อง

ของความสั้นยาวของเสียง กล่าวคือ บางครั้ง เราจะได้ยินการลากเสียงยาว ๆ หรือบางครั้งจะเป็นลักษณะห้วน ๆ สั้น ๆ (3) ความดัง-เบาของเสียง (Dynamics) หมายถึง เสียงดนตรีจะมีความแตกต่างกัน ในเรื่องของความดัง-เบาของเสียง (4) สีสันทันของเสียง (Tone Color หรือ Timbre) หมายถึงความแตกต่างของเสียงซึ่งมาจากแหล่งกำเนิดเสียงที่ต่างกัน ซึ่งได้แก่ เสียงของเครื่องดนตรีต่างชนิด รวมไปถึงเสียงร้องของมนุษย์ด้วยองค์ประกอบทั้ง 4 ประการของเสียงรวมกันทำให้เกิดเสียงดนตรีที่หลากหลายจนทำให้ดนตรีเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง (Allen, 2012)

2. จังหวะ (Rhythm) หมายถึงความสั้นยาวของเสียงที่ทำให้เกิดท่วงทำนองที่มีความหลากหลาย จังหวะยังหมายรวมถึงจังหวะของเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีเช่นกลอง หรือเครื่องเคาะต่าง ๆ ที่ทำให้นดนตรีมีความน่าสนใจ และผู้ฟังสามารถรับรู้ความรู้สึกจากเพลงได้มากขึ้น (Pedelty, 2016) การรับรู้ด้านจังหวะ แบ่งได้เป็น 2 ลักษณะที่ตรงข้ามกัน คือ จังหวะที่แตกต่างกันจะสะท้อนความรู้สึกที่แตกต่างกันคือ จังหวะที่ปกติสม่ำเสมอ (Regular) ให้อารมณ์ที่เรียบง่ายสบาย ตรงข้ามกับจังหวะที่ไม่สม่ำเสมอ (Irregular) ให้อารมณ์อึดอัด สะดุด คับข้อง อย่างไรก็ตาม จังหวะในลักษณะนี้อาจเพิ่มสีสันให้บทเพลงได้กลายเป็นเสน่ห์ของเพลง เช่น ดนตรีแจ๊ส จังหวะหนัก (Strong) ให้อารมณ์ที่หนักแน่น มั่นคง สง่างาม จังหวะเบา (Weak) ให้ความรู้สึกที่อ่อนไหว โอนอ่อน ไม่มั่นคง จังหวะหนัก (Long) ให้ความรู้สึกที่ร่าเริง สนุก ความช้า – เร็วของจังหวะ (Tempo) มีอิทธิพลต่อการตอบสนองทางร่างกาย ดนตรีทุกชนิดในโลกจะมีความช้าเร็วของจังหวะเพลงที่แตกต่างกัน อาทิเช่น เพลงที่ใช้ประกอบการเต้นรำเพื่อความสนุกสนาน ก็อาจจะมีจังหวะที่ค่อนข้างกระชับ รวดเร็ว ในขณะที่เพลงแนวโรแมนติกอาจใช้จังหวะเบาเพื่อให้ความรู้สึกถึงความอ่อนไหวในอารมณ์ ส่วนเพลงที่ใช้ กลุ่มเด็กก็มีจังหวะที่ค่อนข้างช้า จังหวะมักเร่งเร้าร่างกายอยากแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาตามจังหวะที่สื่อออกมาจากเพลง เช่น การเคาะตามจังหวะ การเต้นรำ เป็นต้น

3. ทำนอง (Melody) คือการจัดเรียงของเสียงที่มีความแตกต่างกันของระดับเสียงและความยาวของเสียง โดยทั่วไปดนตรีจะประกอบไปด้วยท่วงทำนองที่ง่ายต่อการจดจำมากที่สุด ทำนองยังแบ่งออกเป็นองค์ประกอบย่อย คือ 1) จังหวะของทำนอง (Melodic Rhythm) คือความสั้นยาวของระดับเสียงแต่ละเสียงที่ประกอบกันเป็นทำนอง 2) มิติของทำนอง (Melodic Dimensions) ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ ช่วงความยาว (Length) บางครั้งดนตรีอาจมีช่วงที่เป็นทำนองที่ยาวมาก ๆ ช่วงกว้าง (Range) คือระยะระหว่าง ระดับเสียงต่ำจนถึงระดับเสียงสูงสุด ช่วงเสียงของทำนอง (Register) ทำนองเพลงอาจจะอยู่ในช่วงเสียงใดช่วงเสียงหนึ่ง เช่น ในช่วงเสียงต่ำ กลาง หรือสูง บางครั้งทำนอง อาจจะเคลื่อนที่จากช่วงเสียงหนึ่งไปยังอีกช่วงเสียงได้ 3) ทิศทางของทำนอง (Direction) หมายถึง การเคลื่อนที่ของทำนอง โดยที่ทำนองอาจจะเคลื่อนที่ได้หลายทิศทาง เช่น เคลื่อนที่ขึ้น เคลื่อนที่ลง หรืออยู่กับที่ นอกจากนี้อาจเคลื่อนที่ในลักษณะการกระโดด (Disjunct Progression) หรือเรียงกันไป (Conjunct Progression) บทเพลงจะน่าสนใจ น่าฟัง หรือชวนฉงนสงสัยขึ้นอยู่กับผลรวมของคุณสมบัติต่างๆของทำนอง ทำนองที่เป็นหลักในบทเพลงหนึ่ง จะเรียกว่าทำนองหลัก (Main Theme) ในแต่ละบทเพลงอาจจะมีทำนองหลักได้มากกว่า 1 ทำนอง (Vesper, van der Wel, Knoblich & Sebanz, 2011)

4. เสียงประสาน (Harmony) เสียงประสานคือ องค์ประกอบของดนตรีที่เกิดขึ้น จากการผสมผสานของเสียง มากกว่าหนึ่งแนวเสียง เสียงประสานเป็นองค์ประกอบดนตรีที่สลับซับซ้อนกว่าจังหวะและทำนอง แสดงถึงความประณีตในการประพันธ์ เอกลักษณะของการประสานเสียง มี 2 ลักษณะคือ การประสานเสียงที่มีลักษณะของเสียงที่กลมกลืนกัน (Consonance) เมื่อฟังแล้วทำให้เกิดความรู้สึกกลมกล่อมสบายหู เสียงประสานที่ไม่กลมกลืน (Dissonance) เมื่อฟังแล้วจะทำให้เกิดความรู้สึกขัดหู เสียงประสานที่ไม่กลมกลืนกัน (Juslin & Timmers, 2010).

บทเพลง ๆ หนึ่งจะประกอบด้วยทั้งสี่องค์ประกอบนี้เป็นพื้นฐาน ที่สรรค์สร้างความเป็นเอกลักษณ์ให้แก่บทเพลงแต่ละบทเพลงตามความคิดสร้างสรรค์ของผู้ประพันธ์บทเพลง ซึ่งประพันธ์เพลงขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน เช่น เพื่อสร้างความบันเทิงเพื่อให้กำลังใจ เป็นต้น ดังนั้น องค์ประกอบของบทเพลงเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจึงควรมีคุณลักษณะขององค์ประกอบที่สามารถปลูกฝังจิตสำนึกการเห็นคุณค่าของธรรมชาติ และกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ศาสตร์สัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับสิ่งแวดล้อม: ดนตรีวิทยาเชิงนิเวศ (Ecomusicology)

ดนตรีวิทยาเชิงนิเวศเป็นศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับธรรมชาติ เป็นแนวคิดร่วมกันของ วรรณกรรมเชิงนิเวศน์ (Ecocriticism) และดนตรีวิทยา (Musicology) และเป็นศาสตร์ที่มีขอบเขตเกี่ยวข้องกับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเสียงดนตรีหรือเสียงกับธรรมชาติ ดนตรีวิทยาเชิงนิเวศเป็นสหวิทยาซึ่งบูรณาการความรู้จากสาขาวิชาต่าง ๆ ได้แก่ ดนตรีวิทยา ชีววิทยา นิเวศวิทยา และ มานุษยวิทยา เข้าด้วยกัน (Garrett, 2013) แนวคิดที่น่าสนใจเกี่ยวข้อง กับดนตรีวิทยา เชิงนิเวศ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับเรื่อง โซตทัศน์ (Soundscape) ซึ่ง Schafer (1994) ได้กล่าวไว้ว่ามนุษย์อาศัยอยู่ใน “Soundscape” ซึ่งหมายถึงการรวมกันของเสียงที่อยู่รอบตัวของสิ่งมีชีวิต (Schafer, 1994) ดนตรีวิทยาเชิงนิเวศได้นำแนวคิดของ ‘Soundscape’ เพื่อปลูกฝังให้ผู้คนหันมาสนใจสภาพแวดล้อมของเสียงจากธรรมชาติในโลกที่มีการใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางมากขึ้นซึ่งทำให้ความสนใจของเราต่อสิ่งแวดล้อมลดน้อยลง ถึงแม้เทคโนโลยีเช่น iPods และสมาร์ตโฟนสามารถเชื่อมต่อมนุษย์กับดนตรีได้ แต่ก็สามารถตัดการเชื่อมต่อเราจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และกระตุ้นให้เราแสวงหาการหลบหนีจากสิ่งแวดล้อมในโลกแห่งความเป็นจริง (Arons & May, 2012)

ดนตรีวิทยาเชิงนิเวศได้นำเสนอแนวทาง 3 แนวทางที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม แนวทางแรกเป็นการกระตุ้น (Alarmist approach) ให้เห็นถึงวิกฤติที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมผ่านทางดนตรี แนวทางที่สองคือการใช้เสียงดนตรีในการทำให้คนระลึกถึง (Nostalgia) ความรัก ความผูกพันในสภาพแวดล้อมของบ้านเกิด และแนวทางที่สามคือ แนวทางด้านสุนทรียศาสตร์เพื่อความยั่งยืน ซึ่งมีจุดมุ่งหมายคือเพื่อส่งเสริมให้บุคคลคำนึงถึงสุนทรียภาพเสียงและดนตรีเพื่อแสวงหาความยั่งยืนในการรักษาสถานที่สำคัญ และสิ่งแวดล้อมที่ (Pedelty, 2012)

ดนตรีวิทยาเชิงนิเวศ สามารถสร้างความเชื่อมโยงระหว่างผู้คนหรือวัฒนธรรมกับโลกธรรมชาติที่พวกเขาอาศัยอยู่ ไม่ใช่แค่การอนุรักษ์วัฒนธรรมดนตรี แต่ยังเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ดนตรีเป็นแรงบันดาลใจ ยิ่งไปกว่านั้น ศาสตร์ดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึง พลังของดนตรีในฐานะที่เป็นวัฒนธรรมรากฐานของมนุษย์ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการปลูกฝัง กระตุ้น และเป็นแรงบันดาลใจ ให้เกิดสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในชุมชนได้ (Rehding, 2011) ดนตรีวิทยาเชิงนิเวศ เป็นหนึ่งในศาสตร์ที่แสดงให้เห็น ประจักษ์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างเสียงดนตรีและธรรมชาติ และได้นำเสนอแนวทางในการใช้ดนตรีเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้ฟังให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

ดนตรีกับการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม (Music in Environmental Activism)

ในขณะที่บทเพลงเกี่ยวกับความรักและความมหัศจรรย์ของธรรมชาติ มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ การใช้บทเพลงเพื่อการประท้วง หรือมีจุดมุ่งหมายของการเคลื่อนไหวเพื่อสิ่งแวดล้อมเริ่มมีหลักฐานว่าเริ่มขึ้นในศตวรรษที่ 19 โดยเพลง “Woodman! Spare that Tree!” โดย George Morris and Henry Russell ได้รับการยกย่องให้เป็นเพลงยอดนิยมปีค.ศ. 1837 และถือได้ว่า

เป็นบทเพลงแรกที่มีจุดมุ่งหมายในการรณรงค์ให้คนอเมริกันลดการตัดต้นไม้ในป่า (Ingram, 2007) ตลอดหลายศตวรรษที่ผ่านมา นักดนตรีได้มีส่วนร่วมในบทเพลงที่สำคัญและนำเสนอข้อความของนักเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในรูปแบบดนตรีที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง 50 ปีที่ผ่านมาได้มีการนำดนตรีมาใช้ในการประท้วงทางวัฒนธรรมย่อยและการเคลื่อนไหวทางสังคมขนาดใหญ่ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างกว้างขวาง (Helmick, 2011)

นักดนตรีหลายคนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นศิลปินทางเลือกและศิลปินอิสระเช่น Woody Guthrie, Pete Seeger, Earth Crisis, Ani DiFranco, Michael Franti และ Spearhead หรือ Dead Prez ถึงกระนั้นศิลปินเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนและทรงพลังที่สุดพบว่าพวกเขามาจากศิลปินเพลงป๊อปและร็อกกระแสหลักเช่น Joni Mitchell, Marvin Gaye, Michael Jackson, Neil Young, Pearl Jam และ Radiohead ยิ่งไปกว่านั้นในช่วงสองสามทศวรรษที่ผ่านมา ได้มีการจัดคอนเสิร์ตเพื่อประโยชน์อันยิ่งใหญ่ที่อุทิศให้กับสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น คอนเสิร์ตของ Jackson Browne และ Bonnie Raitt (Rosenthal, 2006)

ปัจจุบันศิลปินในทุกทวีปทั่วโลก เช่น Bjork จากประเทศไสแกนดิเนเวีย Ladysmith และ Black Mambazo จากทวีปแอฟริกาใต้, Yousou N'Dour จากประเทศเซเนกัล Maná จากประเทศเม็กซิโก และ Paulo Lara จากประเทศบราซิล เป็นต้น ได้มีการแสดงออกที่หลากหลายร่วมสมัย ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอาจกล่าวได้ว่า ดนตรีเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นวัฒนธรรมของชุมชนที่โดยอิงตามจริยธรรมของนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในศตวรรษที่ 21 (Hallam, 2015)

สำหรับประเทศไทยนั้นบทเพลงที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติยังมีไม่มากนัก อาจเป็นเพราะสังคมยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง ศิลปินที่มีผลงานเพลงเกี่ยวข้อง

กับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสัตว์ป่าส่วนใหญ่ จะเป็นกลุ่มศิลปินเพื่อชีวิต ได้แก่ บทเพลง “สืบทอดเจตนา” แต่งโดย “ยืนยง โอภากุล” หรือ “แอ๊ด คาราบาว” เพลง “ป่าลั่น” บทเพลงของ “สุเทพ ประยูรพิทักษ์” “ป่าตะโกน” ผลงานของ “สุรชัย จันทิมาธร” หรือ น้าหงา คาราวาน ศิลปินแห่งชาติ เพลง “สัตว์รักสัตว์” บทเพลงอนุรักษ์ธรรมชาติของ พงษ์สิทธิ์ คำภีร์ “สิ้นเสียงปืน” ประพันธ์และขับร้องโดย สายันต์ น้าทิพย์เป็นต้น (ผู้จัดการออนไลน์, 2561, ออนไลน์)

ในปัจจุบันเมื่อกระแสสื่อสังคมออนไลน์ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคชาวไทยอย่างกว้างขวาง ดนตรีเหล่านี้จึงได้ถูกนำเสนอในรูปแบบของมิวสิกวิดีโอ (music video: mv) บนสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งสามารถดึงดูดใจผู้ชมได้ดีขึ้น เนื่องจากมีทั้งภาพ และเสียง มิวสิกวิดีโอ ที่ออกมาเผยแพร่ในปัจจุบัน มักจะเป็นศิลปินรุ่นใหม่ที่เป็นไอดอล (Idol) ของคนหนุ่มสาว เช่น บทเพลง “วินาทีที่โลกเปลี่ยน” ขับร้องโดย ภาคิน คำวิลัยศักดิ์ (โตโน่) บทเพลง Forest ขับร้องโดยวง “Jiramesia” และ มิวสิกวิดีโอสำหรับเด็กอีกมากมาย (ผู้จัดการออนไลน์, 2563, ออนไลน์) โดยทั่วไปประเภทของดนตรีที่มักถูกนำมาใช้ในการรณรงค์เพื่อปลูกฝัง และสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์ธรรมชาติมีดังนี้ คือ

เพลงโฟล์คของ (Folk Music)

ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีวิทยาชิงนิเวศน์หลายคนมองว่าเพลงโฟล์คของ หรือ เพลงพื้นบ้าน เป็นรูปแบบที่เหมาะสมที่สุดที่จะใช้สร้างแรงบันดาลใจ และกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อมีการนำเครื่องดนตรีไฟฟ้าเข้ามาใช้หรือที่เรียกว่า “โฟล์คร็อก” (Folk rock) เพลงของนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ชาวอเมริกันคนแรกคือเพลง “Boll Weevil Song” ขับร้องโดย Brook Brenton ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับแมลงที่กินฝ้ายของชายคนหนึ่งชื่อ Gates Thomas ในปี ค.ศ. 1997 เป็นแมลงเต่าทองสายพันธุ์ที่รุกรานเข้ามาทางตะวันตกเฉียงใต้จากเม็กซิโกในปี ค.ศ. 1992 และจากนั้น

ก็มุ่งหน้าไปทางตะวันออก ทำลายล้างเศรษฐกิจที่ใช้ฝ้ายของภาคใต้ สะท้อนให้เห็นถึงอันตรายจากระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องกับการปลูกพืชเชิงเดี่ยวในอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตามนักประวัติศาสตร์ ด้านสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันมองว่าการบุกรุกของแมลงเต่าทองครั้งใหญ่เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้นักเกษตรในภาคใต้กระจายการปลูกพืชชนิดใหม่คือได้แก่ ถั่วลิสงซึ่งไม่เป็นที่ชื่นชอบของด้วงงวง (Hallam, 2012).

ทศวรรษ 1960 เป็นช่วงเวลาที่กระแสการมีส่วนร่วมทางสังคมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความเข้มข้น ด้วยเหตุนี้ศิลปินหลายคน เช่น Bob Dylan, Joan Baez, Peter Paul and Mary, Buffy Sainte-Marie และ Country Joe McDonald จึงเขียนและบันทึกเพลงของตัวเองด้วยจิตสำนึกของนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ในปลายทศวรรษนั้น Joni Mitchell ซึ่งเป็นนักดนตรี นักร้อง นักแต่งเพลง และจิตรกรชาวแคนาดา ได้แต่งเพลงที่ เริ่มผสมผสานสไตล์พื้นบ้านกับดนตรีร็อกและแนวเพลงอื่น ๆ โดยได้เปิดตัวเพลงที่ถือว่าเป็นหนึ่งในเพลงเพื่อสิ่งแวดล้อมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดตลอดกาล “Big Yellow Taxi” ต่อมาในปี 1970 เธอยังจัดให้มีมหกรรมเพลง “Woodstock” (มหกรรมเพลงที่ระลึกถึงวัฒนธรรมชาวฮิปปี้ที่มีพื้นฐานมาจากความเชื่อมโยงของจักรวาลกับดินแดนและพลังในการรักษาของธรรมชาติ) (Collins, 2011)

ในปี ค.ศ. 1971 John Prine ได้เปิดตัวเพลงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่ได้รับการยกย่องอีกเพลง ซึ่งรู้จักกันในชื่อเพลง “Paradise” บอกเล่าเรื่องราวที่บริษัท Peabody Coal, Inc. มีส่วนร่วมในการทำลายล้างป่าไม้บนยอดเขาและทำให้พื้นที่และสิ่งแวดล้อมที่สวยงามของ Muhlenberg County รัฐเคนตักกี้ ซึ่งเป็นบ้านเกิดของบิดาของเขาต้องถูกทำลายไป เพลงนี้ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง (Rabinowitch, Cross, & Burnard, 2013) ศิลปินอีกคนหนึ่งที่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในกลุ่มผู้รักธรรมชาติคือ John Denver ซึ่งเป็นนักร้อง นักแต่งเพลงแนวคันทรี่-โฟล์ค นักแสดง นักกิจกรรมทางสังคม

และนักมนุษยชนชาวอเมริกัน ที่มีชื่อเสียงในงานดนตรีเดี่ยวและงานเพลง อกุสติกที่สุดคนหนึ่งและมียอดจำหน่ายสูงที่สุดคนหนึ่งแห่งทศวรรษที่ 70 (Encyclopedia of Biography, 2020) จากบทกวีด้านสิ่งแวดล้อมของตัวเอง ที่มีต่อชีวิตบนภูเขา “Rocky Mountain High” การผสมผสานดนตรีพื้นบ้าน และคันทรี่เดนเวอร์ได้สร้างความโดดเด่นให้กับตัวเองในฐานะนักแต่งเพลง และนักเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ปี 1970 ถึง 1990 โดยเขียนเพลง ที่ส่งเสริมความเหมาะสมของชีวิตที่เรียบง่าย และชนบทและไม่เห็นด้วย กับการทำลายพื้นที่ธรรมชาติเช่น Arctic National Wildlife Refuge นอกจากนี้เขายังก่อตั้งองค์กรการศึกษาด้านความยั่งยืนที่ไม่แสวงหาผลกำไร มูลนิธิ Windstar และองค์กรปลูกป่าพื้นเมือง Plant-It 2020 ตลอดจนส่งเสริม ความเป็นป่าและการคุ้มครองสายพันธุ์อย่างจริงจัง การบรรเทาทุกข์ ด้านมนุษยธรรมทั่วโลกและความจำเป็นในการยุติพลังงานนิวเคลียร์ ทำให้เขาเป็นผู้นำของกลุ่มนักดนตรีสิ่งแวดล้อมในช่วงเวลานั้น (โอเคเนชั่น, 2553, ออนไลน์)

สำหรับประเทศไทย เพลงพื้นบ้านหมายถึงเพลงที่ชาวบ้านร้องเล่น กันอยู่เสมอ ๆ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต มีเนื้อร้องทำนองง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน แต่สะท้อนถึงจะมีท่วงทำนองและลีลาการขับร้องแตกต่างกัน ตามความนิยมของท้องถิ่นนั้น ๆ โดยมีการใช้คำภาษาถิ่นของท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วยศิลปินไทยที่ขับร้องเพลงพื้นบ้านที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ได้แก่ สุนทรี เวชานนท์ ศิลปินเพลงพื้นบ้านภาคเหนือที่มักจะสะท้อนความงดงาม ของธรรมชาติในดินแดนภาคเหนือออกมาในเนื้อเพลงเป็นแรงบันดาลใจ ให้คนที่ได้รับฟังเกิดความรู้สึกรักและอยากจะอนุรักษ์ธรรมชาติที่งดงาม เหล่านั้นไว้ (ตติยา สายบัวพัตร, 2555) นอกจากนี้เพลงท้องถิ่น ที่เกี่ยวข้องกับ ธรรมชาติที่ประพันธ์และขับร้องโดยศิลปินนักร้องรุ่นใหม่ ได้แก่ เพลงดอกไม้ โดยวง Selina & Sarinya ซึ่งกล่าวถึงความรักและธรรมชาติ (คอร์ดีซี่, 2559, ออนไลน์)

ดนตรีร็อก (Rock Music)

การนำดนตรีร็อกมาใช้ในการประท้วงต่อต้านการทำลายสิ่งแวดล้อม เริ่มต้นในทศวรรษ 1960 ต่อมานักดนตรีร็อกหลายคนเริ่มบันทึกเพลงที่มีประเด็นเชิงลบที่เกี่ยวข้องกับความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเพลงที่แสดงให้เห็นถึงการปลดปล่อย ความอ่อนไหวและจิตสำนึกใหม่ในการดูแลระบบนิเวศของผู้คน โดยวงดนตรีที่มีชื่อเสียงที่สุดในทศวรรษคือ “The Grateful Dead” ในปี ค.ศ. 1988 พวกเขาร่วมมือกับ United Nations และ Rainforest Action Network เพื่อจัดการระดมเงินทุนให้กับโครงการอนุรักษ์ของ Amazonian ต่อมาเขาได้ร่วมมือกับวง “Acid Test” ของ Merry Prankster นักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมคนสำคัญ สำหรับเหตุการณ์ต่อต้านวัฒนธรรมที่น่าตื่นเต้นครั้งแรกนั้นคือมหกรรมดนตรี Human Be-In ที่ Golden Gate Park ในซานฟรานซิสโกในปี 1967 ที่ซึ่งได้สร้างรูปแบบใหม่ของงานบันเทิงที่บ่งบอกถึงวิธีการที่ดนตรีมีส่วนช่วยในการจัดรูปแบบทางเลือกของวัฒนธรรมที่อาจเป็นเมล็ดพันธุ์ของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบมีส่วนร่วม (Casas-Mas, Pozo & Montero, 2014)

นักดนตรีบางคนในยุคนี้ไม่ได้เห็นแต่ความสวยงามของสิ่งแวดล้อมเพียงด้านเดียวแต่ยังมองเห็นถึงความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น อาทิเช่นในขณะที่ยกย่องความงามของชายฝั่งแคลิฟอร์เนียวงดนตรี Beach Boy ได้เปิดตัวเพลงเกี่ยวกับมลพิษในมหาสมุทร “Don’t go near the water” และ กล่าวถึงมลพิษทางอากาศในบทเพลง “A Day in Life of A Tree” การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของทวีปอเมริกาจากบทเพลง “The Trader” และเพลง “Student Demonstration Time” ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการปฏิวัติทางการเมืองและสิ่งแวดล้อม (Folkestad, 2006) ต่อมาในปี ค.ศ. 1970 Neil Dimond ได้ร้องเพลง “After the Goldrush” และ “Mother Nature on the run” ในทำนองเดียวกันวงดนตรีอย่าง Frank Zappa และ Mothers of Invention ได้ผลิตเพลงแนวดิสโทเปียเชิงวิพากษ์และเสียดสีเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

ที่ถูกทำลาย และ กระตุ้นจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อโลกที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม หลังจากนั้นในปี ค.ศ. 1971 Marvin Gaye นักร้องวง Motown ได้รับความนิยมอย่างมากด้วยเพลง “Mercy Mercy Me (The Ecology)” กระตุ้นให้ผู้คนขยายความสนใจเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ไปยังประเด็นอื่น ๆ เช่น ปัญหาการเหยียดสีผิว ความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศ และปัญหาความยากจนเป็นต้น เพลงของ Marvin Gaye ได้รับการบันทึกและแสดงโดยนักดนตรีคนอื่น ๆ เช่น John Legend และ Alicia Keys เป็นประจำเพื่อแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นด้านสิ่งแวดล้อมของพวกเขาเอง (Georgii-Hemming & Westvall, 2010)

ต่อมา Michael Jackson ได้ประพันธ์เพลง “Earth Song” เพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติในปี 2538 (1995) บทเพลงนี้ใช้งบประมาณมากในการจัดทำเป็นวิดีโอเผยแพร่มีความยาวเกือบ 7 นาที ซึ่งเผยให้เห็นภาพการทำลายล้างโลกในรูปแบบที่แตกต่างกันมากมาย “Earth Song” ได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลแกรมมี่และเป็นเพลงฮิตอันดับ 1 ในหลายประเทศทั่วโลก เพลงนี้ยังคงเป็นเพลงที่ทำรายได้สูงสุดในสหราชอาณาจักรทั้งหมดที่น่าสนใจ คือ แพนเพลงของ Jackson ในสหรัฐอเมริกาหลายคนจึงอาจยังไม่เคยรู้จักเพลงนี้ เนื่องจากเพลงนี้ไม่เคยเปิดตัวในสหรัฐอเมริกา จนกระทั่งได้นำมาร้องในการแสดงสดดีแกรมมี ปี 2010 เพื่อเป็นเกียรติแก่การเสียชีวิตของเขา (Higgins, 2015) ต่อมาศิลปินแนวป๊อปและร็อกอย่าง Sheryl Crow, Jack Johnson, John Mayer, Moby, Perry Farrell หรือกลุ่มต่าง ๆ เช่น Dave Matthews Band, REM, Bon Jovi และ Linkin Park ได้ใช้ดนตรีร็อกในการสร้างความรู้สึกผิดชอบชั่วดีด้านสิ่งแวดล้อม เทศกาลที่มีชื่อเสียงและคอนเสิร์ตเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ ยังคงได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องในหมู่นักดนตรีที่ต้องการสนับสนุนหรือผู้ที่ตัวเองอ้างว่าเป็นนักเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อม (Abrahams, 2015)

สำหรับในประเทศไทยนั้นคอนเสิร์ต หรือเทศกาลเพลงเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีการจัดขึ้น ไม่บ่อยครั้งนักส่วนใหญ่เป็นคอนเสิร์ตการกุศล อาทิเช่น มหกรรมดนตรีเพื่อธรรมชาติ และชีวิตจัดขึ้นโดยมูลนิธิพิทักษ์อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ในปี พ.ศ. 2554 คอนเสิร์ต ปลุกป่าจึงต้องเริ่มปลุก... ป่าหาย คนหิว จัดขึ้นที่จังหวัดน่านในปี พ.ศ. 2556 และคอนเสิร์ตเพื่อการกุศล อีกน้ำ อีกป่า อีกแม่सानาน ณ บ้านแม่सानาน อ.สันติสุข จ.น่าน ในปี พ.ศ. 2563 เป็นต้น วงดนตรี และนักดนตรีที่มีาร่วมแสดงในคอนเสิร์ตส่วนใหญ่เป็นวงดนตรีเพื่อชีวิต อาทิเช่น หงา คาราวาน ชูชู เสก ศักดิ์สิทธิ์ วงแฮมเมอร์ วงคนด่านเกวียน เขียว คาราบาว โฮปแอมลี ฟุตบาร์แอมลี วงศิตาญชลี วงด้ามขวาน เสกโลโซ วงมาลีฮวนน่า เป็นต้น (คมชัดลึก, 2563, ออนไลน์)

ดนตรีเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแนวอื่น ๆ

รูปแบบของดนตรีแนวอื่นที่มีการนำไปใช้ในการรณรงค์เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่ ดนตรีฮาร์ดร็อก (Hard rock) ที่รู้จักกันในชื่อ “เฮฟวี่เมทัล” (Heavy Metal) มีข้อความเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เริ่มมีการสร้างแนวเพลงร่วมกับกลุ่มต่างๆเช่น Black Sabbath หรือ Led Zeppelin ในช่วงทศวรรษที่ 1980 นอกจากนั้นดนตรีแร็ป (Rap music) และฮิปฮอป (Hip Hop music) ไม่ได้ถูกมองว่าเป็นดนตรีสำหรับนักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตามเพลง Grandmaster Flash และเพลง “The Message” ในปี 1982 ของ Furious Five เป็นเพลงที่เกี่ยวข้องกับ การเหยียดผิว การสร้างความเสียหายให้กับป่า ศิลปินฮิปฮอปคนสำคัญอีกคนหนึ่งที่มีความน่าเชื่อถือบนถนนสายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมคือ Mos Def ซึ่งเพลงปี 2002 “New World Water” ถือเป็นเพลงคลาสสิกที่ผสมผสานความเห็นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเหยียดสีผิว ภาวะโลกร้อนและมลพิษ อย่างไรก็ตาม บางครั้งการแร็ปในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก็เริ่มได้รับความนิยมมากขึ้นที่ชัดเจนคือเพลง “ต้นไม้” ของ Dr. Octagon ในปี 2007 ที่ใช้โดย Think Campaign ของ MTV เพื่อส่งเสริมความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมและขอรับบริจาค 1 ดอลลาร์สหรัฐ จากการดาวน์โหลดเพลงแต่ละครั้งเพื่อมอบ

ให้กับองค์กรด้านสิ่งแวดล้อม Friends of the Earth (McPhail, 2013). การวิเคราะห์องค์ประกอบบทเพลงเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในประเทศไทย

ในหลายทศวรรษที่ผ่านมา บทเพลงเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติที่เป็นที่รู้จักกันของคนไทยได้แก่มียุ่หลายบทเพลง เช่น เพลง “บ้านเฮา” และ เพลง “ล่องแม่ปิง” ที่ต้องการสร้างแรงบันดาลใจให้คนเชียงใหม่มีความภูมิใจในธรรมชาติอันงดงาม และมีสำนึกรักบ้านเกิด ขับร้องโดยสุนทรี เวชานนท์ และจรัส มโนเพชร เพลง “สืบทอดเจตนา” และบทเพลง “ชีวิตสัมพันธ์” แต่งโดย “ยีนยง โอภากุล” หรือ “แอ๊ด คาราบาว” เพลง “ป่าลั่น” แต่งโดย “สุเทพ ประยูรพิทักษ์” บทเพลง “ป่าตะโกน” ผลงานของ “สุรัช จันทิมาน” หรือ “น้ำหงา คาราวาน ศิลปินแห่งชาติ” เพลง “สัตว์รักสัตว์” บทเพลงอนุรักษ์ธรรมชาติของ “พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์” เพลง “รักษ์โลกและแผ่นดินไทย” โดยวงแฮมเมอร์ เป็นต้น (ผู้จัดการออนไลน์, 2561, ออนไลน์; คชาวุธ ทองไทย, 2562) นอกเหนือจากผลงานของศิลปินระดับประเทศ ที่ได้กล่าวมาแล้ว ยังมีบทเพลงที่องค์กรต่าง ๆ ประพันธ์ขึ้นเพื่อให้สร้างแรงบันดาลใจ และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ อาทิเช่น บทเพลง “คนรักน้ำ” โดยสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ บทเพลง “ประหยัดน้ำ” ของกระทรวงพลังงาน นอกจากนี้ยังมีกลุ่มศิลปินอิสระที่เป็นคนรุ่นใหม่ ได้นำเสนอบทเพลงในแนวอนุรักษ์ธรรมชาติ อาทิเช่น บทเพลง “วิถีรักษ์โลก” นำเสนอในนามของกลุ่ม Green Thailand และ บทเพลง “My home town” ประพันธ์และขับร้องโดยศิลปินอิสระชาวเชียงใหม่ อาจารย์เรืองยศ ใจวัง อาจารย์ประจำคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธนอร์ท-เชียงใหม่ (เชียงใหม่นิวส์, 2563) ซึ่งบทเพลงเหล่านี้ถึงแม้จะมีจุดมุ่งหมายในการอนุรักษ์ธรรมชาติคล้ายคลึงกัน แต่มีความแตกต่างกันในองค์ประกอบของดนตรี ได้แก่ เสียง ท่วงทำนอง จังหวะ เสียงประสาน และเนื่องจากบทเพลงดังกล่าวมีเนื้อร้อง

ผู้เขียนวิเคราะห์องค์ประกอบของเพลงที่สร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์ธรรมชาติ สามารถสรุปได้ว่า บทเพลงที่ใช้สร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์ธรรมชาติจะมีเนื้อเพลงที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม และ การชักชวนให้ผู้ฟังหันมาอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน ภาษาที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นภาษาไทย ภาคกลาง ทั้งนี้เนื่องจากเป็นภาษาที่ผู้ฟังทั่วประเทศเข้าใจได้ นอกจากนี้มีการใช้ภาษาไทยท้องถิ่นในบางเพลง เพื่อมุ่งเน้นให้แรงบันดาลใจกับผู้ฟังที่เป็นคนในท้องถิ่น โดยรูปแบบของบทเพลงส่วนใหญ่จะเป็นดนตรีป๊อป โฟล์คซอง และ ดนตรีคันทรี่ นอกจากนั้นจะเป็น เพลงป๊อป ร็อก และ บทเพลงแนว R&B (Rhythm and Blue) ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าศิลปินที่สร้างสรรค์เพลงนั้น ๆ จะเป็นศิลปินที่ถนัดการเล่นดนตรีรูปแบบใด สำหรับองค์ประกอบด้านเสียงนั้น บทเพลงแต่ละบทเพลงมีสีสันของเสียงเพลงแตกต่างกันไป แต่ส่วนใหญ่จะใช้เสียงของเครื่องดนตรีประเภทกีตาร์เป็นหลัก ในบางบทเพลงอาจมี เครื่องดนตรีพื้นเมืองมาเสริมเช่น สะล้อ ซอ ซึง ที่เป็นดนตรีพื้นเมืองของภาคเหนือ และ การนำท่อนเพลงป๊อปมาใช้ร่วมกับ กีตาร์ เพื่อสร้างบุคลิกของการเป็นเพลงคันทรี่ให้กับบทเพลง

ทำนองของเพลงที่นำมาใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ธรรมชาติส่วนใหญ่จะมีท่วงทำนองที่ฟังง่าย ไม่ซับซ้อน ซึ่งมักจะเป็น บทเพลงโฟล์คซอง และ คันทรี่ ส่วนที่เป็นบทเพลงป๊อป ป๊อป ร็อก และ R& B มักจะมีท่วงทำนอง สนุกสนาน หรือ เร้าใจ สำหรับจังหวะนั้นบทเพลงที่นำมาใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์ธรรมชาติ จะใช้จังหวะที่สอดคล้องกับประเภทของเพลงอาทิ เช่น เพลงโฟล์คซอง และ บทเพลง คันทรี่ บางเพลง จะมีจังหวะค่อนข้างช้า ส่วนบทเพลงแนวป๊อป ร็อก และ R&B จะใช้จังหวะเร็วปานกลาง ถึงเร็ว ตัวอย่างเช่นบทเพลง “ปาลัน” “ชีวิตสัมพันธ์” และ “วิถีรักขโลก” บทเพลงเกือบทั้งหมดมีการใช้เสียงประสานเพื่อให้บทเพลงมีความไพเราะมากขึ้น

การสร้างสรรคบทเพลงเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่

ในอดีตจังหวัดเชียงใหม่เคยเป็นจังหวัดที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และบริสุทธิ์ปราศจากมลพิษไม่ว่าจะเป็นมลพิษทางน้ำ มลพิษทางเสียง และมลพิษทางอากาศ แต่ด้วยการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากการที่จังหวัดเชียงใหม่ได้กลายเป็นจุดศูนย์กลางการท่องเที่ยวของภาคเหนือ ทำให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจ และการอพยพของประชากรเข้ามาสู่จังหวัดเชียงใหม่เพื่อประกอบธุรกิจและหางานทำ ส่งผลให้ในปัจจุบันได้เกิดภาวะมลพิษทางอากาศขึ้น อย่างหนักจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนในจังหวัดเชียงใหม่ต้องหาวิธีการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว การนำบทเพลงมาใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนับเป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ และได้มีการนำมาใช้อย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (อัจฉริย์ ทิพนธธรณินทร, 2558) ในจังหวัดเชียงใหม่ นั้นถือเป็นวิธีการหนึ่งที่ได้ บทเพลงดังกล่าวควรมีลักษณะตามองค์ประกอบของเพลงดังต่อไปนี้

เนื้อเพลง: ในประเด็นของเนื้อเพลงสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเด็น คือ 1) ภาษาที่ใช้ และ 2) ความหมายของบทเพลง โดยที่ภาษาที่ใช้เป็นภาษาไทยที่ฟังง่าย ตรงไปตรงมา เช่น เพลงปาลันที่มีเนื้อเพลงตอนหนึ่งว่า “แดดส่องฟ้าเป็นสัญญาณวันใหม่ พวกเราแจ่มใส เหมือนนกที่ออกจากรัง ต่างคนรักป่า ป่าคือความหวัง เลี้ยงชีพเรายังฝังวิญญาณนานไป” หรือ เพลงที่ใช้ภาษาพื้นเมืองเพื่อบอกให้ชาวเชียงใหม่เข้าใจและมีความซาบซึ้งในเนื้อหาของเพลงมากขึ้น เนื่องจากภาษาพื้นเมืองของจังหวัดเชียงใหม่เป็นภาษาที่มีเอกลักษณ์ในความอ่อนหวาน ไพเราะและมีเสน่ห์ในแบบของคนภาคเหนือ เช่น เนื้อเพลงล่องแม่ปิงขับร้องโดยคุณสุนทรี เวชานนท์ มีเนื้อความว่า “ดอกบัวตองนั้งามอยู่บนยอดดอย ดอกเอื้อย ดอกกอย

บ่เคยแบ่งบานบนลานพื้นดิน ไม่ใหญ่ไพรสูง นกยูงมาอยู่กิน เสียงซิงสละล้อย้อยซอ เสียงพินคู้กับแดนดินของเวียงเจียงใหม่ สาวเจ้าจงภูมิใจอย่าลืมนะว่า เฮาลูกแม่ระมิงค์” สำหรับการประพันธ์เนื้อเพลงเป็นภาษาอังกฤษ ผู้ประพันธ์ควรใช้คำศัพท์ที่ง่าย ต่อการฟัง และการทำความเข้าใจ อาทิเช่น เพลง My Home Town ซึ่งประพันธ์และขับร้องโดยอาจารย์ เรืองยศ ใจวัง มีใจความว่า “ I remember when I was young my father take me to the Ping river. We sit under the trees and watching the birds flying arouse the sky. I remember those days in my hometown.” ทั้งนี้การเลือกใช้ภาษาควรคำนึงถึงผู้ฟังที่เป็นกลุ่มเป้าหมายว่ามุ่งเน้นคนกลุ่มใด ถ้าเป็นประชาชนทั่วไป ก็อาจใช้เนื้อร้องที่เป็นภาษาไทยภาคกลาง แต่ถ้ามุ่งเน้นคนเชียงใหม่ หรือ คนพื้นเมืองในภาคเหนือ ผู้ประพันธ์อาจเลือกใช้เนื้อเพลงที่เป็นภาษาพื้นเมืองภาคเหนือได้เพื่อทำให้เกิดความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียว และ ความร่วมมือร่วมใจกันได้ง่าย ในขณะที่เพลงอนุรักษ์ธรรมชาติที่เป็นภาษาอังกฤษ อาจมุ่งที่จะเข้าถึงผู้ฟังที่มีรสนิยมในการฟังเพลง Country ที่เป็นภาษาต่างประเทศ เป็นต้น

สำหรับเนื้อหาของบทเพลงควรแสดงให้เห็นถึงความงดงาม และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ และปัญหาที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อม และ ส่วนที่สำคัญคือ บทเพลงควรมีเนื้อหาที่เรียกร้องให้ผู้ฟังร่วมกันแก้ไข ปัญหาสิ่งแวดล้อม อาทิเช่น บทเพลงชื่อ “ชีวิตสัมพันธ์” ที่เนื้อเพลงตอนหนึ่งมีใจความว่า “คนหากิน สัตว์หากิน เราไม่เบียดเบียนกันและกัน”

ทำนองเพลง: ทำนองเพลงของบทเพลงที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในจังหวัดเชียงใหม่ อาจใช้เป็นทำนองของดนตรีพื้นบ้านและมีการนำเครื่องดนตรีประจำท้องถิ่น เช่น สะล้อ ซอ ซึง มาใช้ประกอบ เพื่อเพิ่มความรู้สึกของการเป็นคนเชียงใหม่ และเพื่อเพิ่มสุนทรีในการฟัง นอกจากนี้ยังสามารถใช้ทำนองของดนตรีคันทรี่ซึ่งอาจมีการนำเครื่องดนตรีที่เป็นเอกลักษณ์ของดนตรีคันทรี่มาใช้ แต่หากต้องการเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังทั่วไป

กว้าง ๆ ก็สามารถใช้ทำนองดนตรีที่ฟังง่ายและสนุกสนานแบบแนวดนตรีป๊อปที่คนทุกเพศทุกวัยสามารถรับฟังได้ ในขณะที่การใช้ทำนองเพลงป๊อปบรีคหรือเพลงแร็ปจะเข้าถึงผู้ฟังกลุ่มวัยรุ่นได้มากกว่า โดยเฉพาะเพลงป๊อปบรีคจะมีท่วงทำนองที่เร้าใจและสร้างแรงบันดาลใจได้ดี

จังหวะ: จังหวะที่ใช้ในการประพันธ์เพลงเพื่อการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชาวเชียงใหม่ควรมีความสอดคล้องกับทำนองของเพลง เช่น ถ้าเป็นเพลงพื้นบ้าน มักจะใช้จังหวะช้า แต่ถ้าเป็นบทเพลงที่ใช้ทำนองเพลงป๊อป หรือ เพลงป๊อปบรีค ก็จะใช้จังหวะที่เร็ว และ กระชั้นขึ้นเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และ ปลุกเร้าให้ผู้ฟังร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เสียงประสาน: เสียงประสานช่วยเพิ่มมิติของดนตรี ทำให้ดนตรีมีมิติ มีความไพเราะและมีความน่าสนใจขึ้น ดังนั้นบทเพลงเพื่อการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชาวเชียงใหม่จึงควรมีการใช้เสียงประสานเพื่อให้เพลงมีมิติ และสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ฟังได้ดีขึ้น

สรุป

จากที่ได้กล่าวข้างต้น บทเพลงเพื่อการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชาวเชียงใหม่ ควรใช้ภาษาไทยภาคกลาง หรือ ภาษาพื้นเมืองในการประพันธ์เนื้อเพลง ทั้งนี้ควรพิจารณาถึงกลุ่มผู้ฟังที่ผู้ประพันธ์เพลงต้องการสร้างแรงบันดาลใจ ในกรณีนี้ผู้ประพันธ์ต้องการเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังที่ชื่นชอบเพลงแนวคันทรี่ของต่างประเทศ ผู้ประพันธ์อาจเลือกใช้ภาษาอังกฤษเป็นเนื้อเพลงได้ แต่ควรเป็นภาษาอังกฤษที่ง่ายต่อการเข้าใจ เพื่อให้คนจำนวนมากขึ้นสามารถเข้าถึงเพลงดังกล่าวได้ ในส่วนเนื้อหาของเพลงนั้น ควรประกอบไปด้วย 3 ส่วนคือ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสวยงามและคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ส่วนที่สอง เป็นส่วนที่ชี้ให้เห็น และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ส่วนที่สาม เป็นส่วนที่สร้างแรงบันดาลใจ หนุนรงค์หรือเรียกร้องให้ผู้ฟังหันมาร่วมมือกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

บทเพลงเพื่อการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชาวเชียงใหม่ ควรเลือกใช้ทำนองเพลงที่ตรงกับค่านิยมของผู้ฟังที่ผู้ประพันธ์ต้องการสร้างแรงบันดาลใจ โดยทำนองเพลงที่มีผู้นิยมนำมาใช้เป็นบทเพลงอนุรักษ์ธรรมชาติในภาคเหนือคือทำนองเพลงพื้นบ้านและเพลงคันทรี่ แต่หากต้องการเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังทั่วไปกว้าง ๆ ก็สามารถใช้ทำนองดนตรีที่ฟังง่ายและสนุกสนานแบบแนวดนตรีป๊อบ ที่คนทุกเพศทุกวัยสามารถรับฟังได้ ในขณะที่การใช้ทำนองเพลงป๊อบรีด หรือแร็ปจะเข้าถึงผู้ฟังกลุ่มวัยรุ่นได้มากกว่า โดยเฉพาะเพลงป๊อบรีด ซึ่งมีท่วงทำนองที่เร้าใจและสร้างแรงบันดาลใจได้ดี สำหรับจังหวะที่ใช้ในการประพันธ์เพลงเพื่อการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชาวเชียงใหม่ควรมีความสอดคล้องกับทำนองของเพลง เช่น ถ้าเป็นเพลงพื้นบ้าน มักจะใช้จังหวะช้า แต่ถ้าเป็นบทเพลงที่ใช้ทำนองเพลงป๊อบ หรือ เพลงป๊อบรีด ก็จะใช้จังหวะที่เร็วและกระชั้นขึ้นเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และ ปลุกเร้าให้ผู้ฟังร่วมมือร่วมใจกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม บทเพลงเพื่อการสร้างแรงบันดาลใจในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชาวเชียงใหม่ ควรมีการใช้เสียงประสานเพื่อช่วยเพิ่มมิติของดนตรี ทำให้ดนตรีมีความไพเราะและมีความน่าสนใจ สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ฟังได้ดีขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- คทาวิฑูรย์ ทองไทย. (2562, พฤษภาคม-สิงหาคม). การศึกษาเพลงเพื่อชีวิตของไทย: จากแนวพัฒนาการสู่การวิเคราะห์การประกอบสร้างวาทกรรมทางสังคม. *วารสารรัฐสมัยใหม่*, 40(2), 15-26.
- คมชัดลึก. (2563). *บ่าววี ชวนคนรักธรรมชาติ ดูคอนเสิร์ตดนตรีเพื่อธรรมชาติและชีวิต*. สืบค้น 22 ธันวาคม 2563, จาก <https://www.komchadluek.net/news/ent/88927>
- คอร์ดีชี. (2559). *คอร์ดีชีเพลงดอกไม้ Salina & Sarinya*. สืบค้น 23 พฤศจิกายน 2563, <https://www.chordeasy.net/2016/09/selina-sirinya-flower.html>
- ตติยา สายบัวพัตร. (2555, มกราคม-มิถุนายน). เพลงโฟล์คของคำเมืองของสุนทรี เวชานนท์. *พินเนศวร์สาร*, 8(1), 17-24.
- เชียงใหม่นิวส์. (2563). *My Hometown by RJ เพื่อเมืองเชียงใหม่อันเป็นที่รัก*. สืบค้น 8 มกราคม 2564. <https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/1340705/>
- ไทยนิวส์รายวัน. (2557). *คนเชียงใหม่ซื้อสภาพแวดล้อมเริ่มเสื่อมโทรม*. สืบค้น 15 มิถุนายน 2563, จาก <http://www.thainews70.com/ข่าวเกษตรกรรม/คนเชียงใหม่ซื้อสภาพแวดล้อม/>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2561). *10 บทเพลงอนุรักษ์ธรรมชาติ แต่ป่า-แต่สัตว์ที่ไปไม่ถึงต่อมสำนึกของนักล่าสัตว์ใจทราหม/บอนบอระเพ็ด*. สืบค้น 1 กรกฎาคม 2563, จาก <https://mgronline.com/entertainment/detail/9610000012530>
- _____. (2563). *มาตามแบ้งเปิดใจ “ในวันที่โลกเปลี่ยนไป”*. สืบค้น 1 กรกฎาคม 2563. <https://mgronline.com/mutualfund/detail/9630000028709>

- สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่. (2560). ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดเชียงใหม่. สืบค้น 15 มิถุนายน 2563, จาก <https://www.chiangmai.go.th/managing/public/D8/8D01Feb2017150134.pdf>.
- หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์. (2563). ถอดบทเรียน 14 ปี แก้มอกคว้นภาคเหนือ “ล้มเหลว - ชั่วร้ายเดิม” สืบค้น 25 ธันวาคม 2563, จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/66641>
- อัจฉริย์ ทิพนธธรณินทร. (2558, กรกฎาคม - ธันวาคม). แนวทางการแก้ปัญหาหมอกควันสำหรับจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารด้านการบริหารรัฐกิจและการเมือง*. 4(1), 72-105.
- โอเคนชั่น. (2553). จอห์น เดนเวอร์ ยังไม่ตาย. สืบค้น 20 ธันวาคม 2563, จาก <http://oknation.nationtv.tv/blog/print.php?id=649176>
- Abrahams, F. (2015, September). Another perspective: teaching music to millennial students. *Music Educators Journal*, 102(1), 97-100.
- Allen, A. (2012, June). Ecomusicology: music, culture, nature and change in environmental studies? *Journal of Environmental Studies and Sciences*, 2(2), 192-201.
- Arons, W. & May, T.J. (2012). *Readings in performance and ecology*. New York: Palgrave Macmillan.
- Benward, B., & Saker, M. (2014). *Music in theory and practice*. (9th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Casas-Mas, A., Pozo, J., & Montero, I. (2014, November). The influence of music learning cultures on the construction of teaching learning conceptions. *British Journal of Music Education*, 31(3), 319-342.
- Collins, J. (2011). *Good to great: why some companies make the leap ... and others don't*. New York: Harper Business.

- Encyclopedia of Biography. (2020). *John Denver biography*. Retrieved 1 April 2020, from <https://www.notablebiographies.com/supp/Supplement-Ca-Fi/Denver-John.html>
- Folkestad, G. (2006, June). Formal and informal learning situations or practices vs formal and informal ways of learning. *British Journal of Music Education*, 23(2), 135-145.
- Garett, G. H. (2013). *The grove dictionary of American music*. (2nd Ed). Oxford: Oxford University Press.
- Georgii-Hemming, E. & Westvall, M. (2010, March). Music education—a personal matter? examining the current discourse of music education in Sweden. *British Journal of Music Education*, 27(1), 21-33.
- Hallam, S. (2012). “*Commentary: instrumental music.*” in *The Oxford Handbook of Music Education*, I, ed. Gary Macpherson & G. Welch, (pp. 651–57). Oxford: Oxford University Press.
- Hallam, S. (2015). *The impact of actively making music on the Intellectual, social and personal development of children and young people: a research synthesis*. London: IMerc.
- Helmick, A. (2011). *The greening of American music: environmentalism in song*. (Doctoral dissertation), Munchen: Ludwig-Maximilians-Universität München.
- Higgins, L. (2015). My voice is important too: non-formal music experiences and young people. In McPherson, G. (Ed.), *The child as musician: a handbook of musical development*. Oxford, UK: Oxford University Press.

- Ingram, D. (2007, December 2006-March 2007). ‘Go to the forest and move’: American Rock Music as Electric Pastoral. *49th Parallel*, 20, 1–16.
- Juslin, N. P. & Timmers, R. (2010). *Expression and communication of emotion in music performance*. In: P. N. Juslin & J. A. Sloboda (Eds.). *Music and emotion. Theory, research, applications* (453-489). United Kingdom: Oxford University Press.
- Manabe, N. (2015). *The revolution will not be televised: protest music after Fukushima*. NewYork: Oxford University Press.
- McPhail, G. (2013, June). Developing student autonomy in the one-to-one music lesson. *International Journal of Music Education*, 31(2), 160–172.
- Pedelty, M. (2012). *Ecomusicology*. Philadelphia, PA: Temple University Press.
- Pedelty, M. (2016). *A Song to save the Salish Sea: Musical Performance as Environmental Activism*. Bloomington: Indiana University Press.
- Rabinovitch, T-C., Cross, I., & Burnard, P. (2013, July). Long-term musical group interaction has a positive influence on empathy in children. *Psychology of Music*, 41(4), 484-498.
- Rehding, A. (2011, May-August). Ecomusicology between Apocalypse and Nostalgia. *Journal of the American Musicological Society*. 64(2), 409–414.
- Rosenthal, D.J. (2006, August). ‘Hoods and the woods: rap music as environmental literature. *The Journal of Popular Culture*, 39(4), 661–676.

- Schafer, R.M. (1994). *The soundscape: our sonic environment and the tuning of the world*. Rochester, VT: Destiny Books.
- Vesper, C., van der Wel, R., Knoblich, G., & Sebanz, N. (2011, June). Making oneself predictable: reduced temporal variability facilitates joint action coordination. *Experimental Brain Research*, 211(3), 517-530.

พลังการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่
เพื่อแก้ไขปัญหาป้ายรถเมล์ในกรุงเทพมหานคร
The New Social Movements to Solve Problems
of Bus Stops in Bangkok

กุลธิดา สายพรหม¹

Kultida Sayprom

ศุภรศมี ฐิติกุลเจริญ²

Suparas Thitikulcharoen

Received: August 27, 2021

Revised: May 27, 2021

Accepted: June 6, 2021

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงพลังการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (New social movements: NSMs) ผ่านปรากฏการณ์ “การรณรงค์เพื่อแก้ไขปัญหาป้ายรถเมล์ไทยที่ไม่บอกเส้นทางเดินรถในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ซึ่งแตกต่างจากการเรียกร้องและรณรงค์ในลักษณะเดิมที่เน้นการต่อสู้ระหว่างชนชั้น และมีประเด็นการเคลื่อนไหวที่สะท้อนถึงการกระทำร่วมกันบนฐานของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชนชั้นนั้น ๆ อันเป็นผลมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรม ในขณะที่การปรากฏตัวของการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ จะมีความหลากหลาย

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์เทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

²รองศาสตราจารย์ ประจักษ์สื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ทั้งในแง่ความคิด ค่านิยม อุดมการณ์ ผลประโยชน์ของผู้เข้าร่วม และรูปแบบการเคลื่อนไหวที่ให้ความสำคัญต่อบทบาทของปัจเจกชนกับการต่อสู้เชิงสัญลักษณ์มากกว่าการปฏิบัติการร่วมของมวลชน รวมไปถึงการใช้พื้นที่สาธารณะบนแพลตฟอร์มออนไลน์ในการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคม โดยตัวแทนภาคประชาชน พร้อมอธิบายให้เห็นถึงคุณลักษณะที่สำคัญของการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ และการวิเคราะห์ความสำเร็จด้วยมุมมองตามขั้นตอนของการเคลื่อนไหวทางสังคมผ่านปรากฏการณ์นี้ โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการประสานสื่อการขยายเครือข่าย และข้อควรระวัง เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงจนก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้คน โครงสร้างและความเป็นเมืองทั่วถึงของทุกคนต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: การเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ ภาคประชาสังคม
การขนส่งสาธารณะ

Abstract

The aim of this article is to demonstrate the new social movements (NSMs) through the campaign of solving problems of Thai bus stops that do not display the route information in the Bangkok Metropolitan Region (BMR). These movements differ from the previous campaigns which accentuate on class struggle and the movements of economy in certain class resulting from the industrial revolution. The new social movements include the different varieties of thoughts, popularity, ideology, and benefits for participants, and these movements focus more on symbolic battle of individuals rather than mass participation. Online public space is used by public representatives to drive social issues. This article also shows the importance of the new social movements and the analysis of social phenomenon. Media coordination, networking, and cautions will be beneficial to people, structure and urbanization in the future.

Keywords: New Social Movements, Civil Society,
Public Transportation

บทนำ

การประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในวิถีชีวิตประจำวันของประชาชนที่อาศัยในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยเฉพาะผู้ที่ไม่มีรถยนต์นั่งส่วนบุคคล ล้วนจำเป็นต้องอาศัยการเดินทางด้วยระบบขนส่งสาธารณะมาเป็นตัวกลางในการเชื่อมต่อกิจกรรมต่าง ๆ เข้าด้วยกันแทบทั้งสิ้น ด้วยเหตุนี้การดำเนินชีวิตประจำวันของผู้คนในเมืองจึงมีความเกี่ยวข้อง และสัมพันธ์กับระบบขนส่งสาธารณะอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (กิตติพงศ์ ชัยกิตติภรณ์ และอุบลวรรณ ภวากันท์, 2559, น. 157) หนึ่งในระบบขนส่งสาธารณะหลักทางถนน คือ รถโดยสารประจำทางขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.) ระบบขนส่งสาธารณะที่ถือว่าครอบคลุมที่สุดในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล อีกทั้งยังมีราคาค่อนข้างต่ำ และให้บริการประชาชนอย่างต่อเนื่องยาวนาน ทว่าปัญหาคุณภาพการให้บริการ การเข้าถึงจุดให้บริการ และความปลอดภัยกลับเป็นประเด็นที่ถูกกล่าวถึงมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากสถิติการรับเรื่องร้องเรียนตามกฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางบกผ่านสายด่วน ศูนย์คุ้มครองผู้โดยสารและรับเรื่องร้องเรียนรถโดยสารสาธารณะ 1584 ในช่วงปีงบประมาณ 2562 มีการร้องเรียนทั้งหมด 31,868 ข้อหา คิดเป็นร้อยละ 25.21 ของข้อหาการร้องเรียนทั้งหมด เทียบกับช่วงเวลาเดียวกันในปีงบประมาณ 2561 พบว่า มีการร้องเรียนเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 40.69 สำหรับประเด็นที่มีการร้องเรียนมากที่สุด คือ คุณภาพและการให้บริการ ทั้งข้อรถประมาณหาขาดเสียพนักงานขับรถและพนักงานเก็บค่าโดยสารแสดงกิริยาจาไม่สุภาพ ไม่หยุดรับ-ส่งผู้โดยสารที่ป้าย สภาพรถโดยสารประจำทางไม่สมบูรณ์ ไม่มั่นคงแข็งแรงหรือมีควันดำ จำนวนเส้นทางการให้บริการที่ไม่เพียงพอ และปัญหาเกี่ยวกับสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการเดินทาง (กรมขนส่งทางบก, 2562, ออนไลน์) ทั้งทางเท้า ที่พักผู้โดยสาร หรือป้ายรถเมล์

“ป้ายรถเมล์ไม่บอกเส้นทางเดินรถ” เป็นปัญหาหนึ่งที่เคยถูกเรียกร้อง และรณรงค์ผ่านเว็บไซต์ Change.org ประเทศไทย เมื่อปี 2559 (Change.org, 2559, ออนไลน์) การใช้พื้นที่สาธารณะบนแพลตฟอร์มออนไลน์อย่างเว็บไซต์ Change.org ในการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคม โดยตัวแทนภาคประชาชน ถือเป็นเครื่องมือในการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (New social movements: NSMs) ซึ่งแตกต่างจากการเรียกร้อง และรณรงค์ในลักษณะเดิมที่เน้นการต่อสู้ระหว่างชนชั้น และมีประเด็นการเคลื่อนไหวที่สะท้อนถึงการกระทำร่วมกันบนฐานของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชนชั้นนั้น ๆ ขณะที่ลักษณะการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่สนใจเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ความเสมอภาคในสิทธิ การมีส่วนร่วม มนุษยชน การแสดงออกซึ่งศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคล (สมชัย ภัทรธนานัน, 2560, น. 114) และมีความหลากหลาย ทั้งในแง่ความคิด ค่านิยม อุดมการณ์ และผลประโยชน์ของผู้เข้าร่วม รวมไปถึงรูปแบบการเคลื่อนไหว ที่ให้ความสำคัญต่อบทบาทของปัจเจกชนกับการต่อสู้เชิงสัญลักษณ์มากกว่า การปฏิบัติการร่วม (Collective action) ของมวลชน (ยุทธพร อิสระชัย, 2554, น. 11) และยังพยายามก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงผ่านการเปลี่ยนค่านิยม และสร้างวิถีชีวิตแบบใหม่ขึ้นมา (Scott, 1990 อ้างถึงในสมชัย ภัทรธนานัน, 2560, น. 110)

การปรากฏตัวของการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ มีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ ประการแรกคือ เป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมหรือสังคมเป็นหลัก โดยสนใจประเด็นเกี่ยวกับวิถีชีวิตของพลเมืองมากกว่าสิทธิพลเมือง แตกต่างจากอดีตที่เน้นด้านเศรษฐกิจและสังคมการเมือง จึงมีลักษณะเป็นขบวนการทางสังคมมากกว่าขบวนการทางการเมือง ประการที่สอง เป็นขบวนการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมหรือประชาชน (Civil society) ขบวนการเหล่านี้เลียดรัฐ (Bypass the state) ไม่เผชิญหน้าท้าทายรัฐโดยตรง หากแต่มีเป้าหมายในการปกป้องประชาสังคมจากการเบียดขับของรัฐ ประการที่สาม มุ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงผ่านการเปลี่ยนค่านิยม

และสร้างวิถีชีวิตแบบใหม่ขึ้นมามากกว่าการเปลี่ยนแปลงผ่านระบบการเมือง และการปฏิบัติทางการเมือง (Scott, 1990 อ้างถึงในสมชัย ภัทรธนานันท์, 2560, น. 187-188 และรงค์ บุญสวยขวัญ, 2557, น. 21) และประการที่สำคัญคือการให้ความสำคัญกับการใช้สื่อออนไลน์ เพื่อติดต่อสื่อสาร สร้างการรับรู้ สร้างการมีส่วนร่วม และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงแก้ไขปัญหา สำหรับในกรณีนี้คือใช้เว็บไซต์ Change.org ประเทศไทย เว็บไซต์เพื่อการรณรงค์ขับเคลื่อนประเด็นสาธารณะทางสังคม โดยตัวแทนภาคประชาชน มาเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนทางสังคมให้ขยายไปสู่การก่อตัวในรูปแบบใหม่ ด้วยการใช้อินเทอร์เน็ตสื่อสารกับสาธารณะ เชื่อมต่อกับผู้คน (Collective) และสร้างเครือข่ายของผู้คิดเห็นคล้ายกัน โดยไม่จำเป็นต้องเห็นหน้าค่าตา หรือต้องไปรวมกลุ่มประท้วงเหมือนในอดีต อีกทั้งยังมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากกว่าขบวนการปฏิวัติ แบ่งแยกดินแดน การปลดปล่อยชนชั้น การรวมกลุ่มของนักการเมือง พรรคการเมือง และกลุ่มผลประโยชน์ในแบบที่เคยเป็นมา (สมชัย ภัทรธนานันท์, 2560, น. 188 และสุจิตา พัฒนศรีวิเชียร, 2562, น. 135) ดังนั้นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่จึงไม่ได้พุ่งเป้าไปที่รัฐหรือโครงสร้าง หากแต่ให้ความสนใจไปที่ชีวิตประจำวัน ประชาสังคม และการสร้างพื้นที่อิสระระหว่างรัฐและประชาสังคม (สมชัย ภัทรธนานันท์, 2560, น. 113)

การเกิดขึ้นของการเคลื่อนไหวทางสังคมเชิงปฏิรูป (Reformative social movements) ที่มุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงและแก้ไขปัญหาปัยรณเมล์ผ่านเว็บไซต์ Change.org ประเทศไทยในครั้งนั้น สะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในสังคมไทย โดยเฉพาะกับผู้คนบนโลกออนไลน์ ในฐานะพลเมืองคนหนึ่งของประเทศตามหลักการประชาธิปไตย สิ่งที่น่าสนใจคือ แม้จะไม่ประสบความสำเร็จ (Success) ในแง่ผลลัพธ์ของจำนวนผู้ลงชื่อร่วมสนับสนุนที่ไม่เป็นไปตามที่กำหนดไว้ คือ จำนวน 25,000 คน โดยมีผู้สนับสนุนร่วมลงชื่อจำนวน 23,356 คน แต่กลับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการใช้พื้นที่สาธารณะเสมือน (Virtual public sphere) สื่อสารประเด็นและนำไปสู่

การกำหนดวาระ (Agenda Setting) ของสื่อมวลชน ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอข่าวผ่านทางสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส, สถานีวิทยุโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3, เว็บไซต์ผู้จัดการออนไลน์, เว็บไซต์ข่าวสด, เพจเฟซบุ๊กกรมेलไทยแฟนคลับ และเพจเฟซบุ๊ก ViaBus ซึ่งนำไปสู่การก่อร่างสร้างความสนใจให้กับประชาชน และทำให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างได้

จากจุดเล็ก ๆ สู่พลังการแก้ไขปัญหาสาธารณะ

ต่อมาในปีเดียวกัน การรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญห่าयरเมลไทยเกิดขึ้นอีกครั้ง ในนามเมย์เดย์ (Mayday) กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ต้องการออกแบบयरเมลที่ช่วยให้ข้อมูลแก่ผู้ใช้งาน สามารถเข้าใจข้อมูลได้รวดเร็ว และง่ายที่สุด ด้วยการเลือกใช้เฟซบุ๊ก สื่อสังคมออนไลน์ที่มีผู้ใช้มากที่สุดในโลก (Hootsuite, 2021, p. 59) และมากที่สุดในประเทศไทย (Hootsuite, 2021, p. 11) ภายใต้ชื่อ “Mayday” (@maydaySATARANA) ในการระดมผู้คนและผสานเครือข่ายให้ประสบความสำเร็จ โดยเป็นช่องทางในการกระจายปัญหาให้กว้างขวาง เร่งความเร็วให้ผู้คนรับรู้ ให้ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ทั้งการแก้ปัญห่าयरเมล การพัฒนาและปรับปรุงระบบขนส่งสาธารณะให้มีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นทางเลือกหลักในการเดินทางสำหรับทุกคน คำว่า Mayday หมายถึง ช่วยเหลือเราด้วย ซึ่งมีที่มาจากภาษาฝรั่งเศส Venez m’aider แปลตรงตัวว่า Come and help me คนกลุ่มนี้ไม่ได้กำลังขอความช่วยเหลือ แต่กำลังชวนทุกคนมาช่วยเหลือ คำว่า “May” มาจากคำพ้องเสียงที่ใช้เรียกรถเมล เรือเมล เมลเครื่อง (รถมอเตอร์ไซค์) (กันตกนิษฐ์มิตรภักดี, 2560, ออนไลน์) โดยเริ่มต้นจากปัญห่าयरเมลไม่บอกเส้นทางเดินรถ ซึ่งทำให้การสื่อสารระหว่างผู้ให้บริการ และผู้ใช้บริการยังไม่เชื่อมโยงถึงกัน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวอย่างป้ายรถเมล์แบบเก่า
(กุลจิรา สายพรหม, 2563)

การเคลื่อนไหวของกลุ่มคนทั้งห้า ประกอบด้วย วรวิทย์ สุขสบาย, สุชารีย์ รวีธรรดา, วิภาวี กิตติเชียร, สุวิชา พิทักษ์กาญจนกุล และศานนท์ หวังสร้างบุญ ได้ทดลองทำป้ายรถเมล์อย่างง่าย ด้วยแผ่นพลาสติกลูกฟูก (Corrugated plastic) ที่ระบุข้อมูลเส้นทางเดินรถของแต่ละสายในจุดถัดไป จากนั้นขออนุญาตสำนักการจราจรและขนส่ง กรุงเทพมหานคร (สจส.) เพื่อติดตั้งป้ายรถเมล์บริเวณแยกคอกวัว จำนวน 2 ป้าย ในขณะนั้นได้รับการตอบรับค่อนข้างดี ต่อมาหนึ่งในกลุ่มผู้นำ (วรวิทย์ สุขสบาย) ได้สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของ “รถเมล์” รถโดยสารสาธารณะที่ถูกกลืนผ่านการพูด (TED Talks) ในงาน TEDx Bangkok 2017 (เวทีสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อเปิดมุมมองจุดประกายความคิดสร้างสรรค์ และเผยแพร่แนวความคิดใหม่ ๆ) จนได้อาสาสมัครมาจำนวนหนึ่ง จากป้ายแผ่นพลาสติกลูกฟูกธรรมดาที่วางคู่กับป้ายรถเมล์แบบเดิม ในปี 2560 กลุ่มเมลต์เคยได้รับการสนับสนุน

และร่วมกันระดมความคิดจากภาคประชาสังคม ป้ายรถเมล์แบบใหม่ จึงพัฒนาขึ้นผ่านการนำเสนอในงานเทศกาลงานออกแบบกรุงเทพฯ (Bangkok Design Week: BKKDW) มาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ พ.ศ. 2560-2562 นับเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการมีส่วนร่วมและเป็นจุดตั้งต้นของการพัฒนา ป้ายรถเมล์ทั้งหมด (ศิริวรรณ สิทธิกา, 2562, ออนไลน์) การเคลื่อนไหวของกลุ่มเมล์เดีย้นำไปสู่การรวมตัวกันของผู้คน ด้วยการใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างเพจเฟซบุ๊ก เป็นพื้นที่สื่อสารสู่สาธารณะ และสร้างเครือข่าย พร้อมขยายการรวมกลุ่ม ทั้งการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ “ออกแบบป้ายให้หายหลง” เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา และความเป็นไปได้ ในการแก้ไขปัญหา ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม และการแสดงความคิดเห็น ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การทดลองทำป้ายรถเมล์ แล้วโพสต์ลงเพจเฟซบุ๊ก เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากภาคประชาชนหลาย ๆ ฝ่าย ในการออกแบบป้ายรถเมล์ ให้เหมาะกับผู้ใช้งานจริง และคำนึงถึงความเข้าใจของผู้ใช้งานเป็นสำคัญ จนได้รับการสนับสนุนจากชุมชนคนรักรถเมล์ (@bangkokbusclubpage), รถเมล์ไทยแฟนคลับ (@rotmaethai), ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (Thailand Creative and Design Center: TCDC), สมาคมนักออกแบบ เรขศิลป์ไทย, สโมสรอักษรศิลป์และอักษรศิลป์ กรุงเทพฯ, สำนักการจราจร และขนส่ง, กรุงเทพมหานคร รวมถึงอาสาสมัครอีกเป็นจำนวนมาก (สุตาพร จิรานุกรสกุล, 2560, ออนไลน์ และ A day magazine, 2561, ออนไลน์) จะเห็นได้ว่านอกจากการก่อร่างสร้างกลุ่มเมล์เดียในการขับเคลื่อนประเด็น ป้ายรถเมล์แล้ว ยังมีการเชื่อมต่อกับกลุ่มเครือข่ายอื่นในแนวระนาบ ร่วมกับการเคลื่อนไหวในพื้นที่สาธารณะ และพื้นที่สาธารณะเสมือน จนกระทั่งได้รับการตอบรับจากกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบหลัก ในการติดตั้ง ควบคุมดูแล บำรุงรักษาป้ายรถเมล์ในพื้นที่กรุงเทพมหานครทั้งหมด จำนวน 5,000 ป้าย

ป้ายรถเมล์รูปแบบใหม่ถูกพัฒนาขึ้นให้อ่านง่าย ไม่ซับซ้อน โดยในหนึ่งป้าย จะมีข้อมูลสองด้าน มีการระบุข้อมูลสัญลักษณ์ป้าย ชื่อตำแหน่งป้าย สายรถเมล์ที่ให้บริการ จุดหมายปลายทางที่รถเมล์ผ่าน เส้นทางเดินรถ โดยสังเขป ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จุดจอดรถเมล์ที่สำคัญ รวมทั้ง สัญลักษณ์ และเบอร์โทรศัพท์ฉุกเฉิน ดังภาพที่ 2 ปัจจุบันได้เริ่มติดตั้งไปบ้าง แล้วในพื้นที่ชั้นในของกรุงเทพมหานคร ตลอดแนวเส้นทางรถไฟฟ้า ซึ่งเป็น ย่านธุรกิจ และย่านที่มีการเดินทางของประชาชนเป็นจำนวนมากในแต่ละวัน โดยการติดตั้งในช่วงแรกได้รับผลตอบรับอย่างดี สำหรับในปีงบประมาณ 2562 ดำเนินการติดตั้งไปแล้วจำนวน 500 ป้าย ในพื้นที่เขตจตุจักร พญาไท ราชเทวี บางรัก ดินแดง วัฒนา สาทร และคลองเตย และในปีงบประมาณ 2563 ติดตั้งเพิ่มเติม 500 ป้าย ในเขตพระนคร ดุสิต และป้อมปราบศัตรูพ่าย (กรุงเทพมหานคร, 2562, ออนไลน์)

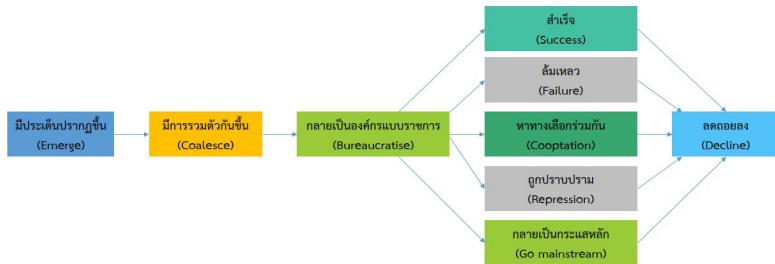

ภาพที่ 2 ตัวอย่างป้ายรถเมล์แบบใหม่

(กุลธิดา สายพรหม, 2563)

ประสานสื่อ ขยายเครือข่าย สู่เป้าหมายการเปลี่ยนแปลง

หากจะวัดความสำเร็จของการเคลื่อนไหวทางสังคมในกรณีนี้ ด้วยมุมมองของการวิเคราะห์ตามขั้นตอนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Stages of social movements) (Blumer, 1969, Mauss, 1975 และ Tilly, 1978 อ้างถึงในยุทธรพร อิศระชัย, 2554 และ Christiansen, 2009) ดังภาพที่ 3 จะพบว่าผลลัพธ์ในความสำเร็จปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัด ตั้งแต่ขั้นตอนแรกของการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เรียกว่า การเกิดขึ้นหรือการก่อตัวของประเด็นที่ปรากฏขึ้น (Emerge) ในขั้นนี้เป็นขั้นต้นที่เริ่มจากการรวมตัวของกลุ่มผู้นำทั้งหลายที่มีความถนัดในหลาย ๆ ด้าน ทั้งวิศวกร นักผังเมือง กราฟิกดีไซน์เนอร์ และนักเขียน ผสานกับความสนใจส่วนตัว ก่อตัวเกิดเป็นกลุ่ม “เมล์เดีย” เพื่อช่วยกันพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะโดยภาคประชาชน ด้วยการกระตุ้นผู้คนจากการทดลองติดตั้งป้ายรถเมล์ การสื่อสารประเด็นผ่านเวทีต่าง ๆ และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ทำให้ผู้คนตระหนักถึงปัญหาและเกิดการเชื่อมต่อนำไปสู่การรวมผู้คนเข้าด้วยกัน (Coalesce) พร้อมมีแนวร่วมจากพันธมิตรต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ไม่เพียงเท่านั้นยังมีการกำหนดกฎเกณฑ์ บทบาทหน้าที่ และขั้นตอนการทำงานอย่างเป็นระบบ (Bureaucratise) ยกตัวอย่างเช่น สมาคมนักออกแบบเรขศิลป์ไทย ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญสาขาออกแบบกราฟิกและสาขาอุตสาหกรรมมาร่วมกันออกแบบโมเดลต้นแบบป้ายรถเมล์ ทั้งการเลือกใช้รูปแบบตัวอักษร การใช้สีสำหรับคนตาบอด การใส่สัญลักษณ์ต่าง ๆ บนป้ายหรือชุมชนคนรักรถเมล์ รถเมล์ไทยแฟนคลับ และกรุงเทพมหานครที่ช่วยสนับสนุนด้านข้อมูล รวมถึงความร่วมมือจากภาคประชาชนที่แสดงความคิดเห็นผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ และการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ จนได้รับความร่วมมือจากกรุงเทพมหานคร ในฐานะหน่วยงานภาครัฐ (Cooptation) ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบหลัก นำไปสู่ผลลัพธ์ที่สำเร็จ (Success) กลายเป็นกระแสหลักที่สังคมให้การยอมรับในผลลัพธ์นั้น (Go mainstream) และมีการนำไปใช้ในวงกว้าง

ภาพที่ 3 ขั้นตอนของการเคลื่อนไหวทางสังคม
(Stages of Social Movements)

(ดัดแปลงจาก Blumer (1969), Mauss (1975) และ Tilly (1978)

อ้างอิงในยุทธพร อิสระชัย, 2554 และ Christiansen, 2009)

เมื่อภูมิทัศน์สื่อเปลี่ยน และเข้าสู่โลกแห่งการสื่อสารไร้พรมแดน ภาพการขับเคลื่อนทางสังคมก็ขยับไปสู่การก่อตัวในรูปแบบใหม่ เป็นการใช้พื้นที่ออนไลน์สร้างเครือข่ายของผู้คิดเห็นคล้ายกัน ซึ่งด้วยคุณลักษณะของสื่อใหม่นี้ สามารถสร้างเครือข่ายทางสังคมที่กว้างขวาง และรวดเร็ว ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดของการเคลื่อนไหวทางสังคมตามมา จนกระทั่งสามารถเคลื่อนไหว และเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ โดยมีการร่วมมือจากภาคประชาชนอย่างกว้างขวาง และรวดเร็วกว่าที่เคยมีมา ตั้งแต่การริเริ่มประเด็น การรวมกลุ่มเรียกร้อง จนกระทั่งถึงการแผ่ขยายสู่โลกแห่งการปฏิบัติ ซึ่งสื่อออนไลน์นั้นมีบทบาทหลักในการเปลี่ยนแปลงนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นเครื่องมือในขบวนการเคลื่อนไหวแบบใหม่ (พรหมพิลาศ กุลติลก, 2560, น. 68) นอกจากนี้ยังช่วยลดข้อจำกัดทางด้านเวลา งบประมาณ ความรู้ที่แตกต่างกันของผู้เข้าร่วม ทำให้ทุกคนในกลุ่มสามารถแสดงความคิดเห็น ติดตามข้อมูลข่าวสาร แบ่งปันความรู้ เพื่อสนับสนุนการเคลื่อนไหวได้อย่างสะดวก และง่ายดาย แต่ก็มีข้อควรระวังเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้สื่อสังคมออนไลน์ แม้จะทำให้ประชาชนเกิดความสนใจ

ที่จะมีส่วนร่วม แต่ก็อาจทำให้เกิดการขาดความรู้สึกร่วมกับปัญหานั้น ๆ อย่างแท้จริง ดังนั้นจากกรณีนี้จะเห็นว่า กลุ่มเมล์เดียนนอกจากจะใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างเฟซบุ๊กที่ทำให้ขอบเขตของการสร้างพื้นที่ในการสื่อสารด้านเนื้อหาขยายได้กว้างขวาง มีผู้เข้าร่วมได้เป็นจำนวนมาก และมีความคิดเห็นได้หลากหลายแล้วยังใช้สื่อกิจกรรม ด้วยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อเปิดโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบป้ายรถเมล์ ทั้งยังมีการนำเสนอแนวคิดในงาน TEDX Bangkok 2017 ทำให้ได้อาสาสมัครจำนวนหนึ่ง จะเห็นได้ว่า การประสานการใช้สื่อดังกล่าว ทำให้ผู้ที่เข้ามามีลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน (Active participation) นำไปสู่การอภิปรายที่มากพอจนสามารถตกผลึกเป็นฉันทามติได้ อีกทั้งยังขยายขอบเขตให้สื่อกระแสหลักหันมาให้ความสำคัญ และให้พื้นที่ในการนำเสนอข่าวได้ตั้งแต่การก่อตัวของประเด็น การหาทางเลือกร่วมกัน จนกระทั่งประสบความสำเร็จ ประกอบกับการมีนักเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีทักษะในการสร้างสรรค์สื่อ จนทำให้การสื่อสารเป็นไปอย่างราบรื่น ประสานเชื่อมโยง และบูรณาการร่วมกัน สิ่งเหล่านี้ล้วนเพิ่มพลังเครือข่าย การเคลื่อนไหว และมีแนวโน้มว่าจะไปถึงเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงของภาคประชาชนให้สำเร็จต่อไปในอนาคต

สิ่งที่ยากกว่านั้น คือ ก้าวต่อไปของกลุ่มเมล์เดย์ ในการรักษาความสัมพันธ์ของเครือข่ายเดิมหรือการขยายเครือข่ายใหม่ เพื่อทำการเจรจาต่อรองในขั้นตอนต่อไป จนไปถึงจุดอิ่มตัว (Decline) นั่นคือ การพาระบบบนส่งสาธารณะพื้นฐานนี้ให้กลายเป็นทางเลือกแรกของคนกรุงเทพมหานคร และปริมณฑลอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางสุดท้ายของการเคลื่อนไหวทางสังคมในลักษณะนี้ อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวทางสังคมไม่ได้คงอยู่ถาวร แต่มีลักษณะการเคลื่อนไหวเป็นพลวัต (Dynamic) ซึ่งจะมีวงจรชีวิตในการเกิดขึ้น เติบโต สุดท้ายแล้วการเคลื่อนไหวก็จะลดถอยลง และหายไปไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวก็ตาม

สรุป

แม้การเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาป้ายรถเมล์ ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจะเป็นมิติเล็ก ๆ ของสังคม แต่ก็ทำให้เห็นถึงความสำคัญของระบบขนส่งสาธารณะ ในฐานะระบบที่ทำหน้าที่เคลื่อนย้ายผู้คนในเมือง เชื่อมโยงผู้คนเข้าไว้ด้วยกัน และกระตุ้นให้เกิดความมีชีวิตชีวาของพื้นที่ ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อการพัฒนาในพื้นที่เมือง นอกจากนั้นยังต่อยอดพลังของสื่อออนไลน์ และเครือข่ายสังคมในปัจจุบัน ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนรูปของพื้นที่สาธารณะ และพลังการเคลื่อนไหวรูปแบบใหม่ ทำให้การแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว กว้างไกล และทำให้ความคิดเห็นสาธารณะของภาคประชาชนมีรูปแบบที่หลากหลาย และมีความเป็นเสรีมากยิ่งขึ้น ทั้งยังช่วยพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยของพลเมือง (Civil democracy) เป็นไปตามแนวคิด “เมืองทั่วถึง” (Inclusive city) ที่ถูกหยิบยกในมิติของความเป็นเมืองใหญ่ที่ต้องการส่งเสริมแนวคิดเรื่องความเท่าเทียม ความเสมอภาค และการเปิดโอกาส ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่เปิดกว้าง ตอบสนองต่อความต้องการของผู้คน และกลุ่มคนที่หลากหลายภายในเมือง โดยไม่ละทิ้งกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งไว้เบื้องหลัง ทั้งในเรื่องของการเข้าถึงพื้นที่ การออกแบบ และการใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะ ซึ่งกลายเป็นประเด็นเป้าหมายสำคัญภายใต้กรอบการพัฒนาสังคม (นิธิดา แสงสิงแก้ว และนนธิยา ดวงภูมิเมศ, 2563, น. 136-137) และนำไปสู่การวางแผน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้คน โครงสร้าง และความเป็นเมืองทั่วถึงของทุกคนต่อไปในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

- กรมขนส่งทางบก, กลุ่มสถิติการขนส่ง. (2562). สถิติการรับเรื่องร้องเรียนผ่านศูนย์คุ้มครองผู้โดยสารรถสาธารณะ โทร. 1584 ประจำปีงบประมาณ 2562 (ตุลาคม 2561 - กันยายน 2562). สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <https://web.dlt.go.th/statistics/>
- กรุงเทพมหานคร. (2562). 47 ปี กรุงเทพมหานคร รายงานประจำปี 2562. สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <http://159.192.103.252/bmanews/vdo/8TB/eBooks/ebook/BMA-AR2562.html>
- กิตติพงศ์ ชัยกิตติภรณ์ และอุบลวรรณ ภวากานันท์. (2559, มกราคม - มิถุนายน). การพัฒนาการให้บริการรถโดยสารประจำทางขององค์กรขนส่งมวลชนกรุงเทพ (ขสมก.). *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 14(1), 157-179.
- กุลธิดา สายพรหม. (ผู้ถ่ายภาพ). (2563). *ป้ายรถเมล์แบบเก่าและแบบใหม่*. [ภาพถ่าย]. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- กัณฑ์วิชฐ์ มิตรภักดี. (2560). พัฒนาระบบขนส่งสาธารณะกับ “Mayday” กลุ่มคนรุ่นใหม่ que เชื่อว่าทุกคนสร้างความเปลี่ยนแปลงได้. สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <https://thematter.co/entertainment/mayday-interview/26039>
- พรรณพิลาศ กุลดิลก. (2560, กันยายน-ธันวาคม). การขับเคลื่อนสังคมผ่านสื่อใหม่ในยุคโลกาภิวัตน์. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 25(49), 59-77.
- นิธิดา แสงสิงแก้ว และนันทิยา ดวงภูมิเมศ. (2563, มกราคม-เมษายน). แนวทางการสร้างสังคมเท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล: เมื่อ “เมืองทั่วถึง” เป็นได้ทั้ง “สื่อ” และ “สาร” เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลง. *วารสารศาสตร์*, 13(1), 135-159.

- ยุทธพร อิศระชัย. (2554). ขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมในสังคมโลก. (หน่วยที่ 10 เอกสารการสอนชุดวิชาสังคมโลก). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- รงค์ บุญสายขวัญ. (2557). การจัดการทางสังคม: การจัดการองค์กรประชาชน การจัดการองค์กรทางสังคม การจัดการองค์กรที่ไม่ใช้รัฐ การจัดการองค์กรเพื่อการเคลื่อนไหวทางสังคม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครศรีธรรมราช: เสือผินการพิมพ์.
- ศิริวรรณ สิทธิกา. (2562). โมเดลแบบ “เมย์เดย์” จากคนถูกปกครองมาเป็น คนร่วมกันคิด-เราทำอะไรให้กับเมืองได้บ้าง. สืบค้น 9 พฤษภาคม 2564, จาก <https://themomentum.co/mayday/>
- สมชัย ภัทรธนานันท์. (2559). ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและการประท้วงทางการเมือง. (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: อินทนิล.
- สุตาพร จิรานุกรสกุล. (2560). Mayday ออกแบบป้ายรถเมล์รูปแบบใหม่ เข้าถึงได้ เข้าใจง่ายกว่าเดิม. สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <https://www.creativecitizen.com/mayday/>
- สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร. (2562, มกราคม-เมษายน). พลังของสื่อสังคมกับการขับเคลื่อนขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 27(53), 132-155.
- A day magazine. (2561). วันที่ที่ระบบขนส่งสาธารณะเป็นทางเลือกหลักในการเดินทางสำหรับทุกคน, วันนั้นตายตาหลับ. สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <https://adaymagazine.com/the-may-day-dream-bus-stop/>
- Change.org. (2559). เรื่องรณรงค์ “ปัญหาป้ายรถเมล์ไทยไม่มีป้ายบอกเส้นทางเดินรถ”. สืบค้น 12 กุมภาพันธ์ 2563, จาก <https://www.change.org/p/6281942/u/15880361>

- Christiansen, J. (2009). Four stages of social movements: Social movements & Collective Behavior > Four stages of social movements. EBSCO Publishing. 1-7. Retrieved 12 February 2019, from https://www.academia.edu/36166479/Four_Stages_of_Social_Movements
- Hootsuite. (2021). Digital 2021 global overview report. Retrieved 26 May 2021, from <https://datareportal.com/reports/6-in-10-people-around-the-world-now-use-the-internet>
- Hootsuite. (2021). Digital 2021 Thailand. Retrieved 26 May 2021, from <https://datareportal.com/reports/digital-2021-thailand>

ปริทัศน์หนังสือ (Book Review)
จากปิตาจอู่เชื้อโรค: ประวัติศาสตร์การแพทย์
กับโรคระบาดในสังคมไทย

ประยงค์ อ่อนตา¹

Prayong Onta

ชาติชาย มุกสง. (2563). จากปิตาจอู่เชื้อโรค: ประวัติศาสตร์การแพทย์
กับโรคระบาดในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: มติชน.

ในช่วงเวลาที่โรคระบาดที่ชื่อว่า โรคโควิด-19 กำลังแพร่กระจาย
และทำลายชีวิตมนุษย์โลกเป็นอันมากดังเช่นปัจจุบัน การแสวงหาความรู้
ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคระบาดน่าจะเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะอาจมีผล
ต่อทัศนคติต่อการปฏิบัติตนในช่วงเวลาที่มีโรคระบาดได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
คือไม่วิตกกังวลเกินกว่าเหตุจนก่อให้เกิดความเครียด และในขณะเดียวกัน

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ก็ไม่วางตนอยู่ในความประมาทจนเป็นเหตุให้ตนได้รับเชื้อโรค ที่ผ่านมาจากความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคระบาดมักจะจำกัดอยู่เฉพาะในวงการแพทย์และสาธารณสุข ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจอยู่มาก แม้ว่าจะมีความพยายามในการเผยแพร่องค์ความรู้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอยู่บ่อยครั้งก็ตาม การนำเสนอเรื่องดังกล่าวนี้ของชาติชาย มุกสง ผ่านงานเขียนจึงนับเป็นประโยชน์สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน หนังสือเรื่อง จากปีศาจสู่เชื้อโรคฯ แบ่งออกเป็น 2 ภาคใหญ่ๆ คือ

ภาคแรก เป็นภาคความรู้เกี่ยวกับโรคระบาดที่เกิดขึ้นในโลก ซึ่งเป็นเนื้อหาของบทที่ 1 ที่ได้บอกเล่าถึงประวัติความเป็นมา ความเชื่อ ผลกระทบ และการจัดการโรคระบาดในแต่ละช่วงเวลาของมนุษย์ในสังคมนั้น ๆ ซึ่งในยุครัฐจารีตความเชื่อเกี่ยวกับโรคระบาดมักจะเชื่อมโยงกับอำนาจเหนือธรรมชาติ เช่น พระเจ้า ซาตาน ภูตผีปีศาจ ทำให้การจัดการโรคระบาดมุ่งไปที่การขับไล่หรือทำให้เกรงกลัว (ถ้าเป็นสิ่งไม่ดีและเป็นภูตผีปีศาจชั้นต่ำ) และการเอาอกเอาใจต่ออำนาจเหนือธรรมชาติ(ถ้าเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่และมีอำนาจมาก) เพื่อที่จะให้ช่วยจัดปัดเป่าให้โรคได้หายไปจากสังคม

เนื้อหาในหนังสือได้ฉายภาพให้เห็นถึงการเดินทางของโรคระบาดที่สัมพันธ์กับการเดินทางไปมาหาสู่กันของมนุษย์ในโลก ในยุคก่อนประวัติศาสตร์โรคมากับเนื้อสัตว์ที่มนุษย์ล่ามาเป็นอาหาร เช่น โรคพยาธิตัวจิ๋ว และที่เกิดจากสิ่งมีชีวิตที่เกิดมาพร้อมกับมนุษย์ เช่น พวกเหา แบคทีเรีย แต่โรคเหล่านี้ก็ไม่จัดว่าเป็นโรคระบาดเนื่องจากเกิดขึ้นกับคนแต่ละคน แต่ละกลุ่มเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะประชากรมนุษย์มีจำนวนไม่มากและมีการโยกย้ายบ่อย ๆ จึงทำให้โรคไม่แพร่กระจาย

การเกิดโรคระบาดเริ่มมีขึ้นหลังจากมนุษย์มีการอยู่ร่วมกันเป็นสังคม และนำสัตว์จากปามาเลี้ยงเพื่อประโยชน์ในการใช้งานและเป็นอาหาร การที่มนุษย์อยู่คลุกคลีกับสัตว์ทำให้เชื้อโรคที่มีอยู่ในสัตว์ระบาดสู่มนุษย์ ในขณะที่เดียวกันโรคที่มีอยู่ในมนุษย์ก็ระบาดสู่สัตว์เช่นกัน ลักษณะดังกล่าวมานี้ได้เกิดขึ้นกับมนุษย์ทุกพื้นที่และทุกภูมิภาค ทำให้ทุกพื้นที่และทุกภูมิภาค

มีโรคประจำ ในระยะแรก โรคระบาดได้สร้างปัญหาให้เฉพาะพื้นที่นั้น ๆ ก่อน เช่น ในแอฟริกาและเปอร์เซียมีโรคมาลาเรีย วัณโรค โรคคอติด และไข้หวัดใหญ่ ในกรีกมีกาฬโรค ฝีดาษ หัด ไข้รากสาดใหญ่ และในโรมันมีโรคแอนโทนิน (Antonine Plague) เป็นต้น ครั้นมนุษย์ได้มีการเดินทางติดต่อกันมากขึ้น โดยจุดประสงค์ของการค้าขาย การเผยแผ่ศาสนา การสงคราม และการค้นหา ดินแดนใหม่ ๆ ทำให้โรคได้เริ่มออกเดินทางไปพร้อมกับมนุษย์และสัตว์สู่ภูมิภาคอื่น เช่น เชื่อกันว่ากองทัพมองโกลเป็นผู้นำกาฬโรคเข้าสู่ยุโรปซึ่งทำให้ผู้คนล้มตาย เป็นจำนวนมาก

ครั้นเมื่อการเดินทางโดยเรือเป็นเส้นทางที่สะดวกและปลอดภัยกว่า การเดินทางโดยทางบกก็เป็นเหตุให้โรคไข้หวัดใหญ่ ฝีดาษ ไข้รากสาดใหญ่ และหัดจากยุโรปได้แพร่กระจายเข้าไปในทวีปอเมริกา โดยมาพร้อมกับลูกเรือ และสัตว์พาหะที่มาพร้อมกับเรือของโคลัมบัส ซึ่งเป็นเหตุให้ชาวอเมริกันพื้นเมือง เสียชีวิตถึงร้อยละ 90 ทั้งที่โรคระบาดที่คร่าชีวิตชาวอเมริกันในช่วงเวลานั้น เป็นโรคที่ไม่ร้ายแรงในยุโรปเลย ในขณะที่ลูกเรือของโคลัมบัสก็ได้รับเชื้อ Great Pox (ซิฟิลิส) จากชาวเมืองไปแพร่ในยุโรปเช่นกัน และในคริสต์ศตวรรษที่ 16 ชาวโปรตุเกสก็ได้นำโรคซิฟิลิสไปพร้อมกับเรือสำรวจและแพร่กระจาย เข้าสู่เอเชียตั้งแต่อินเดียถึงญี่ปุ่นในเวลาต่อมา

การเดินทางของโรคระบาดระหว่างสังคมมนุษย์และการปรับตัว ของเชื้อโรครวมไปถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโรคระบาดได้ถูกบอกเล่าในบทแรกของหนังสือซึ่งทำให้ได้ทราบถึงภูมิหลังของโรคระบาดได้ในระดับที่น่าพอใจ ที่เดียว

ส่วนภาคที่ 2 ประกอบด้วยบทที่ 2-5 มีเนื้อหาเกี่ยวกับโรคระบาด การแพทย์ และสาธารณสุขของประเทศไทย ตั้งแต่ยุคอยุธยาจนถึงยุค ของจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ในสังคมไทยหลายประการ

ในหนังสือได้ชี้ว่า โรคไข้ทรพิษ เป็นโรคระบาดที่มีมาตั้งแต่ยุคอยุธยา และนักวิชาการสันนิษฐานว่า โรคมาลาเรีย และกาฬโรค ก็น่าจะเป็นโรคที่มีอยู่ในยุคนั้นด้วย คนไทยเองเรียกโรคที่เมื่อเกิดขึ้นแล้วมีผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมากว่าโรคห่า ต่อมาในช่วงรัชกาลที่ 2 อหิวาต์โรคซึ่งเป็นโรคประจำถิ่นของอนุทวีปอินเดียได้แพร่ระบาดเข้ามาในสยามประเทศเป็นครั้งแรกและได้รับบาดเจ็บ ๆ อีกหลายครั้งทำให้มีผู้คนล้มตายเป็นจำนวนมาก ในส่วนของการจัดการโรคตั้งแต่ยุคอยุธยาถึงรัชกาลที่ 4 แห่งรัตนโกสินทร์ใช้พิธีกรรมทางศาสนาหรือไม่ก็ย้ายเมืองหนี ทั้งนี้เป็นไปตามความเข้าใจที่ว่า โรคระบาดเกิดจากผีห่า ผีโจร หรือนาคราชพ่นพิษ

ต่อมา ในช่วงรัชกาลที่ 5 โลกทัศน์เกี่ยวกับโรคระบาดของชนชั้นนำไทยเปลี่ยนไปตามความรู้ที่รับมาจากตะวันตก เกิดการอธิบายว่า โรคระบาดเกิดจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น การอาศัยอยู่ในพื้นที่สกปรก การรับเอาพิษจากพืชบางอย่างเรียกว่า อายพิศม์ เข้าสู่ร่างกายจึงทำให้เกิดโรค การจัดการโรคระบาดจึงเริ่มจากการจัดการกับสิ่งสกปรก ทำเมืองให้สะอาดโดยรัฐได้จัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาโดยเฉพาะเพื่อรับผิดชอบในพื้นที่ที่เรียกว่า สุขาภิบาล ทำให้รัฐเริ่มเข้ามามีบทบาทในการจัดการเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมกว่าในอดีตที่ถือว่า เป็นเรื่องของบุญกรรม ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 หลุย ปาสเตอร์ ได้ค้นพบเชื้อจุลินทรีย์ และโรเบิร์ต ค็อก ค้นพบเชื้อวัณโรค และเชื้ออหิวาต์โรค ทำให้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรคระบาดเปลี่ยนไปซึ่งมีผลทำให้แนวคิดในการจัดการโรคระบาดในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน กล่าวคือได้มุ่งไปจัดการกับสิ่งที่เป็พหะของเชื้อโรค เช่น แมลงวัน หนู ยุง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การนำการแพทย์แผนตะวันตกเข้ามาใช้แทนการรักษาโรคด้วยพิธีกรรมทางศาสนายังจำกัอดอยู่ในเชื้อพระวงศ์และขุนนางชั้นสูง ส่วนประชาชนให้การยอมรับน้อย ถึงอย่างนั้นรัฐก็ได้มีการจัดตั้ง “โรงศิริราชพยาบาล” ขึ้นเพื่อผลิตแพทย์ในรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 ได้ตั้งจุฬาลงกรณ์

นอกจากนี้ หนังสือยังได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของฝ่ายการเมืองที่มีผลต่อการจัดการโรคระบาดกล่าวคือในช่วงแรก หน่วยงานในการจัดการโรคระบาดไม่ได้เป็นเอกภาพดังเช่นปัจจุบัน การรวมกันของหน่วยงานด้านสาธารณสุขและการควบคุมโรคเกิดขึ้นในช่วงรัชกาลที่ 6 พระองค์ได้รวมเอากองแพทย์ของกรมสุขาภิบาลกระทรวงนครบาลกับกรมประชาบาลของกระทรวงมหาดไทย ตั้งเป็นกรมสาธารณสุขและขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย ต่อมาในยุคของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้จัดตั้งกระทรวงสาธารณสุขขึ้นเมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2485 ด้วยความจำเป็นที่รัฐไทยต้องควบคุมโรคระบาดให้ได้ เพราะต้องการเพิ่มประชากรและสร้างสุขภาพที่ดีแก่ประชากรเพื่อที่จะได้เป็นกำลังในการพัฒนาประเทศ เหตุนี้แพทย์จึงมีบทบาทอย่างสูงในสังคมไทย และรัฐเองก็ถือว่าเป็นภารกิจที่ต้องจัดการดูแลสุขภาพของประชากรของตนทุกยุคทุกสมัยจนถึงปัจจุบัน

ข้อกำหนดในการส่งต้นฉบับบทความ เพื่อลงพิมพ์เผยแพร่ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา มีรายละเอียด หลักเกณฑ์ และรูปแบบในการเสนอบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ ดังต่อไปนี้

บทความที่รับตีพิมพ์

- ผลงานที่รับตีพิมพ์ ได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ และวิทยานิพนธ์ในสาขาที่เกี่ยวข้องทางศาสตร์มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- บทความต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น
- บทความเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ
- บทความที่จะได้รับการลงตีพิมพ์ผ่านการตรวจอ่านและประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง จำนวน 2 ท่าน โดยพิจารณาแบบ Double - Blind Peer Review และกลั่นกรองการตีพิมพ์โดยกองบรรณาธิการของวารสาร

ลิขสิทธิ์

บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ถือเป็นลิขสิทธิ์ของผู้เขียนบทความ ผู้ใดต้องการตีพิมพ์ซ้ำต้องได้รับอนุญาตจากผู้เขียนก่อน บทความที่ได้รับการตอบรับเพื่อตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจะต้องไม่ปรากฏในสิ่งพิมพ์อื่นใดก่อนที่จะปรากฏในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ

เจ้าพระยา กองบรรณาธิการจะส่งวารสารที่มีบทความของผู้เขียนตีพิมพ์ให้แก่ผู้เขียนจำนวน 2 ฉบับ หากผู้เขียนต้องการได้บทความที่ตีพิมพ์เพิ่มเติมสามารถดาวน์โหลดได้ที่เว็บไซต์ <http://human.bsru.ac.th/ejournal/index.php>

การส่งต้นฉบับ

1. ส่งต้นฉบับผ่านระบบ E-Journal ของวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ดำเนินการลงทะเบียนสมัครสมาชิกก่อนเข้าสู่ระบบ โดยเข้าไปยังหน้าเว็บไซต์ ลิงก์ไปที่วารสารอิเล็กทรอนิกส์ (E-Journal) วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

2. ส่งต้นฉบับผ่านระบบเป็นไฟล์บันทึกข้อมูลในรูปของ MS Word และรอรับผลยืนยันการได้รับตีพิมพ์

3. กองบรรณาธิการพิจารณารูปแบบและเนื้อหาเบื้องต้น ก่อนส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิประเมิน หากไม่เป็นไปตามข้อกำหนดจะแจ้งให้ผู้เขียนทราบโดยไม่ส่งต้นฉบับคืน

4. รอรับผลการตรวจประเมินบทความโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewer) และตรวจสอบผลการประเมิน

5. กรณีที่บทความผ่านเกณฑ์การประเมิน อนุญาตให้ตีพิมพ์ได้ ให้แก้ไขตามที่ผู้ทรงคุณวุฒิชี้แจง จากนั้นส่งต้นฉบับ (ฉบับแก้ไข) ผ่านระบบกลับมาอีกครั้ง เป็นไฟล์บันทึกข้อมูลในรูปของ MS Word

6. การอนุญาตตีพิมพ์เพื่อเผยแพร่บทความเป็นสิทธิของกองบรรณาธิการ ด้วยเหตุที่บทความนี้ปรากฏในวารสารที่เข้าถึงได้ จึงอนุญาตให้นำบทความไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา แต่มีข้อเพื่อการพาณิชย์

สิ่งที่ผู้เขียนจะได้รับ

กองบรรณาธิการจะมอบวารสารฉบับที่บทความของผู้เขียนลงตีพิมพ์จำนวน 2 ฉบับ ในกรณีที่ผู้เขียนร่วมจะมอบให้ผู้เขียนชื่อแรก

การเตรียมต้นฉบับ

1. ต้นฉบับต้องมีความยาวไม่เกิน 15 หน้า กระดาษขนาด A4 ระยะบรรทัด 1 เท่า พิมพ์หน้าเดียวพร้อมระบุเลขหน้า เป็นไฟล์ในรูปแบบ MS Word
2. กรณีบทความมีภาพประกอบ ดำเนินการส่งไฟล์รูปภาพนามสกุลไฟล์ .jpeg ความละเอียด 100 - 300 Pixels ทางอีเมล human_bsru@hotmail.com
3. ตัวอักษรที่ใช้ในการพิมพ์ ใช้ฟอนต์ TH SarabunPSK
4. การตั้งค่าหน้ากระดาษ
 - 4.1 ขอบบน และขอบซ้าย กั้นขอบกระดาษ 1.5 นิ้ว
 - 4.2 ขอบขวาและขอบล่าง กั้นขอบกระดาษ 1 นิ้ว
 - 4.3 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) ใช้ตัวหนา ขนาด 20 พอยต์ ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ
 - 4.4 ชื่อผู้เขียนใช้ตัวเอียง ขนาด 16 พอยต์ ชิดขวา
 - 4.5 หัวข้อหลักใช้ตัวหนา ขนาด 18 พอยต์ ชิดซ้าย
 - 4.6 หัวข้อรองใช้ตัวหนา ขนาด 16 พอยต์ ชิดซ้าย ให้เยื้องจากหัวข้อหลัก
 - 4.7 หัวข้อย่อยใช้ตัวปกติ ขนาด 16 พอยต์
 - 4.8 เนื้อเรื่องใช้ตัวปกติ ขนาด 16 พอยต์

ส่วนประกอบของต้นฉบับบทความ

1. ชื่อเรื่อง (ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)
2. ชื่อผู้เขียนบทความ ชื่อ - นามสกุล ผู้เขียนบทความ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ) รายละเอียดเกี่ยวกับผู้เขียนให้ระบุวุฒิการศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ และสังกัด (ใส่ที่เชิงอรรถ)
3. บทคัดย่อ ความยาวไม่เกิน 250 - 300 คำ และคำสำคัญ 3 - 5 คำ (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

4. เนื้อเรื่อง

4.1 บทความวิจัย และบทความวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วยบทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะการวิจัย เอกสารอ้างอิง

4.2 บทความวิชาการ ประกอบด้วย บทนำ เนื้อเรื่อง และสรุป

4.3 นอกเหนือจากเนื้อเรื่อง หากมีตารางหรือภาพประกอบที่มีขนาดใหญ่ ให้บันทึกไฟล์แยกต่างหากเพิ่มเติม และความละเอียด 300 Pixel/High resolution ขนาดไม่ต่ำกว่า 500 KB

4.4 ภาพประกอบควรมีความชัดเจนและคุณภาพดี ทั้งนี้ต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลแบบนาม - ปี ไว้ได้ภาพประกอบทุกครั้ง

การอ้างอิง

1. การอ้างอิงเอกสารในเนื้อเรื่อง ให้ใช้วิธีการอ้างอิงแบบนาม - ปี โดยระบุชื่อผู้แต่งและปีที่พิมพ์ของเอกสารไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังของข้อความที่ต้องการอ้างอิง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น และระบุเลขหน้าของเอกสารที่อ้างอิงด้วยดังตัวอย่างข้างท้าย

2. กรณีบทความที่นำมาอ้างอิงแบบนาม - ปี นำมาจากอินเทอร์เน็ต เป็นภาษาต่างประเทศให้ใช้คำว่า “Online”

3. การอ้างอิงท้ายบทความ (เอกสารอ้างอิง) ให้รวบรวมเอกสารทั้งหมดที่ใช้อ้างอิง (นาม - ปี) ไว้ท้ายบทความ โดยใช้คำว่า “เอกสารอ้างอิง” หรือ “References” ทั้งนี้ ให้จัดเรียงตามลำดับอักษรของชื่อผู้แต่ง (ก-ฮ, A-Z) ถ้ามีเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้เรียงภาษาไทยไว้ก่อน สำหรับรูปแบบการเขียนเอกสารอ้างอิง ให้ใช้ตามระบบ APA (American Psychological Association) ดังตัวอย่างข้างท้าย

การอ้างอิงแบบนาม – ปี	การอ้างอิงท้ายบทความ
รูปภาพ	
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม, ผู้ถ่ายภาพ (2560)	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม. (2560). แหล่งเรียนรู้กรุงธนบุรีศึกษา. [ภาพถ่าย]. กรุงเทพฯ: สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.
รายงานการประชุม อบรม สัมมนา	
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.สำนักศิลปะและวัฒนธรรม. (2560, กรกฎาคม).	มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม. (2560, กรกฎาคม). ฝึกพาน้องนำชมแหล่งเรียนรู้กรุงธนบุรีศึกษา ใน การอบรมเชิงปฏิบัติการยุวมัคคุเทศก์ ณ ห้องประชุมชั้น 15 อาคาร 100 ปี ศรีสุริยวงศ์ และแหล่งเรียนรู้กรุงธนบุรีศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
รายงานผลการวิจัย	
อารยา สุขสวัสดิ์. (2561, มีนาคม)	อารยา สุขสวัสดิ์. (2561). รายงานผลการวิจัย เรื่อง การศึกษาวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ประกาศมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
เรื่อง อัตราการเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความ
ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ตามที่คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้ดำเนินการจัดทำวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ของบุคลากรทั้งภายในและภายนอก ซึ่งวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ได้ผ่านการรับรองคุณภาพจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (TCI) และอยู่ในฐานข้อมูล TCI กลุ่มที่ 2 สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจึงกำหนดอัตราการเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความ เพื่อใช้เป็นค่าตอบแทนผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ และค่าจัดทำวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 31(1), (2) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ.2547 จึงออกประกาศไว้ ดังนี้

ข้อ 1 ประกาศนี้เรียกว่า “ประกาศมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา เรื่อง อัตราการเก็บค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา พ.ศ.2563

ข้อ 2 ประกาศฉบับนี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันประกาศเป็นต้นไป

ข้อ 3 ประเภทบทความที่รับพิจารณาตีพิมพ์ ได้แก่

3.1 บทความวิจัย (Research Article) เป็นผลงานวิจัยที่ได้มาจากการศึกษาค้นคว้าวิจัยด้วยตนเอง ประกอบด้วย บทความย่อ บทนำ วัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย ข้อเสนอแนะการวิจัย และเอกสารอ้างอิง

3.2 บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นผลงานที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมทางวิชาการ มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยมุ่งเน้นการนำเสนอความรู้ใหม่ในเชิงวิชาการ ประกอบด้วย บทความย่อ บทนำ เนื้อหา สรุป และเอกสารอ้างอิง

ข้อ 4 การสมัครสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา กำหนดอัตราค่าธรรมเนียมสมาชิกรายปี ปีละ 500 บาท โดยสมาชิกจะได้รับวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา จำนวน 2 ฉบับในรอบปีที่ เป็นสมาชิก

ข้อ 5 ผู้ที่ประสงค์ส่งบทความตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ บ้านสมเด็จเจ้าพระยา สามารถส่งบทความโดยชำระค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความเพื่อเป็นค่าดำเนินการ และค่าตอบแทนการพิจารณากลั่นกรองบทความของผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

5.1 อัตราค่าธรรมเนียมปกติ

5.1.1 อัตราค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความสำหรับบุคลากรภายในมหาวิทยาลัย ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

(1) บทความภาษาไทย

บทความละ 2,000 บาท

(2) บทความภาษาต่างประเทศ

บทความละ 3,000 บาท

5.1.2 อัตราค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความ
สำหรับบุคคลภายนอก

(1) บทความภาษาไทย

บทความละ 2,500 บาท

(2) บทความภาษาต่างประเทศ

บทความละ 3,500 บาท

5.1.3 อัตราค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความ
สำหรับบุคคลภายนอกที่เป็นสมาชิกวารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ให้คงอัตราเดียวกันกับข้อ 5.1.1

5.2 อัตราค่าธรรมเนียมกรณีส่งแบบเร่งด่วน (Fast Track)

5.2.1 อัตราค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความ
สำหรับบุคลากรภายในมหาวิทยาลัย ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

(1) บทความภาษาไทย

บทความละ 3,500 บาท

(2) บทความภาษาต่างประเทศ

บทความละ 4,000 บาท

5.2.2 อัตราค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความ
สำหรับบุคคลภายนอก

(1) บทความภาษาไทย

บทความละ 5,000 บาท

(2) บทความภาษาต่างประเทศ

บทความละ 5,500 บาท

5.2.3 อัตราค่าธรรมเนียมในการตีพิมพ์บทความ
สำหรับบุคคลภายนอกที่เป็นสมาชิก วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ให้คงอัตราเดียวกันกับข้อ 5.2.1

ข้อ 6 มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยาจะไม่คืนเงินค่าธรรมเนียมตามข้อ 5 ให้กับผู้ส่งบทความ ไม่ว่ากรณีใด ๆ

ข้อ 7 บทความต้องผ่านการตรวจสอบการคัดลอกผลงานวรรณกรรมทางวิชาการ (Plagiarism) โดยส่งผลการตรวจสอบพร้อมกับบทความ

ข้อ 8 บทความวิจัยต้องมีเอกสารรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ (มคอจม.) ที่สอดคล้องกับชื่อบทความ

ข้อ 9 บทความภาษาต่างประเทศต้องผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของไวยากรณ์โดยเจ้าของภาษาหรือผู้เชี่ยวชาญในภาษาต่างประเทศก่อนส่งบทความพิจารณา

ข้อ 10 หากไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์เงื่อนไขของประกาศฉบับนี้ ให้อยู่ในดุลยพินิจของอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

สถานที่ติดต่อ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

1061 ซอยอิสรภาพ 15 แขวงหิรัญรูจี เขตธนบุรี กรุงเทพฯ 10600

โทรศัพท์: 0 2473 7000 ต่อ 2073

มือถือ: 081 - 657 - 4023

อีเมล: human_bsru@hotmail.com

เว็บไซต์: <http://human.bsru.ac.th/ejournal/index.php>

บทความวิจัย

- คุณค่าจากบทเพลงของศิลปินวงบอด้ส์แลมเพื่อสร้างเสริมกำลังใจในการดำเนินชีวิต
- การพัฒนาเครื่องมือส่งเสริมสุขภาพอย่างง่ายจากคลังปัญญาผู้สูงอายุ เพื่อเพิ่มสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุ
- ชื่อหมู่บ้านในจังหวัดอุบลราชธานี
- เพลงข้า: ความสำคัญต่อการฝึกหัดสู่การแสดงนาฏศิลป์ไทย (ไขนพระ)
- รำตงกะเหรี่ยงโปว์
- วิทยาวรรณกรรม: คุณค่าและแนวคิดศาสตร์พระราชาวรรณกรรมดีเด่นในสมัยรัชกาลที่ 9 ตามแนวคิดศาสตร์พระราช
- การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าการท่องเที่ยวจากอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ของอำเภออุกอง จังหวัดสุพรรณบุรี
- ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพการให้บริการสาธารณะด้านงานทะเบียนราษฎรของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลเมืองชะอำ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

บทความวิชาการ

- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนสำหรับเด็ก
- การสำรวจสถานะองค์ความรู้ของปัจจัยสาเหตุและมาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเยาวชน: ช่องว่างองค์ความรู้สำหรับการวิจัยในอนาคต
- “บทเพลง” กับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่
- พลังการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหapiาัยรณมลัในกรุงเทพมหานคร

คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

BANSOMDEJ
CHAOPRAYA
RAJABHAT UNIVERSITY

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
อาคารพระยาภิรมย์ราชนิเวศน์ (อาคาร 27)
เลขที่ 1061 ถนนอิสรภาพ ซอยอิสรภาพ 15
แขวงศิริบุญชัย เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร 10600
โทรศัพท์: 02-473-7000 ต่อ 2073 และ 081-657-4023
อีเมล: human_bsru@hotmail.com
เว็บไซต์: <http://human.bsru.ac.th/ejournal/index.php>